

Μελέτες 54

**Α. ΣΑΡΡΗ
Σ. ΖΩΓΡΑΦΑΚΗ
Π. ΚΑΡΦΑΚΗ**

**ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΑΝΑΔΙΑΝΕΜΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΑΠΟ ΜΙΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ
ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**

Αθήνα 2004

**ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΑΝΑΔΙΑΝΕΜΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΑΠΟ ΜΙΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ
ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Μελέτες 54

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΑΝΕΜΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΜΙΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Αλέξανδρου Σαρρή

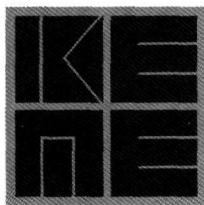
Καθηγητή Τμήματος Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστημίου Αθηνών

Σταύρου Ζωγραφάκη

Λέκτορα Οικονομικού Τμήματος
Πανεπιστημίου Πατρών

Παναγιώτη Καρφάκη

Υποψήφιου διδάκτορα Τμήματος Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστημίου Αθηνών

Αθήνα 2004

Copyright 2004
του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
Ιπποκράτους 22, 106 80 Αθήνα

ISBN: 960-341-048-9

ISSN: 1108-5789

Οι γνώμες και κρίσεις που περιέχει η εργασία αυτή
είναι των συγγραφέων και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαία
γνώμες ή κρίσεις του Κέντρου Προγραμματισμού
και Οικονομικών Ερευνών

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) ιδρύθηκε το 1959 ως μία μικρή ερευνητική μονάδα με την επωνυμία «Κέντρον Οικονομικών Ερευνών», με βασικό σκοπό την επιστημονική μελέτη των οικονομικών προβλημάτων της Ελλάδας, την ενθάρρυνση των οικονομικών ερευνών και τη συνεργασία με άλλα επιστημονικά ιδρύματα.

Το 1964 το ΚΕΠΕ πήρε τη σημερινή του ονομασία και διάρθρωση και του ανατέθηκαν οι εξής πρόσθετες αρμοδιότητες: (α) Η κατάρτιση σχεδίων βραχυχρόνιων, μεσοχρόνιων και μακροχρόνιων προγραμμάτων ανάπτυξης, η εκπόνηση σχεδίων προγραμμάτων περιφερειακής και χωροταξικής ανάπτυξης, καθώς και προγραμμάτων δημόσιων επενδύσεων, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές που καθορίζει η κυβέρνηση. (β) Η παρακολούθηση και ανάλυση της βραχυπρόθεσμης και μεσοπρόθεσμης εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η κατάρτιση προτάσεων για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων. (γ) Η επιμόρφωση νέων οικονομολόγων, ιδιαίτερα σε θέματα προγραμματισμού και οικονομικής ανάπτυξης.

Το ΚΕΠΕ έχει αναπτύξει και αναπτύσσει έντονη δραστηριότητα σε όλους τους πιο πάνω τομείς. Διεξάγει συστηματικές έρευνες πάνω σε βασικά θέματα της ελληνικής οικονομίας, εκπονεί σχέδια προγραμμάτων ανάπτυξης, παρακολουθεί τις βραχυχρόνιες εξελίξεις, χορηγεί υποτροφίες για μεταπτυχιακές σπουδές στην οικονομική επιστήμη και τον προγραμματισμό και οργανώνει διαλέξεις και σεμινάρια.

Στο πλαίσιο αυτών των δραστηριοτήτων εντάσσεται και η δημοσίευση «Μελετών» και «Στατιστικών Σειρών», που είναι αποτέλεσμα έρευνας μελετητών του ΚΕΠΕ, και «Εκθέσεων», που τις περισσότερες φορές είναι αποτέλεσμα συλλογικής εργασίας ομάδων επιστημόνων, οι οποίες συνιστώνται για

την εκπόνηση αναπτυξιακών προγραμμάτων. Επίσης δημοσιεύονται από το Κέντρο «Εργασίες για Συζήτηση» προσκεκλημένων επιστημόνων ή μελών του προσωπικού του Ιδρύματος.

Το ΚΕΠΕ βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με αντίστοιχα επιστημονικά ιδρύματα του εξωτερικού και ανταλλάσσει εκδόσεις, όπως και απόψεις και πληροφορίες πάνω σε θέματα τρεχουσών οικονομικών εξελίξεων και μεθόδων οικονομικής έρευνας, συμβάλλοντας και με αυτόν τον τρόπο στην προαγωγή της οικονομικής επιστήμης στη χώρα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διερεύνηση των φορολογικών αλλαγών και των επιπτώσεων στην οικονομία, στις διάφορες εισοδηματικές ομάδες νοικοκυριών, στις επιχειρήσεις καθώς και στα έσοδα του δημόσιου τομέα, αποτελούν θέματα μεγάλης σημασίας τόσο για αυτούς που ασκούν οικονομική πολιτική, όσο και για όλους τους οικονομολόγους ερευνητές που εστιάζουν την έρευνά τους στα δημόσια οικονομικά και εν γένει στη φορολογία και στη διανομή του εισοδήματος. Συνήθως, το πώς οι φόροι επηρεάζουν τη διανομή του εισοδήματος και την οικονομική συμπεριφορά όλων των θεσμικών φορέων, εξετάζεται μέσα από υποδείγματα μερικής ισορροπίας. Τα υποδείγματα αυτά ασχολούνται αποκλειστικά με την αγορά στην οποία επιβάλλεται ο φόρος και αγνοούν τις επιπτώσεις σε άλλες αγορές. Αυτό το είδος της ανάλυσης είναι κατάλληλο όταν η αγορά για το φορολογούμενο αγαθό είναι σχετικά μικρή σε σχέση με την υπόλοιπη οικονομία. Επομένως, ένα ελκυστικό χαρακτηριστικό των υποδειγμάτων μερικής ισορροπίας είναι η απλότητά τους, αφού είναι σχετικά εύκολη υπόθεση να εξετάσει κανείς μία μόνο αγορά κάθε φορά. Ωστόσο, όμως, όταν αγνοούμε την επανατροφοδότηση σε άλλες αγορές οδηγούμαστε σε μια ατελή εικόνα της επίπτωσης ενός φόρου.

Η παρούσα μελέτη έχει ως κύριο χαρακτηριστικό ότι εξετάζει τις μακροοικονομικές και αναδιανεμητικές επιπτώσεις από μια αναμόρφωση του ελληνικού φορολογικού συστήματος μέσα από ένα πλήρες μακροοικονομικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας. Εξετάζει επιπτώσεις από φορολογικές αλλαγές που αφορούν έναν ή περισσότερους φόρους ταυτόχρονα, και οι οποίοι φόροι μπορεί είτε να προέρχονται από διαφορετική φορολογική βάση (φόροι από εισόδημα, από περιουσία, από δαπάνη), είτε αφορούν διαφορετική εισοδηματική κατηγορία νοικοκυριών (φτωχά, μεσαία, πλούσια νοικοκυριά), είτε αφορούν διαφορετική ομάδα εργαζομένων (με βάση το είδος εργασίας ή το είδος ειδίκευσης).

Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης αποκτούν μεγαλύτερη σημασία την περίοδο κατά την οποία εξετάζονται φορολογικές μεταρρυθμίσεις και μπορούν να βοηθήσουν στον σχεδιασμό μίας φορολογικής μεταρρύθμισης διότι δείχνουν τις δυνητικές αλλαγές σε όλες τις ενδογενείς μεταβλητές του οικονομικού συστήματος, που μπορεί να ενδιαφέρουν τους ασκούντες την οικονομική πολιτική.

Καθηγητής ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΛΙΑΝΟΣ

Πρόεδρος του Δ.Σ. και

Επιστημονικός Διευθυντής

Κέντρο Προγραμματισμού
και Οικονομικών Ερευνών
Δεκέμβριος 2003

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των επιπτώσεων στην ελληνική οικονομία και στα πραγματικά εισοδήματα των ελληνικών νοικοκυριών από διάφορες αλλαγές στο ισχύον φορολογικό σύστημα. Η έρευνα αυτή προσπαθεί να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα που προέρχονται κυρίως από τις προτεινόμενες αλλαγές του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος με χρήση ενός υπολογιστικού υποδείγματος γενικής ισορροπίας της ελληνικής οικονομίας. Το βασικό χαρακτηριστικό ενός τέτοιου υποδείγματος είναι ότι μπορεί να αναλύσει σε ένα ενιαίο πλαίσιο όλες τις αλληλεπιδράσεις που προκύπτουν στην οικονομία από μία αλλαγή πολιτικής.

Οι προσομοιώσεις που έγιναν αφορούσαν μία σειρά από αλλαγές σε συγκεκριμένους φορολογικούς συντελεστές, έτσι ώστε να δείχνονται οι οριακές αλλαγές από τη μεταβολή κάθε μέτρου. Τα αποτελέσματα δείχνουν ποιος είναι ο προοδευτικότερος τρόπος να μειωθεί η άμεση φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων, αν είναι αναγκαίο η μείωση των φορολογικών συντελεστών εισοδήματος φυσικών προσώπων να συνοδεύεται παράλληλα από άλλα μέτρα, τι σημαίνει δημοσιονομικά η μείωση των φορολογικών συντελεστών στους φόρους φυσικών προσώπων ή η αύξηση των αντίστοιχων ορίων των φορολογικών κλιμακίων, πώς λειτουργεί η προοδευτικότητα του ΦΠΑ καθώς και άλλων έμμεσων φόρων, πώς λειτουργεί η προοδευτικότητα των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και η μείωση της φοροδιαφυγής. Τέλος, έγιναν προσομοιώσεις συμβατές με τις προτάσεις της Επιτροπής για την Αναμόρφωση του Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος, καθώς και με προτάσεις που κατά καιρούς έχουν δημοσιοποιηθεί.

Οι συγγραφείς θέλουν να ευχαριστήσουν το ΚΕΠΕ για τη χρηματική υποστήριξη αυτής της έρευνας και τους κ. Παναγιώτη Κουτσουβέλη και κ. Αποστόλη Φιλιππόπουλο για τις πολύ χρήσιμες παρατηρήσεις σε προηγούμενη μορφή της εργασίας. Επίσης οι συγγραφείς εκφράζουν τις ευχαρι-

στίες τους στην κα Ελένη Σουλτανάκη που έκανε την γλωσσική και τυπογραφική επιμέλεια καθώς και την κα Βικτώρια Δεδεγιάν, υπεύθυνη του Τμήματος Εκδόσεων του ΚΕΠΕ, για τη συμβολή της στην έκδοση της παρούσας μελέτης.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΑΡΡΗΣ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΡΦΑΚΗΣ

Δεκέμβριος 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	23
----------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	27
----------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	33
--------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

3.1. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μία σύντομη επισκόπηση.....	39
3.2. Εκτίμηση της διάρθρωσης της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.....	45
3.3. Δομή της φορολογικής επιβάρυνσης από τα πραγματικά φορολογικά στοιχεία.....	52
3.3.1 Φορολογία εισοδήματος.....	54
3.3.2 Εκπτώσεις από φόρους εισοδήματος.....	60
3.3.3. Φόροι περιουσίας.....	63
3.3.4. Έμμεσοι φόροι.....	65
3.4. Διάρθρωση των φόρων σύμφωνα με επαγγελματικές και οικογενειακές κατηγορίες φορολογουμένων.....	70
3.5. Κύριες φορολογικές αλλαγές από το 1996 μέχρι το 2001	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

4.1. Γενική διάρθρωση του υποδείγματος	78
--	----

4.2. Υπολογισμός μέσου ατομικού φορολογητέου εισοδήματος για κάθε ομάδα νοικοκυριών.....	87
4.3. Προσδιορισμός του μέσου φόρου ανά ομάδα νοικοκυριών.....	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΦΟΡΩΝ ΜΕ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ	91
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΕΣ ΑΜΟΙΒΕΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	132
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΣΥΝΘΕΤΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ	144
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	157
--------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Ο ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-1996

1.1. Εισαγωγή.....	163
1.2. Βιβλιογραφία.....	164
1.3. Η δομή του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής.....	165
1.4. Μεθοδολογία κατασκευής.....	172
1.4.1. Λογαριασμός παραγωγικών δραστηριοτήτων.....	173
1.4.2. Λογαριασμοί νοικοκυριών.....	178
1.4.3. Λογαριασμοί επιχειρήσεων.....	189
1.4.4. Λογαριασμοί Δημοσίου.....	189
1.4.5. Λογαριασμοί εξωτερικού τομέα (υπόλοιπου κόσμου).....	190

1.4.6. Λογαριασμοί επενδύσεων.....	191
1.4.7. Ισορροπία των λογαριασμών	191
1.4.8. Διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία.....	193
1.4.9. Σύνδεση των στοιχείων της ΕΟΠ με τον ΠΚΛ	201
1.4.10. Η μέθοδος RAS.....	202
1.5 Επίλογος.....	204

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ (ΕΑΕΦΣ)

Μέτρα πολιτικής για τη φορολογική μεταρρύθμιση.....	225
Οι βασικοί άξονες της προτεινόμενης φορολογικής αναμόρφωσης	231
Η φορολογία του εισοδήματος (Αναλυτικά).....	232
Οι έμμεσοι φόροι	235
Φόροι περιουσίας, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και υπέρ τρίτων.....	241

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ (ΠΥΜΕΦΟ)

Ανάλυση μέτρων πολιτικής.....	248
Εξέταση και κάλυψη τομέων οικονομικής δραστηριότητας	248
Σύνδεση και λειτουργία του υποδείγματος.....	248
Πλεονεκτήματα των υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας	251
Στατιστική βάση και ανάλυση	252
Ιδιότητες του υποδείγματος.....	253
Μηχανισμός λειτουργίας	257
Ειδικά χαρακτηριστικά του υποδείγματος	262
Οι εξισώσεις του υποδείγματος	269

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ελληνική	279
B. Ξενόγλωσση.....	280

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Πίνακας 3.0.	Φορολογικοί συντελεστές, δείκτες φορολογικής προσπάθειας, εισοδηματικές ελαστικότητες φόρων και σειρά κατάταξης	44
Πίνακας 3.1.	Φορολογία εισοδήματος νοικοκυριών για τα εισοδήματα 1996-1998.	46
Πίνακας 3.2.	Φορολογική επιβάρυνση των νοικοκυριών από την άμεση φορολογία	50
Πίνακας 3.3.	Μέσο ετήσιο δηλωθέν εισόδημα ανά νοικοκυριό και ανά κατηγορία εισοδήματος σε € (κατά φύλο και επίπεδο φτώχειας).	56
Πίνακας 3.4.	Μέσο ετήσιο εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες σε € (κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας). . .	57
Πίνακας 3.5.	Ακαθάριστο ετήσιο εισόδημα από εκμισθώσεις ακινήτων σε € (κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας)	58
Πίνακας 3.6.	Μέσο ετήσιο εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις σε € (κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας) . . .	58
Πίνακας 3.7.	Μέσο ετήσιο γεωργικό εισόδημα σε € (κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας)..	59
Πίνακας 3.8.	Μέσο ετήσιο εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα σε € (κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας). . .	59
Πίνακας 3.9.	Εκπτώσεις από το εισόδημα και απώλειες εσόδων, οικονομικό έτος 2001 (εκατ. €).	60
Πίνακας 3.10.	Η κατά κεφαλήν μείωση του φόρου από τις χορηγούμενες εκπτώσεις και απαλλαγές σε ένα μισθωτό, κατά το οικονομικό έτος 2001 (σε €)	61
Πίνακας 3.11.	Η κατανομή του αριθμού των φορολογουμένων, του δηλωθέντος εισοδήματος και των φόρων κατά κλιμάκια εισοδήματος, το οικονομικό έτος 2000.	63
Πίνακας 3.12.	Ποσοστιαία συμμετοχή των φόρων περιουσίας στο σύνολο των φορολογικών εσόδων	65
Πίνακας 3.13.	Η συμβολή των έμμεσων φόρων στον Κρατικό Προϋπολογισμό.	66
Πίνακας 3.14.	Η απόδοση των έμμεσων φόρων στην Ελλάδα την περίοδο 2000-2002.	67

Πίνακας 3.15.	Η απόδοση του ΦΠΑ 1990-2002	68
Πίνακας 3.16.	Οι συντελεστές ΦΠΑ στις χώρες της ΕΕ	69
Πίνακας 3.17.	Η διάρθρωση των εσόδων από τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης καυσίμων.	69
Πίνακας 3.18.	Η απόδοση των επιμέρους φόρων που επιβάλλονται στα αυτοκίνητα	70
Πίνακας 3.19.	Εκτίμηση φοροαποφυγής	75
Πίνακας 5.1.	Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας	104
Πίνακας 5.2.	Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο .	105
Πίνακας 5.3.	Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών (μετά τους φόρους)	106
Πίνακας 5.4.	Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο .	107
Πίνακας 5.5.	Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.	108
Πίνακας 5.6.	Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά.	109
Πίνακας 5.7.	Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο κατά κατηγορία νοικοκυριών.	110
Πίνακας 5.8.	Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας.	111
Πίνακας 5.9.	Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο. .	112
Πίνακας 5.10.	Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών.	113
Πίνακας 5.11.	Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο. .	114
Πίνακας 5.12.	Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.	115
Πίνακας 5.15.	Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά.	116
Πίνακας 5.14.	Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο κατά κατηγορία νοικοκυριών.	117
Πίνακας 5.15.	Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας.	118
Πίνακας 5.16.	Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο. .	119
Πίνακας 5.17.	Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών.	120
Πίνακας 5.18.	Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο. .	121
Πίνακας 5.19.	Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.	122

Πίνακας 5.20.	Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά.	123
Πίνακας 5.21.	Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο κατά κατηγορία νοικοκυριών.	124
Πίνακας 5.22.	Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας.	125
Πίνακας 5.23.	Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο. .	126
Πίνακας 5.24.	Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών.	127
Πίνακας 5.25.	Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο. .	128
Πίνακας 5.26.	Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.	129
Πίνακας 5.27.	Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά.	130
Πίνακας 5.28.	Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο κατά κατηγορία νοικοκυριών.	131
Πίνακας 6.1.	Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας.	137
Πίνακας 6.2.	Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο. .	138
Πίνακας 6.3.	Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών	139
Πίνακας 6.4.	Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο. .	140
Πίνακας 6.5.	Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από νοικοκυριά και επιχειρήσεις.	141
Πίνακας 6.6.	Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά.	142
Πίνακας 6.7.	Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο κατά κατηγορία νοικοκυριών.	143
Πίνακας 7.1.	Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας.	150
Πίνακας 7.2.	Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο. .	151
Πίνακας 7.3.	Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών.	152
Πίνακας 7.4.	Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο. .	153
Πίνακας 7.5.	Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.	154
Πίνακας 7.6.	Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά.	155
Πίνακας 7.7.	Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο κατά κατηγορία νοικοκυριών.	156

ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

Πίνακας Π1.1.	Συνοπτική παρουσίαση του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής (1996, τρέχ. τιμές σε εκατ. δρχ.)	168
Πίνακας Π1.2.	Αντιστοιχία των 18 κλάδων του ΠΚΛ, με τους 125 κλάδους του ΠΕΕ 1996.	169
Πίνακας Π1.3.	Τα 18 προϊόντα - κλάδοι του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής	172
Πίνακας Π1.4.	Κατανομή εισοδημάτων στις κατηγορίες των νοικοκυριών (ΕΟΠ 1993/94).	179
Πίνακας Π1.5.	Κατανομή εισοδημάτων στις κατηγορίες των νοικοκυριών (ΕΟΠ 1993/94).	180
Πίνακας Π1.6.	Κατανομή εισοδημάτων στις κατηγορίες των νοικοκυριών με βάση την ΕΟΠ 1993/94.	181
Πίνακας Π1.7.	Αρχική και τελική εκτίμηση των εισοδημάτων μέσα στα νοικοκυριά	194
Πίνακας Π.1.8.	Μήτρα ενδιάμεσων χρήσεων (18x18) κατά προϊόν (1996, δισεκ. δραχμές)..	207
Πίνακας Π.1.9.	Διανομή προστιθέμενης αξίας παραγωγής κατά προϊόν (1996, δισεκ. δραχμές)..	209
Πίνακας Π.1.10.	Έσοδα δημόσιου τομέα και διάρθρωση κατά προϊόν (1996, σε δισεκ. δραχμές)	211
Πίνακας Π.1.11.	Εξωτερικός τομέας και διάρθρωση εισαγωγών και εξαγωγών κατά προϊόν.. . . .	212
Πίνακας Π.1.12.α.	Διανομή εσόδων συντελεστών στα νοικοκυριά (1996, δισεκ. δρχ.)	213
Πίνακας Π.1.12.β.	Ποσοστιαία διάρθρωση των εισοδημάτων από εργασία στα νοικοκυριά.	214
Πίνακας Π.1.13.	Μεταβιβάσεις από νοικοκυριά σε νοικοκυριά (1996, δισεκ. δρχ.)	215
Πίνακας Π.1.14.	Μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά από επιχειρήσεις, Δημόσιο, εξωτερικό τομέα.	217
Πίνακας Π.1.15.α.	Κατανάλωση νοικοκυριών κατά προϊόν (1996, δισεκ. δραχμές)	218
Πίνακας Π.1.15.β.	Μέση μηνιαία κατανάλωση νοικοκυριών κατά προϊόν (1996, σε δραχμές)	220
Πίνακας Π.1.16.	Άμεσοι φόροι, κοινωνική ασφάλιση, αποταμίευση των νοικοκυριών (1996, δισεκ. δρχ.)	222

Πίνακας Π.1.17.	Κατανάλωση δημόσιου τομέα και ποσοστιαία διάρθρωση κατά προϊόν.	223
Πίνακας Π.1.18.	Λογαριασμοί επενδύσεων - Μεταβολές αποθεμάτων.	224
Πίνακας Π.2.1.	Προτεινόμενη κλίμακα φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων	233
Πίνακας Π.2.2.	Εναλλακτική προτεινόμενη κλίμακα φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων	234
Πίνακας Π.2.3.	Ταξινόμηση των Φόρων Υπέρ Τρίτων (ΦΥΤ)	246

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

CES: Συνάρτηση σταθερής ελαστικότητας υποκατάστασης
CET: Συνάρτηση σταθερής ελαστικότητας μετασχηματισμού
CGE: Computable General Equilibrium Model (Υπολογιστικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας)
ICAP: Εταιρεία Οικονομικών Πληροφοριών, Εκδόσεων και Συμβούλων Επιχειρήσεων στην Ελλάδα
LES: Γραμμικό σύστημα κατανομής δαπάνης
RAS: Μέθοδος εκτίμησης συντελεστών εισροών - εκροών
SAM: Social Accounting Matrix (ΠΚΛ)

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΓΓΕΤ: Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας
ΓΟΕΒ: Ανταποδοτικοί πόροι
Δ.Χ. : Δημόσιας Χρήσης
ΔΕΗ: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΔΤΚ: Δείκτης Τιμών Καταναλωτή
Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Λ.: Εθνικοί Λογαριασμοί
ΕΑΕΦΣ: Επιτροπή Αναμόρφωσης Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος
ΕΚΑΣ: Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων
ΕΟΠ: Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών
ΕΣΥΕ: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος
ΕΦΤΕ: Ειδικός Φόρος Τραπεζικών Εργασιών
Ι.Χ.: Ιδιωτικής Χρήσης
ΙΟΒΕ: Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
Κ.Π.: Κρατικός Προϋπολογισμός
ΚΕΠΕ: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
ΚΕΠΥΟ: Κέντρο Πληροφορικής Υπουργείου Οικονομικών (Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων)
Ν.Π.: Νομικό Πρόσωπο
ΝΠΔΔ: Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΑΕΔ: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

ΟΓΑ: Οργανισμός Γεωργικής Ασφάλισης
ΟΕΒ: Ανταποδοτικοί πόροι
ΟΝΕ: Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD)
ΟΤΑ: Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΕΕ: Πίνακας Εισροών - Εκροών (ΙΟ)
ΠΚΛ: Πίνακας Κοινωνικής Λογιστικής (SAM)
ΣΔΟΕ: Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
ΣΤΑΚΟΔ: Σύστημα Ταξινόμησης Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας
ΤΑΕ: Ταμείο Ασφαλίσεως Εμπόρων
ΤΑΠ: Τέλος Ακίνητης Περιουσίας
ΤΑΧΙΣ: Μηχανογραφημένο λειτουργικό σύστημα λήψης και διαχείρισης των φορολογικών πληροφοριών (Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων)
ΤΕΒΕ: Ταμείο Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδος
ΤΟΕΒ: Ανταποδοτικοί πόροι
ΤΣΑ: Ταμείο Συντάξεων Αυτοκινητιστών
Φ.Π.: Φυσικά Πρόσωπα
ΦΕΦΠ: Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων
ΦΗΧ: Φόρος Ηλεκτροδοτούμενων Χώρων
ΦΚΕ: Φόρος Κύκλου Εργασιών
ΦΜΑΠ: Φόρος Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας
ΦΠΑ: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
ΦΥΤ: Φόροι Υπέρ Τρίτων
ΧΑΑ: Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η έρευνα έχει ως σκοπό τη διερεύνηση των επιπτώσεων στην οικονομία, τα νοικοκυριά και τα έσοδα του Δημοσίου, από διάφορα μέτρα φορολογικών αλλαγών στην Ελλάδα. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε ένα υπόδειγμα υπολογιστικής γενικής ισορροπίας για την Ελλάδα, που ενέχει μεγάλη λεπτομέρεια όσον αφορά την κατανομή εισοδήματος, καθώς και καθώς και την αναλυτική περιγραφή των φορολογικών μέτρων. Το υπόδειγμα αποτελεί προσαρμογή εκείνου που είχε κατασκευαστεί από την ίδια ομάδα για την ανάλυση σεναρίων αλλαγής της αγροτικής πολιτικής στην Ελλάδα. Το προηγούμενο υπόδειγμα όμως χρειάστηκε μία αρκετά μεγάλη σειρά από αλλαγές για να χρησιμοποιηθεί. Εκτός από την αλλαγή στις κατηγορίες προϊόντων, έγιναν μεγάλες αλλαγές στη δομή του υποδείγματος που αφορά τη φορολογία, καθώς και την ενσωμάτωση της φοροδιαφυγής. Οι αλλαγές έγιναν έτσι ώστε να αντιστοιχούν στις ακριβείς φορολογικές κλίμακες φυσικών προσώπων και τον τρόπο με τον οποίο υπολογίζονται οι διάφοροι έμμεσοι φόροι. Το υπόδειγμα, όπως τελικά διαμορφώθηκε, αποτελεί το πρώτο εμπειρικό πλαίσιο για τη λεπτομερή διερεύνηση φορολογικής πολιτικής στην Ελλάδα, και ειδικά για τις επιπτώσεις της φορολογίας στην κατανομή εισοδήματος.

Ανάλυση μικροστοιχείων της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ), στα πλαίσια του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής του υποδείγματος και μικροστοιχείων που δόθηκαν από το ΚΕΠΥΟ, και σύγκριση μεταξύ των, έδειξαν σε γενικές γραμμές τα επίπεδα της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, και έκαναν δυνατό τον προσδιορισμό της φοροδιαφυγής για τις 15 κατηγορίες νοικοκυριών του υποδείγματος ξεχωριστά.

Οι προσομοιώσεις του υποδείγματος αφορούν πρώτα μία σειρά από αλλαγές σε συγκεκριμένους φορολογικούς συντελεστές, έτσι ώστε να δέχονται οι οριακές αλλαγές από τη μεταβολή κάθε μέτρου. Οι προσομοιώσεις έγιναν με δύο διαφορετικές υποθέσεις όσον αφορά το μα-

κροοικονομικό «κλείσιμο» της οικονομίας, δηλαδή διαφορετικές υποθέσεις σχετικά με τη μακροοικονομική συμπεριφορά της αγοράς εργασίας.

Οι προσομοιώσεις που έγιναν έδειξαν τα εξής:

1. Ο προοδευτικότερος τρόπος να μειωθεί η άμεση φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι να μειωθεί ο συντελεστής φορολόγησης του πρώτου φορολογικού κλιμακίου.
2. Η μείωση των φορολογικών συντελεστών εισοδήματος φυσικών προσώπων πρέπει να συνοδεύεται με μέτρα αύξησης των πόρων του Δημοσίου ή με μείωση των δημοσίων δαπανών, αν πρόκειται να μην διαταραχθεί η δημοσιονομική ισορροπία που έχει επιτευχθεί τα πρόσφατα χρόνια, η οποία κατέστησε δυνατή την είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ.
3. Η μείωση των φορολογικών συντελεστών στους φόρους φυσικών προσώπων κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες και η αύξηση των αντίστοιχων ορίων των φορολογικών κλιμακίων κατά 1 εκατομμύριο έχουν περίπου τις ίδιες μακροοικονομικές, δημοσιονομικές και αναδιανεμητικές επιπτώσεις.
4. Η τρέχουσα δομή του ΦΠΑ, όπως έχει εφαρμοστεί, έχει προοδευτικές επιδράσεις στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών.
5. Ο φόρος οиноπνεύματος δεν φαίνεται να έχει σημαντικές αρνητικές ή αναδιανεμητικές επιδράσεις, και η αύξησή του μπορεί να αυξήσει τα δημόσια έσοδα, χωρίς να επηρεάσει πολύ αρνητικά την υπόλοιπη οικονομία.
6. Η επιβολή ΦΠΑ 18% στις κατασκευές έχει αρνητικές επιδράσεις στη συνολική οικονομική δραστηριότητα και τις ιδιωτικές επενδύσεις, οδηγεί σε αντιπροοδευτική μείωση των πραγματικών εισοδημάτων των φορολογουμένων, αλλά μπορεί να επιφέρει σημαντικές δημοσιονομικές εισροές.
7. Μία μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης είναι προοδευτικό μέτρο, και αντίθετα μία αύξησή της είναι αντιπροοδευτική.
8. Η μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης είναι μέτρο προοδευτικό όσον αφορά την κατανομή εισοδήματος, αλλά με μεγάλο

δημοσιονομικό κόστος, πράγμα που σημαίνει ότι οποιαδήποτε τέτοια αλλαγή πρέπει να συνοδευτεί από μέτρα αναπλήρωσης της απώλειας φορολογικών εσόδων, για να μην διαταραχτεί η δημοσιονομική ισορροπία.

9. Η αύξηση της φορολογίας της περιουσίας δεν έχει ουσιαστικές επιπτώσεις στο ΑΕΠ και τα φορολογικά έσοδα.
10. Οποιαδήποτε γενική μείωση της φοροδιαφυγής λειτουργεί σαν προοδευτικός φόρος.
11. Τα παραπάνω συμπεράσματα είναι σε γενικές γραμμές εύρωστα ως προς τις δύο ριζικά διαφορετικές υποθέσεις σχετικά με τη μακροοικονομική προσαρμογή της αγοράς εργασίας.

Οι αλλαγές που προσομοιώθηκαν από τη μεταβολή συγκεκριμένων φορολογικών συντελεστών έδειξαν τις αλλαγές από κάθε μέτρο ξεχωριστά. Αυτές οι αλλαγές μπορούν να συνδυαστούν γραμμικά, έτσι ώστε να δείχνουν κατά πρώτη προσέγγιση τις αλλαγές από συνθετότερα σενάρια φορολογικής μεταρρύθμισης.

Τέλος, έγινε προσομοίωση ενός σεναρίου φορολογικής μεταρρύθμισης, το οποίο θεωρούμε ότι είναι συμβατό με τις προτάσεις της Επιτροπής για την Αναμόρφωση του Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος και τις προτάσεις που κατά καιρούς έχουν δημοσιοποιηθεί. Το σενάριο περιλαμβάνει τις εξής αλλαγές.

- Μείωση του φορολογικού συντελεστή του πρώτου φορολογικού κλιμακίου (από 1 εκατ. μέχρι 2,5 εκατ. δρχ.) κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες. Καθόσον ο συντελεστής αυτός είναι 5%, αυτή η υπόθεση στην ουσία αντιστοιχεί με αύξηση του αφορολόγητου ορίου από 1 εκατ. σε 2,5 εκατ. δρχ. Όπως δείχθηκε πιο πάνω, ο φορολογικός αυτός συντελεστής έχει σημαντικές επιπτώσεις στους άμεσους φόρους αλλά και είναι πολύ αντιπροοδευτικός, άρα η μείωσή του αναμένεται να ωφελήσει κυρίως τα φτωχά νοικοκυριά και κατά ένα μικρότερο μέρος τα μεσαία.
- Μείωση όλων των υπόλοιπων φορολογικών συντελεστών κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες.

- Αύξηση όλων των συντελεστών ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα.
- Αύξηση όλων των συντελεστών έμμεσων φόρων κατά 10%.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ένα τέτοιο σενάριο είναι δημοσιονομικά ουδέτερο, αν υπάρξει μία ταυτόχρονη μείωση της φοροδιαφυγής κατά 35%. Βέβαια το σενάριο μπορεί να γίνει δημοσιονομικά ουδέτερο με διαφορετικού μεγέθους αλλαγές στους επιμέρους φορολογικούς συντελεστές, χωρίς να αλλάξει το επίπεδο της φοροδιαφυγής. Οι προσομοιώσεις έδειξαν ότι ένα τέτοιο σενάριο, χωρίς την ταυτόχρονη πάταξη της φοροδιαφυγής, ωφελεί τα πραγματικά εισοδήματα όλων των νοικοκυριών αλλά, αν μειωθεί η φοροδιαφυγή, τότε ωφελεί κυρίως τα εισοδήματα των μεσαίου εισοδήματος νοικοκυριών. Το σενάριο είναι προοδευτικό όσον αφορά τη φορολογία με την έννοια ότι μειώνει τη φορολογία των μεσαίων νοικοκυριών, ενώ αυξάνει τη φορολογία των πλουσίων.

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται μπορούν να βοηθήσουν στον σχεδιασμό μίας φορολογικής μεταρρύθμισης, διότι δείχνουν τις δυνητικές αλλαγές σε όλες τις κατηγορίες των μεταβλητών που μπορεί να ενδιαφέρουν μία κυβέρνηση. Αυτό μπορεί να συντελέσει στην καλύτερη χάραξη των φορολογικών μεταρρυθμίσεων που εξετάζονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των επιπτώσεων στην ελληνική οικονομία και στα πραγματικά εισοδήματα των ελληνικών νοικοκυριών από διάφορες αλλαγές στο ισχύον φορολογικό σύστημα. Το ότι το ισχύον φορολογικό σύστημα χρήζει αλλαγών φαίνεται ότι είναι πλέον αποδεκτό από την ελληνική κυβέρνηση και έχουν γίνει πολλές προτάσεις από διάφορους παρατηρητές (βλέπε π.χ. την τελευταία έκθεση του ΟΟΣΑ για την ελληνική οικονομία (OECD, 2001, Bronchi, 2001). Δεν είναι όμως καθόλου σαφές το πώς κάποιες κυοφορούμενες αλλαγές θα επηρεάσουν την οικονομική δραστηριότητα, τις επενδύσεις την απασχόληση και την ευημερία των πολιτών, καθώς και τα δημόσια έσοδα. Η έρευνα θα προσπαθήσει να δώσει απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα με τη χρήση ενός υπολογιστικού υποδείγματος γενικής ισορροπίας (Computable General Equilibrium ή CGE) της ελληνικής οικονομίας.

Η σύγχρονη θεωρία της ενδογενούς οικονομικής μεγέθυνσης προβλέπει ότι η δομή της φορολογίας μπορεί να επηρεάσει τον ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας, διότι επηρεάζει την προσφορά δημόσιων αγαθών, και διότι μπορεί να επηρεάσει την αποταμίευση και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας (Barro, 1990, King and Rebello, 1990, Jones, Manuelli and Rossi, 1993). Η εμπειρική διερεύνηση όμως των υποθέσεων της θεωρίας είναι δύσκολη, και διάφορες εμπειρικές μελέτες οδήγησαν σε αντιφατικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα, ενώ οι Leibfritz, Thornton, and Bibbee (1997) βρήκαν ότι μία αύξηση του λόγου φορολογίας προς ΑΕΠ κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες μειώνει τον ετήσιο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες, οι Kneller, Bleaney and Gemmell (1999) βρήκαν τη σχέση μεταξύ φορολογίας και μεγέθυνσης στατιστικά μη σημαντική. Όλες αυτές οι έρευνες, όμως, αφορούν μακροοικονομικές

επιπτώσεις από ουδέτερες (ως προς την κατανομή εισοδήματος) φορολογικές αλλαγές και όχι τις επιπτώσεις από φορολογικά μέτρα που επηρεάζουν την κατανομή της φορολογίας. Τέτοιες επιπτώσεις έχουν ερευνηθεί μόνο με υποδείγματα τύπου CGE, όπως αυτό που χρησιμοποιείται εδώ.

Τα υποδείγματα τύπου CGE προσπαθούν να απεικονίσουν τα βασικότερα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά μίας οικονομίας και γι' αυτό τον λόγο αποτελούν την πληρέστερη εμπειρική μεθοδολογία για τη διερεύνηση της φορολογικής πολιτικής. Μάλιστα οι πρώτες εφαρμογές των υποδειγμάτων τύπου CGE διεθνώς ήταν σε προβλήματα φορολογικής πολιτικής (Shoven and Whalley, 1984). Στη σύγχρονη βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετά υποδείγματα που μετρούν τις επιπτώσεις των μέτρων φορολογικής πολιτικής με τη χρήση υπολογιστικών υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας.

Ένα υπολογιστικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας για το Βιετνάμ¹ αξιολογεί μέτρα φορολογικής μεταρρύθμισης, καταλήγοντας σε αποτελέσματα που καταδεικνύουν μικρού μεγέθους επιπτώσεις σε βασικά οικονομικά μεγέθη, αλλά ουσιαστικές αναδιανεμητικές επιπτώσεις σε βάρος των φτωχότερων νοικοκυριών (διάκριση σε πέντε κατηγορίες νοικοκυριών).

Οι Altigan, Auerbach, Kotlikoff, Smetters και Walliser (1997) εξετάζουν με προσομοιώσεις τη δικαιοσύνη, την αποτελεσματικότητα και τις μακροοικονομικές επιπτώσεις πέντε εναλλακτικών σεναρίων του ομοσπονδιακού φόρου εισοδήματος στις ΗΠΑ. Εξετάζουν έναν ποσοστιαίο φόρο εισοδήματος, έναν οριζόντιο φόρο, έναν οριζόντιο φόρο με ταυτόχρονη εισοδηματική ενίσχυση, έναν καταναλωτικό φόρο και έναν προοδευτικό οριζόντιο φόρο. Τα αποτελέσματα δείχνουν μακροοικονομικά οφέλη (σε βάθος χρόνου) αλλά απώλειες για τα φτωχά νοικοκυριά.

Σύμφωνα με την C. Rijckeghem (1997), μία μείωση των φόρων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργοδοτών έχει έξι φορές θετικότερα αποτελέσματα στην απασχόληση απ' ό,τι μια γενική μείωση των φόρων, ενώ μείωση φόρων και ασφαλιστικών εισφορών από την πλευρά των εργαζομένων ενέχει αρνητικά αποτελέσματα στην απασχόληση.

1. Chan, Ghosh and Whalley (1998).

Στη μελέτη για την Ολλανδία (Nieuwenhuis and Boone, 1998), διαφορετικά μέτρα φορολογικής πολιτικής προσομοιώνονται και αναλύονται. Τα σενάρια αφορούν κυρίως σε χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές ανά εισοδηματική κατηγορία, μείωση του ΦΠΑ, και σε μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης.

Έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Bassanini, Rasmussen και Scarpetta (2000) δείχνει ότι, όταν οι υψηλά αμειβόμενοι εργαζόμενοι χρηματοδοτούν τις φορολογικές υποχρεώσεις των χαμηλότερα αμειβόμενων εργαζομένων, τα αποτελέσματα που προκύπτουν είναι θετικά σε ό,τι αφορά στην ευημερία και στην απασχόληση. Τα αποτελέσματα διαφοροποιούνται ανάλογα με τη χώρα, όταν το παραπάνω μέτρο πολιτικής συνδυάζεται με κάποιο άλλο.

Ένα υπολογιστικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας με ενσωμάτωση μιας σχέσης για την επιλογή ανάμεσα σε εργασία και ανάπαυση έχει αναπτυχθεί για το Ηνωμένο Βασίλειο από τους Bhattarai και Whalley (1998). Το υπόδειγμα αυτό εξετάζει σενάρια που αφορούν σε μεταβολές του ΦΠΑ σε τελικά προϊόντα, σε μεταβολές στον φόρο του εισοδήματος κεφαλαίου και σε μεταβολές στους φόρους εισοδήματος από εργασία. Τα αποτελέσματα από τη μείωση των παραπάνω φόρων επιφέρουν βελτίωση ευημερίας στη χώρα περισσότερο με τη μείωση του φόρου εισοδήματος.

Έχουν υπάρξει πολλές άλλες εφαρμογές τέτοιων υποδειγμάτων σε διάφορες χώρες τα τελευταία 25 χρόνια [για λεπτομερείς επισκοπήσεις της σχετικής βιβλιογραφίας βλέπε τα άρθρα των Robinson (1988) και των Gunning and Keyzer (1995)]. Για την Ελλάδα έχουν υπάρξει ελάχιστες εφαρμογές τέτοιων υποδειγμάτων [βλέπε Σαρρής και Ζωγραφάκης (2000), Sarris and Zografakis (1999), Balfussia and deSantis (1998)]. Καμία εφαρμογή τέτοιας μεθοδολογίας για τη διερεύνηση φορολογικής πολιτικής δεν έχει γίνει στην Ελλάδα.

Σε όλες τις αναλύσεις που χρησιμοποιούν υπολογιστικά υποδείγματα γενικής ισορροπίας τα αποτελέσματα αφορούν συγκρίσεις μεταξύ του σεναρίου βάσης, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η εικόνα της ελληνικής οικονομίας το 1996, και της προσομοίωσης της οικονομίας για το

ίδιο έτος, αν κάποια μεταβλητή πολιτικής ήταν διαφορετική. Αυτό είναι η συνηθισμένη πρακτική στα οικονομικά και ονομάζεται συγκριτική στατική. Η μέθοδος αυτή είναι χρήσιμη, διότι παρουσιάζει τις τάσεις της οικονομίας αν υπήρχαν κάποιες αλλαγές πολιτικής. Είναι αδύνατον να προβλεφτεί η δυναμική εξέλιξη της οικονομίας με οποιεσδήποτε αλλαγές, διότι η δομή της οικονομίας αλλάζει με τρόπους που είναι δύσκολο να προβλεφθούν (π.χ. η διάρθρωση των νοικοκυριών σε διάφορες τάξεις, η δημογραφική δομή του πληθυσμού κλπ.), και είναι εκτός προδιαγραφών του υποδείγματος που χρησιμοποιείται.

Πόσο χρήσιμη τότε είναι αυτή η προσέγγιση στη μελέτη πολιτικών όπως η αλλαγή στη δομή της φορολογίας, που από τη φύση τους ενέχουν δυναμική διάσταση; Η μέθοδος της συγκριτικής στατικής είναι χρήσιμη, διότι δείχνει το πώς θα έμοιαζε η οικονομία αν κάποια μεταβλητή ήταν διαφορετική. Ανεξάρτητα από άλλα μειονεκτήματα, η ανάλυση βασίζεται σε μία σειρά υποθέσεις που αφορούν τη συμπεριφορά των παραγωγικών και καταναλωτικών μονάδων, καθώς και σε μία σειρά από παραμέτρους. Είναι γνωστά τα μειονεκτήματα των υποδειγμάτων σε αυτούς τους τομείς [βλέπε Shoven and Whalley (1992), Mercenier and Srinivasan (1994)]. Από την άλλη πλευρά όμως δεν υπάρχουν εναλλακτικά υποδείγματα που να μπορούν να απεικονίσουν την πολυπλοκότητα των διαφόρων ροών και ανταλλαγών στην οικονομία. Επέκταση σε δυναμική διερεύνηση των οικονομικών επιπτώσεων, με βάση τα υποδείγματα αυτά, αφορά συγκεκριμένες υποθέσεις όσον αφορά τη διάρθρωση των επενδύσεων, την τεχνολογική εξέλιξη και την αλλαγή στη δημογραφική δομή της οικονομίας. Αυτές οι επεκτάσεις βασίζονται σε ακόμα πιο αδύνατες διαχρονικές υποθέσεις συμπεριφοράς και έχουν πιο αδύνατη εμπειρική βάση από τις υποθέσεις που αφορούν τη δομή του στατικού υποδείγματος. Έχουν υπάρξει δυναμικές προσεγγίσεις σε θέματα φορολογικής μεταρρύθμισης χρησιμοποιώντας υποδείγματα γενικής ισορροπίας που βασίζονται σε διαχρονικά συνεπείς υποθέσεις συμπεριφοράς [π.χ. Auerbach, Kotlikoff and Skinner (1983)]. Τα υποδείγματα αυτά όμως, λόγω της δυναμικής τους διάστασης που μεγαλώνει την υπολογιστική πολυπλοκότητα,

συνήθως περιλαμβάνουν την οικονομία ως μόνο έναν τομέα (δηλαδή είναι στην ουσία μακροοικονομικά), και κατά συνέπεια δεν μπορούν να απεικονίσουν διαρθρωτικές τάσεις και επιπτώσεις.

Το υπόδειγμα που χρησιμοποιείται μπορεί και έχει επεκταθεί από την ερευνητική ομάδα, ώστε να αναλύει περισσότερα από ένα έτη, αλλά στην ουσία η επέκταση αφορά διαδοχικές εικόνες της ίδιας διάρθρωσης της οικονομίας όπως περιγράφεται για το 1996, αλλά με άλλους συνολικούς αριθμούς, και με υποθέσεις για τη δυναμική συμπεριφορά που δεν βασίζονται σε διαχρονικά συνεπή θεώρηση και υποθέτουν μυωπικές προσδοκίες. Κρίνουμε ότι αυτή η επέκταση, παρ' όλο που είναι η βασική προσέγγιση η οποία χρησιμοποιείται διεθνώς, δεν προσφέρει ουσιαστικά νέα πληροφόρηση από αυτήν που παρουσιάζει η συγκριτική στατική του έτους βάσης. Γι' αυτό τον λόγο δεν επιχειρείται εδώ δυναμική ανάλυση. Η συγκριτική στατική όμως ανάλυση δίνει αρκετή πληροφόρηση, έτσι ώστε να είναι σαφές ποιες πολιτικές έχουν τις μεγαλύτερες επιπτώσεις και τι είδους επιπτώσεις. Το έτος 1996 είναι αρκετά κοντά στην παρούσα περίοδο (2002), ώστε αναμένουμε να μην υπάρχουν βασικές διαρθρωτικές μεταβολές μεταξύ 1996 και 2002. Έτσι και αλλιώς όμως είναι αδύνατη η προσομοίωση της ελληνικής οικονομίας και η προσαρμογή του υποδείγματος σε νεότερο έτος λόγω απουσίας λεπτομερών στοιχείων.

Αναλυτικά, στο Κεφάλαιο 2 δίνεται μία συνοπτική περιγραφή του ελληνικού φορολογικού συστήματος. Στο Κεφάλαιο 3 γίνεται μία περιγραφή της δομής της φορολογικής επιβάρυνσης και μια ανάλυση της φοροδιαφυγής στην ελληνική οικονομία. Επίσης παρουσιάζονται οι κύριες φορολογικές αλλαγές από το 1996 μέχρι το 2001.

Στο Κεφάλαιο 4 περιγράφεται το υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε για την εμπειρική διερεύνηση. Το υπόδειγμα βασίζεται σε προηγούμενο υπόδειγμα που κατασκευάστηκε πρόσφατα από τους συγγραφείς και χρησιμοποιήθηκε για τη διερεύνηση των επιπτώσεων από την αλλαγή της ελληνικής αγροτικής πολιτικής. Το υπόδειγμα αυτό προσαρμόστηκε για τις ανάγκες της έρευνας αυτής και γίνεται μία περιγραφή των σχετικών αλλαγών που έγιναν. Στα Κεφάλαια 5 και 6, παρουσιάζονται τα αποτελέ-

σματα από προσομοιώσεις που σκοπό έχουν να αναλύσουν τις επιπτώσεις κάθε τύπου φορολογίας ξεχωριστά. Στο Κεφάλαιο 7 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από προσομοιώσεις σύνθετων σεναρίων αλλαγής φορολογικής πολιτικής. Στο τελευταίο κεφάλαιο συνοψίζονται τα αποτελέσματα. Τέλος, υπάρχουν τρία παραρτήματα. Στο Παράρτημα 1 δίνεται μία αναλυτική περιγραφή του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής (ΠΚΛ) της ελληνικής οικονομίας που προσαρμόστηκε από προηγούμενο σχετικό πίνακα, ο οποίος κατασκευάστηκε από τους συγγραφείς για τις ανάγκες της έρευνας αυτής. Στο Παράρτημα 2 παρουσιάζεται σε περίληψη η πρόταση της Επιτροπής που συστήθηκε για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος. Τέλος, στο Παράρτημα 3 παρουσιάζεται αναλυτικά το υπόδειγμα γενικής ισορροπίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ² ΣΥΣΤΗΜΑ

Η φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά στη διάρκεια των τελευταίων 20 ετών. Συγκεκριμένα από 20,9% του ΑΕΠ το 1970, τα φορολογικά έσοδα το 1990 αποτελούσαν το 29,4% του ΑΕΠ, το 1995 το 31,7% και το 1999 έφτασαν στο 38% του ΑΕΠ. Η σημαντική αύξηση των τελευταίων 5 ετών έγινε όχι με αλλαγή των φορολογικών συντελεστών σε υφιστάμενους φόρους ή επιβολή νέων φόρων αλλά κυρίως με περιστολή της φοροδιαφυγής (ΕΑΕΦΣ, 2002). Η φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα πλέον είναι κοντά στον μέσο όρο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), που είναι 41,6%.

Οι φόροι κατανέμονται σε πέντε βασικές κατηγορίες: 1) φόροι εισοδήματος-κερδών, 2) εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση, 3) φόροι μισθοδοσίας, 4) φόροι περιουσίας, και 5) φόροι αγαθών και υπηρεσιών (υπάρχουν και ορισμένοι άλλοι φόροι αλλά αντιστοιχούν σε ένα ελάχιστο ποσοστό των συνολικών φορολογικών εσόδων (0,4%) και δεν θα συζητηθούν περισσότερο). Από τις κατηγορίες αυτές, τρεις (φόροι εισοδήματος, εισφορές, και φόροι αγαθών) αναλογούν στο 94% των φορολογικών εσόδων, ενώ οι φόροι περιουσίας αντιστοιχούν στο 5,1% και οι φόροι μισθοδοσίας στο 0,5%. Από τις τρεις αυτές κατηγορίες οι φόροι εισοδήματος συνιστούν το 26,4% των φορολογικών εσόδων, οι εισφορές το 30,9%, και οι φόροι αγαθών και υπηρεσιών το 36,7%.

Σε ό,τι αφορά στο ελληνικό φορολογικό σύστημα σημειώνεται πως, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, οι αυξήσεις στις κοινωνικές δα-

2. Το παρόν συνοπτικό κεφάλαιο αντλεί από τη λεπτομερή μελέτη της C. Bronchi (2001) καθώς και από την έκθεση της Επιτροπής για την Αναμόρφωση του Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος (ΕΑΕΦΣ) (2002).

πάνες δεν ήταν σε αντιστοιχία με την αύξηση των φορολογικών εσόδων και αυτό είχε ως αποτέλεσμα (σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες) ένα αρκετά υψηλό έλλειμμα. Η προσπάθεια ένταξης στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) επέβαλλε τη μείωση του ελλείμματος και για τον λόγο αυτό, πέρα από τις οικονομικές παροχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ελήφθησαν στα μέσα της δεκαετίας του 1990 μέτρα για την αύξηση των φορολογικών εσόδων.

Τελευταία στην Ελλάδα έχουν πραγματοποιηθεί μεγάλες προσπάθειες για αναδιοργάνωση του φορολογικού συστήματος. Τα ως τώρα αποτελέσματα των προσπάθειών αναγνωρίζονται σε τρεις κατευθύνσεις. Πρώτον, ο βαθμός φορολογικής συμμόρφωσης παρουσιάζεται αυξημένος με θετικές συνέπειες στα έσοδα. Δεύτερον, παρουσιάζεται μια επέκταση της φορολογικής βάσης, αρχικά μέσω της μείωσης φοροαπαλλαγών, από τη φορολόγηση εισοδημάτων που ως τώρα δεν φορολογούνταν (π.χ. εισοδήματα από τόκους και μετοχές). Τρίτον, καταβάλλεται σημαντική προσπάθεια για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος της διαχείρισης των φόρων.

Τα αποτελέσματα στην προσπάθεια απλοποίησης του συστήματος και επέκτασης των μέτρων φορολογικού ελέγχου είναι ήδη φανερά, με την αύξηση του βαθμού συμμόρφωσης καθώς και τη μεγαλύτερη από την προσδοκώμενη εισοδηματική ελαστικότητα που εκτιμήθηκε ως προς διάφορες κατηγορίες φόρων (όπως ο ΦΠΑ, ο φόρος εισοδήματος των επιχειρήσεων και ο φόρος προσωπικού εισοδήματος). Σημαντική είναι η συμβολή νεοσυσταθέντων ελεγκτικών μηχανισμών όπως ο ΣΔΟΕ.

Παρά όμως τις θετικές εξελίξεις την τελευταία δεκαετία, το ελληνικό φορολογικό σύστημα εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό συμμόρφωσης των φορολογουμένων προς τις υποχρεώσεις τους, ενώ ταυτόχρονα διακρίνεται από υψηλό βαθμό αδικίας, καθώς εργαζόμενοι και συνταξιούχοι σηκώνουν τα μεγαλύτερα φορολογικά βάρη. Είναι σαφές πως οι αρχές της οριζόντιας και της κάθετης φορολογικής δικαιοσύνης καταστρατηγούνται και το φαινόμενο αυτό εντείνεται από συχνές φορολογικές αμνηστεύσεις που μειώνουν την αξιοπιστία του συστήματος ακόμα περισσότερο. Αυτός είναι και ένας από τους βασικούς λόγους που

προηγούμενες δειλές απόπειρες φορολογικών μεταρρυθμίσεων δεν έχουν πετύχει. Στην Ελλάδα δεν έχει γίνει στο παρελθόν προσπάθεια σοβαρών φορολογικών μεταρρυθμίσεων (Bronchi, 2001).

Πέρα από τα παραπάνω επιβάλλεται να σημειωθούν και μια σειρά άλλων προβληματικών καταστάσεων, όπως ένας ανεπίσημος τομέας της οικονομίας αξιοθαύμαστα ευμεγέθους (με προϊόν από 24-30% του ΑΕΠ), εργατικός τομέας που σε μεγάλο βαθμό είναι αυτοαπασχολούμενος, αναποτελεσματική φορολογική διαχείριση, μυστικισμός στο τραπεζικό σύστημα που δεν επιτρέπει έλεγχο λογαριασμών, και έλλειψη υποδομών για τη διασταύρωση των πληροφοριών στις φορολογικές αρχές. Ο βαθμός συμμόρφωσης επιπρόσθετα μειώνεται από τις συχνές αλλαγές στους αντίστοιχους νόμους αλλά και από την υποχρέωση της κυβέρνησης να σπαταλά μεγάλο μέρος των εσόδων της χρηματοδοτώντας προβληματικούς δημόσιους οργανισμούς.

Το φορολογικό σύστημα στη χώρα αναμένεται να αντιμετωπίσει ιδιαίτερη πίεση από αυξανόμενες ανάγκες για κυβερνητική δαπάνη (μεγάλη αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων πρόκειται να υπάρξει από το 2005). Το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με το πολύ υψηλό δημόσιο χρέος εντείνει τον προβληματισμό γύρω από το φορολογικό σύστημα. Παράλληλα, πιέσεις για αύξηση των δαπανών υπάρχουν στην προσπάθεια που καταβάλλεται για την εναρμόνιση με τις υπόλοιπες χώρες της ΟΝΕ. Μέρος των αυξημένων απαιτήσεων για δαπάνες αναμένεται να αντιμετωπιστεί από έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις.

Οι προσπάθειες που γίνονται, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, για βελτίωση της δημόσιας διαχείρισης μέσω της αποκέντρωσης των κρατικών μηχανισμών είναι ουσιαστικά χωρίς αποτέλεσμα. Επίσης, οι χαμηλοί βαθμοί διαφάνειας και αποτελεσματικότητας του συστήματος έχει εκτιμηθεί πως προκαλούν αύξηση του κόστους συλλογής των φόρων. Ιδιαίτερα υψηλό θεωρείται το κόστος για τη συλλογή του φόρου προσωπικού εισοδήματος, εξαιτίας του μεγάλου αριθμού αυτοαπασχολούμενων. Η επιδίωξη της λήψης πληροφοριών μέσα από «αντικειμενικά κριτήρια», αυξάνει το κόστος ακόμα περισσότερο. Η εισαγωγή του συστήματος

μηχανοργάνωσης TAXIS ήδη παρέχει θετικές υπηρεσίες στο φορολογικό σύστημα.

Οι εργαζόμενοι αλλά και οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίζονται σε έξι κατηγορίες για τις ανάγκες του συστήματος και ο φορολογικός συντελεστής κυμαίνεται από 0 έως 40% του εισοδήματός τους. Όμως αυτός ο προοδευτικός διαχωρισμός των εισοδηματικών κατηγοριών δεν λαμβάνει υπόψη τις φοροαπαλλαγές διαφόρων επαγγελματικών κατηγοριών, ενώ από την άλλη πλευρά προβλήματα υπάρχουν εξαιτίας των κοινωνικών εισφορών που δεν πληρώνουν οι αγρότες, οι οποίοι ταυτόχρονα αποδέχονται μεγάλο μέρος εισοδηματικών ενισχύσεων και έτσι αντιμετωπίζονται κατά πολύ ευνοϊκότερα από τους άλλους.

Η φορολόγηση του εισοδήματος από τις αποταμιεύσεις είναι άνιση, καθώς διαφορετικοί τύποι εισοδήματος από κεφάλαιο φορολογούνται με διαφορετικούς συντελεστές. Σημειώνεται εδώ η ανάγκη επέκτασης της χρήσης των περιβαλλοντικών φόρων, τόσο για τη βελτίωση των εσόδων αλλά κυρίως για τον έλεγχο των περιβαλλοντικών πιέσεων στους ιδιαίτερα αναπτυσσόμενους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας και των τουριστικών υπηρεσιών.

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα επίσης παρουσιάζει μια μεροληψία ως προς τις υποχρεώσεις των επιχειρήσεων. Τέλος, αναφέρεται πως η φορολόγηση των περιουσιακών στοιχείων (πλούτος) εκτιμάται ως πολύ χαμηλή σε σχέση με άλλες ανεπτυγμένες χώρες (μόλις 1,4% του ΑΕΠ).

Εξάλλου πρέπει να σημειωθεί ότι το ελληνικό φορολογικό σύστημα δεν δημιουργεί κίνητρα για συμμόρφωση και συνέπεια στις πληρωμές. Αυτό διότι τα κίνητρα είναι τέτοια που παρακινούν τους εργαζομένους και ιδιαίτερα τις επιχειρήσεις στη φοροδιαφυγή. Για παράδειγμα πολλές επιχειρήσεις που δεν πληρώνουν τους φόρους τους, παρά το ότι αυτοί θεωρητικά μεγαλώνουν με τα πρόστιμα, μετά από πολλά χρόνια καλούνται να κάνουν συμβιβασμούς με τις αρχές ή να κλείσουν τα βιβλία τους με σημαντικές μειώσεις φόρων, πράγμα βέβαια που ωθεί πολλές επιχειρήσεις στο να φοροαποφεύγουν, αναμένοντας αυτές τις ρυθμίσεις. Επίσης, ακόμα και αν μία επιχείρηση είναι συνεπής με τις φορολογικές της υποχρεώσεις, ο

γενικά υψηλός βαθμός διακριτικής ευχέρειας εφαρμογής των φορολογικών κανόνων από τις φορολογικές υπηρεσίες και η τάση για διάφορους συμβιβασμούς, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια του συστήματος φορολογικής δικαιοσύνης, συμβάλλουν στο να πληρώνει τελικά η επιχείρηση περισσότερα από ό,τι πρέπει. Έτσι στην ουσία η λογική του συστήματος όπως εφαρμόζεται είναι ότι, επειδή έτσι και αλλιώς θα πληρώσεις, καλύτερα να αποκρύψεις φόρους, για να πληρώσεις τουλάχιστον το πρέπει ποσό και όχι περισσότερο.

Με βάση όλες τις προηγούμενες παρατηρήσεις, οι ουσιαστικές παρεμβάσεις που έχουν προταθεί στο ελληνικό φορολογικό σύστημα, κυρίως από τον ΟΟΣΑ, είναι οι εξής:

- Επιβάλλεται η αύξηση της διαφάνειας και της αξιοπιστίας του συστήματος. Ουσιαστικές τομές πρέπει να εφαρμοστούν στην ελάττωση των περιορισμών που υπάρχουν στο τραπεζικό σύστημα για την απελευθέρωση πληροφοριών, στην επιτάχυνση της καταγραφής του πλούτου και της ιδιοκτησίας γης και στη διασταύρωση πληροφοριών, η οποία είναι δυνατή μέσω του συστήματος TAXIS, αλλά δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα.
- Η αναδιανομή των φορολογικών εσόδων δέον είναι να πραγματοποιείται λιγότερο άνισα. Συγκεκριμένα πρέπει να διευρυνθεί η βάση για την άντληση του προσωπικού και του επιχειρηματικού φόρου εισοδήματος και να αυξηθούν τα έσοδα που συλλέγονται από περιουσιακά στοιχεία (real-estate property), ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να μειωθούν οι εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση. Εδώ ουσιαστικές αλλαγές οφείλουν να πραγματοποιηθούν ως προς τους αυτοαπασχολούμενους, οι οποίοι προτείνεται να πληρώνουν ασφαλιστικές εισφορές ως ποσοστό των καθαρών κερδών τους.
- Τέλος, σημαντικά θέματα προς βελτίωση αποτελούν η μείωση του αριθμού των φοροαπαλλαγών, η αναθεώρηση του καθεστώτος που αντιμετωπίζουν οι ιδιοκτήτες κατοικιών και η φορολόγηση ανάλογα με τα περιβαλλοντικά κόστη που προκαλούνται από τις παραγωγικές μονάδες. Επιπρόσθετα, οφείλει να επαναπροσδιοριστεί και ιδιαίτερα

να περιοριστεί το σύστημα των φορολογικών κινήτρων που χρησιμοποιούνται για την προώθηση της επιχειρηματικότητας, δεδομένων των στρεβλώσεων στα σήματα της αγοράς, των δυσκολιών στη διαχείριση, της αύξησης στα κόστη συμμόρφωσης και της αδυναμίας στόχευσης, που χαρακτηρίζουν μια τέτοια πολιτική.

Η ΕΑΕΦΣ έχει προτείνει διάφορα μέτρα για την αναμόρφωση του ελληνικού φορολογικού συστήματος, με βάση τη διερεύνηση όλων των πτυχών του φορολογικού συστήματος. Αυτά τα μέτρα περιγράφονται συνοπτικά στο Παράρτημα 2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία μικρή επισκόπηση του θέματος της φορολογικής επιβάρυνσης των νοικοκυριών στην Ελλάδα, και μια προσπάθεια να αποτυπωθεί το επίπεδο και το μέγεθος της φοροδιαφυγής και των φοροαπαλλαγών των διαφόρων τύπων νοικοκυριών³. Οι δύο αυτές κατηγορίες φοροελαφρύνσεων αναλύονται μαζί καθώς δεν υπάρχει τρόπος να βρεθούν στοιχεία για να ξεχωριστούν. Η ανάλυση έγινε με τη σύγκριση των εισοδημάτων και των φόρων που πληρώνουν τα νοικοκυριά από τα στοιχεία της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ), και με πρόσθετη ανάλυση ενός τυχαίου δείγματος στοιχείων των φορολογικών δηλώσεων του ΚΕΠΥΟ.

3.1. Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Μία σύντομη επισκόπηση

Ουσιαστικά ο χαμηλός βαθμός κοινωνικής και πολιτικής αποδοχής του φορολογικού συστήματος περιορίζει τα κίνητρα για την ορθή και πλήρη υποβολή εισοδημάτων από τους φορολογούμενους. Το συγκεκριμένο γεγονός εξηγεί τη χαμηλή του απόδοση, όπως μπορεί να δει κανείς στην Bronchi (2001). Καταστρατήγηση των αρχών της οριζόντιας και κάθετης δικαιοσύνης, συχνές μεταρρυθμίσεις του συστήματος και αμνηστίες που παρέχονταν κατά καιρούς οδήγησαν σε επέκταση της φοροδιαφυγής,

3. Επίσης δύσκολο είναι να εξακριβωθεί ποιοι από τους περίπου 1 εκατ. Έλληνες που δεν υποβάλλουν φορολογική δήλωση κανονικά θα έπρεπε να το κάνουν.

ώστε να έχει εκτιμηθεί στο 7% του ΑΕΠ το 1995 (Agapitos et al., 1995). Με τον τρόπο αυτό διευκολύνθηκε η ανάπτυξη της παραοικονομίας στη χώρα, η οποία έχει εκτιμηθεί πως παράγει ένα ισοδύναμο προϊόν της τάξης του 24-30% του ΑΕΠ κατά τους Schneider and Enste (2000) ή 40% του ΑΕΠ κατά τους Agapitos and Mavraganis (1995). Σημειώνεται πως υψηλό μέγεθος του ανεπίσημου τομέα εμφανίζεται στο λιγότερο ανεπτυγμένο κομμάτι της Δυτικής Ευρώπης (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Ελλάδα), το οποίο, ιδιαίτερα τελευταία, διακρίνεται από υψηλότερη φορολογία. Όμως υπάρχουν χώρες με υψηλή φορολογία⁴ (Σκανδιναβικές χώρες), που δεν παρουσιάζουν αντίστοιχου μεγέθους ανεπίσημο τομέα.

Σε παγκόσμιο επίπεδο το μέγεθος της παραοικονομίας υπολογίζεται ακόμα και από τις μετριοπαθέστερες εκτιμήσεις περίπου σε 10% του παγκόσμιου προϊόντος, παρουσιάζει αύξοντα ρυθμό εξέλιξης, ενώ εμφανίζεται με όλο και πιο πολύπλοκες μορφές. Τα στοιχεία αυτά διαβρώνουν το φορολογικό καθώς και το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης των χωρών, προκαλώντας ένα φαύλο κύκλο φορολογικών απωλειών, ελλειμμάτων και αυξανόμενης παραοικονομίας. Παράλληλα, ο σχεδιασμός και η άσκηση οικονομικής πολιτικής εμφανίζονται σε αναντιστοιχία με τα πραγματικά μεγέθη και η αβεβαιότητα στην οικονομία αυξάνει. Ακόμη μια αναπτυσσόμενη παραοικονομία απορροφά εργαζομένους από τον επίσημο τομέα, αλλά και υψηλό μερίδιο των εσόδων της δαπανάται στην επίσημη οικονομία (2/3 σύμφωνα με τον Schneider (2002) για την Αυστρία και την Γερμανία). Το μέγεθος της παραοικονομίας είναι εξαιρετικά δύσκολο να μετρηθεί αλλά και να σχηματιστεί καθώς, όπως συχνά αναφέρεται, μεταβάλλεται κάτω από την «αρχή του τρεχούμενου νερού», υπονοώντας έτσι την προσαρμοστικότητα που εμφανίζει σε οποιοδήποτε είδους μέτρα πολιτικής.

Ως μη παρατηρούμενο μέρος της οικονομίας ορίζεται η αξία των δραστηριοτήτων οι οποίες είναι νόμιμες σε μια χώρα, αλλά υποδηλώνο-

4. Το μέγεθος της αδήλωτης εργασίας, και ιδιαίτερα η διαφθορά, ίσως συλλαμβάνουν σημαντικό μέρος της διαφοράς στο μέγεθος του ανεπίσημου τομέα μεταξύ Σκανδιναβικών και των λιγότερων ανεπτυγμένων χωρών της Δυτικής Ευρώπης.

νται ή αποκρύπτονται, καθώς επίσης και η αξία των δραστηριοτήτων οι οποίες είναι παράνομες. Η αξία των πρώτων οφείλει να συμπεριλαμβάνεται στους εθνικούς λογαριασμούς (όσο δύσκολο και αν είναι αυτό), ενώ σε ό,τι αφορά στην αξία των παράνομων δραστηριοτήτων αντίθετες απόψεις εμφανίζονται, εκτιμώντας ότι συνεισφέρουν περισσότερο «κακά» αγαθά και άρα δεν πρέπει να περιλαμβάνονται στη μέτρηση της παραγωγής μίας οικονομίας. Συνεπώς η παρατηρούμενη οικονομική δραστηριότητα διαγράφει ένα παραγωγικό σύνολο μικρότερο από το πραγματικό. Από την άλλη πλευρά, ο ΟΗΕ συνιστά πως όλες οι δραστηριότητες στις οποίες υπεισέρχεται κάποιο κόστος συναλλαγής οφείλουν να υπολογίζονται στο ΑΕΠ⁵.

Βασικά τρεις μέθοδοι χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση των μη παρατηρούμενων δραστηριοτήτων⁶: μικροοικονομικές (ή απευθείας) προσεγγίσεις που στηρίζονται σε δειγματοληψίες από τον πληθυσμό, επιλεκτικές επισκοπήσεις, ή ανάλυση των φορολογικών δηλώσεων. Με την πρώτη μέθοδο επιτρέπεται η μελέτη της δομής της παραοικονομίας, συνήθως δεν σχηματοποιούνται αθροιστικοί δείκτες, αλλά καταλήγουν σε υποεκτίμηση της παραοικονομίας, κυρίως εξαιτίας της εσκεμμένης απόκρυψης πληροφοριών. Η δεύτερη ομάδα μεθόδων χρησιμοποιεί μακροοικονομικές (έμμεσες) προσεγγίσεις, οι οποίες κάνουν χρήση πολύ ισχυρών υποθέσεων (καταλήγοντας μάλλον σε *guestimates*), όπως για παράδειγμα ότι στη μη παρατηρούμενη οικονομία τα εισοδήματα πράγματι αποκρύπτονται αλλά όχι οι δαπάνες. Επίσης έχουν εμφανιστεί νομισματικά υποδείγματα (στη βάση της υπόθεσης ότι όλες οι συναλλαγές στον ανεπίσημο τομέα πραγματοποιούνται σε χρήμα), υποδείγματα υπερβάλλουσας ζήτησης χρήματος του συγκεκριμένου τομέα (που εκτιμούν μία εξίσωση ζήτησης χρήματος σε συνδυασμό με άλλες ερμηνευτικές μεταβλητές), υποδείγματα με βάση το κόστος συναλλαγών (το παρατηρούμενο και μη ΑΕΠ σχε-

5. Συνεκτιμώντας τους έμμεσους τρόπους με τους οποίους οι παράνομες δραστηριότητες επιδρούν στους εθνικούς λογαριασμούς.

6. Εκτενής επισκόπηση των μεθόδων υπάρχει στους Schneider and Enste (2000).

τίζεται με τον όγκο των συναλλαγών) και τέλος υποδείγματα⁷ όπου, υποθέτοντας σταθερή συμμετοχή κάποιου δείκτη απασχόλησης, θεωρείται πως οποιεσδήποτε αλλαγές συνιστούν μεταβολές στην παραοικονομία. Τέλος, ως πολλά υποσχόμενες εμφανίζονται σταδιακά μέθοδοι όπου η παραοικονομία αναγνωρίζεται ως μη άμεσα παρατηρούμενη. Η συγκεκριμένη μεθοδολογία χρησιμοποιεί φίλτρα Kalman, όπου ή άγνωστη μεταβλητή αποτελεί παράμετρο σε σύστημα με γνωστές μεταβλητές. Επίσης χρησιμοποιείται η μέθοδος των «κύριων συνιστωσών» η οποία μεταχειρίζεται παρατηρούμενους δείκτες στη μέτρηση των μη παρατηρούμενων (μέθοδος LISREL). (Εκτενής επισκόπηση των μεθόδων υπάρχει στους Schneider and Enste, 2000).

Στην Ελλάδα το μέγεθος της παραοικονομίας έχει υπολογιστεί από 21% του ΑΕΠ (Brooks 2001) (μέθοδος σταθερής εισροής εργασίας), μέχρι και 27-30% του ΑΕΠ (Frey, B. and F. Schneider, 2000) (μέθοδος υπερβάλλουσας ζήτησης χρήματος).

Σε ό,τι αφορά συγκεκριμένα στη φορολογική συμμόρφωση, ο όρος «φορολογική προσπάθεια» (tax effort) χρησιμοποιείται για να μετρήσει τη φορολογική επίδοση μιας χώρας. Ορίζεται ως η φορολογική απόδοση με δεδομένη τη φορολογική ικανότητα μιας χώρας, αντανakλώντας έτσι κατά πόσο μια χώρα κάνει χρήση της φορολογικής της ικανότητας. Με τον τρόπο αυτό παρατηρείται αν το επίπεδο των φόρων είναι μικρότερο ή μεγαλύτερο από το προσδοκώμενο, με δεδομένη την επίδοση της χώρας με μέση φορολογική προσπάθεια.

Ο δείκτης φορολογικής προσπάθειας συνήθως εκτιμάται με τη μέθοδο παλινδρόμησης (στατική μέθοδος), όπου υπολογίζεται από τον λόγο του πραγματικού φορολογικού συντελεστή μιας χώρας με τον αντίστοιχο που προκύπτει από μια παλινδρόμηση.

Ειδικότερα, όπως αναφέρεται στον Teera (2002), τα φορολογικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ μπορούν να εκτιμηθούν από μια εξίσωση της μορφής:

7. Ιδιαίτερα δημοφιλή και επανομαζόμενα συχνά electricity models (αφού χρησιμοποιούν το γεγονός πως η οικονομική δραστηριότητα παρουσιάζει υψηλή συσχέτιση με την κατανάλωση ενέργειας).

$$T = f(Y, XM, A, P, A_g, M_f, E, D, \Phi, t),$$

όπου T είναι οι φόροι ως ποσοστό του ΑΕΠ, Y το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, XM ο λόγος του αθροίσματος εισαγωγών και εξαγωγών ως προς το ΑΕΠ, A ο λόγος της εξωτερικής βοήθειας ως προς το ΑΕΠ, P ο πληθυσμός ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, A_g και M_f ο λόγος του αγροτικού και του βιομηχανικού τομέα αντίστοιχα, ως προς το ΑΕΠ, E ο λόγος της συνολικής δαπάνης ως προς το ΑΕΠ, D ο λόγος του συνολικού χρέους ως προς το ΑΕΠ, Φ η σκιώδης μεταβλητή που μετρά τη φοροδιαφυγή⁸ και t η χρονική τάση.

Με λογαριθμική προσαρμογή της συνάρτησης (ώστε να λάβει γραμμική μορφή), μπορούν να εκτιμηθούν οικονομετρικά οι ελαστικότητες των φορολογικών εσόδων ως προς καθεμία μεταβλητή της δεξιάς πλευράς. Περισσότερο όμως μπορούν να γίνουν προβλέψεις των φορολογικών εσόδων (και άρα του μέσου φορολογικού συντελεστή) σε μια χώρα, με δεδομένα τα χαρακτηριστικά της δεξιάς πλευράς, σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Η διαίρεση του εκτιμημένου συντελεστή με τον πραγματοποιημένο, την ίδια χρονική περίοδο, δίνει τον δείκτη φορολογικής προσπάθειας.

Σπανιότερα χρησιμοποιείται η μέθοδος της εκτίμησης της εισοδηματικής ελαστικότητας των φόρων. Στον Πίνακα 3.0 που ακολουθεί, η Ελλάδα βρίσκεται στη δέκατη όγδοη θέση σε σειρά κατάταξης μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ σε φορολογική συμμόρφωση με βάση και τις δύο μεθόδους.

Με δεδομένη την πολυπλοκότητα των εργαλείων εκτίμησης της παραοικονομίας, συχνά γίνεται χρήση πιο απλουστευμένων μεθόδων οι οποίες βασίζονται σε υπολογισμούς και συγκρίσεις στοιχείων από δια-

8. Η συγκεκριμένη μεταβλητή προκύπτει ως τα κατάλοιπα της οικονομετρικής εκτίμησης της εξίσωσης:

$$LM_1 = \beta_0 + \beta_1 LGDP + \beta_2 LGDPP + \beta_3 TREND + Z_t,$$

όπου LM_1 , $LGDP$, και $LGDPP$, είναι οι λογάριθμοι της προσφοράς χρήματος, του ΑΕΠ, και του ΑΕΠ κατά κεφαλήν αντίστοιχα. Θετικό πρόσημο στο σφάλμα Z_t , σημαίνει πως τα άτομα κρατούν περισσότερο χρήμα απ' όσο θα έπρεπε με δεδομένα χαρακτηριστικά της οικονομίας. Συνεπώς τα κατάλοιπα Z_t αποτελούν μια ένδειξη της σκιώδους οικονομίας.

φορετικές πηγές (εθνικοί λογαριασμοί, έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών, φορολογικά δεδομένα κλπ). Οι μέθοδοι αυτές μπορούν να χαρακτηριστούν ως λογιστικές και αποδίδουν σαφώς χονδρικές εκτιμήσεις. Εδώ περιγράφεται η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε από τους Gordon and Nielsen (1997) και μετά επιδιώκεται η εκτίμηση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, με βάση τη σύγκριση δεδομένων από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών και φορολογικών δεδομένων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.0

Φορολογικοί συντελεστές, δείκτες φορολογικής προσπάθειας, εισοδηματικές ελαστικότητες φόρων και σειρά κατάταξης

	Μέσος ονομαστικός φορολογικός συντελεστής 1975-98	Δείκτης φορολογικής προσπάθειας	Κατάταξη	Εισοδηματική ελαστικότητα φόρων	Κατάταξη
Βέλγιο	42	1,854	2	1,43	8
Φινλανδία	27,4	1,211	13	0,83	19
Γαλλία	37,1	1,639	4	1,44	7
Γερμανία	27,3	1,207	14	2,72	1
Ελλάδα	23	1,015	18	1,04	18
Ιταλία	34,4	1,518	5	1,61	5
Ιαπωνία	12,5	0,55	23	2,63	2
Ολλανδία	43,7	1,932	1	1,29	11
Νορβηγία	32,8	1,448	7	1,33	10
Πορτογαλία	26,9	1,189	15	1,6	6
Ισπανία	25,1	1,11	16	1,62	4
Ηνωμένο Βασίλειο	32,3	1,428	9	1,19	15
ΗΠΑ	18,1	0,8	21	1,25	13

Πηγή: J. Teera (2002).

Σύμφωνα με τους Gordon and Nielsen, από την ταυτότητα:

$$Y_w + Y_r = C + G + I + \Delta F,$$

όπου Y_w είναι το εισόδημα από μισθούς, Y_r το εισόδημα από κεφάλαιο, C η ιδιωτική κατανάλωση, G η δημόσια κατανάλωση, I οι επενδύσεις και ΔF

η μεταβολή στο καθαρό εξωτερικό χρέος, εάν αφαιρεθούν οι επενδύσεις και από τις δύο πλευρές, τότε η αριστερή και η δεξιά πλευρά μετατρέπονται στις φορολογικές βάσεις από την πλευρά του εισοδήματος και της κατανάλωσης αντίστοιχα:

$$Y_w + Y_r - I = C + G + \Delta F,$$

Χωρίς λάθη και παραλείψεις, ο ανεξάρτητος υπολογισμός των δύο πλευρών της παραπάνω εξίσωσης οφείλει να δώσει ίδια αποτελέσματα, έτσι ώστε να μην προκύπτει φοροαποφυγή. Ακόμα περισσότερο οι δύο αριθμοί θα τείνουν να είναι ίσοι, εάν η μόνη πηγή φοροαποφυγής είναι οι δραστηριότητες με συναλλαγές οι οποίες αποκρύπτουν τόσο το εργατικό εισόδημα όσο και τις καταναλωτικές δαπάνες. Συνεπώς οι παρατηρούμενες προκύπτουσες διαφορές μπορεί να οφείλονται σε φοροδιαφυγή στο εισόδημα ή στην κατανάλωση⁹. Βασικό μειονέκτημα της συγκεκριμένης μεθόδου αποτελεί το γεγονός της χρήσης στατιστικών δεδομένων από πολλές διαφορετικές πηγές.

3.2. Εκτίμηση της διάρθρωσης της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα

Ο Πίνακας 3.1 που ακολουθεί περιγράφει πώς λειτουργεί ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων στην Ελλάδα. Η πηγή των στοιχείων είναι η επεξεργασία των φορολογικών δηλώσεων των νοικοκυριών για μια τριετία (οικονομικά έτη 1997-1999). Για να είναι τα στοιχεία συγκρίσιμα, τα εισοδηματικά κλιμάκια για κάθε έτος έχουν αποτιμαριθμοποιηθεί και επομένως είναι συγκρίσιμα.

Η πρώτη στήλη διακρίνει τα νοικοκυριά σε πέντε βασικές ομάδες, ανάλογα με την πηγή του εισοδήματος που δηλώνει ο αρχηγός του νοικοκυριού. Επειδή, πολλές φορές, το νοικοκυριό έχει περισσότερες από μία πηγές εισοδήματος (π.χ. εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και ταυτόχρονα εισόδημα από ενοίκια), το ΚΕΠΥΟ ταξινομεί το νοικοκυριό με

9. Μια εφαρμογή της μεθόδου αυτής για τη Δανία έχει πραγματοποιηθεί από τους Nielsen, S. B., P. Schou and J. K. Sobygaard (2002).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

Φορολογία εισοδήματος νοικοκυριών για τα εισοδήματα 1996-1998

	% διάρθρωση φορολογικών δηλώσεων της τριετίας 1996-98	% διάρθρωση φορολογούμενου οικογενειακού εισοδήματος της τριετίας 1996-98	% διάρθρωση του φόρου εισοδήματος της τριετίας 1996-98	Μέσος φόρος σε € την τριετία 1996-98
(κλίμακια σε €)				
Εισοδηματίες	12,0	4,9	4,9	295
0,000 - 8.112	83,9	42,3	11,3	39
8.113 - 22.713	14,3	41,3	37,2	767
22.714 - +	1,8	16,3	51,5	8.384
Έμποροι - Βιομήχανοι	15,7	19,9	22,9	1.049
0,000 - 8.112	34,0	11,0	1,0	31
8.113 - 22.713	54,1	57,2	35,1	674
22.714 - +	11,8	31,8	63,9	5.642
Γεωργοί - Κτηνοτρόφοι	8,4	3,3	1,1	97
0,000 - 8.112	87,2	61,3	13,3	15
8.113 - 22.713	12,2	34,1	54,6	432
22.714 - +	0,6	4,6	32,1	5.268
Μισθωτοί	36,9	44,5	43,0	843
0,000 - 8.112	40,5	15,3	1,8	37
8.113 - 22.713	46,7	51,6	37,9	681
22.714 - +	12,8	33,1	60,3	3.970
Ελεύθεροι επαγγελματίες	3,1	6,6	12,9	2.984
0,000 - 8.112	22,5	4,2	0,3	37
8.113 - 22.713	40,8	27,8	11,9	861
22.714 - +	36,7	68,1	87,8	7.111
Συνταξιούχοι	23,9	20,8	15,3	462
0,000 - 8.112	59,5	31,9	5,0	38
8.113 - 22.713	35,7	51,4	51,9	669
22.714 - +	4,8	16,7	43,2	4.121
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	723
0,000 - 8.112	52,6	20,0	2,5	34
8.113 - 22.713	38,3	50,0	36,2	680
22.714 - +	9,1	30,0	61,3	4.835

Τα εισοδηματικά κλίμακια είναι αποπληθωρισμένα.

Πηγή: ΚΕΠΥΟ, υπολογισμοί και επεξεργασία των συγγραφέων.

βάση ποιο είναι το μεγαλύτερο εισόδημα από όλες τις πηγές εισοδήματος που δηλώνει. Οι πέντε αυτές εισοδηματικές ομάδες είναι: οι εισοδηματίες, οι έμποροι - βιομήχανοι, οι γεωργοί, οι μισθωτοί, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και τέλος οι συνταξιούχοι. Στην ίδια στήλη για κάθε εισοδηματική κατηγορία τα νοικοκυριά χωρίζονται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες, ανάλογα με το συνολικό ύψος του δηλωμένου εισοδήματος. Έτσι, υπάρχει η διάκριση σε νοικοκυριά που το συνολικό τους δηλωμένο εισόδημα είναι μέχρι τα 8.112 €, νοικοκυριά από 8.112 € μέχρι 22.713 € και τέλος νοικοκυριά με συνολικό δηλωμένο εισόδημα μεγαλύτερο των 22.714 €.

Η δεύτερη στήλη του Πίνακα 3.1 παρουσιάζει τη συμμετοχή κάθε ομάδας στο σύνολο του πληθυσμού, όπου ο πληθυσμός είναι το σύνολο των φορολογικών δηλώσεων. Οι μισθωτοί με ποσοστό 36,9% και οι συνταξιούχοι με 23,9% αποτελούν τις δύο μεγαλύτερες εισοδηματικές κατηγορίες. Στην ίδια στήλη παρατηρούμε ότι στο σύνολο του πληθυσμού το 52,6% βρίσκεται στη μικρότερη εισοδηματική κλίμακα με εισόδημα μικρότερο των 8.112 €. Αντίθετα, το 9,1% διαθέτει εισόδημα μεγαλύτερο των 22.714 €. Η εικόνα αυτή δεν κατανέμεται ομοιόμορφα μέσα σε κάθε μία εισοδηματική κατηγορία. Στους ελεύθερους επαγγελματίες ο αριθμός των φορολογικών δηλώσεων με εισόδημα μεγαλύτερο των 22.714 € ανέρχεται σε 36,7%, ενώ αντίθετα στους εισοδηματίες και στους γεωργούς το ποσοστό είναι 1,8% και 0,6% αντίστοιχα.

Η τρίτη στήλη του πίνακα παρουσιάζει το συνολικό δηλωμένο εισόδημα κάθε εισοδηματικής ομάδας. Οι γεωργοί, αν και αποτελούν το 8,4% του πληθυσμού, δηλώνουν το 3,3% του συνολικού εισοδήματος. Στην αντίθετη πλευρά βρίσκονται οι ελεύθεροι επαγγελματίες. Η ανισότητα αυτή εμφανίζεται σε μεγαλύτερη έκταση μέσα στις εισοδηματικές κατηγορίες. Παράδειγμα, αν πάρουμε το υψηλότερο εισοδηματικό κλιμάκιο, η σχέση πληθυσμός με εισόδημα είναι 0,11 για τους εισοδηματίες, 0,37 για τους εμπόρους - βιομηχάνους, 0,13 για τους γεωργούς, 0,39 για τους μισθωτούς, 0,54 για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τέλος 0,29 για τους συνταξιούχους.

Η τέταρτη στήλη του Πίνακα 3.1 παρουσιάζει τη συμμετοχή στον φόρο που κατέβαλε κάθε εισοδηματική ομάδα. Στη στήλη αυτή, σε αντι-

παραβολή με τις δύο προηγούμενες, εμφανίζεται το μέγεθος της προοδευτικότητας του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων. Το 9,1% του πληθυσμού καταβάλλει το 61,3% του συνολικού φόρου. Αντίθετα, το 52,6% του πληθυσμού καταβάλλει το 2,5% του φόρου. Υπάρχουν αρκετές διαφοροποιήσεις ανάλογα με την εισοδηματική ομάδα, καθώς και ανάλογα με το κλιμάκιο που ταξινομείται κάθε νοικοκυριό μέσα σε αυτήν.

Η τελευταία στήλη του ίδιου πίνακα εμφανίζει τον μέσο φόρο ανά έτος που πλήρωσε κάθε ένα νοικοκυριό ξεχωριστά κατά μέσο όρο. Στο σύνολο του πληθυσμού κατά μέσο όρο κάθε νοικοκυριό πλήρωσε 723€. Τα νοικοκυριά που βρίσκονται στο χαμηλότερο εισοδηματικό κλιμάκιο κατέβαλαν 34€, ενώ αντίθετα τα νοικοκυριά με τα υψηλά εισοδήματα κατέβαλαν 4.835€ για κάθε χρόνο την περίοδο 1997-1999.

Για την παρούσα μελέτη και για την ανάλυση της φοροδιαφυγής χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία της ΕΟΠ για το έτος 1993-1994. Καταρχήν έγινε μία κατηγοριοποίηση των νοικοκυριών που χρησιμοποιείται στον Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής (ΠΚΛ) και στο υπόδειγμα που θα αναλυθεί στη συνέχεια. Τα νοικοκυριά χωρίζονται σε 15 κατηγορίες ανάλογα πρώτα με τη δραστηριότητα και εκπαίδευση του αρχηγού (πέντε ομάδες, αγρότες, αστικά νοικοκυριά με αρχηγό ανειδίκευτο, ημειδίκευμένο, και ειδικευμένο, και νοικοκυριά με μη εργαζόμενο αρχηγό) και στη συνέχεια για κάθε μία από τις πέντε ομάδες ανάλογα με την κατά κεφαλήν συνολική δαπάνη (φτωχά, μεσαίου εισοδήματος και πλούσια). Οι ορισμοί δίνονται στο κεφάλαιο που περιγράφει τον ΠΚΛ. Με βάση το μέσο εισόδημα ανά φορολογούμενο και τις φορολογικές κλίμακες¹⁰, υπολογίστηκε ο μέσος φόρος

10. Οι κλίμακες φορολογίας φυσικών προσώπων και οι αντίστοιχοι συντελεστές έχουν ως εξής

Φορολογητέο εισόδημα	Φορολογικός συντελεστής κλιμακίου
0 - 1.000 χιλ. δρχ.	0%
1000 - 2.500 χιλ. δρχ.	5%
2500 - 4.000 χιλ. δρχ.	15%
4000 - 7.000 χιλ. δρχ.	30%
Άνω των 7.000 χιλ. δρχ.	40%

που αντιστοιχεί στον μέσο φορολογούμενο κάθε κατηγορίας νοικοκυριών. Επισημαίνεται ότι το εισόδημα που λαμβάνεται εδώ για τους υπολογισμούς δεν είναι αυτό που δηλώνεται από τα νοικοκυριά στην ΕΟΠ, διότι αυτό είναι πολύ υποεκτιμημένο (για σχετικούς υπολογισμούς βλέπε Σαρρή και Ζωγραφάκης, 1993, και Sarris and Zografakis, 1996), αλλά αυτό που έχει υπολογιστεί με βάση την ανάλυση και προσαρμογές των εισοδημάτων για τις ανάγκες του ΠΚΛ (βλέπε επόμενο κεφάλαιο). Στη συνέχεια έγινε αναγωγή του μέσου φόρου στο σύνολο της οικονομίας για όλα τα νοικοκυριά κάθε κατηγορίας. Τα σύνολα αυτά συγκρίθηκαν με τους φόρους που εισπράχτηκαν από κάθε κατηγορία νοικοκυριών, όπως προκύπτουν από στοιχεία της ΕΟΠ. Από τη σύγκριση αυτή προκύπτει το μέσο ποσοστό φοροδιαφυγής για κάθε κατηγορία νοικοκυριών. Ο Πίνακας 3.2 δείχνει τα σχετικά αποτελέσματα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό στο σύνολο των φορολογούμενων είναι των ατόμων που ανήκουν σε μεσαίου εισοδήματος νοικοκυριά (73,7% των φορολογουμένων), ενώ το 15,7% ανήκει σε φτωχά νοικοκυριά και το 10,6% σε πλούσια νοικοκυριά. Σύμφωνα με τον πίνακα και τις φορολογικές κλίμακες, οι μεσαίου εισοδήματος φορολογούμενοι έπρεπε να πληρώνουν το 48,1% των άμεσων φόρων εισοδήματος, οι φτωχοί το 0,9%, και οι πλούσιοι το 50,9%. Στην πράξη, οι μεσαίου εισοδήματος φορολογούμενοι πληρώνουν το 51,9% των φόρων εισοδήματος, οι φτωχοί το 0,8%, και οι πλούσιοι το 47,3%. Άρα η προοδευτική κλίμακα άμεσης φορολογίας που υπάρχει γίνεται λιγότερο προοδευτική λόγω της φοροδιαφυγής και των απαλλαγών.

Στον πίνακα φαίνονται η μέση ονομαστική και πραγματική φορολογία, δηλαδή αυτό που σύμφωνα με τις κλίμακες θα έπρεπε να πληρώνουν οι φορολογούμενοι και αυτό που στην πράξη πληρώνουν. Η ονομαστική φορολογία κυμαίνεται από 0,73% για τους φτωχούς συνταξιούχους, έως 20,7% για τους πλούσιους αγρότες και ειδικευμένους. Η μέση άμεση ονομαστική φορολογική επιβάρυνση είναι 7,2%. Στην πράξη όμως, είτε λόγω φοροδιαφυγής είτε λόγω απαλλαγών (οι δύο αυτές μεταβλητές είναι μαζί), η μέση πραγματική φορολογική επιβάρυνση είναι μόνο 4,5%. Οι

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2

Φορολογική επιβάρυνση των νοικοκυριών από την άμεση φορολογία

		Αριθμός φορολογουμένων	Ποσοστό φορολογουμένων στο σύνολο	Μέσο ατομικό δηλωθέν εισόδημα	Μέσος φόρος ανά φορολογούμενο (άθροιση φόρων κλίμακων)	Σύνολο φόρου σύμφωνα με κλίμακες στο σύνολο του πληθυσμού	Ποσοστό φορολογικού βάρους σύμφωνα με κλίμακες
Τύπος νοικοκυριών		χιλιάδες	(%)	χιλ. €	χιλ. €	εκατ. €	(%)
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Μη εργαζόμενα	Φτωχά	507	5,72	3.437	0,026	12.742	0,22
»	<i>Μεσαία</i>	2.120	23,92	7.645	0,267	564.889	9,90
»	<i>Πλούσια</i>	355	4,00	13.373	1,371	486.066	8,52
Αγροτικά	Φτωχά	229	2,59	3.800	0,044	9.946	0,17
»	<i>Μεσαία</i>	688	7,76	8.038	0,326	223.771	3,92
»	<i>Πλούσια</i>	33	0,37	24.332	5,036	166.037	2,91
Ανειδίκευτα	Φτωχά	500	5,64	3.862	0,047	23.152	0,41
»	<i>Μεσαία</i>	1.952	22,02	8.646	0,417	812.640	14,25
»	<i>Πλούσια</i>	134	1,52	21.752	4,006	538.700	9,45
Ημειδίκευμένα	Φτωχά	114	1,29	3.800	0,044	4.933	0,09
»	<i>Μεσαία</i>	978	11,03	9.740	0,581	567.756	9,95
»	<i>Πλούσια</i>	157	1,77	17.591	2,635	413.614	7,25
Ειδίκευμένα	Φτωχά	40	0,45	4.302	0,067	2.706	0,05
»	<i>Μεσαία</i>	797	9,00	10.691	0,722	576.816	10,11
»	<i>Πλούσια</i>	260	2,93	24.247	5,004	1.299.601	22,79
Σύνολο		8.864	100			5.703.366	100

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

υπολογισμοί δείχνουν ότι το κράτος το 1996 έχασε 2.142,9 εκατ € (730 δισεκ. δρχ.) λόγω φοροδιαφυγής και φοροαπαλλαγών, δηλαδή το 37,6% του οφειλόμενου φόρου.

Η στήλη 13 δείχνει τη φοροδιαφυγή και τις φοροαπαλλαγές ως ποσοστό του εισοδήματος κάθε ομάδας φορολογουμένων, και φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό φοροδιαφυγής το έχουν τα πλούσια νοικοκυριά όλων των κατηγοριών (πλην των συνταξιούχων). Από την στήλη 14 όμως, που δείχνει τη φοροδιαφυγή ως ποσοστό του οφειλόμενου φόρου, φαίνεται ότι όλες οι κατηγορίες νοικοκυριών φοροδιαφεύγουν, σε περίπου

Σύνολο φόρου που πληρώθηκε	Ποσοστό πραγματικού φορολογικού βάρους	Φοροδιαφυγή	Κατανομή της φοροδιαφυγής	Ποσοστό φόρου (που πληρώθηκε)	Ποσοστό φόρου (σύμφωνα με κλίμακες)	Φοροδιαφυγή ως ποσοστό εισοδήματος	Φοροδιαφυγή ως ποσοστό του οφειλόμενου φόρου
εκατ. €	(%)	εκατ. €	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
(7)	(8)	(9) =(5)-(7)	(10)	(11)	(12) =(4)/(1)	(13) =(12)-(11)	(14) =(13)/(12)
10.847	0,30	1.896	0,09	0,62	0,73	0,11	14,87
523.140	14,69	41.746	1,95	3,23	3,48	0,26	7,39
435.759	12,24	50.307	2,35	9,19	10,25	1,06	10,35
3.307	0,09	6.638	0,31	0,38	1,14	0,76	66,75
134.615	3,78	89.156	4,16	2,43	4,05	1,61	39,84
84.132	2,36	81.908	3,82	10,49	20,70	10,21	49,33
11.545	0,32	11.607	0,54	0,60	1,20	0,60	50,14
564.443	15,85	248.197	11,58	3,34	4,82	1,47	30,54
276.358	7,76	262.342	12,24	9,45	18,41	8,97	48,70
2.709	0,08	2.222	0,10	0,63	1,14	0,51	45,07
321.385	9,03	246.371	11,50	3,37	5,96	2,59	43,39
268.499	7,54	145.115	6,77	9,73	14,99	5,26	35,08
1.153	0,03	1.552	0,07	0,68	1,59	0,91	57,37
304.572	8,55	272.241	12,70	3,57	6,77	3,19	47,20
617.922	17,36	681.682	31,81	9,81	20,63	10,82	52,45
3.560.387	100	2.142.976	100	4,49	7,19	2,70	37,57

ίδιο ποσοστό. Για παράδειγμα οι φτωχοί φορολογούμενοι μεταξύ των ημειδικευμένων νοικοκυριών δεν πληρώνουν το 45,1% του φόρου που τους αντιστοιχεί, ενώ οι μεσαίου και υψηλού εισοδήματος φορολογούμενοι της ίδιας κατηγορίας δεν πληρώνουν το 43,4% και 35,1% του φόρου που τους αντιστοιχεί αντίστοιχα. Η στήλη 10 δείχνει όμως ότι, ως ποσοστό στο σύνολο της φοροδιαφυγής, το 31,8% προέρχεται από τους πλούσιους ειδικευμένους φορολογουμένους, το 12,7% από τους μεσαίου εισοδήματος ειδικευμένους φορολογουμένους και το 12,2% από τους πλούσιους ανειδίκευτους φορολογουμένους.

3.3. Δομή της φορολογικής επιβάρυνσης από τα πραγματικά φορολογικά στοιχεία

Η παραπάνω ανάλυση έδωσε μία εικόνα της δομής της φορολογικής επιβάρυνσης των ελληνικών νοικοκυριών και της φοροδιαφυγής. Αυτή η εικόνα γίνεται σαφέστερη με τη χρήση πραγματικών φορολογικών δεδομένων των νοικοκυριών από τα στοιχεία των φορολογικών δηλώσεων του ΚΕΠΥΟ. Είναι γεγονός ότι τα στοιχεία αυτά δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν για τη μέτρηση της φοροδιαφυγής, δεδομένου ότι περιλαμβάνουν μόνο τα δηλωμένα εισοδήματα. Μπορούν όμως να χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση της επιβάρυνσης διαφορετικών ομάδων νοικοκυριών. Αυτές οι ομάδες κατ' ανάγκην δεν είναι οι ίδιες με αυτές που είναι δυνατόν να προκύψουν από την ΕΟΠ, διότι η κάλυψη των στοιχείων και οι ορισμοί δεν είναι οι ίδιοι. Μπορούν όμως να δώσουν μία κατά προσέγγιση εικόνα της δομής της φορολογικής επιβάρυνσης, και, σε συνδυασμό με τα στοιχεία της ΕΟΠ, μία πληρέστερη εικόνα της φορολογίας στην Ελλάδα.

Η επεξεργασία των δεδομένων του ΚΕΠΥΟ πραγματοποιήθηκε με τη χρήση τυχαίων δειγμάτων από το σύνολο των φορολογικών δηλώσεων που υποβάλλονται κάθε έτος από τους φορολογουμένους. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα της Φορολογίας Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων για τα έτη 2000 και 2001 (που αφορούν στα οικονομικά έτη 1999 και 2000 αντίστοιχα). Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν από τη Διεύθυνση Φορολογίας του Υπουργείου Οικονομικών.

Ο συνολικός αριθμός των φορολογουμένων που εξετάστηκαν ήταν 23.174 για το έτος 2000 και 450.000 για το 2001 (ποσοστά 5/1000 και 10/100 στο σύνολο των δηλώσεων που υποβλήθηκαν τα αντίστοιχα έτη). Η μέθοδος που εφαρμόστηκε ήταν τυχαία δειγματοληψία (μία φορολογική δήλωση σε κάθε 10 που υποβλήθηκαν αποτελεί μέρος του δείγματος για το 2001).

Υποχρεούνται να υποβάλλουν φορολογική δήλωση τα φυσικά πρόσωπα, με ετήσιο εισόδημα πάνω από 400.000 δρχ., όσοι έχουν στην κυριότητά τους επιβατικό αυτοκίνητο ιδιωτικής χρήσης (πάνω από 500 κ.ε.),

ή άλλο μεταφορικό μέσο ή μέσο αναψυχής, όσοι διατηρούν στην υπηρεσία τους έμμισθο προσωπικό, όσοι ασκούν ή συμμετέχουν σε οποιουδήποτε είδους επιχειρηματική δραστηριότητα ή ελευθέριο επάγγελμα, όσοι εκμισθώνουν ακίνητα και οι αγρότες που λαμβάνουν επιδοτήσεις ή καλλιεργητικά δάνεια.

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν αφορούν σε εισοδήματα και δαπάνες τεκμαρτά και πραγματικά, φόρους που έχουν παρακρατηθεί ή προκαταβληθεί, πρόσθετα πληροφοριακά στοιχεία τα οποία αφορούν τόσο τον υπόχρεο όσο και τα μέλη της οικογένειάς του. Αναλυτικότερα οι πληροφορίες που αναφέρονται στον υπόχρεο, όσο και στο νοικοκυριό συνολικά, αναφέρονται σε:

- Γενικά πληροφοριακά στοιχεία του φορολογουμένου. Αν είναι νέος φορολογούμενος, αν κατοίκησε ή εργάστηκε σε παραμεθόρια περιοχή ή περιοχή με χαμηλό πληθυσμό, αν είναι συνταξιούχος, αν είναι αλλοδαπός που αποκτά εισοδήματα στη χώρα κλπ. Επίσης, αν χαρακτηρίζεται από αναπηρία.
- Φορολογούμενα εισοδήματα. Αναφέρονται τα αθροίσματα των καθαρών ποσών από μισθωτές υπηρεσίες, από αγροτικές υπηρεσίες¹¹, από εμπορικές επιχειρήσεις, από ελευθέρια επαγγέλματα, από ακίνητη περιουσία, από κινητές αξίες και εισοδήματα από την αλλοδαπή.
- Πρόσθετα πληροφοριακά στοιχεία. Εισοδήματα που δεν υπήρχαν πριν το έτος υποβολής της δήλωσης, αγροτικές ενισχύσεις, ενοίκια που καταβλήθηκαν πέρα από την πρώτη κατοικία ή ενοίκια που δαπανήθηκαν για την εγκατάσταση ατομικής επιχείρησης ή άλλου ελευθέριου επαγγέλματος.
- Στοιχεία που αφορούν στην ετήσια τεκμαρτή δαπάνη, για κατοικίες, μεταφορικά μέσα ιδιωτικής χρήσεως ή αναψυχής.
- Δαπάνες που αφαιρούνται από το συνολικό εισόδημα. Οικογενειακές δαπάνες για αγορά αγαθών και λήψη υπηρεσιών, ασφάλιστρα, δωρεές και χορηγίες, ενοίκια πρώτης κατοικίας και ιατρικές και νοσοκομειακές δαπάνες.

11. Με βάση τόσο τα βιβλία ή στοιχεία, όσο και το αντικειμενικό σύστημα.

- Προκαταβληθέντες και παρακρατηθέντες φόρους (οι οποίοι αναλογούν ή παρακρατήθηκαν από μισθούς ή συντάξεις).
- Στοιχεία των προσώπων που συνοικούν με τον φορολογούμενο και τον επιβαρύνουν.

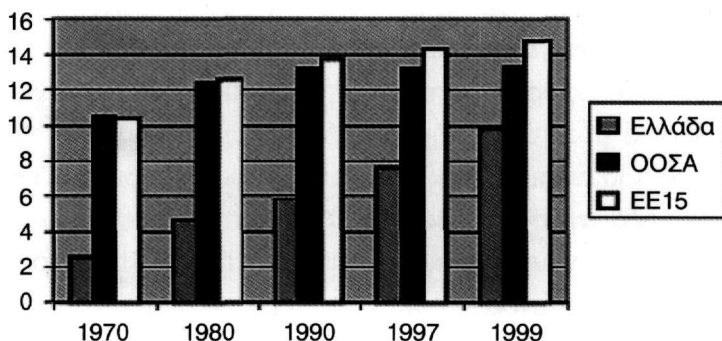
Παρακάτω ακολουθεί μια σειρά πινάκων (Πίνακες 3.4 έως και 3.19) που αναφέρεται στην στατιστική επεξεργασία των φορολογικών δηλώσεων από τους συγγραφείς (για το οικονομικό έτος 2000), καθώς και σε κάποια διεθνή συγκριτικά δεδομένα. Σημειώνονται κάποια βασικά χαρακτηριστικά που προκύπτουν από την επεξεργασία των φορολογικών δηλώσεων που αφορούν στη φορολογία εισοδήματος (όπου αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση), στη φορολογία περιουσίας και στους έμμεσους φόρους.

3.3.1. Φορολογία εισοδήματος

Η φορολογία εισοδήματος αποτελεί τη βασική πηγή εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού και αποδίδει σήμερα περίπου το 35% των συνολικών φορολογικών εσόδων του. Η απόδοση της φορολογίας αυτής στην Ελλάδα είναι σχετικά περιορισμένη, αν συγκριθεί με τις αντίστοιχες φορολογίες στις άλλες χώρες της Ε.Ε. και του ΟΟΣΑ, όπως φαίνεται από το Διάγραμμα 3.1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1

Οι φόροι εισοδήματος και κερδών ως ποσοστό στο ΑΕΠ στην Ελλάδα, στον ΟΟΣΑ και στην ΕΕ-15, 1970-1999

Πηγή: OECD Revenue Statistics 1965-2000, Paris 2001.

Ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων αποτελεί τον κύριο φόρο εισοδήματος. Αποφέρει το 20% περίπου των συνολικών φορολογικών εσόδων του κράτους. Παρά τη μικρή, σχετικά με τις άλλες χώρες της Ε.Ε., συμμετοχή της φορολογίας εισοδήματος στο ΑΕΠ στην Ελλάδα, στοιχείο το οποίο εξηγείται και από το χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημά της, η συμμετοχή αυτή αυξήθηκε τα τελευταία τριάντα χρόνια

Στους Πίνακες 3.3 έως 3.8 γίνεται μια επεξεργασία της φορολογίας εισοδήματος 2000 (που αναφέρεται στο οικονομικό έτος 1999), διαχωρίζοντας τα δηλωμένα εισοδήματα σε τρεις κατηγορίες. Συγκεκριμένα έγινε κατηγοριοποίηση των φορολογούμενων νοικοκυριών σε φτωχά, μεσαία και πλούσια ως εξής. Από τα συνολικά δηλωμένα εισοδήματα εκτιμήθηκε το διάμεσο εισόδημα (έστω ότι το ονομάζουμε Δ). Ως φτωχά νοικοκυριά είναι αυτά που δηλώνουν εισοδήματα μικρότερα ή ίσα με $\Delta/2$. Τα μεσαία νοικοκυριά είναι αυτά που δηλώνουν εισοδήματα από $\Delta/2$ έως και $3\Delta/2$, και πλούσια αυτά που δηλώνουν εισοδήματα πάνω από $3\Delta/2$. Έτσι από την πρώτη στήλη του Πίνακα 3.3 φαίνεται πως το 34% και το 19% των ατόμων στο δείγμα είναι φτωχοί και πλούσιοι αντίστοιχα.

Σε κάθε σειρά οι απόλυτοι αριθμοί που δείχνονται στους πίνακες είναι τα μέσα δηλωθέντα εισοδήματα από όλους τους φορολογουμένους, και όχι μόνο από αυτούς που δηλώνουν τη συγκεκριμένη κατηγορία εισοδήματος, και ανήκουν σε μία από τις τρεις εισοδηματικές τάξεις. Έτσι οι σειρές αθροίζουν στο σύνολο του δηλωθέντος εισοδήματος, για κάθε κατηγορία φορολογουμένων. Για παράδειγμα το μέσο δηλωθέν εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες των φτωχών είναι 2.101 € (716 χιλιάδες δρχ.), ενώ το μέσο δηλωθέν εισόδημα των φτωχών από γεωργικά εισοδήματα είναι 354 € (120 χιλιάδες δρχ.), ανεξάρτητα του πόσοι από αυτούς δηλώνουν τη συγκεκριμένη πηγή εισοδήματος.

Τα ποσοστά αναφέρονται στον αριθμό των ατόμων στο σύνολο τα οποία δηλώνουν εισόδημα σε κάθε κατηγορία, που είναι φτωχά, μεσαία ή πλούσια (με βάση τα συνολικά δηλωθέντα εισοδήματα). Για παράδειγμα απ' όλους όσοι δηλώνουν γεωργικά εισοδήματα (μεταξύ άλλων), μόλις το 16% ανήκει στους πλούσιους, ενώ από όλους που δηλώνουν ότι έχουν εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα το 39% είναι πλούσιοι.

Ο Πίνακας 3.3 δείχνει τα μέσα ετήσια εισοδήματα που δηλώθηκαν το 2000, κατά φύλο του αρχηγού του νοικοκυριού (του κυρίως φορολογούμενου) και κατά γενική κατηγορία εισοδημάτων. Παρατηρείται πως στο σύνολο των γυναικών, που δηλώνουν εισοδήματα οποιασδήποτε μορφής, μόλις το 16% αυτών ανήκουν στις φτωχές κατηγορίες εισοδημάτων, σε αντίθεση με τους άνδρες όπου το ποσοστό είναι σχεδόν διπλάσιο. Το αντίστροφο ακριβώς συμβαίνει στα πλούσια εισοδήματα. Το μέσο συνολικό δηλωμένο εισόδημα των φτωχών γυναικών όμως είναι μόνο 255 €, ενώ για τους φτωχούς άνδρες είναι σχεδόν το δεκαπλάσιο. Επίσης το 38% και το 39% αυτών που δηλώνουν αμοιβές από ελευθέρια επαγγέλματα ανήκουν στις μεσαίες και πλούσιες εισοδηματικές κατηγορίες αντίστοιχα, δηλώνοντας 238 € και 1.623 €, ετησίως κατά μέσο όρο.

Ο Πίνακας 3.4 φανερώνει την υψηλότερη συμμετοχή αυτών που δηλώνουν αμοιβές από συντάξεις στις φτωχές εισοδηματικές κατηγορίες, αφού το 33% αυτών ανήκουν στους φτωχούς με βάση τα συνολικά δηλωθέντα εισοδήματα. Είναι επίσης σημαντικό να παρατηρήσει κανείς πως για τους γιατρούς κάθε εισοδηματικής κατηγορίας ο μέσος όρος των ιατρι-

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3

Μέσο ετήσιο δηλωθέν εισόδημα ανά νοικοκυριό και ανά κατηγορία εισοδήματος σε € (κατά φύλο και επίπεδο φτώχειας)

	Μέσο συνολικό δηλωθέν εισόδημα	Άνδρες	Γυναίκες	Ακαθάριστο εισόδημα από εκμισθώσεις ακινήτων	Εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες	Εισοδήματα από εμπορικές επιχειρήσεις	Εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα	Γεωργικό εισόδημα
Φτωχά	3.025,1	2.425,2	254,9	177,7	2.101,3	306,4	86,1	353,7
%	34	31	16	28	28	30	24	41
Μεσαία	9.599,5	8.013,1	1.137,1	421,9	7.483,4	982,0	238,1	474,1
%	47	49	43	40	51	43	38	44
Πλούσια	27.921,3	19.813,1	7.744,5	2.242,8	19.413,8	4.228,9	1.623,0	412,8
%	19	20	41	32	21	27	39	16
Σύνολο	10.883,2	8.384,8	2.100,4	687,0	7.949,2	1.374,0	451,1	421,9
%	100	100	100	100	100	100	100	100

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων από στοιχεία του ΚΕΠΥΟ.

κών αμοιβών τους είναι χαμηλότερος του μέσου όρου των φτωχών εισοδημάτων που δηλώνονται από συντάξεις και μισθούς. Τέλος, είναι αξιοσημείωτο πώς κατανέμεται το εισόδημα από επικουρικές συντάξεις και μερίσματα, όπου το 67% του μεγέθους αυτού κατευθύνεται στα μεσαία νοικοκυριά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4

Μέσο ετήσιο εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες σε €
(κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας)

	Μισθοί και ημερομίσθια	Συντάξεις	Επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης (ΕΚΑΣ)	Αμοιβές γιατρών (ΕΣΥ), αθλητών	Επικουρικές συντάξεις, μερίσματα, βοηθήματα κλπ.	Αποζημιώσεις βουλευτών	Σύνολο
Φτωχά	935,1	1.026,8	68,1	30,9	40,3		2.101,3
%	23	33	47	34	9	0,0	28
Μεσαία	4.403,6	2.609,2	51,1	37,2	382,4		7.483,4
%	50	52	52	48	67	0,0	51
Πλούσια	15.087,9	3.506,3	1,2	45,6	758,7	14,0	19.413,8
%	27	15	1	18	25	100	21
Σύνολο	5.275,0	2.248,4	47,3	36,7	339,2	2,7	7.949,2
%	100	100	100	100	100	100	100

Στον Πίνακα 3.5 είναι χαρακτηριστικό πως από εκείνους που δηλώνουν εισοδήματα από κατοικίες κλπ., το μεγαλύτερο μέρος τους (50%), ανήκει στις πλούσιες εισοδηματικές κατηγορίες.

Στον Πίνακα 3.6, όπου παρουσιάζονται τα δηλωθέντα εισοδήματα από εμπορικές δραστηριότητες, είναι πάλι χαρακτηριστικό το χαμηλότερο ύψος των εισοδημάτων σε σχέση με αυτά που δηλώνουν οι συνταξιούχοι και οι μισθωτοί ιδιαίτερα στις φτωχές κατηγορίες.

Στον Πίνακα 3.7 φαίνεται πως, από όσους δηλώνουν γεωργικά εισοδήματα, ποσοστό κάτω του 20% ανήκει στις πλούσιες εισοδηματικές κατηγορίες, ενώ οι μισοί ανήκουν στις μεσαίες κατηγορίες. Ακόμη σημειώνεται το πολύ χαμηλό απόλυτο ποσό του ετήσιου εισοδήματος των φτωχών αγροτών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5

Ακαθάριστο ετήσιο εισόδημα από εκμισθώσεις ακινήτων σε €
(κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας)

	Γαίες	Κατοικίες, ξενοδοχεία, κλινικές, σχολεία, αίθουσες κιν/φων ή θεάτρων κλπ.	Καταστήματα, γραφεία αποθήκες, κλπ.	Γήπεδα, χώροι τοποθέτησης επιγραφών, κλπ.	Βιομηχανοστάσια	Σύνολο
Φτωχά	42,1	35,6	98,5	0,9	0,5	177,7
%	47	12	21	13	20	28
Μεσαία	28,0	103,1	284,5	5,7	0,6	421,9
%	38	37	42	42	27	40
Πλούσια	38,2	470,1	1.659,6	50,0	24,9	2.242,8
%	14	50	37	45	53	32
Σύνολο	34,7	150,4	484,2	12,6	5,2	687,0
%	100	100	100	100	100	100

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6

Μέσο ετήσιο εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις σε €
(κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας)

	Καθαρά κέρδη από ατομική επιχείρηση	Επιχειρηματικές αμοιβές από Ο.Ε. ή Ε.Ε. ή Ε.Π.Ε. ή κοινωνία κληρονομικού δικαίου	Καθαρά κέρδη από Ο.Ε. ή Ε.Ε.	Σύνολο
Φτωχά	239,0	64,5	2,9	306,4
%	29	32	21	30
Μεσαία	846,2	128,0	7,7	982,0
%	44	36	44	43
Πλούσια	3.521,7	659,8	47,4	4.228,9
%	27	32	35	27
Σύνολο	1.152,3	208,1	13,7	1.374,0
%	100	100	100	100

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.7

Μέσο ετήσιο γεωργικό εισόδημα σε €
(κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας)

	Καθαρό εισόδημα από γεωργικές επιχειρήσεις	Καθαρό γεωργικό εισόδημα με βάση το αντικειμενικό σύστημα	Σύνολο
Φτωχά	8,6	345,1	353,7
%	31	41	41
Μεσαία	24,8	449,2	474,1
%	51	44	44
Πλούσια	49,1	363,7	412,8
%	18	15	16
Σύνολο	24,0	397,9	421,9
%	100	100	100

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

Από τον Πίνακα 3.8 φαίνεται πως το υψηλότερο ποσοστό από εκείνους που δηλώνουν εισοδήματα από ελευθέρια επαγγέλματα ανήκουν στις πλούσιες εισοδηματικές κατηγορίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8

Μέσο ετήσιο εισόδημα από ελευθέρια επαγγέλματα σε €
(κατά επιμέρους κατηγορία και επίπεδο φτώχειας)

	Καθαρό εισόδημα από ατομικό επάγγελμα	Καθαρές αμοιβές από ελεγκτή Α.Ε., διατηρητή, εκτελεστή διαθήκης, κτλ.	Άλλα εισοδήματα	Σύνολο
Φτωχά	25,0	0,9	60,2	86,1
%	12	6	30	24
Μεσαία	148,5	0,8	88,9	238,1
%	33	22	40	38
Πλούσια	1.411,3	16,3	195,5	1.623,0
%	54	72	30	39
Σύνολο	347,7	3,8	99,6	451,1
%	100	100	100	100

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

3.3.2. Εκπτώσεις από φόρους εισοδήματος

Ένα άλλο φαινόμενο όχι ειδικά για την Ελλάδα είναι οι διάφορες εκπτώσεις. Ο Πίνακας 3.9 παρουσιάζει τις εκπτώσεις από το εισόδημα, καθώς επίσης και τις απώλειες φορολογικών εσόδων που προέρχονται από τις εκπτώσεις αυτές, τόσο για τον φορολογούμενο/τέκνα όσο και για τη σύζυγο, κατά το έτος 2001. Το σύνολο των εκπτώσεων από το εισόδημα, το 2001, ανήλθε σε 4,5 δισ. €, ποσοστό περίπου 10% του συνολικά δηλωθέντος εισοδήματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.9
Εκπτώσεις από το εισόδημα και απώλειες εσόδων,
οικονομικό έτος 2001 (εκατ. €)

Εκπτώσεις	Εκπεσθέντα ποσά			Απώλειες εσόδων		
	Φορολογούμενος	Σύζυγος	Σύνολο	Φορολογούμενος	Σύζυγος	Σύνολο
Ιατρικά έξοδα	296,7	106,9	403,6	71,9	17,6	89,5
Δωρεές	35	6	41	9,7	1,4	11,1
Τόκοι δανείων	305,1	111,2	416,3	77,7	23,4	101,1
Φυσικό αέριο	8,2	1,1	9,3	2,1	0,2	2,3
Δίδακτρα	166,3	55,2	221,5	38,7	9,8	48,5
Ενοίκιο	348,3	66,1	414,4	51,1	8,3	59,4
Εισφορές	1.106,1	278,7	1.384,8	170,9	32,8	203,7
ΟΓΑ	3,4	48,1	51,5	1,1	0	1,1
Αποδείξεις	970,9	215,2	1.186,1	217,3	37,9	255,2
Ασφάλιστρα	277,1	72,3	349,4	55	12,3	67,3
Σύνολο	3.517,1	960,8	4.477,9	695,5	143,7	839,2

Πηγή: Έκθεση της Ομάδας Εργασίας για τη Φορολογία Εισοδήματος. Υπουργείο Οικονομικών, ΚΕΠΥΟ 2002.

Το 30% του συνόλου των απωλειών εσόδων προέρχονται από την έκπτωση των ασφαλιστικών εισφορών, το 25% περίπου από την έκπτωση των δαπανών με αποδείξεις, 12% από την έκπτωση των ιατρικών εξόδων, 11% από την έκπτωση των ασφαλίσεων.

Ο Πίνακας 3.10 φανερώνει την κατανομή της μείωσης φόρου που έχει ο μέσος μισθωτός στα διάφορα κλιμάκια εισοδήματος, κατά κεφαλήν,

και ως ποσοστό του εισοδήματος, αντίστοιχα. Οι μειώσεις φόρου κατά κεφαλήν, που απολαμβάνει ο μέσος μισθωτός, αυξάνονται ταχύτατα καθώς αυξάνει το δηλούμενο εισόδημά του, στην περίπτωση όλων αυτών των εκπνώσεων. Επιπλέον, σημειώνεται πως οι μειώσεις φόρου που απολαμβάνει ο μέσος μισθωτός δεν αυξάνονται μόνο ως απόλυτο ποσό αλλά, στις περισσότερες περιπτώσεις, –ιδίως στα ενδιάμεσα εισοδήματα– αυξάνονται και ως ποσοστό του εισοδήματός του.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10

Η κατά κεφαλήν μείωση του φόρου από τις χορηγούμενες εκπνώσεις και απαλλαγές σε ένα μισθωτό, κατά το οικονομικό έτος 2001 (σε €)

Κλιμάκια εισοδήματος	A	B	Γ	Δ	E	Στ	Z	H	Θ	I
< 8804	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8.804 - 10.271	8,8	0,8	7,4	0,2	5,1	15,3	40,7	0,0	42,0	10,1
10.271 - 11.739	11,3	1,1	11,4	0,3	6,3	15,9	39,3	0,0	52,3	11,5
11.739 - 13.206	13,8	1,3	15,7	0,4	8,2	16,5	48,9	0,0	61,3	12,8
13.206 - 14.674	33,8	3,4	40,7	1,0	18,8	33,7	75,8	0,1	135,5	27,9
14.674 - 16.141	41,1	4,5	51,0	1,3	22,8	33,6	83,1	0,2	146,4	30,9
16.141 - 17.608	46,7	5,2	57,6	1,6	28,6	33,5	80,8	0,3	153,6	32,7
17.608 - 19.076	51,5	5,3	62,9	1,9	36,5	35,2	88,4	0,3	163,0	35,3
19.076 - 20.543	56,0	6,0	62,6	1,7	37,6	36,2	107,4	0,5	167,6	39,3
20.543 - 22.010	60,6	6,7	63,1	1,8	36,2	35,5	122,1	0,8	170,2	41,6
22.010 - 23.478	64,1	7,3	64,2	1,8	36,3	35,8	133,8	1,0	172,7	44,1
23.478 - 26.412	92,1	11,7	87,6	2,6	49,5	47,9	209,6	1,6	234,8	65,2
26.412 - 29.347	100,0	13,8	96,7	3,1	50,9	48,9	226,6	2,3	240,5	72,2
29.347 - 32.282	107,7	15,4	104,3	3,4	51,2	50,7	251,3	2,8	241,9	77,3
32.282 - 35.216	108,4	16,4	110,4	2,9	50,6	50,5	271,3	3,4	243,6	83,4
35.216 - 38.151	115,6	17,1	115,6	3,2	50,6	51,6	299,7	4,0	247,3	91,1
38.151 - 41.086	121,4	20,4	118,7	4,1	47,7	51,2	322,1	4,5	249,3	94,1
41.086 - 44.021	123,1	26,1	115,4	3,4	48,0	51,0	346,7	4,5	247,2	97,8
44.021 - 47.542	132,6	23,8	133,9	3,9	50,8	52,4	362,9	6,5	255,0	104,1
>47.542	165,9	53,4	167,7	3,4	43,7	53,3	453,3	8,4	256,5	120,4

Σημείωση: A = ιατρικά έξοδα, B = δωρεές, Γ = τόκοι δανείων, Δ = φυσικό αέριο, E = διδάκτρα, Στ= ενοίκιο, Z= εισφορές, H= ΟΓΑ προηγούμενου έτους, Θ = αποδείξεις, I = ασφάλιστρα ζωής.

Πηγή: Έκθεση της Ομάδας Εργασίας για τη Φορολογία Εισοδήματος. Υπουργείο Οικονομικών, ΚΕΠΥΟ 2002.

Η ανάλυση των φορολογικών δηλώσεων από την Ομάδα Εργασίας για τη Φορολογία Εισοδήματος κατέδειξε επίσης τα παρακάτω:

- Σε ό,τι αφορά στην κατανομή των δηλωθέντων, καθώς και των εκπεσθέντων ασφαλίσεων κατά το έτος 2001, μόνο το 40% των δηλωθέντων ασφαλίσεων εξέπεσαν τελικά. Η απελευθέρωση της έκπτωσης όλων των ασφαλίσεων θα είχε μια σημαντική επιβάρυνση για τον Κρατικό Προϋπολογισμό.
- Η κατανομή των ιατρικών εξόδων φανέρωσε πως μόνο το 22% περίπου από το σύνολο των υποβληθεισών δηλώσεων διεκδίκησαν την έκπτωση από το εισόδημά τους εξόδων ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης. Το 51% αυτών που διεκδίκησαν τέτοια έκπτωση εξέπεσαν ποσά μικρότερα των 147 €, το 68% διεκδίκησαν ποσά μικρότερα των 293 €, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό ζήτησε την έκπτωση υψηλών ποσών.
- Στην κατανομή των τόκων κατά κλιμάκια εκπεσθέντος ποσού, μόνο το 6,5% των φορολογουμένων ζήτησαν και εξέπεσαν τόκους δανείων. Το 50% αυτών εξέπεσαν ποσά μέχρι 900 €, ενώ 200 φορολογούμενοι εξέπεσαν ποσά πάνω από 14,7 χιλ. €. Δεδομένου ότι οι φορολογούμενοι αυτοί πρέπει να βρίσκονται στα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια και ο οριακός τους συντελεστής θα ανέρχεται στο 40%, η ετήσια επιδότησή τους από τον Προϋπολογισμό του κράτους με την έκπτωση των τόκων από το εισόδημα θα πρέπει να ξεπερνά τα 5.870 € (2 εκατ. δρχ.).

Ο συνολικός αριθμός των φορολογικών δηλώσεων που υποβλήθηκαν το οικονομικό έτος 2000 ήταν 4.590.000, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για το 2001 ήταν 4.800.000 περίπου. Ο Πίνακας 3.11 δείχνει την κατανομή των δηλώσεων, του δηλωθέντος εισοδήματος και του αναλογούντος φόρου, κατά κλιμάκιο εισοδήματος, χωριστά για τον φορολογούμενο και τη σύζυγό του. Το 56% των δηλώσεων των φορολογουμένων και το 75% των δηλώσεων των συζύγων υποβάλλονται από άτομα που δηλώνουν εισόδημα μικρότερο από το υφιστάμενο αφορολόγητο ελάχιστο των 2,5 εκατ. δραχμών, ενώ, αν το μέσο αφορολόγητο ελάχιστο αυξηθεί στα 3,5 εκατ. δραχμές, το 70% των φορολογουμένων και το 80% των συζύγων θα έχουν εισόδημα μικρότερο από το αφορολόγητο ελάχιστο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.11

Η κατανομή του αριθμού των φορολογουμένων,
του δηλωθέντος εισοδήματος και των φόρων κατά κλιμάκια
εισοδήματος, το οικονομικό έτος 2000

Κλιμάκια εισοδήματος (Σε €)	Φορολογούμενοι-τέκνα				Σύζυγος			
	Δηλώσεις		Εισόδημα	Φόρος	Δηλώσεις		Εισόδημα	Φόρος
	Σε χιλ. άτομα	%	%	%	Σε χιλ. άτομα	%	%	%
0 - 1.467,4	583	12,7	0,8	0,4	787	39,9	2,7	0,5
1.467,4 - 4.402,1	923	20,1	6,7	0,4	450	22,8	11,9	0,4
4.402,1 - 7.336,8	1076	23,4	15,6	0,7	243	12,3	14,5	0,7
7.336,8 -10.271,5	624	13,6	13,6	2,5	153	7,7	13,7	3,5
10.271,5 -14.673,5	652	14,2	20,2	10,9	197	9,9	25	18,7
14.673,5 -23.477,6	525	11,5	23,5	29,2	111	5,6	20	32,1
23.477,6 -29.347,0	93	2	6,1	12,2	15	0,8	4	10,5
29.347,0 -35.216,4	45	1	3,6	8,9	7	0,4	2,5	7,8
35.216,4 -44.020,5	32	0,7	3,2	8,9	5	0,3	2	7,5
>44.020,5	37	0,8	6,7	25,9	6	0,3	3,7	18,3
Σύνολο	4590	100	100	100	1974	100	100	100

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων από την Έκθεση της Ομάδας Εργασίας για τη Φορολογία Εισοδήματος. Υπουργείο Οικονομικών, ΚΕΠΥΟ 2002.

3.3.3. Φόροι περιουσίας

Οι φόροι αυτοί διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες, οι βασικότερες των οποίων είναι:

- φόροι κατοχής περιουσίας,
- φόροι μεταβίβασης περιουσίας.

Οι φόροι κατοχής περιουσίας, εξάλλου, διακρίνονται ανάλογα με τη φύση και την έκταση της περιουσίας που καλύπτουν στις εξής δύο κατηγορίες:

- τους φόρους καθαρού πλούτου, που έχουν ως βάση τη συνολική αξία των ενεργητικών περιουσιακών στοιχείων τους μείον τις υποχρεώσεις τους, και

- τους φόρους που καλύπτουν μόνο τα ενεργητικά περιουσιακά στοιχεία, οι οποίοι επιβάλλονται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι υποχρεώσεις τους.

Οι φόροι καθαρού πλούτου είναι συνήθως γενικοί και καλύπτουν όλα τα ενεργητικά και τα παθητικά στοιχεία της περιουσίας με εξαίρεση ορισμένα στοιχεία που απαλλάσσονται. Οι φόροι που καλύπτουν μόνο τα ενεργητικά περιουσιακά στοιχεία είναι συνήθως ειδικοί φόροι και καλύπτουν ορισμένα μόνο περιουσιακά στοιχεία (κυρίως τα ακίνητα), μπορεί όμως να είναι και γενικοί φόροι και να καλύπτουν τη συνολική αξία των ενεργητικών περιουσιακών στοιχείων.

Οι φόροι μεταβίβασης περιουσίας διακρίνονται ανάλογα με την αιτία για την οποία γίνεται η μεταβίβαση της περιουσίας στις εξής κατηγορίες:

- τη φορολογία κληρονομιών, όταν η μεταβίβαση της περιουσίας γίνεται λόγω θανάτου,
- τη φορολογία δωρεών, όταν η μεταβίβαση γίνεται λόγω δωρεάς,
- τη φορολογία μεταβίβασης λόγω πώλησης όταν η μεταβίβαση γίνεται λόγω πώλησης,
- τη φορολογία μεταβίβασης λόγω άλλων αιτιών.

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω Πίνακα 3.12 η άμεση απόδοση των φόρων περιουσίας δεν είναι ιδιαίτερα σημαντική. Θα ήταν ακόμα μεγαλύτερη, αν εκτιμηθούν τα πρόσθετα έσοδα που προκαλούνται από τον περιορισμό της φοροδιαφυγής. Οι φόροι όμως αυτοί παρουσιάζουν το πρόβλημα της ανεύρεσης και αποτίμησης των περιουσιακών στοιχείων των φορολογουμένων. Εκτιμάται πως, ενώ είναι εύκολη η ανεύρεση και αποτίμηση ορισμένων από αυτά (των ακίνητων περιουσιακών στοιχείων), ο εντοπισμός των κινητών είναι εξαιρετικά δύσκολος.

Η φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών αποφέρει ένα πολύ μικρό ποσό εσόδων. Το 1999, τα έσοδα από τον φόρο αυτό ανήλθαν σε 93,3 δισεκ. δρχ., ενώ για το 2000, εκτιμώνται σε 111 δισεκ. δρχ. και αποτελούν το 1% περίπου των συνολικών φορολογικών εσόδων και το 2,3% περίπου των εσόδων από άμεσους φόρους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.12
Ποσοστιαία συμμετοχή των φόρων περιουσίας
στο σύνολο των φορολογικών εσόδων

ΧΩΡΕΣ	1975	1985	1995	1997
ΑΥΣΤΡΙΑ	3,10	2,44	1,51	1,34
ΒΕΛΓΙΟ	2,32	1,81	2,49	2,89
ΓΑΛΛΙΑ	3,41	4,43	5,68	5,35
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	3,86	3,02	2,75	2,73
ΔΑΝΙΑ	5,86	4,24	3,48	3,36
ΕΛΛΑΔΑ	9,65	2,70	3,38	3,83
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	12,71	12,02	10,67	10,81
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	9,70	3,99	4,27	4,89
ΙΣΠΑΝΙΑ	6,27	3,52	5,52	5,84
ΙΤΑΛΙΑ	3,29	2,52	5,62	5,08
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	5,00	5,39	7,19	7,73
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	2,39	3,47	4,10	4,60
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	2,53	1,90	2,47	2,45
ΣΟΥΗΔΙΑ	1,11	2,34	2,85	3,95
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	1,94	2,73	2,31	2,35
Μ.Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	4,88	3,77	4,29	4,48
ΗΠΑ	13,95	10,66	11,26	10,74
ΙΑΠΩΝΙΑ	9,09	9,70	11,67	10,78
Μ.Ο. ΧΩΡΩΝ ΟΟΣΑ	8,72	7,23	7,73	7,81

Πηγή: OECD (1998), *Revenue Statistics of OECD Member Countries 1965-1997*, Paris.

3.3.4. Έμμεσοι φόροι

Οι έμμεσοι φόροι¹² αποτελούν την κύρια πηγή εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού και αποφέρουν σήμερα το 60% των φορολογικών εσό-

12. Μια έρευνα για τις αναδιανεμητικές επιπτώσεις των έμμεσων φόρων στην Ελλάδα, με χρήση προσομοιώσεων σε μικροοικονομικά δεδομένα (συγκεκριμένα στα δεδομένα της ΕΟΠ 1998/99), έχει γίνει από τους Καπλάνογλου και Newbery (2003). Στη μελέτη αυτή, εκτιμώνται ποσοστιαίες μεταβολές διαφόρων δεικτών ανισότητας (Gini, Atkinson, Theil), ως αποτέλεσμα διαφόρων σεναρίων πολιτικής (κατάργηση του χαμηλού συντελεστή ΦΠΑ και αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στη βενζίνη, ή αύξηση κατά 1%). Βασικό αποτέλεσμα είναι πως σε κάθε περίπτωση η φορολογική επιβάρυνση των μεσαίων στρωμάτων του πληθυσμού αυξάνεται αναλογικά περισσότερο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13

Η συμβολή των έμμεσων φόρων στον Κρατικό Προϋπολογισμό

Έτος	Εκατ. €	Ρυθμός μεταβολής	Ελαστικότητα	Ποσοστό στα φορολογικά έσοδα	Ποσοστό στο σύνολο των φορολογικών εσόδων	Ποσοστό στο ΑΕΠ
1990	5.507	23,9	0,99	69,5	65,2	15,0
1995	11.254	14,4	0,90	64,3	57,0	14,1
1996	12.619	12,1	1,22	65,0	58,2	14,4
1997	14.186	12,4	1,17	63,6	57,1	14,6
1998	15.402	8,6	1,02	59,4	55,2	14,6
1999	17.225	11,8	1,87	59,1	55,3	15,3
2000	18.621	8,1	1,13	57,6	54,4	15,3

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Εισηγητικές Εκθέσεις Προϋπολογισμού, διάφορα έτη.

δων και το 53% των συνολικών εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού, ενώ αποτελούν το 15% του ΑΕΠ της χώρας. Τα έσοδα αυτά αυξήθηκαν σημαντικά τις τελευταίες 2 δεκαετίες, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3.13.

Η διάρθρωση των εσόδων από έμμεσους φόρους παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.14. Το 55% των συνολικών εσόδων από τους έμμεσους φόρους προέρχεται από τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ). Οι εναρμονιστέοι ειδικοί φόροι δαπάνης (καπνού, ποτών, υγρών καυσίμων) αποδίδουν επίσης περίπου το 25% των συνολικών εσόδων. Αξιόλογα ποσοστά αποφέρουν επίσης οι φόροι στη μεταβίβαση και συγκέντρωση κεφαλαίων, το χαρτόσημο και οι διάφοροι φόροι και τα τέλη στα αυτοκίνητα.

Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας εισήχθη το 1987 και αντικατέστησε μια σειρά από έμμεσους φόρους μεταξύ των οποίων ο ΦΚΕ και το χαρτόσημο τιμολογίων. Ο φόρος αυτός αποτελεί την κύρια πηγή εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού και η σημασία του στην Ελλάδα από άποψη εσόδων αυξήθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια και έφθασε το 8,3% του ΑΕΠ το 2000, από 7,3% το 1990, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.15.

Οι συντελεστές του ΦΠΑ στη Ελλάδα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως μάλλον χαμηλοί, αν συγκριθούν με τους αντίστοιχους συντελεστές που εφαρμόζονται στις άλλες χώρες της Ε.Ε. Ο Πίνακας 3.16 δείχνει πως ο κανονικός συντελεστής στην Ελλάδα είναι χαμηλότερος από

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.14

Η απόδοση των έμμεσων φόρων στην Ελλάδα την περίοδο 2000-2002

Φόροι	2002		2001		2000	
	Εκατ. €	%	Εκατ. €	%	Εκατ. €	%
1. Φόρος Προστιθέμενης Αξίας	11.196	56,4	10.873	56,1	10.070	54,7
2. Εναρμονιζόμενοι ειδικοί φόροι	4.740	23,9	4.419	22,8	4.210	22,9
α. Καπνού	2.057	10,4	1.911	9,9	1.758	9,6
β. Οινοπνεύματος και οινοπνευματωδών ποτών	228	1,1	210	1,1	193	1,0
γ. Μπύρας	70	0,4	65	0,3	60	0,3
δ. Καυσίμων	2.385	12,0	2.233	11,5	2.199	12,0
3. Φόροι στη μεταβίβαση και συγκέντρωση κεφαλαίων	1.042	5,3	889	4,6	1.417	7,7
4. Χαρτόσημο	662	3,3	888	4,6	818	4,4
5. Φόροι και τέλη στα αυτοκίνητα	1.158	5,8	1.383	7,1	856	4,7
α. Τέλη ταξινόμησης	556	2,8	534	2,8	474	2,6
β. Τέλη κυκλοφορίας	464	2,3	721	3,7	329	1,8
γ. Ειδικά τέλη και εισφορές	138	0,7	128	0,7	53	0,3
6. Λοιποί έμμεσοι φόροι	591	3,0	588	3,0	704	3,8
α. Ειδικός Φόρος Τραπεζικών Εργασιών	-	-	32	0,2	161	0,9
β. ΦΚΕ στις ασφαλιστικές επιχειρήσεις	220	1,1	191	1,0	158	0,9
γ. Ειδικός φόρος 30% στις διαφημίσεις	70	0,3	65	0,3	86	0,5
δ. Εισφορά στο παραγόμενο λάδι	10	0,1	9	-	7	-
ε. Λοιποί	291	1,5	291	1,5	266	1,4
7. Έμμεσοι φόροι υπέρ τρίτων	41	0,2	41	0,2	41	0,2
α. 0,5% υπέρ Ακαδημίας Αθηνών	12	0,1	12	0,1	11	0,1
β. Εισφορές υπέρ ΤΣΑ	26	0,1	26	0,1	53	0,3
γ. Φόροι υπέρ ΟΓΑ	1	-	1	-	1	-
δ. Λοιποί	2	-	2	-	2	-
8. Παρελθόντων οικονομικών ετών	258	1,3	184	0,9	182	1,0
9. Προσαυξήσεις - Πρόστιμα	156	0,8	135	0,7	107	0,6
Σύνολο έμμεσων φόρων	19.844	100	19.400	100	18.405	100

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Κρατικός Προϋπολογισμός 2002, Τακτικός Προϋπολογισμός, Κεντρικές Υπηρεσίες, Τόμος Α'- Μέρος Ι, Νοέμβριος 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.15
Η απόδοση του ΦΠΑ 1990-2002

Έτος	Ποσά σε εκατ. €	Ρυθμός αύξησης	Ρυθμός αύξησης ΑΕΠ	Ex post ελαστικότητα εσόδων	% στους έμμεσους φόρους	% στο Σύνολο	% στο ΑΕΠ
1990	2.821	34,6	20,6	1,68	49,1	35,7	7,3
1991	3.539	25,5	23,5	1,09	50,7	35,4	7,4
1992	4.223	19,3	15,6	1,24	49,2	35,0	7,7
1993	4.549	7,7	12,6	0,61	48,0	33,9	7,5
1994	5.042	11,3	13,4	0,84	49,6	32,8	7,4
1995	5.673	12,5	12,1	1,03	50,4	32,4	7,3
1996	6.321	11,4	9,9	1,15	50,1	32,6	7,3
1997	7.186	13,8	10,6	1,30	50,7	32,2	7,5
1998	7.992	11,2	8,4	1,33	52,5	31,0	7,7
1999	8.768	9,7	6,3	1,54	51,0	30,2	7,8
2000	10.070	14,8	7,2	2,06	54,1	31,2	8,3
2001	10.873	8,0	7,4	1,08	55,4	32,7	8,3
2002	11.783	8,4	6,9	1,22	57,0	33,4	8,4

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Εκθέσεις Προϋπολογισμού διάφορων ετών.

τον αντίστοιχο συντελεστή σε 9 χώρες της Ε.Ε. και κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερος του κοινοτικού μέσου όρου.

Σε ό,τι αφορά στη διάρθρωση των εσόδων από τα καύσιμα, που δίνεται στον Πίνακα 3.17, προκύπτει πως το 60% των εσόδων από τους συγκεκριμένους φόρους προέρχεται από τη φορολογία των βενζινών, το 35% προέρχεται από τη φορολογία του πετρελαίου και το 5% προέρχεται από τη φορολογία του μαζούτ και του υγραερίου.

Η απόκτηση και κατοχή των αυτοκινήτων στη Ελλάδα επιβαρύνεται με τους εξής φόρους και τέλη:

- το τέλος ταξινόμησης οχημάτων,
- τα τέλη κυκλοφορίας,
- τα τέλη άδειας οχήματος,
- την εφάπαξ εισφορά στα φορτηγά Ι.Χ. και Δ.Χ., που μπαίνουν σε κυκλοφορία,
- τα τέλη μεταβίβασης αυτοκινήτου οχήματος,

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.16
Οι συντελεστές ΦΠΑ στις χώρες της ΕΕ

Χώρα	Φορολογικοί συντελεστές		
	Κανονικός	Μειωμένοι	Ενδιάμεσος
Αυστρία	20	12/10	-
Βέλγιο	21	6	12
Γαλλία	19,6	5,5/2,1	-
Γερμανία	16	7	-
Δανία	25	-	-
Ελλάδα	18	8/4	-
Ην. Βασίλειο	17,5	5	-
Ιρλανδία	20	12,5/4,3	12,5
Ισπανία	16	7/4	-
Ιταλία	20	10/4	-
Λουξεμβούργο	15	6/3	12
Ολλανδία	19	6	-
Πορτογαλία	17	12/5	-
Σουηδία	25	12/6	-
Φινλανδία	22	17/8	-
Μέσος (αστάθ.)	19,4	9/5,3	12,2

Πηγή: Έκθεση της Ομάδας Εργασίας για τους Έμμεσους Φόρους. Υπουργείο Οικονομικών, ΚΕΠΥΟ 2002.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.17
Η διάρθρωση των εσόδων από τους ειδικούς φόρους
κατανάλωσης καυσίμων

Καύσιμο	2002		2001		2000	
	Εκατ. €	%	Εκατ. €	%	Εκατ. €	%
α) Βενζίνες	1.443	60,5	1.355	60,7	1.318	60,0
β) Πετρέλαιο	832	34,9	773	34,6	775	35,2
γ) Μαζούτ	104	4,3	102	4,5	101	4,6
δ) Υγραέριο	6	0,3	5	0,2	5	0,2
Σύνολο	2.385	100	2.233	100	2.199	100

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Κρατικός Προϋπολογισμός 2002, Τακτικός Προϋπολογισμός, Κεντρικές Υπηρεσίες, Τόμος Α΄ Μέρος Ι, Αθήνα, Νοέμβριος 2001.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.18

Η απόδοση των επιμέρους φόρων που επιβάλλονται στα αυτοκίνητα

Φόροι-Τέλη	2002		2001		2000	
	Εκατ. €	%	Εκατ. €	%	Εκατ. €	%
I. Τέλη ταξινόμησης οχημάτων	739,5	55,1	694,6	45,0	657,4	63,2
α) Επιβατικά αυτοκίνητα	683,7	51,0	643,3	41,7	612,0	58,9
β) Φορτηγά αυτοκίνητα	44,0	3,2	41,0	2,7	37,4	3,6
γ) Δίκυκλα οχήματα	10,9	0,8	10,0	0,6	7,6	0,7
δ) Λοιπά οχήματα	0,9	0,1	0,3	–	0,4	–
II. Τέλη κυκλοφορίας	463,7	34,6	721,9	46,7	329,0	31,6
III. Ειδικά τέλη και εισφορές	137,9	10,3	127,7	8,3	53,4	5,2
α) Πρόσθετο εφάπαξ στα Ι.Χ.	–	–	0,6	–	0,8	0,1
β) Εφάπαξ εισφορά Ι.Χ. και Δ.Χ.	17,6	1,3	15,8	1,0	14,3	1,4
γ) Τέλη άδειας οχημάτων	53,7	4,0	49,9	3,2	–	–
δ) Τέλη τεχνικού ελέγχου	41,1	3,0	38,1	2,5	37,1	3,5
ε) Τέλη μεταβίβασης οχημάτων	24,3	1,8	22,0	1,4	–	–
στ) Ειδικά τέλη μηχανημάτων των έργων	0,6	0,1	0,7	0,1	0,6	0,1
ζ) Λοιπά	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1
Σύνολο	1.341,1	100,0	1.544,2	100,0	1.039,8	100,0

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Κρατικός Προϋπολογισμός 2002, Τακτικός Προϋπολογισμός, Κεντρικές Υπηρεσίες, Τόμος Α΄- Μέρος Ι, Αθήνα, Νοέμβριος 2001.

- τα τέλη διενέργειας τεχνικού ελέγχου,
- τα ειδικά τέλη μηχανημάτων έργων και
- λοιπά τέλη και εισφορές στα οχήματα.

Ο Πίνακας 3.18 παρουσιάζει την απόδοση των παραπάνω φόρων. Τα περισσότερα από τα μισά έσοδα από τους φόρους αυτούς προέρχονται από τα τέλη ταξινόμησης οχημάτων, 35% προέρχονται από τα τέλη κυκλοφορίας και μόλις το 10% προέρχεται από τα διάφορα άλλα τέλη και εισφορές.

3.4. Διάρθρωση των φόρων σύμφωνα με επαγγελματικές και οικογενειακές κατηγορίες φορολογουμένων

Τα διαγράμματα που ακολουθούν αναφέρονται στη στατιστική επεξεργασία των Δηλώσεων Φόρου Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων του

Οικονομικού Έτους 2000, όπως πραγματοποιήθηκαν από τη φορολογική αρχή και είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα της¹³. Επιβάλλεται να αναφερθεί πως τα σχόλια που αναφέρονται στα 5 διαγράμματα αποτελούν σχόλια των υπαλλήλων της Φορολογικής Αρχής.

Από το Διάγραμμα 3.2 γίνεται αντιληπτό πως οι ελεύθεροι επαγγελματίες δηλώνουν το υψηλότερο εισόδημα και επιβαρύνονται με περισσότερο φόρο, ο οποίος αναλογεί στο 16% του εισοδήματός τους. Οι συνταξιούχοι συνεισφέρουν το 6% του εισοδήματός τους σε φόρο, ενώ οι μισθωτοί το 10%, όσο δηλαδή και οι εμποροβιοτέχνες. Η φορολογική επιβάρυνση των αγροτών ανέρχεται στο 2% του εισοδήματός τους.

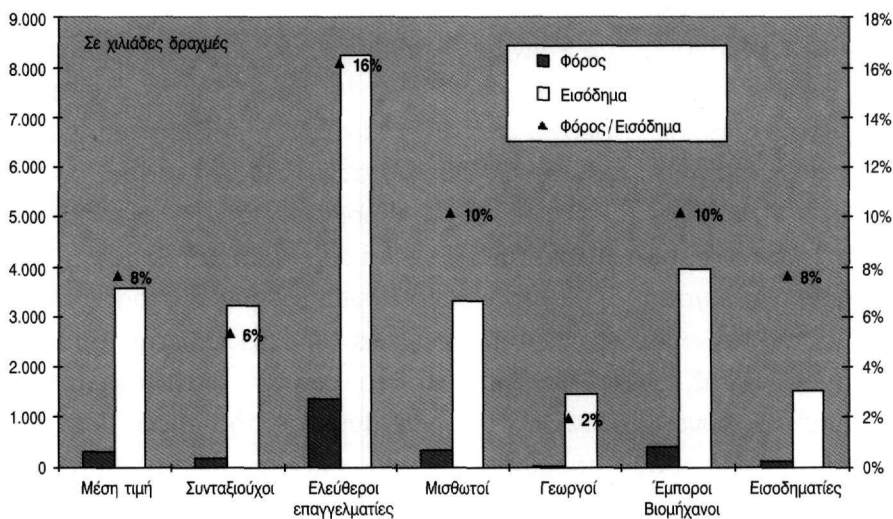
Από το Διάγραμμα 3.3, προκύπτουν ενδιαφέροντα στοιχεία που αξίζει να συσχετισθούν με τα αποτελέσματα της πρόσφατης απογραφής πληθυσμού (ΕΣΥΕ, 2001). Με βάση τα στοιχεία του διαγράμματος αυτού εισοδήματα δηλώνουν 7.393.000 φορολογούμενοι, που αθροιζόμενοι με τα δηλωθέντα τέκνα τους προσδιορίζουν «φορολογικό» πληθυσμό 9.685.000. Το σύνολο του πραγματικού πληθυσμού από τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής ήταν 10.939.605. Επομένως, περίπου 1.254.605 κάτοικοι της χώρας δεν έχουν επαφή με το φορολογικό σύστημα!

Στο Διάγραμμα 3.4 φαίνεται πως το 41% των φορολογουμένων, δηλαδή 1.958.692 πολίτες, συμμετέχει στον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων σε ποσοστό 1% του συνολικού φόρου. Οι φορολογούμενοι αυτοί δηλώνουν ανώτατο ύψος εισοδημάτων μέχρι 2.000.000 δραχμές. Τα φορολογικά βάρη φέρουν κυρίως 265.690 πολίτες, που δηλώνουν εισόδημα πάνω από 10.000.000 δρχ. (6% του συνόλου των φορολογουμένων) και καταβάλλουν το 57% του συνολικού φόρου.

Από το Διάγραμμα 3.5 φαίνεται πως στη διαμόρφωση της μέσης τιμής του φόρου παίζει σημαντικότερο ρόλο το ύψος του δηλωθέντος εισοδήματος παρά ο αριθμός των μελών της οικογένειας. Η παραπάνω διαπίστωση ενισχύεται από τη σύγκριση των ακραίων τιμών, όπου το ποσοστό φόρου κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα, παρά το γεγονός ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα του μονομελούς νοικοκυριού (2.192.000 δρχ.) είναι τουλάχιστον το διπλάσιο από το νοικοκυριό που αριθμεί το λιγότερο έξι μέλη (4.650.000 δρχ.).

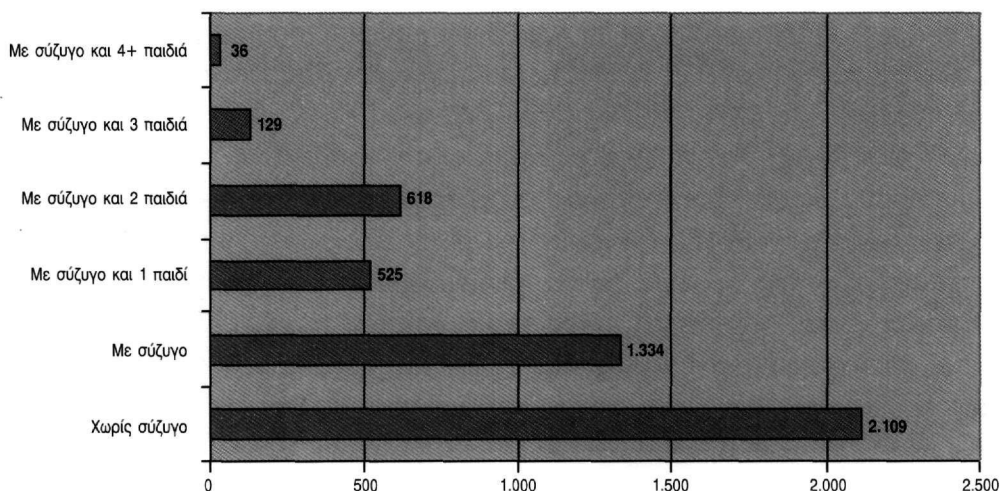
13. <http://www.gsis.gov.gr/home.html>

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2
Δηλωθέν εισόδημα και φόρος ανά κατηγορία επαγγέλματος
(ανά φορολογική δήλωση)

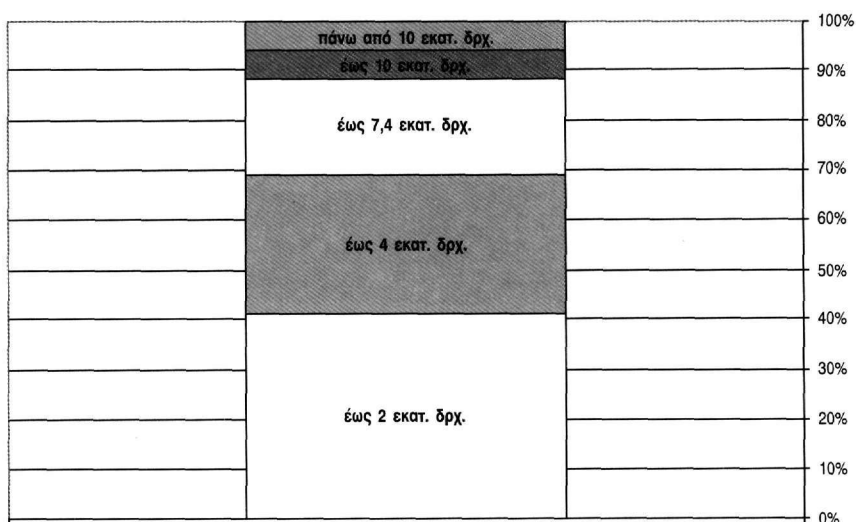
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3
Αριθμός δηλώσεων κατά οικογενειακή κατάσταση

Δηλώσεις (σε χιλιάδες)

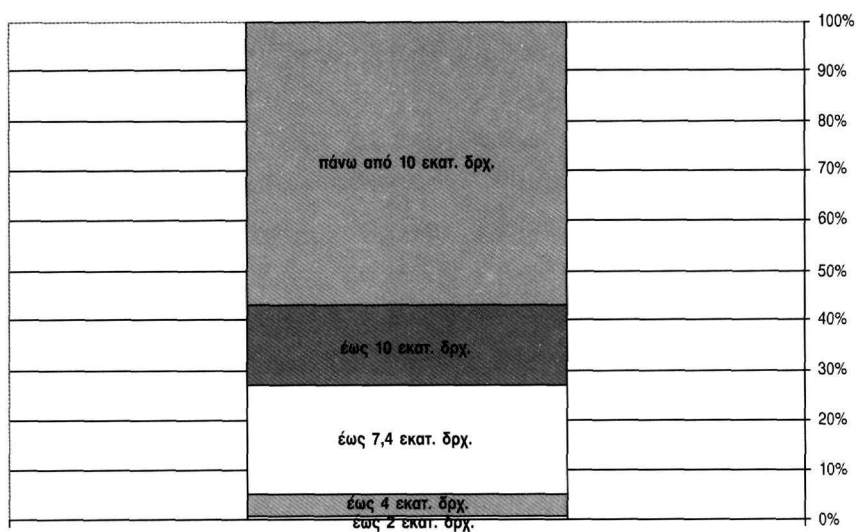

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4

Ποσοστιαία απεικόνιση φόρου και αριθμού φορολογουμένων
ανά κλιμάκιο εισοδήματος

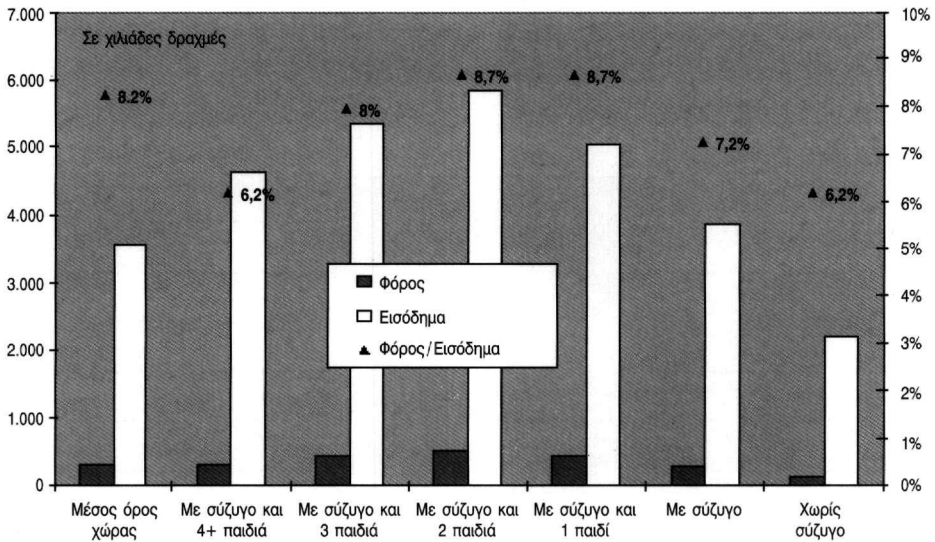
% απεικόνιση πλήθους φορολογουμένων ανά κλιμάκιο εισοδήματος

% απεικόνιση πλήθους φορολογουμένων ανά κλιμάκιο εισοδήματος

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.5

Μέσο δηλωθέν εισόδημα και φόρος σύμφωνα με την οικογενειακή κατάσταση ανά νοικοκυριό

Τέλος, σημειώνεται πως η ανάλυση των φορολογικών δεδομένων κατά κατηγορία εισοδήματος δεν είναι σε θέση να δείξει με ακρίβεια τη συμφωνία των στοιχείων ανάμεσα στα εισοδήματα που δηλώθηκαν στη φορολογική αρχή και σε αυτά που δηλώθηκαν στην Έρευνα των Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 1999¹⁴. Η αιτία αυτού του γεγονότος αποτελεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, το οποίο υποσκάπτει την αξιοπιστία των φορολογικών δεδομένων. Χονδρικά η απόσταση μεταξύ των δηλωθέντων εισοδημάτων στις δύο βάσεις δεδομένων μπορεί να συστήσει μια άλλη εκτίμηση της φοροδιαφυγής στη χώρα. Ο Πίνακας 3.19 επιδιώκει την εκτίμηση αυτής της απόστασης, αφού επιδιώχθηκε η καλύτερη δυνατή αντιστοίχιση των εισοδηματικών κατηγοριών που περιλαμβάνονται στις δύο έρευνες. Βέβαια η απόσταση αυτή δεν μπορεί να αποδοθεί όλη στη φοροδιαφυγή, καθόσον ένα μέρος των εισοδημάτων που δηλώνονται στην

14. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία σε δείγμα 6.258 νοικοκυριών με στρωματοποιημένη πολυσταδιακή δειγματοληψία.

ΕΟΠ μπορεί να μην είναι υποχρεωτικό να δηλωθούν στην εφορία (π.χ. τα εισοδήματα αυτών που έχουν συνολικό εισόδημα κάτω από 500.000 δρχ.).

Επισημαίνεται ότι, ενώ για τα συνολικά εισοδήματα οι εκτιμήσεις για την Ελλάδα δεν απέχουν πολύ μεταξύ της ΕΟΠ και των δηλωμένων εισοδημάτων, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3.19, τα στοιχεία για τα εισοδήματα που δηλώνουν τα νοικοκυριά στις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ είναι πολύ υποεκτιμημένα, και μάλιστα πολύ περισσότερο από αυτούς που έχουν υψηλά εισοδήματα, όπως έχουν δείξει οι Σαρρής και Ζωγραφάκης (1993, 1996). Κατά συνέπεια η ανάλυση του τμήματος 3.1 και τα στοιχεία του Πίνακα 3.2 είναι οι καλύτερες εκτιμήσεις για τη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.19

Εκτίμηση φοροαποφυγής (ποσοστιαίες διαφορές στα εισοδήματα που δηλώθηκαν στην ΕΟΠ 1999, και στη φορολογία εισοδήματος 2000)

	Κατηγορίες δηλωθέντων εισοδημάτων από φορολογία, 2000	Κατηγορίες εισοδημάτων από ΕΟΠ, 1999	Εκτιμήσεις φοροαποφυγής
	Συνολικά ετήσια εισοδήματα (σε εκατ. €)	Συνολικά ετήσια εισοδήματα (σε εκατ. €)	
Μισθοί	22.954,7	21.441,1	-7,06%
Συντάξεις	9.784,2	10.010,5	2,26%
Αγροτικά εισοδήματα	1.836,0	3.288,8	44,17%
Εισόδημα αυτοαπασχολούμενων	7.508,8	8.967,1	16,26%

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

3.5. Κύριες φορολογικές αλλαγές από το 1996 μέχρι το 2001

Δεδομένου ότι το υπόδειγμα που χρησιμοποιείται στη μελέτη βασίζεται σε έναν πίνακα κοινωνικής λογιστικής του 1996, παρουσιάζεται το ερώτημα κατά πόσον η δομή της φορολογίας του 1996 είναι παρόμοια με αυτή του 2001 ή 2002. Στο τμήμα αυτό παραθέτουμε τις διάφορες αλλαγές στο φορολογικό σύστημα που έγιναν μεταξύ 1996 και 2001.

Βασικά οι αλλαγές που έγιναν μεταξύ του 1996 και 2001 ήταν οριακές και δεν άλλαξαν σε κάποιο ουσιαστικό σημείο τη δομή του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος, όσον αφορά τα μεγέθη των διαφόρων συνολικών φορολογικών εσόδων. Επίσης οι αλλαγές που έγιναν ήταν κυρίως σε μεγέθη που δεν αντιπροσωπεύονται καλά στο υπόδειγμα (φόροι στις χρηματιστηριακές συναλλαγές, φόροι ακίνητης περιουσίας, αντικειμενικά κριτήρια, κλπ.), και που αντιστοιχούν σε μικρά μεγέθη εσόδων. Έτσι η δομή του υποδείγματος που χρησιμοποιήθηκε και τα μεγέθη των αλλαγών που προσομοιώθηκαν δεν αλλάζουν, παρά οριακά, από τις αλλαγές στο φορολογικό σύστημα τα τελευταία πέντε έτη. Αυτό υπογραμμίζει τη χρησιμότητα των αποτελεσμάτων για την άσκηση πολιτικής.

Οι βασικές αλλαγές που έγιναν μεταξύ 1996 και 2001 είναι οι εξής:

1996

- 1.1.1997 αυτοτελής φορολόγηση με 7,5% των τόκων των τίτλων του Δημοσίου.
- 1.1.1997 επιβολή φόρου στη μεγάλη ακίνητη περιουσία.

1997

- Τιμαριθμοποίηση φορολογικής κλίμακας 5,5%.
- 1.1.1998 αυξάνεται σε 10% η φορολόγηση των τόκων των τίτλων του Δημοσίου.
- Φόρος 0,3% στις χρηματιστηριακές συναλλαγές στο ΧΑΑ.
- Αύξηση αντικειμενικών κριτηρίων προσδιορισμού εισοδήματος επαγγελματικών ομάδων.

1998

- Μείωση συντελεστών ειδικών φόρων στα πετρελαιοειδή.
- Κατάργηση ειδικού φόρου κατανάλωσης στα αυτοκίνητα με αύξηση του τέλους κυκλοφορίας και μείωση σε 8% από 18% του ΦΠΑ στην ηλεκτρική ενέργεια.

1999

- Αύξηση από 0,3% σε 0,6% του φόρου στις χρηματιστηριακές συναλλαγές.
- Τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας.

- Κατάργηση αντικειμενικών κριτηρίων στους εμπόρους, βιοτέχνες και ελεύθερους επαγγελματίες.
- Μείωση φορολογίας προσωπικών εταιρειών από 35% σε 30% το 1999 και σε 25% για το 2000.

2000

- Αύξηση αφορολογήτου για φυσικά πρόσωπα.
- Τιμαριθμοποίηση φορολογικής κλίμακας.
- Μείωση του συντελεστή φορολογίας από 45% σε 42,5% για τα εισοδήματα του 2001 και σε 40% για τα εισοδήματα του 2002.
- Κατάργηση του ΕΦΤΕ.
- Μείωση σε 0,3% του φόρου που επιβάλλεται στις χρηματιστηριακές συναλλαγές.

2001

- Φόρος 7% στους τόκους καταθέσεων που προκύπτουν από πράξεις συμφωνιών επαναγοράς (repors).
- Κατάργηση του τέλους χαρτοσήμου στο εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες.
- Νέα φορολογικά κλιμάκια με αύξηση του αφορολογήτου στα 8.400 € και με ουσιαστική κατάργηση του δεύτερου κλιμακίου.
- Μείωση φορολογικών συντελεστών σε εταιρείες που αυξάνουν την απασχόληση των εργαζομένων σε αυτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Το υπόδειγμα ανήκει στην τάξη των νεοκλασικών CGE υποδειγμάτων που παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά από τον Johansen (1960) και στη συνέχεια εφαρμόστηκαν τόσο στην ανάλυση αναπτυσσόμενων όσο και στην ανάλυση των ανεπτυγμένων χωρών [για περαιτέρω μελέτη βλέπε Dervis, De Mello, and Robinson (1982), Robinson (1989), Shoven and Waller (1984) και (1992), και Gunning and Keyzer (1995)]. Το υπόδειγμα αποτελείται από τρεις τύπους αγορών, δηλαδή την αγορά αγαθών, την αγορά συντελεστών και την αγορά του εξωτερικού εμπορίου. Στην πραγματικότητα υπάρχει μία ακόμη αγορά, δηλαδή η αγορά χρήματος, αλλά σύμφωνα με τη γενική πρακτική που ακολουθείται σε αυτά τα υποδείγματα η αγορά αυτή δεν περιλαμβάνεται, έτσι ώστε το υπόδειγμα να εκτιμά πραγματικά οικονομικά μεγέθη και σχετικές τιμές. Αυτό επιτυγχάνεται από τον κατάλληλο «τύπο κανονικοποίησης», που αυθαίρετα θέτει κάποια τιμή ή τον δείκτη τιμών ίσα με τη μονάδα.

4.1. Γενική διάρθρωση του υποδείγματος

Το υπόδειγμα βασίστηκε σε έναν Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής (ΠΚΛ ή SAM (Social Accounting Matrix)) του 1996 που κατασκευάστηκε για την Ελλάδα από τους συγγραφείς (βλέπε αναλυτική περιγραφή του ΠΚΛ στο Παράρτημα 1). Ο ΠΚΛ διακρίνει δεκαοκτώ κλάδους της οικονομίας και οκτώ τύπους συντελεστών εργασίας. Το κεφάλαιο είναι συγκεκριμένο και σταθερό σε κάθε κλάδο στη βραχυχρόνια περίοδο. Υπάρχουν δεκαπέντε κατηγορίες νοικοκυριών που διακρίνονται από την εκπαίδευση ή τον τομέα απασχόλησης του αρχηγού του νοικοκυριού και από το επίπεδο δαπάνης-εισοδήματος.

Η συμπεριφορά των υποδειγμάτων τύπου CGE δεν εξαρτάται τόσο πολύ από τη λεπτομέρειά τους στους σχετικούς κλάδους και θεσμούς, αλλά από αυτό που είναι γνωστό ως «κανόνες περάτωσης» («closure rules»). Αυτοί οι κανόνες αφορούν τις βασικές υποθέσεις σχετικά με τη μακροοικονομική συμπεριφορά της οικονομίας. Υπάρχουν τρεις τύποι μακροοικονομικών κανόνων, ο προσδιορισμός των οποίων απαιτείται για τη λειτουργία των υποδείγματος αυτού του τύπου. Ο πρώτος έχει σχέση με τον τρόπο προσαρμογής των αγορών εργασίας, ο δεύτερος με τον τρόπο που προσδιορίζονται οι επενδύσεις στο υπόδειγμα και τέλος μεγάλης σημασίας είναι ο τρόπος που προσαρμόζεται ο εξωτερικός τομέας. Υπάρχει και ένας τέταρτος κανόνας που αφορά τη διαδικασία νομισματικής προσαρμογής, αλλά στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν χρειάζεται, διότι το χρήμα δεν ενσωματώνεται στο υπόδειγμα.

Στο συγκεκριμένο υπόδειγμα η αγορά εργασίας προσαρμόζεται σύμφωνα με το νεοκλασικό τρόπο. Με άλλα λόγια, οι μέσοι ονομαστικοί μισθοί για κάθε τύπο εργασίας προσαρμόζονται ώστε να διατηρείται η ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας, οι οποίες με τη σειρά τους εξαρτώνται ενδογενώς από τους πραγματικούς μισθούς. Ένας εναλλακτικός κανόνας προσαρμογής θα μπορούσε να είναι ότι οι ονομαστικοί και πραγματικοί μισθοί για κάποιους τύπους εργασίας είναι σταθεροί στη βραχυχρόνια περίοδο (ίσως εξαιτίας συνδικαλιστικών διαπραγματεύσεων ή άλλους λόγους ακαμψίας), και η απασχόληση των τύπων αυτών εργασίας στη βραχυχρόνια περίοδο προσδιορίζεται ενδογενώς. Μία τέτοια υπόθεση θα μπορούσε να δημιουργήσει αθέλητη ανεργία για δεδομένους τύπους ειδικοτήτων, πολύ πάνω από την υποτιθέμενη σταθερή ανεργία, που είναι συμβατή με τα δεδομένα της ελληνικής οικονομίας κατά το έτος 1996. Υπάρχει, από πολύ παλιά, διαφωνία μεταξύ των διαφορετικών σχολών οικονομικής σκέψης όσον αφορά στον πιο κατάλληλο κανόνα προσαρμογής της αγοράς εργασίας. Είναι μάλλον δίκαιο να πούμε ότι, στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, κάποιοι τύποι αγοράς εργασίας εμφανίζονται να είναι πιο ευέλικτοι από άλλους. Για παράδειγμα η αγορά ανειδίκευτης και η αγορά υψηλής ειδίκευσης μάλλον είναι ευέλικτες και προσαρμόζονται

βάσει της τιμής, ενώ η αγορά ημειδικευμένης εργασίας, που μπορεί να είναι η περισσότερο συνδικαλιστικά οργανωμένη, προσαρμόζεται με βάση μεταβολές στην απασχόληση. Θα μπορούσαμε να κατασκευάσουμε διάφορους τύπους ευελιξίας στο υπόδειγμα, αλλά κανείς δεν είναι σίγουρος για την καλύτερη υπόθεση σχετικά με τη συμπεριφορά της προσαρμογής. Συνεπώς, τασσόμαστε υπέρ του πιο απλού κανόνα περάτωσης (closure rule) για τη βασική περίπτωση, δηλαδή αυτή της εκκαθάρισης της αγοράς βάσει της τιμής. Ωστόσο, εμπειρικά αποτελέσματα με σταθερούς ονομαστικούς μισθούς παρουσιάζονται.

Ο κανόνας περάτωσης (closure rule) που υιοθετήσαμε για τις επενδύσεις είναι να εξειδικεύσουμε τις συναρτήσεις επενδύσεων και να αφήσουμε τις συνολικές αποταμιεύσεις να προσαρμόζονται στα δεδομένα επίπεδα των πραγματικών επενδύσεων. Αυτός είναι κεϋνσιανού τύπου κανόνας. Σε αντίθεση με αυτόν, ο νεοκλασικός κανόνας θα έκανε τα συνολικά επίπεδα επενδύσεων να εξαρτώνται από το διαθέσιμο ποσό αποταμιεύσεων. Πιστεύουμε ότι, όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδας, η κεϋνσιανού τύπου δομή επένδυσης εμφανίζεται πιο κατάλληλη, όπως διαπιστώνεται τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, όταν οι τράπεζες είχαν πλεονασματικά κεφάλαια για δανειοδότηση αλλά όχι αρκετή ζήτηση για επενδύσεις. Με άλλα λόγια η επένδυση περιορίστηκε από τη ζήτηση και όχι από την προσφορά κεφαλαίων.

Ο τελευταίος κανόνας περάτωσης αφορά τον εξωτερικό τομέα. Η υπόθεση εδώ είναι ότι η ζήτηση για τις ελληνικές εξαγωγές έχει υψηλή αλλά όχι άπειρη ελαστικότητα και ότι τα διαθέσιμα κεφάλαια εισροών από το εξωτερικό (εμβάσματα από εργάτες στο εξωτερικό, ξένες εισροές κεφαλαίων, μεταβιβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης κλπ.) είναι εξωγενώς προσδιορισμένα. Ενώ οι ελληνικές κεφαλαιαγορές έχουν απελευθερωθεί τα τελευταία χρόνια, το μεγαλύτερο ποσό ξένων εισροών αφορά εμβάσματα και μεταβιβάσεις της Ε.Ε. Αυτά είναι σαφώς προσδιορισμένα εξωγενώς.

Τα υποδείγματα CGE συνήθως προσαρμόζονται σε ένα σύνολο δεδομένων για ένα έτος βάσης («benchmark data set») που περιγράφεται

στον λεγόμενο Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής (ΠΚΛ). Ο ΠΚΛ δείχνει όλες τις εισοδηματικές ροές για μία οικονομία σε ένα έτος (περιλαμβάνει π.χ. στοιχεία εισροών-εκροών). Ο ΠΚΛ για την Ελλάδα είναι βασισμένος στο έτος 1996. Στον ΠΚΛ υπάρχουν δύο κύριοι τύποι συντελεστών εργασίας, δηλαδή οι μισθωτοί και οι αυτοαπασχολούμενοι. Μέσα σε αυτές τις κατηγορίες η εργασία διακρίνεται σε τέσσερις κατηγορίες δεξιοτήτων, δηλαδή εργασία στον αγροτικό τομέα, ανειδίκευτη εργασία, ημειδίκευμένη και ειδικευμένη. Το κεφάλαιο είναι συγκεκριμένο και σταθερό σε κάθε κλάδο στη βραχυχρόνια περίοδο. Επίσης, το κεφάλαιο υποτίθεται ότι ανήκει στις επιχειρήσεις (που με τη σειρά τους ανήκουν στα νοικοκυριά και στον δημόσιο τομέα).

Το υπόδειγμα είναι εμπλουτισμένο από θεσμικές λεπτομέρειες. Υπάρχουν 18 τύποι θεσμικών φορέων που διακρίνονται στον ΠΚΛ και στο υπόδειγμα. Πρώτον, έχουμε τα νοικοκυριά. Υπάρχουν δεκαπέντε κατηγορίες νοικοκυριών που διακρίνονται ως προς την ειδίκευση στην εργασία (που προσδιορίζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης) ή ως προς τη λειτουργία του αρχηγού του νοικοκυριού και ως προς το επίπεδο εισοδήματος-δαπάνης. Υπάρχουν πέντε κατηγορίες δεξιοτήτων και λειτουργίας του αρχηγού, δηλαδή τα αγροτικά νοικοκυριά, εκείνα με αρχηγό ένα ανειδίκευτο άτομο, εκείνα με αρχηγό ένα ημειδίκευμένο άτομο, και εκείνα με αρχηγό ειδικευμένο άτομο (τα επίπεδα δεξιότητας προσδιορίζονται με βάση τα έτη εκπαίδευσης και το είδος εκπαίδευσης), και σε νοικοκυριά με αρχηγό ένα «μη ενεργό» άτομο (συνήθως συνταξιούχο). Μέσα σε κάθε κατηγορία λειτουργίας ή δεξιότητας τα νοικοκυριά διακρίνονται σε τρεις εισοδηματικές κατηγορίες, δηλαδή φτωχά, μεσαίου εισοδήματος και πλούσια. Φτωχά ορίζονται τα νοικοκυριά που η δαπάνη τους (όπως προσδιορίζεται από τις ΕΟΠ) είναι μικρότερη του ημίσεος του μέσου όρου, ενώ ως πλούσια ορίζονται τα νοικοκυριά που η δαπάνη τους είναι μεγαλύτερη του διπλάσιου του μέσου όρου. Τέλος, ως μεσαία νοικοκυριά ορίζονται αυτά που η δαπάνη τους είναι μεγαλύτερη της δαπάνης των φτωχών και μικρότερη της δαπάνης των πλουσίων νοικοκυριών. Επίσης, υπάρχει ένας μόνο τύπος επιχείρησης στον ΠΚΛ και στο υπόδειγμα που περιλαμβάνει

όλους τους διαφορετικούς τύπους επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Σε μία ιδανική κατάσταση θα ήταν σκόπιμο να υπάρχουν τρεις τύποι επιχειρήσεων, δηλαδή του επίσημου τομέα, του ανεπίσημου τομέα που περιλαμβάνει πολλές επιχειρήσεις μικρής κλίμακας, και οι δημόσια ελεγχόμενες ή με ιδιοκτησία του Δημοσίου. Αποδείχτηκε αδύνατο να επιμεριστούν τα στοιχεία του ΠΚΛ σε τέτοια λεπτομέρεια, με αποτέλεσμα να συγκεντρώσουμε όλες τις επιχειρήσεις σε έναν τύπο για λόγους συμπεριφοράς. Η διανομή της προστιθέμενης αξίας του κεφαλαίου, ωστόσο, γίνεται μεταξύ των ιδιωτικών και των δημόσιων επιχειρήσεων. Τέλος ο δημόσιος τομέας και ο εξωτερικός τομέας (υπόλοιπος κόσμος) είναι οι υπόλοιποι δύο θεσμικοί φορείς. Το υπόδειγμα εξειδικεύεται σε μεγάλη λεπτομέρεια σε ομάδες νοικοκυριών και επομένως επιτρέπει τη διεξοδική έρευνα των επιπτώσεων των συγκεκριμένων πολιτικών σε κάθε κατηγορία νοικοκυριού.

Κάθε κλάδος παράγει ένα συγκεκριμένο προϊόν. Αυτό το προϊόν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εγχώρια κατανάλωση ή για εξαγωγές (δεν είναι όλα τα προϊόντα εξαγωγίμα). Η κατανομή του προϊόντος μεταξύ της εγχώριας κατανάλωσης και των εξαγωγών γίνεται με βάση το σύστημα CET (σταθερής ελαστικότητας μετασχηματισμού) που χρησιμοποιείται αρκετά σε τέτοιου είδους υποδείγματα. Το εγχωρίως διαθέσιμο προϊόν από την παραγωγική διαδικασία με τη σειρά του συνδέεται με τον τρόπο «Armington» CES (βλέπε Dervis, De Melo and Robinson, 1982 ή Robinson, 1989) με το διαφοροποιημένο εισαγόμενο προϊόν, για να παραχθεί ένα σύνθετο προϊόν που είναι διαθέσιμο στην εγχώρια αγορά για να αγοραστεί από όλους τους θεσμικούς φορείς τόσο ως ενδιάμεσο και τελικό όσο και ως επενδυτικό αγαθό. Αυτή είναι η ίδια εξειδίκευση που περιγράφηκε στο θεωρητικό υπόδειγμα παραπάνω. Υπάρχουν κάποια προϊόντα που δεν είναι εμπορεύσιμα, με αποτέλεσμα να μην εκτίθενται σε εισαγωγές. Στην περίπτωση αυτή το σύνθετο προϊόν είναι απλά το εγχωρίως παραγόμενο προϊόν.

Η παραγωγή στο υπόδειγμα προσδιορίζεται χρησιμοποιώντας πολυεπίπεδες CES συναρτήσεις παραγωγής. Στο πρώτο επίπεδο η συνολική προσφορά του κλάδου προσδιορίζεται από μία συνάρτηση CES δύο τύπων σύνθετων συντελεστών. Ο πρώτος συντελεστής είναι μία συνολική

CES κεφαλαίου και ενέργειας, ενώ ο δεύτερος είναι μία CES της συνολικής εισροής εργασίας και του συνόλου του ενδιάμεσου αγαθού. Η συνολική συνάρτηση ενδιάμεσου προϊόντος είναι μία συνάρτηση CES δεκαπέντε τύπων σύνθετων προϊόντων διαθέσιμων στην οικονομία για αγορά, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Η συνάρτηση συνολικής εισροής εργασίας είναι μία πολυεπίπεδη CES συνάρτηση διάφορων τύπων εργασίας. Στο πρώτο επίπεδο υπάρχουν δύο κύριοι τύποι εργασίας, δηλαδή μισθωτής και αυτοαπασχολούμενης. Στο δεύτερο επίπεδο κάθε κύριος τύπος εργασίας είναι μία συνολική CES συνάρτηση των τεσσάρων τύπων δεξιοτήτων στην εργασία, δηλαδή εργασία στον αγροτικό τομέα, ανειδίκευτη, ημιειδικευμένη και ειδικευμένη εργασία. Αυτός ο τύπος πολυεπίπεδης CES δομής επιτρέπει ευρεία ευελιξία στο πεδίο των σχέσεων συμπληρωματικότητας και υποκατάστασης μεταξύ των συντελεστών.

Στο υπόδειγμα το κεφάλαιο υποτίθεται σταθερό μέσα στον κάθε κλάδο στη βραχυχρόνια περίοδο και η προσφορά προσδιορίζεται από τη μεγιστοποίηση των κερδών. Αυτή η υπόθεση είναι που ορίζει μία θετική κλίση της καμπύλης προσφοράς και επιτρέπει να επιτευχθεί η ισορροπία με μεταβολές των τιμών. Όλοι οι τύποι συντελεστών εργασίας μετακινούνται ελεύθερα μεταξύ των κλάδων στη βραχυχρόνια περίοδο. Η συνολική τους προσφορά στην οικονομία εξαρτάται στη βραχυχρόνια περίοδο από τις συναρτήσεις προσφοράς εργασίας, που με τη σειρά τους εξαρτώνται από τον πραγματικό μισθό κάθε τύπου εργασίας σε σχέση με τον πραγματικό μισθό στην αρχική κατάσταση.

Οι τιμές στο υπόδειγμα προσδιορίζονται ως ακολούθως. Οι τιμές για το εγχωρίως παραγόμενο προϊόν και οι οκτώ τύποι εργασίας προσδιορίζονται ενδογενώς από την ισορροπία στις αντίστοιχες αγορές αγαθών και συντελεστών. Η τιμή του ξένου συναλλάγματος λαμβάνεται ως σταθερή και τίθεται ίση με τη μονάδα (*numeraire*). Η Ελλάδα θεωρείται μικρή χώρα όσον αφορά στις εισαγωγές, με αποτέλεσμα οι τιμές όλων των εισαγωγικών να τίθενται εξωγενώς. Όσον αφορά στις εξαγωγές, η Ελλάδα θεωρείται ότι παράγει διαφοροποιημένα προϊόντα. Η παγκόσμια ζήτηση για κάθε εξαγωγίμο ελληνικό προϊόν εξειδικεύεται και πρέπει να εξισορροπεί με την

προσφορά των εξαγωγίμων. Έτσι, οι διεθνείς τιμές αυτών των εξαγωγίμων προϊόντων προσδιορίζονται ενδογενώς μέσω της ισορροπίας ζήτησης-προσφοράς σε κάθε μία αγορά εξαγωγίμων.

Οι εγχώριες τιμές των εμπορεύσιμων προϊόντων προέρχονται από τις διεθνείς τιμές και τους δασμούς στις εισαγωγές. Οι τιμές για τα σύνθετα διαθέσιμα εγχωρίως προϊόντα σχηματίζονται από τις τιμές των εγχώρια παραγόμενων και εισαγόμενων προϊόντων με τον τυπικό τρόπο του Armington ως συναρτήσεις CES. Το ίδιο ισχύει και για τις τιμές των σύνθετων συντελεστών. Στην περίπτωση αυτή, όμως, το κόστος της εργασίας που βαρύνει τις επιχειρήσεις προσαρμόζεται από τις αντίστοιχες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Οι τελικές τιμές των αγαθών που αγοράζονται από τους τελικούς καταναλωτές προσαρμόζονται από τους έμμεσους φόρους στην προστιθέμενη αξία. Ομοίως οι τιμές των παραγωγών προσαρμόζονται από τους έμμεσους φόρους και τις επιδοτήσεις.

Τα αγαθά που πράγματι αγοράζονται από τους τελικούς χρήστες (νοικοκυριά, επιχειρήσεις και κράτος) για κατανάλωση και επένδυση δεν είναι όμοια με τα σύνθετα αγαθά των κλάδων που είναι διαθέσιμοι να τα πουλήσουν, αλλά είναι συνδυασμοί αυτών. Για παράδειγμα το αγαθό «τροφήμα», συνίσταται από αγροτικά προϊόντα, προϊόντα τροφίμων μεταποιητικών κλάδων, προϊόντα του κλάδου του εμπορίου κλπ. Ομοίως το επενδυτικό αγαθό «κατασκευές» συνίσταται από προϊόντα διαφόρων κλάδων. Αυτό σημαίνει ότι οι τιμές αγοράς των τελικών αυτών προϊόντων είναι γραμμικοί συνδυασμοί των τιμών των σύνθετων αγαθών από τους κλάδους, σύμφωνα με τους συντελεστές της συνάρτησης που προσδιορίζουν τη φυσική εμφάνιση των προϊόντων. Στη βιβλιογραφία, τέτοιου είδους πίνακες που μετασχηματίζουν τα προϊόντα των κλάδων σε προϊόντα που αγοράζονται από τελικούς χρήστες καλούνται μεταβατικοί πίνακες και είναι διαφορετικοί για τα καταναλωτικά και για τα επενδυτικά αγαθά. Εκτός από τις τιμές αγοράς που υπολογίστηκαν με τον τρόπο αυτό, στο υπόδειγμα υπάρχουν επίσης τιμές που χρησιμοποιήθηκαν για την κατανάλωση των διαρκών αγαθών. Αυτές οι τιμές είναι ουσιαστικά «κόστη του χρήστη» και επίσης συντίθενται από τις τιμές των σύνθετων αγαθών των

κλάδων. Για παράδειγμα το κόστος του χρήστη αυτοκινήτων εξαρτάται από την τιμή της ενέργειας, την τιμή των υπηρεσιών, τα επιτόκια, την ισοτιμία κλπ. Ομοίως για το κόστος του χρήστη κατοικιών, το οποίο είναι διαφορετικό από την τιμή αγοράς για καινούρια σπίτια.

Η προστιθέμενη αξία της παραγωγικής διαδικασίας κατανέμεται σε διάφορους θεσμικούς φορείς σύμφωνα με σταθερούς συντελεστές κατανομής. Αυτοί προσδιορίζονται από την ιδιοκτησία στο έτος βάσης των αντίστοιχων τύπων συντελεστών παραγωγής. Για παράδειγμα, κάθε κατηγορία νοικοκυριού απολαμβάνει μέρος των συνολικών αποδοχών του κάθε ένα συντελεστή από τις οκτώ κατηγορίες εργασίας. Το μέρος που κατανέμεται σε έναν τύπο νοικοκυριών εξαρτάται από την ιδιοκτησία του συντελεστή αυτού από τη συγκεκριμένη κατηγορία νοικοκυριών στο έτος βάσης. Αυτοί οι διανεμητικοί αριθμοί (συντελεστές), που προσδιορίζουν την αντιστοιχία μεταξύ της λειτουργικής και της προσωπικής διανομής εισοδήματος, έχουν καθοριστεί από χωριστή διαδικασία, έξω από το υπόδειγμα, το οποίο βασίζεται σε λεπτομερή ανάλυση των Οικογενειακών Ερευνών του 1994 και 1998/1999. Η συνολική αμοιβή κεφαλαίου κατευθύνεται στις ιδιωτικές, κρατικές και ξένες επιχειρήσεις βάσει της αντίστοιχης ιδιοκτησίας κεφαλαίου σε κάθε κλάδο στο έτος βάσης.

Τα νοικοκυριά λαμβάνουν εισοδήματα από τις υπηρεσίες των συντελεστών εργασίας, όπως δείχθηκε παραπάνω, από μερίσματα από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, από τον δημόσιο τομέα (δηλαδή μεταβιβαστικές πληρωμές όπως συντάξεις και άλλα επιδόματα), από μεταβιβάσεις από άλλα νοικοκυριά (συνολικό άθροισμα ίσο με μηδέν εντός όλων των κατηγοριών των νοικοκυριών) και από τον εξωτερικό τομέα (μεταβιβάσεις όπως τα εμβάσματα). Το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών ισούται με το ακαθάριστο εισόδημα μείον τους άμεσους φόρους, εισφορές των νοικοκυριών για κοινωνική ασφάλιση, και μεταβιβάσεις άλλων νοικοκυριών. Οι επιχειρήσεις λαμβάνουν εισόδημα από την παραγωγική διαδικασία (απόδοση από την προστιθέμενη αξία κεφαλαίου) και επίσης κάποιες μεταβιβάσεις από τον δημόσιο τομέα. Πληρώνουν άμεσους φόρους και μερίσματα και με τα υπόλοιπα συνιστούν τις ενδογενώς προσδιορισμένες αποταμιεύσεις τους.

Τα νοικοκυριά προσδιορίζουν τις συνολικές καταναλωτικές τους δαπάνες από τη συνάρτηση δαπάνης που εξαρτάται από το τρέχον πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα, το πραγματικό εισόδημα και το διαθέσιμο εισόδημα της προηγούμενης περιόδου. Ο αποπληθωριστής τιμών καταναλωτή που χρησιμοποιείται στο υπόδειγμα είναι ένας σταθμισμένος μέσος όρος των τιμών καταναλωτή όλων των προϊόντων που καταναλώνονται και υπολογίζεται ενδογενώς. Η καταναλωτική συμπεριφορά των νοικοκυριών ακολουθεί μία πολυεπίπεδη διάρθρωση. Στο πρώτο επίπεδο τα νοικοκυριά κατανέμουν τη συνολική καταναλωτική δαπάνη σε αγορές διαρκών αγαθών, σε δαπάνες μη διαρκών αγαθών που η χρήση τους συνδέεται με διαρκή αγαθά (π.χ καύσιμα για αυτοκίνητα, έξοδα συντήρησης κατοικιών, κλπ.) και άλλες δαπάνες για μη διαρκή αγαθά. Η ζήτηση για νέες αγορές διαρκών προσδιορίζεται από το επιθυμητό απόθεμα διαρκών αγαθών μείον το προηγούμενο απόθεμα διαρκών αγαθών συν τις αποσβέσεις διαρκών αγαθών. Το επιθυμητό απόθεμα διαρκών αγαθών είναι συνάρτηση που είναι ανάλογη της συνολικής δαπάνης και αντιστρόφως ανάλογη του κόστους χρήστη του αντίστοιχου διαρκούς αγαθού. Η δαπάνη για τη χρήση ενός διαθέσιμου διαρκούς αγαθού εξαρτάται από το προηγούμενο απόθεμα διαρκών αγαθών και από τις τιμές των προϊόντων που χρησιμοποιούνται από διαρκή αγαθά (για παράδειγμα ενέργεια κλπ.). Η κατανομή της υπόλοιπης δαπάνης σε μη διαρκή αγαθά γίνεται στη βάση ενός γραμμικού συστήματος δαπάνης (LES).

Υπάρχουν τέσσερις τύποι επενδύσεων στο υπόδειγμα. Πρώτον, έχουμε επενδύσεις σε κατοικίες από νοικοκυριά. Δεύτερον, έχουμε επενδύσεις από επιχειρήσεις, τρίτον έχουμε επενδύσεις από τον δημόσιο τομέα και τέλος επενδύσεις σε αποθέματα. Η αξία των επενδύσεων σε κατοικίες προσδιορίζεται απλά από ένα σταθερό ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Το πραγματικό ποσό επενδύσεων σε κατοικίες προσδιορίζεται με διαίρεση με το κόστος των αγορών νέων κατοικιών. Οι επενδύσεις των επιχειρήσεων προσδιορίζονται για κάθε ξεχωριστό κλάδο από τις συναρτήσεις επενδύσεων που εξαρτώνται θετικά από την τρέχουσα απόδοση κεφαλαίου και αρνητικά από το κόστος αγοράς

νέου τύπου κεφαλαίου από τον κλάδο, από το επιτόκιο (εξωγενώς προσδιορισμένο) και από το ποσοστό υποτίμησης (εξωγενώς προσδιορισμένο). Οι συνολικές πραγματικές δημόσιες επενδύσεις είναι μία μεταβλητή πολιτικής και η κατανομή της σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας προσδιορίζεται από σταθερούς συντελεστές. Οι μεταβολές στις επενδύσεις αποθεμάτων προσδιορίζονται από τη διαφορά μεταξύ των επιθυμητών αποθεμάτων (που είναι με τη σειρά τους ίσα με σταθερό ποσοστό της τρέχουσας παραγωγής) και προηγούμενα αποθέματα.

Η συνολική πραγματική δημόσια δαπάνη είναι μεταβλητή πολιτικής. Η κατανομή της δημόσιας δαπάνης σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας γίνεται από σταθερούς συντελεστές κατανομής. Η δυναμική του υποδείγματος είναι απλή. Αποθέματα κεφαλαίου και οικοδομών εκσυγχρονίζονται μετά την υποτίμηση. Η αύξηση του πληθυσμού είναι εξωγενής και η σύνθεση του νοικοκυριού παραμένει η ίδια σε όλες τις χρονικές περιόδους.

4.2. Υπολογισμός μέσου ατομικού φορολογητέου εισοδήματος για κάθε ομάδα νοικοκυριών

Το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών ισούται με τα εισοδήματα που αποκτούν τα μέλη των νοικοκυριών από την παραγωγική διαδικασία (αμοιβή εργασίας) μαζί με τα εισοδήματα από τους υπόλοιπους θεσμικούς φορείς (δημόσιος τομέας, επιχειρήσεις, υπόλοιπος κόσμος, άλλα νοικοκυριά) μείον τα εισοδήματα που μεταβιβάζουν στον δημόσιο τομέα (άμεση φορολογία, εισφορές για κοινωνική ασφάλιση) και τα εισοδήματα που μεταβιβάζουν υπό μορφή βοήθειας σε άλλες κατηγορίες νοικοκυριών.

Οι επιχειρήσεις μεταβιβάζουν εισοδήματα στα νοικοκυριά που αφορούν μερίσματα και ενοίκια, ενώ οι μεταβιβάσεις του δημόσιου τομέα στα νοικοκυριά αφορούν τις συντάξεις, τα επιδόματα ανεργίας, τόκους δημοσίου χρέους καθώς και λοιπές μεταβιβάσεις. Ο υπόλοιπος κόσμος μεταβιβάζει εισοδήματα στα νοικοκυριά, όπως συντάξεις, μεταβιβαστικές πληρωμές και εισοδηματικές ενισχύσεις. Επομένως, το διαθέσιμο εισόδημα των

νοικοκυριών υπολογίζεται από τις καθαρές αποδοχές που προέρχονται από τους κλάδους, τους συντελεστές και τους θεσμικούς φορείς μείον τις πληρωμές τους στους θεσμικούς φορείς και τους συντελεστές.

Το φορολογητέο εισόδημα ισούται με το διαθέσιμο εισόδημα πλέον τους άμεσους φόρους. Το μέσο φορολογητέο ατομικό εισόδημα για κάθε μία από τις 15 ομάδες νοικοκυριών προσδιορίζεται με βάση το φορολογητέο εισόδημα και τον αριθμό των φορολογουμένων της κάθε ομάδας.

Με βάση τις φορολογικές κλίμακες και τους φορολογικούς συντελεστές με τους οποίους φορολογήθηκαν τα εισοδήματα του 1996 και με βάση το μέσο ανά φορολογούμενο φορολογητέο εισόδημα προσδιορίζουμε τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων που θα έπρεπε να είχε εισπραχθεί. Η διαφορά του προσδιοριζόμενου τεκμαρτού φόρου και του εισπραχθέντος φόρου εισοδήματος θεωρούμε ότι αποτελεί τη φοροδιαφυγή, η οποία αποτελεί εξωγενή μεταβλητή και υπολογίζεται ως ποσοστό του εισοδήματος. Η φοροδιαφυγή ως ποσοστό του εισοδήματος είναι μεγαλύτερη όσο αυξάνεται το εισόδημα του νοικοκυριού, καθώς και στα νοικοκυριά που ο αρχηγός εργάζεται σε σχέση με τα μη εργαζόμενα νοικοκυριά (συνταξιούχοι).

Ορισμένα σενάρια που θα παρουσιαστούν παρακάτω εξετάζουν το κατά πόσον θα πρέπει να μειωθεί η φοροδιαφυγή, ώστε μια μεταβολή στο υπάρχον φορολογικό σύστημα (αύξηση αφορολόγητου, μεταβολή στους συντελεστές φορολογίας ή αλλαγές στα φορολογικά κλιμάκια, αύξηση του ΦΠΑ κλπ.) είναι δυνατόν να επιτευχθεί χωρίς να αλλάξει το έλλειμμα (ή πλεόνασμα) της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

4.3. Προσδιορισμός του μέσου φόρου ανά ομάδα νοικοκυριών

Ο μέσος φόρος για κάθε ομάδα νοικοκυριών εξαρτάται από τα φορολογικά κλιμάκια, τους φορολογικούς συντελεστές, το φορολογητέο εισόδημα, το οποίο είναι ίσο με το διαθέσιμο εισόδημα επί το ποσοστό που δηλώνεται, και τέλος από τον αριθμό των φορολογουμένων. Στο υπό-

δειγμα οι φόροι υπολογίζονται με βάση το μέσο νοικοκυριό για κάθε κατηγορία από τις 15 που περιλαμβάνονται στο υπόδειγμα.

Τα έσοδα από άμεση φορολογία νοικοκυριών εξαρτώνται από τον αριθμό των φορολογουμένων και τον μέσο φόρο εισοδήματος ανά ομάδα νοικοκυριών, όπως έχει προσδιοριστεί προηγουμένως.

Το εισόδημα αποτελεί μια ενδογενή μεταβλητή. Σε κάθε ομάδα νοικοκυριών το μέσο ατομικό φορολογητέο εισόδημα μεταβάλλεται (αυξάνεται ή μειώνεται) ανάλογα με τις εξωγενείς μεταβολές που επιλέγουμε να υιοθετήσουμε στο υπόδειγμα (π.χ. μια αύξηση στις δαπάνες για συντάξεις θα οδηγήσει σε αύξηση του εισοδήματος στις ομάδες εκείνες των νοικοκυριών που έχουν εισοδήματα από αυτές). Το νέο εισόδημα, ανάλογα με το ύψος του, θα φορολογηθεί με βάση τα πραγματικά κλιμάκια φορολογίας και τους αντίστοιχους φορολογικούς συντελεστές. Επομένως μία αύξηση ενός εισοδήματος μπορεί να φορολογηθεί σε μεγαλύτερη φορολογική κλίμακα δυναμικά μέσα στο υπόδειγμα. Με την ίδια λογική μπορούμε να προσδιορίσουμε τον φόρο που καλείται να πληρώσει κάθε νοικοκυριό, αν μεταβληθούν οι φορολογικές κλίμακες ή οι φορολογικοί συντελεστές.

Η διαφορά των υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας από άλλου τύπου υποδείγματα (π.χ. οικονομετρικά) έγκειται στο γεγονός ότι τα νέα διαθέσιμα εισοδήματα των νοικοκυριών, μετά τις αλλαγές του φορολογικού συστήματος, θα επηρεάσουν τις αποφάσεις των νοικοκυριών για κατανάλωση, επενδύσεις καθώς και τις αποφάσεις του δημόσιου τομέα (εφόσον πλέον θα έχει αυξημένα ή μειωμένα έσοδα). Επίσης θα επηρεαστούν οι τιμές και ολόκληρη η παραγωγική διαδικασία. Η νέα ισορροπία μετά τις αλλαγές του φορολογικού συστήματος θα καταδεικνύει την κατεύθυνση όλων των βασικών παραμέτρων του οικονομικού συστήματος.

Στο Παράρτημα 3 παρουσιάζεται αναλυτικά το υπόδειγμα γενικής ισορροπίας που χρησιμοποιήθηκε, το οποίο ονομάσαμε Πολυκλαδικό Υπόδειγμα Μελέτης της Ελληνικής Φορολογίας (ΠΥΜΕΦΟ).

Πόσο καλό είναι το χρησιμοποιούμενο υπόδειγμα για τη συγκεκριμένη ανάλυση και πόσο καλά απεικονίζει τον τρόπο λειτουργίας της ελλη-

νικής οικονομίας; Η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι ο τύπος του υποδείγματος που χρησιμοποιείται είναι ο πιο κατάλληλος για τη μελέτη των προβλημάτων που θέσαμε, δηλαδή τις μακροοικονομικές, αλλά κυριότερα τις αναδιανεμητικές τάσεις μίας φορολογικής μεταρρύθμισης. Η δομή του υποδείγματος, δηλαδή οι εξισώσεις συμπεριφοράς, είναι βασικά υποθέσεις του κατασκευαστή του υποδείγματος. Η μόνη άμυνα στην κριτική που μπορεί να ασκηθεί σε αυτό το βασικό σημείο είναι ότι οι υποθέσεις που χρησιμοποιούνται είναι αυτές που λίγο ή πολύ έχουν καθιερωθεί στη βιβλιογραφία και τη διεθνή εμπειρία. Τέτοιου είδους υποδείγματα δεν μπορούν να αντιπαρατεθούν με δυναμικά στοιχεία, όπως π.χ. τα οικονομετρικά υποδείγματα, έτσι ώστε να ελεγχθεί το κατά πόσον αναπαράγουν προηγούμενα δεδομένα. Είναι βασικά υποδείγματα «διαμέτρησης». Αυτό όμως είναι και ένα από τα σημαντικά πλεονεκτήματά τους, διότι τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για τη διαμέτρηση είναι διαρθρωτικά και ενέχουν πολύ μεγαλύτερη λεπτομέρεια από συνολικά μακροοικονομικά μεγέθη. Το υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε έχει δοκιμαστεί, σε προηγούμενες μορφές, σε αρκετές εφαρμογές, και η εμπειρία της ερευνητικής ομάδας έδειξε μέχρι τώρα ότι μπορεί να συντελέσει σε μία πολύ καλή κατανόηση των αλληλεπιδράσεων αλλά και επιπτώσεων σε μία σειρά σημαντικών τομέων της ελληνικής οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΦΟΡΩΝ ΜΕ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ

Τα πρώτα αποτελέσματα αφορούν επιπτώσεις από μεταβολές φόρων με την υπόθεση ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα είναι ελεύθερο να μεταβληθεί, δηλαδή δεν γίνεται καμία προσαρμογή κάποιου άλλου φόρου ή μέτρου, ώστε το έλλειμμα να μείνει σταθερό. Για κάθε προσομοίωση δείχνονται 7 πίνακες αποτελεσμάτων. Οι πίνακες αυτοί θα εξηγηθούν πρώτα και στη συνέχεια θα συζητηθούν τα αποτελέσματα. Ο πρώτος πίνακας κάθε προσομοίωσης αναφέρεται στις μακροοικονομικές επιπτώσεις, και συγκεκριμένα στο ΑΕΠ, στο σύνολο των επενδύσεων, στις εξαγωγές, στις εισαγωγές, στον δείκτη τιμών καταναλωτή, στις πραγματικές αμοιβές, και, τέλος, στη συνολική απασχόληση σε χιλιάδες απασχολούμενους κλπ. Στο βασικό υπόδειγμα η συνολική απασχόληση μένει σταθερή και ίση με την ποσότητα της προσφερόμενης εργασίας. Αυτό επιτρέπει τη μεταβολή των αμοιβών εργασίας και αντιστοιχεί σε αυτό που ονομάζεται στη σχετική βιβλιογραφία νεοκλασικό κλείσιμο (neoclassical closure). Αυτό δεν σημαίνει ότι η ποσότητα εργασίας μένει τελείως σταθερή, διότι η προσφερόμενη ποσότητα αλλάζει λόγω της αλλαγής των πραγματικών αμοιβών, αλλά οι αλλαγές είναι πολύ μικρότερες. Σε ορισμένα σενάρια χρησιμοποιούμε αυτό που ονομάζεται κεϋνσιανό κλείσιμο (Keynesian closure), δηλαδή υποθέτουμε ότι οι ονομαστικές αμοιβές είναι σταθερές αλλά η ζητούμενη ποσότητα εργασίας αλλάζει. Αυτή η περίπτωση δημιουργεί πολύ μεγαλύτερες αλλαγές στην απασχόληση και το εισόδημα. Το ποια είναι η πιο σωστή υπόθεση συνιστά ένα από τα δυσκολότερα προβλήματα μακροοικονομικής πολιτικής, διότι έχει να κάνει με την κρίση του αναλυτή για το πώς συμπεριφέρεται η οικονομία εμπειρικά και για το τι επίπεδο ανεργίας και περιθώρια επέκτασης της απασχόλησης υπάρχουν για την Ελλάδα,

όπου υπάρχει αρκετή ανεργία μεταξύ των ανειδίκευτων, αλλά ταυτόχρονα φαίνεται ότι υπάρχει και έλλειψη ειδικευμένων εργαζομένων. Η αλήθεια φαίνεται ότι βρίσκεται κάπου ανάμεσα στις δύο υποθέσεις. Λόγω του ότι δεν είμαστε σε θέση (ούτε ίσως και κανένας άλλος) να κρίνουμε πώς ακριβώς συμπεριφέρεται η ελληνική οικονομία όσον αφορά την αγορά εργασίας, κάνουμε και τις δύο υποθέσεις με την πεποίθηση ότι η σωστή απάντηση βρίσκεται ανάμεσα στις δύο ακραίες περιπτώσεις. Γενικά, εκτός όταν αναφέρεται ρητά, οι πίνακες που δείχνονται αντιστοιχούν στο νεοκλασικό κλείσιμο.

Ο δεύτερος πίνακας που παρουσιάζεται αφορά τις μεταβολές στο ύψος της παραγωγής καθενός από τους 18 κλάδους του υποδείγματος. Ο τρίτος πίνακας δείχνει τις μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των διαφόρων κατηγοριών νοικοκυριών μετά τους φόρους που πληρώνουν. Οι φόροι υπολογίζονται μετά τη φοροδιαφυγή και τις φοροαπαλλαγές, οι οποίες μπορεί να αλλάζουν στα διάφορα σενάρια. Αυτός είναι ένας από τους κύριους πίνακες της έρευνας, διότι δείχνει τις τελικές επιπτώσεις από οποιαδήποτε φορολογική αλλαγή στα πραγματικά εισοδήματα μετά τους φόρους. Δεν είναι προφανείς οι επιπτώσεις στα πραγματικά εισοδήματα, διότι μία φορολογική ελάφρυνση, για παράδειγμα, μπορεί μεν να αυξήσει το ονομαστικό εισόδημα κάποιας κατηγορίας νοικοκυριών, αλλά μπορεί επίσης να αυξήσει τον δείκτη τιμών καταναλωτή σε σημείο που η πραγματική μεταβολή να είναι αρνητική.

Ο επόμενος πίνακας δείχνει τις αλλαγές στις επενδύσεις κάθε κλάδου. Οι αλλαγές αυτές προκύπτουν από τις μεταβολές στην κερδοφορία κάθε κλάδου, που είναι η βασική μεταβλητή η οποία καθορίζει τις επενδύσεις. Λόγω των αλλαγών των σχετικών τιμών και ζήτησης για διαφορετικές κατηγορίες αγαθών, ως αποτέλεσμα των αλλαγών στα εισοδήματα, κάποιοι κλάδοι μπορεί να παρουσιάζουν αύξηση παραγωγής και τιμών, ενώ άλλοι μείωση. Ο πίνακας αυτός βασικά δείχνει την τάση για μεγέθυνση διαφόρων κλάδων.

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τις αλλαγές στα συνολικά έσοδα του Δημοσίου από άμεσους φόρους των νοικοκυριών και από άμεσους

φόρους επιχειρήσεων. Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει σε ονομαστικές και πραγματικές τιμές τις αλλαγές στο σύνολο των φορολογικών εισπράξεων από τις διάφορες αλλαγές, καθώς και τις αλλαγές στο έλλειμμα του Προϋπολογισμού και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Στο τελευταίο μέγεθος οι αυτόνομες κινήσεις ιδιωτικών κεφαλαίων παραμένουν σταθερές λόγω δυσκολίας προσδιορισμού τους στο υπόδειγμα. Έτσι οι αλλαγές στο ισοζύγιο αντιστοιχούν κυρίως στις εμπορικές συναλλαγές και μεταβιβάσεις. Ο τελευταίος πίνακας αφορά στις επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο, από τις αλλαγές.

Το πρώτο πείραμα αφορά τη μεταβολή των φορολογικών συντελεστών στα διάφορα κλιμάκια. Στους Πίνακες 5.1-5.7 εμφανίζονται οι επιπτώσεις από 5 διαφορετικά πειράματα. Τα πρώτα τέσσερα, που παρουσιάζονται στις πρώτες τέσσερις στήλες μετά τη στήλη που δείχνει τις ποσότητες στο έτος βάσης, αφορούν αλλαγές στους διάφορους φορολογικούς συντελεστές των φορολογικών κλιμάκων. Κάθε στήλη αντιστοιχεί σε μείωση κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες του συντελεστή στο αντίστοιχο κλιμάκιο. Η τελευταία στήλη αντιστοιχεί σε μείωση κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες του συντελεστή σε όλα τα κλιμάκια μαζί. Οι συντελεστές και τα αντίστοιχα φορολογικά κλιμάκια είναι τα εξής:

Συντ. 1: 5%. Ισχύει για το κλιμάκιο από 1.000-2.500 χιλ. δρχ.

Συντ. 2: 15%. Ισχύει για το κλιμάκιο από 2.500- 4.000 χιλ. δρχ.

Συντ. 3: 30%. Ισχύει για το κλιμάκιο από 4.000-7.000 χιλ. δρχ.

Συντ. 4: 40%. Ισχύει για εισοδήματα μεγαλύτερα των 7.000 χιλ. δρχ.

Η καταρχήν προσδοκία από τη μείωση των φορολογικών συντελεστών είναι ότι θα αυξηθούν τα εισοδήματα των νοικοκυριών, κατά συνέπεια θα αυξηθεί η εγχώρια ζήτηση, η παραγωγή, η απασχόληση, και οι επενδύσεις, και ότι θα μειωθούν τα έσοδα του Δημοσίου και κατά συνέπεια θα αυξηθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα.

Οι πίνακες δείχνουν ότι τη μεγαλύτερη επίδραση έχει η μείωση του φορολογικού συντελεστή στο πρώτο κλιμάκιο. Εφόσον ο φορολογικός αυτός συντελεστής είναι 5%, η μείωσή του κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες στην ουσία αντιστοιχεί με την επέκταση του αφορολογήτου στα 2,5 εκατ.

δρχ. από το 1 εκατ., και την κατάργηση της πρώτης φορολογικής κλίμακας. Ο λόγος για τον οποίο ο φορολογικός αυτός συντελεστής είναι σημαντικός είναι ότι ο φόρος που αντιστοιχεί στον συντελεστή αυτό (δηλαδή στο αντίστοιχο κλιμάκιο) αντιπροσωπεύει το 29,8% των συνολικών άμεσων φόρων φυσικών προσώπων. Οι συνολικοί φόροι των άλλων συντελεστών αντιπροσωπεύουν το 33,8% για τον δεύτερο συντελεστή, το 27,7% για τον τρίτο, και το 8,8% για τον τέταρτο συντελεστή, αλλά αυτοί οι συντελεστές είναι πολύ μεγαλύτεροι. Κατά συνέπεια στα πειράματα η μείωση κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες του κάθε συντελεστή μειώνει αναλογικά πολύ περισσότερο τους φόρους της πρώτης κλίμακας.

Ο Πίνακας 5.1 δείχνει ότι η επίδραση στο πραγματικό ΑΕΠ είναι ασήμαντη από τη μείωση οποιουδήποτε ή και όλων των συντελεστών μαζί. Ο λόγος είναι ότι η αύξηση της ζήτησης, που προέρχεται από την αύξηση των εισοδημάτων λόγω μείωσης της φορολογίας, δεν συνοδεύεται από μεγάλη αύξηση της προσφοράς εργασίας, λόγω της υπόθεσης του νεοκλασικού κλεισίματος. Κατά συνέπεια η αυξημένη ζήτηση αυξάνει κυρίως τις τιμές. Αυξάνεται αρκετά ο δείκτης τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ). Αν καταργηθεί το πρώτο φορολογικό κλιμάκιο, ο ΔΤΚ αυξάνεται κατά 1,91%, ενώ με τη μείωση όλων των συντελεστών αυξάνεται κατά 3,05%. Ως συνέπεια, παρά τις ονομαστικές αυξήσεις των αμοιβών, οι πραγματικές αμοιβές αυξάνονται πολύ λίγο.

Παρατηρούμε όμως ότι αυξάνονται οι πραγματικές επενδύσεις και ο λόγος είναι ότι οι επιχειρήσεις αυξάνουν τα κέρδη τους με την αυξημένη ζήτηση.

Τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών αυξάνονται σημαντικά, για όλους τους τύπους νοικοκυριών, και κυρίως από τη μείωση του συντελεστή στο πρώτο κλιμάκιο. Παρατηρείται όμως ότι, ενώ η μείωση του συντελεστή στο πρώτο κλιμάκιο επιδρά θετικά σε όλα σχεδόν τα εισοδήματα, η μείωση του συντελεστή στα άλλα κλιμάκια έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην κατανομή του εισοδήματος. Για παράδειγμα, η μείωση του συντελεστή του δεύτερου κλιμακίου από 15% σε 10% (με αμετάβλητους τους άλλους συντελεστές) μειώνει ελαφρά τα πραγματικά εισοδήματα των

φτωχών νοικοκυριών, ενώ αυξάνει τα πραγματικά εισοδήματα των μεσαίων νοικοκυριών, και ακόμα περισσότερο τα εισοδήματα των πλούσιων. Το ίδιο συμβαίνει με τη μείωση των άλλων συντελεστών. Έχουμε δηλαδή ως πρώτο συμπέρασμα ότι ο προοδευτικότερος τρόπος να μειωθεί η άμεση φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι να μειωθεί ο συντελεστής φορολόγησης του πρώτου φορολογικού κλιμακίου.

Ο Πίνακας 5.6 δείχνει τις επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά, χωρίς να υπάρχει άλλη εξισορροπητική τάση. Από ό,τι φαίνεται η μείωση των φορολογικών συντελεστών έχει σημαντική αρνητική επίπτωση στα έσοδα από φόρο φυσικών προσώπων. Αν και η υπόθεση είναι ότι η μείωση αφορά 5 ποσοστιαίες μονάδες σε κάθε συντελεστή, η τελευταία στήλη του πίνακα δείχνει ότι τα έσοδα από τον φόρο αυτό μειώνονται κατά 69,2%. Παρατηρούνται όμως αυξήσεις στα έσοδα από φόρους επιχειρήσεων (άμεσους φόρους), και αυτό διότι αυξάνεται η ζήτηση και, κατά συνέπεια, αυξάνονται τα κέρδη των επιχειρήσεων. Στο σύνολό τους οι φόροι μειώνονται ονομαστικά κατά 10,2%, ή κατά 13,2% σε πραγματικούς όρους. Το έλλειμμα του Προϋπολογισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξάνεται κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα με τη μείωση του πρώτου φορολογικού συντελεστή, και κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες με τη μείωση όλων των συντελεστών. Αυτό αποτελεί μεγάλη δημοσιονομική επιδείνωση. Κατά συνέπεια η μείωση των φορολογικών συντελεστών εισοδήματος φυσικών προσώπων πρέπει να συνοδεύεται με μέτρα αύξησης των πόρων του Δημοσίου ή με μείωση των δημοσίων δαπανών, αν πρόκειται να μην διαταραχθεί η δημοσιονομική ισορροπία που έχει επιτευχθεί τα πρόσφατα χρόνια, η οποία κατέστησε δυνατή την είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ.

Ο τελευταίος Πίνακας 5.7 δείχνει τις επιπτώσεις στη φορολογία κάθε τύπου φορολογουμένου. Οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες αλλαγές φαίνεται ότι επέρχονται στη φορολογία των φτωχών φορολογουμένων, αλλά οι απόλυτες αλλαγές είναι πολύ μικρές, διότι οι φτωχοί φορολογούμενοι έτσι και αλλιώς δεν πληρώνουν μεγάλους φόρους. Υπάρχουν όμως σημαντικές μειώσεις στον μέσο φόρο των μεσαίων και πλούσιων φορολογουμένων. Για παράδειγμα, με τη μείωση όλων των φορολογικών συντελεστών κατά

5 ποσοστιαίες μονάδες οι πλούσιοι φορολογούμενοι πληρώνουν κατά 15%-30% λιγότερο φόρο, και αυτά τα ποσοστά, με βάση τους υψηλούς φόρους που ήδη πληρώνουν τα νοικοκυριά αυτά, αντιστοιχούν σε μεγάλες απόλυτες μειώσεις φόρων.

Η επόμενη ομάδα πινάκων υποθέτει ότι οι φορολογικοί συντελεστές στον φόρο φυσικών προσώπων μένουν σταθεροί, αλλά αυξάνουν τα όρια των αντίστοιχων κλιμακίων. Όπως περιγράφηκε πιο πάνω, η φορολογία των φυσικών προσώπων στην Ελλάδα χωρίζεται σε πέντε κλιμάκια που προσδιορίζονται από τέσσερα όρια, τα εξής:

Όριο 1: 1.000. Άνω όριο του κλιμακίου από 0-1.000 χιλ. δρχ.

Όριο 2: 2.500. Άνω όριο του κλιμακίου από 1.000-2.500 χιλ. δρχ.

Όριο 3: 4.000. Άνω όριο του κλιμακίου από 2.500-4.000 χιλ. δρχ.

Όριο 4: 7.000. Άνω όριο του κλιμακίου 4.000-7.000 χιλ. δρχ.

Στις επόμενες προσομοιώσεις κάθε προσομοίωση αυξάνει ένα από τα όρια αυτά κατά 1 εκατ. δρχ., χωρίς να αλλάζουν τα υπόλοιπα όρια, εκτός από την τελευταία που αυξάνει όλα τα όρια κατά 1 εκατ., δηλαδή στην ουσία μετατοπίζεται όλη την φορολογική κλίμακα προς τα πάνω. Οι Πίνακες 5.8-5.14 δείχνουν τις επιπτώσεις.

Συγκρίνοντας τους Πίνακες 5.1-5.7 με τους Πίνακες 5.8-5.14 φαίνεται ότι οι αλλαγές στις δύο περιπτώσεις όσον αφορά τα συνολικά μεγέθη και την κλαδική παραγωγή είναι αρκετά όμοιες, όχι μόνο ποιοτικά αλλά και ποσοτικά. Για παράδειγμα η αύξηση όλων των ορίων κατά 1 εκατ. μειώνει το σύνολο των εισπραχθέντων φόρων κατά 10,6%, ενώ η μείωση όλων των φορολογικών συντελεστών των κλιμακίων κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες μειώνει το σύνολο αυτό κατά 13,2%. Άρα το συμπέρασμα είναι ότι η μείωση των φορολογικών συντελεστών στους φόρους φυσικών προσώπων κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες και η αύξηση των αντίστοιχων ορίων των φορολογικών κλιμακίων κατά 1 εκατ. έχουν περίπου τις ίδιες μακροοικονομικές, δημοσιονομικές και αναδιανεμητικές επιπτώσεις.

Στη συνέχεια εξετάζονται οι έμμεσοι φόροι. Τα εξής σενάρια έχουν προσομοιωθεί (το καθένα ονομάζεται όπως απεικονίζεται στις στήλες των πινάκων).

ΦΠΑ: Αύξηση όλων των συντελεστών ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα.

ΚΑΥΣΙΜ: Αύξηση του φόρου στα καύσιμα κατά 10%.

ΠΟΤΑ: Αύξηση του φόρου οινοπνεύματος κατά 10%.

ΚΑΠΝΟΣ: Αύξηση του φόρου καπνού κατά 10%.

ΦΠΑΚΑΤ: Επιβολή ΦΠΑ 18% στις κατασκευές.

Επίσης προσομοιώθηκε και ένα σενάριο με αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ κατά 10% αντί για μία ποσοστιαία μονάδα. Τα αποτελέσματα είναι σε μεγάλο βαθμό ίδια με αυτά του παραπάνω σεναρίου ΦΠΑ και γι' αυτό δεν δείχνονται ξεχωριστά. Οι Πίνακες 5.15-5.21 παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων.

Αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα σε όλες τις κατηγορίες, και κατά συνέπεια χωρίς να αλλάξει η δομή του φόρου αυτού, οδηγεί σε μείωση του ΑΕΠ κατά 0,06%, αύξηση του ΔΤΚ κατά 0,81%, και μείωση των πραγματικών μισθών. Τα πραγματικά μετά τους φόρους εισοδήματα των νοικοκυριών μειώνονται για όλες τις εισοδηματικές τάξεις και περισσότερο για τα πλούσια νοικοκυριά. Αυτό συμβαίνει αν και τα ονομαστικά εισοδήματα αυξάνονται, διότι ο πληθωρισμός αυξάνεται περισσότερο. Η άνιση κατανομή των επιπτώσεων από την αλλαγή του ΦΠΑ είναι συνέπεια του ότι στην κατανάλωση των πλούσιων νοικοκυριών τα μερίδια των αγαθών που υπόκεινται σε ΦΠΑ είναι μεγαλύτερα σε σύγκριση με αυτά των φτωχότερων νοικοκυριών (βλέπε Πίνακες Π.1.15α και Π.1.15β του Παραρτήματος 1). Άρα ένα από τα συμπεράσματα του σεναρίου αυτού είναι ότι η τρέχουσα δομή του ΦΠΑ, όπως έχει εφαρμοστεί, έχει προοδευτικές επιδράσεις στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών. Αν δηλαδή αυξηθούν οι συντελεστές ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα σε όλους τους τομείς, τη μεγαλύτερη πραγματική επιβάρυνση θα την έχουν τα πλούσια νοικοκυριά. Αντίθετα βέβαια, αν μειωθούν οι συντελεστές ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα, όλα τα εισοδήματα θα αυξηθούν σε πραγματική βάση, και τη μεγαλύτερη αύξηση θα την έχουν τα εισοδήματα των πλούσιων φορολογουμένων.

Από δημοσιονομικής πλευράς, όπως δείχνει ο Πίνακας 5.19, η ονομαστική αύξηση των εισοδημάτων των νοικοκυριών οδηγεί σε αύξηση των

δημοσίων εσόδων από άμεσους φόρους, με μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση από τους άμεσους φόρους των φτωχών νοικοκυριών, αν και σε απόλυτους αριθμούς η αύξηση αυτή είναι πολύ μικρή.

Από τον Πίνακα 5.20, που δείχνει τις δημοσιονομικές επιπτώσεις, φαίνεται ότι η αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα οδηγεί σε ονομαστική αύξηση των εσόδων από ΦΠΑ κατά 13,2%, αλλά σε πραγματικούς όρους η αύξηση είναι μικρότερη κατά μία ποσοστιαία μονάδα λόγω αύξησης του πληθωρισμού. Το έλλειμμα του Προϋπολογισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώνεται κατά μισή περίπου ποσοστιαία μονάδα, που είναι αρκετά σημαντική. Ο τελευταίος Πίνακας 5.21 δείχνει, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ότι οι άμεσοι φόροι που πληρώνουν οι περισσότεροι φορολογούμενοι αυξάνονται λόγω της ονομαστικής αύξησης των εισοδημάτων, αλλά τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση την παρουσιάζουν τα φτωχά νοικοκυριά, διότι τα εισοδήματά τους αυξάνονται περισσότερο σε ονομαστικούς όρους από αυτά των πλούσιων φορολογουμένων.

Η αύξηση του συντελεστή φόρου στα καύσιμα, που είναι αρκετά σημαντικός φόρος, κατά 10%, οδηγεί σε μείωση του ΑΕΠ κατά 0,05% και σε αύξηση του ΔΤΚ κατά μισή ποσοστιαία μονάδα. Τα πραγματικά εισοδήματα των φορολογουμένων μειώνονται, αλλά, όπως με τον ΦΠΑ, η μείωση είναι περίπου διπλάσια για τους πλούσιους φορολογούμενους από ό,τι είναι για τους φτωχούς. Άρα και εδώ συμπεραίνουμε ότι ο φόρος αυτός λειτουργεί προοδευτικά. Η επίδραση στα δημόσια οικονομικά είναι σημαντική, με τα έσοδα από τους λοιπούς έμμεσους φόρους, στους οποίους περιλαμβάνεται και ο φόρος καυσίμων, να αυξάνονται κατά 4,6% ονομαστικά, ή 4,1% σε πραγματική βάση. Το έλλειμμα του Προϋπολογισμού μειώνεται κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες.

Το τρίτο σενάριο που δείχνεται στους πίνακες αφορά την αύξηση του φόρου οινόπνευματος, και κατά συνέπεια και στα αλκοολούχα ποτά, κατά 10%. Οι μακροοικονομικές επιπτώσεις εδώ φαίνεται ότι είναι πολύ μικρές. Ούτε το ΑΕΠ ούτε ο ΔΤΚ φαίνεται να αλλάζουν, και οι μεταβολές στα άλλα μακροοικονομικά μεγέθη είναι επίσης πολύ μικρές. Από τον Πίνακα 5.16 φαίνεται ότι μειώνεται η παραγωγή του κλάδου ποτοποιίας κατά

0,21%, λόγω της μείωσης της ζήτησης από την αύξηση των τελικών τιμών, αλλά η παραγωγή των άλλων κλάδων μένει αμετάβλητη. Ο Πίνακας 5.18 επίσης δείχνει ότι οι επενδύσεις στον κλάδο της ποτοποιίας μειώνονται κατά 0,51%, λόγω βέβαια της πτώσης της ζήτησης και των κερδών που προέρχεται από την αύξηση των τιμών των ποτών. Οι συνολικοί έμμεσοι φόροι αυξάνονται κατά 0,3%. Τέλος, τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών φαίνεται ότι δεν επηρεάζονται πολύ. Κατά συνέπεια ο φόρος οиноπνεύματος δεν φαίνεται να έχει σημαντικές αρνητικές ή αναδιανεμητικές επιδράσεις και η αύξησή του μπορεί να αυξήσει τα δημόσια έσοδα, χωρίς να επηρεάσει πολύ αρνητικά την υπόλοιπη οικονομία. Αυτά διότι η παραγωγή και κατανάλωση ποτών που επηρεάζονται από τον φόρο αυτό δεν έχουν μεγάλες διασυνδέσεις με την υπόλοιπη οικονομία, και αποτελούν μικρό ποσοστό της συνολικής παραγωγής και κατανάλωσης.

Το επόμενο σενάριο αφορά την αύξηση του φόρου καπνού κατά 10%. Ο φόρος αυτός φαίνεται ότι έχει επιδράσεις όμοιες, όσον αφορά τις μεταβολές και την προοδευτικότητα, με αυτές του φόρου καυσίμων, αλλά με ποσοστιαίες μεταβολές αρκετά μικρότερες. Τα δημόσια έσοδα από τους έμμεσους φόρους αυξάνονται στην περίπτωση αυτή κατά 1,7% ονομαστικά και 1,5% σε πραγματική βάση.

Το τελευταίο σενάριο αφορά την επιβολή ΦΠΑ 18% στις κατασκευές. Αυτό αποτελεί μία από τις σημαντικές προτάσεις της ΕΑΕΦΣ. Οι προσομοιώσεις δείχνουν ότι οι επιπτώσεις από την επιβολή ενός τέτοιου φόρου είναι αρκετά σημαντικές. Καταρχήν το ΑΕΠ μειώνεται κατά 0,07%, που είναι το ίδιο ποσοστό με αυτό που προέκυψε από την αύξηση του ΦΠΑ κατά 10%. Πολύ σημαντικό όμως για τη μεσοπρόθεσμη πορεία της οικονομίας είναι το ότι οι επενδύσεις φαίνεται να μειώνονται κατά 1,7%. Προφανώς αυτό γίνεται διότι αυξάνεται πολύ η τελική τιμή των κατασκευών. Η ιδιωτική κατανάλωση μειώνεται κατά 0,13% και ο ΔΤΚ επίσης μειώνεται κατά 1,35%. Αυτό διότι, ενώ η συνολική παραγωγή δεν μειώνεται πολύ, η συνολική ζήτηση μειώνεται αρκετά περισσότερο.

Ο κλάδος των κατασκευών μειώνει την παραγωγή του κατά 1,8%, ενώ σχεδόν όλοι οι άλλοι κλάδοι εμφανίζουν μείωση παραγωγής. Τα

πραγματικά εισοδήματα των φορολογουμένων μειώνονται σημαντικά, αλλά αξιοσημείωτο είναι ότι τα εισοδήματα των φτωχών μειώνονται ποσοστιαία πολύ περισσότερο από αυτά των μεσαίων και πλούσιων φορολογουμένων (-1,84%, έναντι -0,8% για τους μεσαίους, και -0,87% για τους πλούσιους). Αυτό συμβαίνει διότι στις κατασκευές απασχολείται ένα μεγάλο ποσοστό φτωχών φορολογουμένων και κατά συνέπεια η πτώση της παραγωγής στον κλάδο αυτό οδηγεί σε πτώση των πραγματικών εισοδημάτων αυτών των φορολογουμένων.

Οι επιπτώσεις στα δημόσια έσοδα είναι ενδιαφέρουσες. Από τη μία πλευρά οι έμμεσοι φόροι αυξάνονται πάρα πολύ, κατά 31,8% σε πραγματικούς όρους. Από την άλλη πλευρά η μείωση των εισοδημάτων οδηγεί σε μία μείωση των άμεσων φόρων φυσικών προσώπων κατά 7,9% σε πραγματικούς όρους. Στο σύνολό τους όμως οι φόροι αυξάνονται σημαντικά, κατά 7,3% ονομαστικά και κατά 8,6% σε πραγματικούς όρους. Αυτό οδηγεί σε μία μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος ως ποσοστού του ΑΕΠ, κατά περίπου 1,8 ποσοστιαίες μονάδες. Κατά συνέπεια το συμπέρασμα είναι ότι επιβολή ΦΠΑ 18% στις κατασκευές έχει αρνητικές επιδράσεις στη συνολική οικονομική δραστηριότητα και τις ιδιωτικές επενδύσεις, οδηγεί σε αντιπροοδευτική μείωση των πραγματικών εισοδημάτων των φορολογουμένων, αλλά μπορεί να επιφέρει σημαντικές δημοσιονομικές εισροές.

Τα επόμενα σενάρια αφορούν την αλλαγή των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, την αύξηση των φορολογικών συντελεστών περιουσίας, και τη μείωση της φοροδιαφυγής (ή φοροαπαλλαγών). Οι Πίνακες 5.22-5.28 δείχνουν τα αποτελέσματα από τέσσερις προσομοιώσεις. Η πρώτη υποθέτει ότι οι συντελεστές εισφορών για την κοινωνική ασφάλιση (στις επιχειρήσεις αλλά και στα νοικοκυριά) μειώνονται κατά 10% (Στήλη ΚΑ). Το δεύτερο σενάριο υποθέτει αύξηση όλων των συντελεστών των φόρων περιουσίας κατά 10% (Στήλη ΠΕΡ), το τρίτο και το τέταρτο σενάριο υποθέτουν ότι το ποσοστό φοροδιαφυγής μειώνεται κατά 10% και κατά 50% αντίστοιχα (Στήλες ΦΟΡ1 και ΦΟΡ5). Όπως δείχθηκε νωρίτερα, η φοροδιαφυγή ως ποσοστό του οφειλόμενου φόρου βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα, στο 37% περίπου του οφειλόμενου φόρου. Κατά συνέπεια μείω-

σή της αναμένεται να έχει σημαντικές μακροοικονομικές και δημοσιονομικές επιδράσεις.

Ο Πίνακας 5.22 δείχνει ότι η μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης κατά 10% οδηγεί σε μία μικρή αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ. Η ιδιωτική κατανάλωση όμως αυξάνεται κατά 0,27%, ενώ ο ΔΤΚ αυξάνεται κατά 1,13%. Αυτό προφανώς διότι η συνολική προσφορά αυξάνεται πολύ λιγότερο από τη συνολική ζήτηση. Η δραστηριότητα των βιομηχανιών καταναλωτικών αγαθών αυξάνεται λόγω της αύξησης της ζήτησης των νοικοκυριών, αλλά μειώνεται ελαφρά η δραστηριότητα των βιομηχανιών επενδυτικών αγαθών. Αυτό παρά το γεγονός ότι αυξάνονται οι συνολικές επενδύσεις, και είναι συνέπεια της δομής των επενδύσεων. Τα πραγματικά εισοδήματα (μετά τους φόρους και εισφορές) των νοικοκυριών αυξάνονται σημαντικά, και πολύ περισσότερο τα εισοδήματα των φτωχών φορολογουμένων. Αυτό σημαίνει ότι μία μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης είναι προοδευτικό μέτρο και, αντίθετα, μία αύξησή της είναι αντιπροοδευτική.

Ο Πίνακας 5.27 δείχνει ότι η μείωση των εσόδων του Δημοσίου από τη μείωση του συντελεστή εισφορών είναι μεγάλη (15,16% σε πραγματικούς όρους), αλλά η αύξηση των εσόδων από φόρους φυσικών προσώπων, που προκύπτει από την αύξηση των εισοδημάτων των φορολογουμένων, καλύπτει ένα μέρος της απώλειας. Στο σύνολο όμως το έλλειμμα του Προϋπολογισμού αυξάνεται κατά 18,6% σε πραγματική βάση, και ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά 1,35 ποσοστιαίες μονάδες, αύξηση που είναι σημαντική. Το συμπέρασμα είναι ότι η μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης είναι μέτρο προοδευτικό όσον αφορά την κατανομή εισοδήματος αλλά με μεγάλο δημοσιονομικό κόστος, πράγμα που σημαίνει ότι οποιαδήποτε τέτοια αλλαγή πρέπει να συνοδευτεί από μέτρα αναπλήρωσης της απώλειας φορολογικών εσόδων, για να μην διαταραχτεί η δημοσιονομική ισορροπία.

Η φορολογία της περιουσίας είναι ένα από τα μέτρα στο οποίο η ΕΑΕΦΣ προτείνει αρκετές αλλαγές. Στον Πίνακα 5.22 δείχνεται ότι μία αύξηση των φόρων αυτών κατά 10% δεν έχει ουσιαστικές επιπτώσεις στο

ΑΕΠ, οδηγεί όμως σε αύξηση του ΔΤΚ κατά 0,23%. Από τον Πίνακα 5.24 φαίνεται ότι τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών επηρεάζονται ανεπαίσθητα. Τα συνολικά έσοδα του Δημοσίου από τον Πίνακα 5.27 φαίνεται ότι αυξάνονται μόνο λίγο (0,26%) και το έλλειμμα του Προϋπολογισμού επίσης δεν μεταβάλλεται πολύ.

Η πάταξη της φοροδιαφυγής αποτελεί ανά από τα μεγαλύτερα προβλήματα της ελληνικής φορολογίας. Με δεδομένο το υψηλό επίπεδο της όμως δεν είναι γνωστό το τι επίδραση στην οικονομία έχει μία τέτοια προσπάθεια. Τα σενάρια ΦΟΡ1 και ΦΟΡ5 στους Πίνακες 5.22-5.28 παρουσιάζουν τις επιπτώσεις, όπως υπολογίζονται από το υπόδειγμα. Η πρώτη παρατήρηση είναι ότι οι μεταβολές στο σενάριο ΦΟΡ5 είναι περίπου, αλλά όχι ακριβώς, πενταπλάσιες αυτών του σεναρίου ΦΟΡ1. Ο λόγος βέβαια είναι ότι το υπόδειγμα δεν είναι γραμμικό. Η δεύτερη παρατήρηση είναι ότι η μείωση της φοροδιαφυγής έχει αρνητικές επιπτώσεις στο ΑΕΠ και τον ΔΤΚ. Ενώ η αλλαγή στο ΑΕΠ είναι σχετικά μικρή, η μείωση του ΔΤΚ είναι σημαντική. Η μείωση της φοροδιαφυγής στο μισό της παρούσας κατάστασης μειώνει τις τιμές κατά 1,13%. Αυτό συμβαίνει διότι μειώνονται τα εισοδήματα των νοικοκυριών και, κατά συνέπεια, η συνολική ζήτηση στην οικονομία. Αυτό όμως που είναι πολύ ενδιαφέρον, και που φαίνεται καθαρά στον Πίνακα 5.24, είναι ότι η μείωση της φοροδιαφυγής μειώνει πολύ περισσότερο τα εισοδήματα των πλούσιων φορολογουμένων παρά αυτά των φτωχών. Αυτό συμβαίνει διότι οι πλούσιοι έχουν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος, και με τις υπάρχουσες φορολογικές κλίμακες πρέπει να πληρώνουν πολύ περισσότερους φόρους. Το επίπεδο όμως φοροδιαφυγής είναι επίσης πολύ μεγαλύτερο ως ποσοστό του εισοδήματος στους πλούσιους. Άρα οποιαδήποτε γενική μείωση της φοροδιαφυγής λειτουργεί ως προοδευτικός φόρος.

Από τον Πίνακα 5.27 φαίνεται ότι μία μείωση της φοροδιαφυγής κατά 10% αυξάνει τα έσοδα του Δημοσίου από φόρους φυσικών προσώπων κατά 7,3% σε σταθερές τιμές. Για μείωση της φοροδιαφυγής κατά 50%, η αύξηση είναι 26,13% ή σχεδόν πενταπλάσια. Όλοι οι άλλοι φόροι μειώνονται, λόγω της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά στο

σύνολό τους οι φόροι αυξάνονται κατά 0,8% στην πρώτη περίπτωση και κατά 3,9% στη δεύτερη. Το έλλειμμα του Προϋπολογισμού μειώνεται κατά 2,7% σε πραγματικούς όρους στην πρώτη περίπτωση και κατά 13,2% στη δεύτερη. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το έλλειμμα στην πρώτη περίπτωση μειώνεται κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες και κατά μία ολόκληρη μονάδα στη δεύτερη, πράγμα που αποτελεί σημαντική μακροοικονομική επίπτωση.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 5

Σενάρια αλλαγής φορολογικών συντελεστών φόρου φυσικών προσώπων

Προσομοιώσεις που αφορούν αλλαγές στους διάφορους φορολογικούς συντελεστές των φορολογικών κλιμάκων (Κάθε στήλη αντιστοιχεί σε μείωση κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες του συντελεστή στο αντίστοιχο κλιμάκιο. Η τελευταία στήλη αντιστοιχεί σε μείωση κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες του συντελεστή σε όλα τα κλιμάκια μαζί). Οι συντελεστές και τα αντίστοιχα φορολογικά κλιμάκια είναι τα εξής:

- Συντ. 1: 5%. Ισχύει για το κλιμάκιο από 1.000-2.500 χιλ. δρχ.
- Συντ. 2: 15%. Ισχύει για το κλιμάκιο από 2.500- 4.000 χιλ. δρχ.
- Συντ. 3: 30%. Ισχύει για το κλιμάκιο από 4.000-7.000 χιλ. δρχ.
- Συντ. 4: 40%. Ισχύει για εισοδήματα μεγαλύτερα των 7.000 χιλ. δρχ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1

Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

(Ποσοστιαίες μεταβολές από το σενάριο βάσης)

Πραγματικά μεγέθη	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	Συντ. 1	Συντ. 2	Συντ. 3	Συντ. 4	Όλοι οι συντελεστές
ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών - δισεκ. δρχ.	26.657	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01
Ιδιωτικές επενδύσεις - δισεκ. δρχ.	4.741	0,19	0,07	0,03	0,01	0,30
Εξαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	5.246	-0,35	-0,14	-0,05	-0,01	-0,56
Εισαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	7.634	0,69	0,26	0,10	0,02	1,09
Ιδιωτική κατανάλωση - δισεκ. δρχ.	19.253	0,33	0,13	0,05	0,01	0,52
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,145	1,91	0,72	0,26	0,06	5,05
Πραγματικός μισθός - Σύνολο	1,245	0,08	0,03	0,02	0,00	0,14
Πραγματικός μισθός στους μισθωτούς						
στον αγροτικό τομέα	27,449	0,02	0,01	0,01	0,00	0,04
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	2,120	0,09	0,04	0,03	0,00	0,17
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	1,517	0,04	0,02	0,01	0,00	0,07
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1,087	0,02	0,01	0,00	-0,01	0,04
Πραγματικός μισθός στους αυτοαπασχολούμενους						
στον αγροτικό τομέα	1,01	0,20	0,06	0,02	0,01	0,29
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	1,39	0,13	0,05	0,03	0,00	0,23
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	0,88	0,07	0,03	0,02	0,01	0,13
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	0,77	0,06	0,02	0,01	0,00	0,10
<i>Μεταβολές από το σενάριο βάσης</i>						
Απασχολούμενοι - σε χιλιάδες	4.252	1,280	0,506	0,203	0,048	2,052
Μισθωτοί						
στον αγροτικό τομέα	49,1	0,004	0,001	0,000	0,000	0,006
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	600,8	0,220	0,100	0,047	0,011	0,382
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	802,8	0,123	0,056	0,028	0,007	0,214
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1.056,1	0,120	0,053	0,027	0,007	0,207
Αυτοαπασχολούμενοι						
στον αγροτικό τομέα	638	0,496	0,154	0,033	0,007	0,700
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	149	0,078	0,034	0,015	0,004	0,131
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	275	0,072	0,032	0,015	0,004	0,123
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	681	0,168	0,075	0,037	0,009	0,289

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2
Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	Συντ. 1	Συντ. 2	Συντ. 3	Συντ. 4	Όλοι οι συντελεστές
Φυτική παραγωγή	2.561,1	0,10	0,03	0,01	0,00	0,14
Ζωική - Δασική παραγωγή	1.134,7	0,20	0,07	0,02	0,00	0,29
Ορυχεία - ενέργεια	2.283,7	0,13	0,04	0,01	0,00	0,19
Παραγωγή τροφίμων	3.833,8	0,10	0,03	0,01	0,00	0,14
Ποτοποιία (15I)	533,6	0,15	0,06	0,02	0,01	0,24
Επεξεργασία καπνού (16A)	326,8	-0,03	-0,02	-0,01	0,00	-0,06
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	4.864,4	0,08	0,04	0,02	0,00	0,14
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	3.384,9	-0,04	-0,02	-0,01	0,00	-0,06
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	1.693,9	-0,22	-0,08	-0,03	-0,01	-0,33
Κατασκευές	4.083,0	0,06	0,02	0,01	0,00	0,10
Μεταφορές - Επικοινωνίες	2.469,3	0,04	0,01	0,00	0,00	0,06
Εμπόριο	6.346,6	0,01	0,00	0,00	0,00	0,02
Υπηρεσίες κατοικιών	4.462,0	0,02	0,01	0,00	0,00	0,04
Υπηρεσίες υγείας	2.010,6	0,14	0,06	0,02	0,01	0,22
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	1.394,9	0,08	0,04	0,02	0,00	0,15
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	3.386,7	0,18	0,07	0,03	0,01	0,29
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	3.611,8	0,05	0,02	0,01	0,00	0,08
Υπηρεσίες δημόσιες	2.789,7	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3

Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών
(μετά τους φόρους)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	Συντ. 1	Συντ. 2	Συντ. 3	Συντ. 4	Όλοι οι συντελεστές
Μη εργαζόμενα	7.403	2,48	0,49	0,12	0,00	3,22
Φτωχά	590	0,85	-0,02	-0,02	0,00	0,86
Μεσαία	5.345	2,94	0,22	-0,01	0,00	3,28
Πλούσια	1.467	1,44	1,69	0,65	-0,01	3,91
Αγροτικά	2.380	2,34	0,43	0,18	0,08	3,16
Φτωχά	296	1,09	-0,10	-0,06	-0,01	0,95
Μεσαία	1.839	2,76	0,46	-0,01	0,00	3,33
Πλούσια	245	0,65	0,86	1,96	0,86	4,48
Αστικά ανειδίκευτα	7.115	2,38	0,81	0,30	0,04	3,68
Φτωχά	654	1,39	0,02	0,00	0,00	1,47
Μεσαία	5.558	2,74	0,87	0,02	0,00	3,77
Πλούσια	903	0,92	1,04	2,22	0,31	4,67
Αστικά ημειδίκευμένα	4.131	2,18	1,32	0,39	0,00	4,04
Φτωχά	147	0,82	-0,20	-0,11	-0,02	0,51
Μεσαία	3.135	2,47	1,38	0,02	0,00	4,02
Πλούσια	849	1,34	1,37	1,86	0,00	4,74
Αστικά ειδίκευμένα	4.795	1,71	1,40	0,83	0,35	4,45
Φτωχά	58	0,39	-0,58	-0,31	-0,06	-0,63
Μεσαία	2.801	2,29	1,74	0,03	0,01	4,21
Πλούσια	1.936	0,90	0,97	2,01	0,85	4,94
Σύνολο νοικοκυριών	25.823	2,25	0,88	0,35	0,08	3,70
- Φτωχά	1.744	1,07	-0,05	-0,03	-0,01	1,03
- Μεσαία	18.679	2,69	0,86	0,01	0,00	3,70
- Πλούσια	5.399	1,11	1,24	1,65	0,39	4,56
Αγροτικά νοικοκυριά	2.380	2,34	0,43	0,18	0,08	3,16
Αστικά νοικοκυριά	16.041	2,13	1,12	0,48	0,12	4,00
Ανειδίκευτα	7.115	2,38	0,81	0,30	0,04	3,68
Ημειδίκευμένα	4.131	2,18	1,32	0,39	0,00	4,04
Ειδίκευμένα	4.795	1,71	1,40	0,83	0,35	4,45
Εργαζόμενα	18.420	2,15	1,03	0,44	0,12	3,89
Μη εργαζόμενα	7.403	2,48	0,49	0,12	0,00	3,22

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4
Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	Συντ. 1	Συντ. 2	Συντ. 3	Συντ. 4	Όλοι οι συντελεστές
Φυτική παραγωγή	167	0,77	0,28	0,09	0,02	1,18
Ζωική - Δασική παραγωγή	76	1,00	0,35	0,11	0,03	1,52
Ορυχεία - Ενέργεια	176	0,63	0,23	0,06	0,01	0,96
Παραγωγή τροφίμων	73	0,73	0,26	0,08	0,02	1,11
Ποτοποιία (15I)	12	0,83	0,32	0,12	0,03	1,31
Επεξεργασία καπνού (16A)	8	0,42	0,14	0,04	0,01	0,62
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	154	0,40	0,16	0,07	0,02	0,66
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	150	0,15	0,06	0,02	0,00	0,24
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	50	-0,07	-0,02	0,00	0,00	-0,09
Κατασκευές	459	0,08	0,03	0,01	0,00	0,13
Μεταφορές - Επικοινωνίες	230	0,37	0,14	0,05	0,01	0,59
Εμπόριο	203	0,30	0,12	0,04	0,01	0,48
Υπηρεσίες κατοικιών	4	0,51	0,19	0,07	0,02	0,81
Υπηρεσίες υγείας	54	0,54	0,21	0,09	0,02	0,88
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	50	0,36	0,15	0,06	0,01	0,60
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	112	0,65	0,26	0,11	0,03	1,06
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	179	0,39	0,16	0,06	0,01	0,63
Υπηρεσίες δημόσιες	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Αγροτικός τομέας (κλάδοι 1 έως 2)	243,08	0,84	0,30	0,10	0,02	1,28
Υπόλοιποι τομείς (κλάδοι 3 έως 18)	1.912,49	0,33	0,13	0,05	0,01	0,53

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5

Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις

(Ποσοστιαίες μεταβολές σε σταθερές τιμές)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη (εκατ. δρχ.)	Συντ. 1	Συντ. 2	Συντ. 3	Συντ. 4	Όλοι οι συντελεστές
Μη εργαζόμενα	330	-51,36	-9,70	-2,18	0,20	-63,73
Φτωχά	4	-100,00	3,03	1,75	0,41	-100,00
Μεσαία	178	-81,36	-4,60	1,05	0,24	-88,32
Πλούσια	148	-13,63	-16,19	-6,17	0,14	-37,24
Αγροτικά	76	-68,78	-12,31	-3,55	-2,59	-92,81
Φτωχά	1	-100,00	6,59	2,06	0,50	-100,00
Μεσαία	46	-100,00	-13,92	1,28	0,30	-100,00
Πλούσια	29	-4,94	-7,27	-16,78	-7,33	-37,61
Αστικά ανεπίδικετα	290	-50,12	-16,74	-3,99	-0,75	-76,75
Φτωχά	4	-100,00	4,96	1,78	0,42	-100,00
Μεσαία	192	-68,93	-21,15	1,02	0,24	-92,61
Πλούσια	94	-3,24	-8,63	-20,63	-2,80	-38,93
Αστικά ημειδικοευμένα	202	-37,82	-24,37	-7,09	0,17	-71,86
Φτωχά	1	-100,00	3,20	0,88	0,23	-100,00
Μεσαία	110	-60,58	-33,41	0,89	0,21	-98,66
Πλούσια	91	-9,08	-11,43	-16,73	0,12	-38,62
Αστικά ειδικευμένα	315	-20,36	-19,10	-11,63	-3,06	-58,41
Φτωχά	0	-100,00	0,15	-0,59	-0,08	-100,00
Μεσαία	104	-52,08	-43,00	0,79	0,18	-97,71
Πλούσια	211	-4,31	-7,36	-17,77	-7,65	-38,71
Σύνολο νοικοκυριών	1.213	-41,85	-16,43	-6,57	-1,57	-69,18
Επιχειρήσεις	916,2	0,60	0,23	0,09	0,02	0,97
Κατηγορίες νοικοκυριών						
- Φτωχά	10	-100,00	4,82	1,63	0,39	-100,00
- Μεσαία	630	-70,69	-22,16	0,99	0,23	-93,43
- Πλούσια	573	-7,67	-10,50	-13,02	-3,58	-38,30
Αγροτικά νοικοκυριά	76	-68,78	-12,31	-3,55	-2,59	-92,81
Αστικά νοικοκυριά	807	-33,43	-19,57	-8,47	-2,20	-68,38
Ανεπίδικετα	290	-50,12	-16,74	-3,99	-0,75	-76,75
Ημειδικοευμένα	202	-37,82	-24,37	-7,09	0,17	-71,86
Ειδικευμένα	315	-20,36	-19,10	-11,63	-3,06	-58,41
Εργαζόμενα	883	-38,29	-18,22	-8,22	-2,43	-67,43
Μη εργαζόμενα	330	-51,36	-9,70	-2,18	0,20	-63,73

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6
Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά

	Σενάριο βάσης	Συντ. 1	Μετα- βολή (%)	Συντ. 2	Μετα- βολή (%)	Συντ. 3	Μετα- βολή (%)	Συντ. 4	Μετα- βολή (%)	Όλοι οι συντε- λεστές	Μετα- βολή (%)
Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1213	729	-39,94	1023	-13,70	1137	-6,31	1195	-1,51	411	-66,14
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-41,85		-16,43		-6,57		-1,57		-69,18
Φόρος επιχειρήσεων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	916	939	2,51	925	0,96	919	0,35	917	0,08	953	4,02
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,60		0,23		0,09		0,02		0,97
ΦΠΑ											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2093	2133	1,87	2108	0,71	2099	0,26	2095	0,06	2156	2,99
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,04		-0,01		0,00		0,00		-0,06
Λοιποί έμμεσοι φόροι											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2052	2090	1,83	2066	0,69	2057	0,25	2053	0,06	2112	2,90
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,08		-0,03		-0,02		0,00		-0,14
Φόροι εισαγωγών											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	48	49	0,78	49	0,30	48	0,11	48	0,03	49	1,25
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-1,13		-0,43		-0,15		-0,04		-1,80
Σύνολο φόρων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	6324	5939	-6,08	6171	-2,41	6261	-0,99	6308	-0,24	5681	-10,17
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-7,99		-3,14		-1,25		-0,30		-13,21
Εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	3844	3934	2,34	3879	0,92	3858	0,36	3847	0,08	3990	3,80
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,43		0,19		0,10		0,02		0,76
Επιδότησεις											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-916	-935	2,15	-923	0,79	-918	0,28	-916	0,06	-947	3,37
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,23		0,07		0,02		0,00		0,33
Έλλειμμα/ Πλεόνασμα Προϋπολογισμού											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-2236	-2753	23,15	-2438	9,04	-2316	3,58	-2255	0,86	-3089	38,14
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			21,24		8,31		3,32		0,80		33,09
Ως (%) στο ΑΕΠ	-7,47	-8,99	20,42	-8,07	8,11	-7,71	3,25	-7,53	0,78	-9,96	33,31
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1052	1001	-4,84	1033	-1,86	1045	-0,71	1051	-0,17	970	-7,78
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-6,75		-2,58		-0,97		-0,23		-10,83
Ως % στο ΑΕΠ	3,52	3,27	-6,95	3,42	-2,70	3,48	-1,02	3,51	-0,24	3,13	-11,01

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.7
Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο
κατά κατηγορία νοικοκυριών

(Ποσοστιαίες μεταβολές)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη (χιλ. δρχ.)	Συντ. 1	Συντ. 2	Συντ. 3	Συντ. 4	Όλοι οι συντελεστές
Μη εργαζόμενα						
Φτωχά	7	-100,00	3,01	1,75	0,41	-100,00
Μεσαία	84	-73,42	-3,53	1,24	0,29	-78,72
Πλούσια	419	-10,30	-13,79	-3,27	0,18	-30,33
Αγροτικά						
Φτωχά	5	-100,00	2,87	0,91	0,22	-100,00
Μεσαία	67	-59,88	-8,82	1,04	0,24	-70,22
Πλούσια	870	-0,56	-2,96	-8,24	-3,65	-13,98
Αστικά ανειδίκευτα						
Φτωχά	8	-100,00	3,22	1,15	0,27	-100,00
Μεσαία	99	-43,86	-13,93	0,98	0,23	-61,11
Πλούσια	700	-0,61	-3,64	-10,29	-1,37	-16,65
Αστικά ημιειδικευμένα						
Φτωχά	8	-100,00	2,40	0,70	0,18	-100,00
Μεσαία	112	-32,23	-19,26	0,79	0,18	-52,56
Πλούσια	583	-3,87	-6,65	-10,58	0,14	-21,84
Αστικά ειδικευμένα						
Φτωχά	10	-100,00	0,45	-0,17	-0,01	-100,00
Μεσαία	130	-23,43	-21,91	0,71	0,16	-48,28
Πλούσια	811	0,07	-2,69	-8,15	-3,57	-13,01

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

Σενάρια αύξησης των άνω ορίων των κλιμάκων φόρου κατά 1 εκατ. δρχ.

(Κάθε στήλη δείχνει το άνω όριο που αυξάνεται κατά 1 εκατ. δρχ.)

Τα όρια και τα αντίστοιχα φορολογικά κλιμάκια είναι τα εξής (σε χιλ. δρχ.):

Όριο 1: 1.000. Άνω όριο του κλιμακίου από 0-1.000 χιλ. δρχ.

Όριο 2: 2.500. Άνω όριο του κλιμακίου από 1.000-2.500 χιλ. δρχ.

Όριο 3: 4.000. Άνω όριο του κλιμακίου από 2.500-4.000 χιλ. δρχ.

Όριο 4: 7.000. Άνω όριο του κλιμακίου 4.000-7.000 χιλ. δρχ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.8

Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

(Ποσοστιαίες μεταβολές)

Πραγματικά μεγέθη	Βάση. Από- λυτα μεγέθη	Όριο 1	Όριο 2	Όριο 3	Όριο 4	Όλα τα όρια
ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών - δισεκ. δρχ.	26.657	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
Ιδιωτικές επενδύσεις - δισεκ. δρχ.	4.741	0,13	0,13	0,03	0,01	0,31
Εξαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	5.246	-0,24	-0,24	-0,07	-0,02	-0,58
Εισαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	7.634	0,47	0,46	0,13	0,04	1,13
Ιδιωτική κατανάλωση - δισεκ. δρχ.	19.253	0,23	0,23	0,06	0,02	0,54
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,145	1,30	1,29	0,36	0,10	3,16
Πραγματικός μισθός - Σύνολο	1,245	0,06	0,06	0,02	0,01	0,14
Πραγματικός μισθός στους μισθωτούς						
στον αγροτικό τομέα	27,449	0,02	0,01	0,00	0,00	0,03
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	2,120	0,07	0,07	0,03	0,01	0,18
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	1,517	0,03	0,03	0,01	0,01	0,08
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1,087	0,02	0,01	0,00	0,01	0,05
Πραγματικός μισθός στους αυτοαπασχολούμενους						
στον αγροτικό τομέα	1,01	0,14	0,12	0,02	0,01	0,29
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	1,39	0,09	0,09	0,03	0,01	0,24
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	0,88	0,05	0,06	0,02	0,02	0,13
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	0,77	0,04	0,04	0,02	0,01	0,12
<i>Μεταβολές από το σενάριο βάσης</i>						
Απασχολούμενοι - σε χιλιάδες	4.252	0,877	0,890	0,269	0,078	2,136
Μισθωτοί						
στον αγροτικό τομέα	49,1	0,003	0,002	0,000	0,000	0,006
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	600,8	0,149	0,171	0,064	0,018	0,407
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	802,8	0,083	0,096	0,038	0,011	0,228
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1056,1	0,082	0,091	0,036	0,011	0,219
Αυτοαπασχολούμενοι						
στον αγροτικό τομέα	638	0,343	0,288	0,044	0,012	0,704
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	149	0,053	0,058	0,020	0,006	0,138
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	275	0,049	0,055	0,020	0,006	0,129
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	681	0,114	0,129	0,047	0,015	0,305

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.9
Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο

	Βάση, Απόλυτα μεγέθη	Όριο 1	Όριο 2	Όριο 3	Όριο 4	Όλα τα όρια
Φυτική παραγωγή	2.561,1	0,07	0,06	0,01	0,00	0,14
Ζωική - Δασική παραγωγή	1.134,7	0,14	0,12	0,03	0,01	0,30
Ορυχεία - Ενέργεια	2.283,7	0,09	0,08	0,01	0,00	0,19
Παραγωγή τροφίμων	3.833,8	0,07	0,06	0,01	0,00	0,14
Ποτοποιία (15I)	533,6	0,10	0,10	0,03	0,01	0,25
Επεξεργασία καπνού (16A)	326,8	-0,02	-0,03	-0,02	0,00	-0,07
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	4.864,4	0,05	0,06	0,02	0,01	0,15
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	3.384,9	-0,03	-0,03	-0,01	0,00	-0,07
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	1.693,9	-0,15	-0,14	-0,03	-0,01	-0,34
Κατασκευές	4.083,0	0,04	0,04	0,01	0,00	0,10
Μεταφορές - Επικοινωνίες	2.469,3	0,02	0,02	0,01	0,00	0,06
Εμπόριο	6.346,6	0,01	0,01	0,00	0,00	0,02
Υπηρεσίες κατοικιών	4.462,0	0,02	0,02	0,00	0,00	0,04
Υπηρεσίες υγείας	2.010,6	0,09	0,09	0,04	0,01	0,23
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	1.394,9	0,06	0,07	0,02	0,01	0,16
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	3.386,7	0,12	0,13	0,04	0,01	0,31
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	3.611,8	0,03	0,04	0,01	0,00	0,09
Υπηρεσίες δημόσιες	2.789,7	0,01	0,00	0,00	0,00	0,01

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.10
Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα
των νοικοκυριών

(μετά τους φόρους)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	Όριο 1	Όριο 2	Όριο 3	Όριο 4	Όλα τα όρια
Μη εργαζόμενα	7.403	1,67	0,80	0,39	0,00	3,11
Φτωχά	590	0,82	-0,03	-0,03	0,00	0,85
Μεσαία	5.345	1,96	0,51	-0,02	0,00	2,67
Πλούσια	1.467	0,95	2,19	2,04	-0,02	3,64
Αγροτικά	2.380	1,61	0,86	0,16	0,13	2,93
Φτωχά	296	1,11	-0,15	-0,10	-0,02	0,91
Μεσαία	1.839	1,84	1,00	-0,03	0,00	3,01
Πλούσια	245	0,43	1,09	1,92	1,33	4,74
Αστικά ανειδίκευτα	7.115	1,63	1,58	0,29	0,09	3,83
Φτωχά	654	1,33	0,04	-0,01	0,01	1,47
Μεσαία	5.558	1,83	1,80	0,02	0,01	3,88
Πλούσια	903	0,61	1,36	2,20	0,62	3,17
Αστικά ημειδίκευμένα	4.131	1,47	2,50	0,58	0,01	4,73
Φτωχά	147	0,94	-0,32	-0,17	-0,03	0,44
Μεσαία	3.135	1,65	2,81	0,02	0,01	4,73
Πλούσια	849	0,89	1,82	2,76	0,00	3,47
Αστικά ειδικευμένα	4.795	1,14	2,24	0,82	0,55	4,75
Φτωχά	58	0,81	-0,96	-0,48	-0,10	-0,82
Μεσαία	2.801	1,53	2,96	0,03	0,01	4,54
Πλούσια	1.936	0,60	1,28	2,00	1,35	3,23
Σύνολο νοικοκυριών	25.823	1,52	1,56	0,45	0,14	3,85
- Φτωχά	1.744	1,07	-0,08	-0,06	-0,01	1,00
- Μεσαία	18.679	1,79	1,70	0,01	0,01	3,69
- Πλούσια	5.399	0,74	1,62	2,16	0,64	3,34
Αγροτικά νοικοκυριά	2.380	1,61	0,86	0,16	0,13	2,93
Αστικά νοικοκυριά	16.041	1,44	2,01	0,52	0,21	4,34
Ανειδίκευτα	7.115	1,63	1,58	0,29	0,09	3,83
Ημειδίκευμένα	4.131	1,47	2,50	0,58	0,01	4,73
Ειδικευμένα	4.795	1,14	2,24	0,82	0,55	4,75
Εργαζόμενα	18.420	1,46	1,86	0,48	0,20	4,15
Μη εργαζόμενα	7.403	1,67	0,80	0,39	0,00	3,11

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.11
Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	Όριο 1	Όριο 2	Όριο 3	Όριο 4	Όλα τα όρια
Φυτική παραγωγή	167	0,53	0,50	0,12	0,03	1,21
Ζωική - Δασική παραγωγή	76	0,69	0,64	0,15	0,04	1,55
Ορυχεία - Ενέργεια	176	0,44	0,42	0,08	0,02	0,98
Παραγωγή τροφίμων	73	0,50	0,47	0,11	0,03	1,14
Ποτοποσία (15I)	12	0,56	0,56	0,16	0,05	1,36
Επεξεργασία καπνού (16A)	8	0,29	0,26	0,05	0,01	0,64
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	154	0,27	0,29	0,09	0,03	0,69
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	150	0,10	0,10	0,03	0,01	0,24
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	50	-0,04	-0,04	0,00	0,00	-0,09
Κατασκευές	459	0,06	0,05	0,02	0,00	0,13
Μεταφορές - Επικοινωνίες	230	0,26	0,25	0,07	0,02	0,61
Εμπόριο	203	0,21	0,21	0,06	0,02	0,50
Υπηρεσίες κατοικιών	4	0,35	0,34	0,09	0,03	0,83
Υπηρεσίες υγείας	54	0,37	0,37	0,12	0,03	0,92
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	50	0,25	0,26	0,08	0,02	0,63
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	112	0,45	0,46	0,14	0,04	1,10
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	179	0,26	0,27	0,09	0,02	0,66
Υπηρεσίες δημόσιες	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Αγροτικός τομέας (κλάδοι 1 έως 2)	243,08	0,58	0,54	0,13	0,04	1,31
Υπόλοιποι τομείς (κλάδοι 3 έως 18)	1.912,49	0,23	0,23	0,06	0,02	0,55

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.12

Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις

(Ποσοστιαίες μεταβολές σε σταθερές τιμές)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	Όριο 1	Όριο 2	Όριο 3	Όριο 4	Όλα τα όρια
Μη εργαζόμενα	330	-34,59	-13,61	-8,07	0,33	-63,35
Φτωχά	4	-100,00	9,05	2,30	0,67	-100,00
Μεσαία	178	-54,14	-11,74	1,40	0,40	-70,03
Πλούσια	148	-9,03	-20,87	-19,70	0,23	-53,89
Αγροτικά	76	-47,24	-24,55	-3,25	-3,97	-83,98
Φτωχά	1	-100,00	12,02	2,65	0,81	-100,00
Μεσαία	46	-68,42	-33,14	1,70	0,49	-100,00
Πλούσια	29	-3,23	-9,05	-16,67	-11,30	-40,06
Αστικά ανεπίδρατα	290	-34,23	-33,05	-3,69	-1,59	-79,99
Φτωχά	4	-100,00	8,88	2,34	0,68	-100,00
Μεσαία	192	-43,86	-44,91	1,35	0,39	-93,20
Πλούσια	94	-3,42	-10,57	-20,40	-3,71	-43,60
Αστικά ημιεπίδρατα	202	-23,42	-46,35	-10,69	0,28	-83,47
Φτωχά	1	-100,00	3,95	1,04	0,37	-100,00
Μεσαία	110	-40,30	-73,33	1,18	0,34	-100,00
Πλούσια	91	-6,00	-14,59	-23,03	0,20	-43,20
Αστικά επίδρατα	315	-13,60	-30,09	-11,39	-7,96	-62,74
Φτωχά	0	-100,00	0,79	-1,09	-0,14	-100,00
Μεσαία	104	-100,00	-73,05	1,05	0,30	-100,00
Πλούσια	211	-2,81	-8,97	-17,54	-12,05	-41,08
Σύνολο νοικοκυριών	1.213	-28,32	-29,21	-8,62	-2,56	-72,27
Επιχειρήσεις	916,2	0,41	0,41	0,12	0,04	1,01
- Φτωχά	10	-100,00	8,71	2,11	0,63	-100,00
- Μεσαία	630	-47,03	-44,39	1,31	0,38	-94,89
- Πλούσια	573	-3,05	-13,21	-19,72	-3,84	-43,41
Αγροτικά νοικοκυριά	76	-47,24	-24,55	-3,25	-3,97	-83,98
Αστικά νοικοκυριά	807	-23,98	-33,22	-9,17	-3,61	-74,63
Ανεπίδρατα	290	-34,23	-33,05	-3,69	-1,59	-79,99
Ημιεπίδρατα	202	-23,42	-46,35	-10,69	0,28	-83,47
Επίδρατα	315	-13,60	-30,09	-11,39	-7,96	-62,74
Εργαζόμενα	883	-23,97	-34,32	-8,47	-3,54	-72,45
Μη εργαζόμενα	330	-34,59	-15,61	-8,07	0,33	-63,35

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.13
Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά

	Σενάριο βάσης	Όριο 1	Μετα- βολή (%)	Όριο 2	Μετα- βολή (%)	Όριο 3	Μετα- βολή (%)	Όριο 4	Μετα- βολή (%)	Όλα τα όρια	Μετα- βολή (%)
Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1213	885	-27,02	874	-27,92	1113	-8,27	1183	-2,46	375	-69,11
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-28,32		-29,21		-8,62		-2,56		-72,27
Φόρος επιχειρήσεων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	916	932	1,71	932	1,70	921	0,48	917	0,13	954	4,17
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,41		0,41		0,12		0,04		1,01
ΦΠΑ											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2093	2120	1,27	2120	1,27	2101	0,35	2095	0,10	2158	3,10
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,03		-0,02		-0,01		0,00		-0,06
Λοιποί έμμεσοι φόροι											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2052	2078	1,25	2078	1,23	2059	0,33	2054	0,09	2114	3,01
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,05		-0,06		-0,03		0,00		-0,15
Φόροι εισαγωγών											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	48	49	0,53	49	0,53	48	0,15	48	0,04	49	1,29
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,77		-0,76		-0,21		-0,05		-1,87
Σύνολο φόρων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	6324	6064	-4,10	6052	-4,29	6242	-1,29	6299	-0,39	5651	-10,64
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-3,41		-3,58		-1,39		-3,55		-10,64
Εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	3844	3905	1,59	3906	1,61	3863	0,50	3849	0,13	3997	3,97
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,29		0,32		0,14		0,04		0,81
Επιδότησεις											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-916	-929	1,46	-929	1,42	-919	0,37	-917	0,10	-948	3,49
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,16		0,13		0,01		0,01		0,32
Έλλειμμα/ Πλεόνασμα Προϋπολογισμού											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-2236	-2586	13,67	-2596	16,10	-2341	4,68	-2267	1,40	-3126	39,79
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			14,37		14,80		4,33		1,30		36,63
Ως % στο ΑΕΠ	-7,47	-8,51	13,92	-8,54	14,34	-7,79	4,24	-7,56	1,28	-10,06	34,73
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1052	1018	-3,29	1018	-3,30	1042	-0,94	1049	-0,27	967	-8,07
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-4,59		-4,59		-1,30		-0,37		-11,23
Ως % στο ΑΕΠ	3,52	3,35	-4,76	3,35	-4,76	3,47	-1,36	3,50	-0,39	3,11	-11,40

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.14
Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο
κατά κατηγορία νοικοκυριών

(Ποσοστιαίες μεταβολές από τα αρχικά ποσά)

	Βάση, Απόλυτα μεγέθη	Όριο 1	Όριο 2	Όριο 3	Όριο 4	Όλα τα όρια
Μη εργαζόμενα						
Φτωχά	7	-100,00	9,00	2,32	0,67	-100,00
Μεσαία	84	-48,82	-9,57	1,66	0,47	-61,67
Πλούσια	419	-6,79	-17,41	-17,30	0,30	-43,13
Αγροτικά						
Φτωχά	5	-100,00	3,22	1,18	0,35	-100,00
Μεσαία	67	-39,81	-19,80	1,38	0,39	-62,41
Πλούσια	870	-0,31	-3,28	-8,11	-3,63	-17,11
Αστικά ανειδίκευτα						
Φτωχά	8	-100,00	3,77	1,53	0,44	-100,00
Μεσαία	99	-30,48	-29,83	1,32	0,37	-62,79
Πλούσια	700	-0,34	-4,02	-10,07	-2,82	-18,93
Αστικά ημιειδικευμένα						
Φτωχά	8	-100,00	4,43	0,85	0,29	-100,00
Μεσαία	112	-21,41	-40,11	1,05	0,30	-63,53
Πλούσια	583	-2,52	-8,10	-13,87	0,23	-23,99
Αστικά ειδικευμένα						
Φτωχά	10	-100,00	1,09	-0,38	-0,02	-100,00
Μεσαία	130	-16,88	-37,16	0,94	0,27	-52,54
Πλούσια	811	0,11	-2,83	-7,94	-3,61	-16,01

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

Σενάρια αλλαγής έμμεσων φόρων

Προσμοιώσεις που αφορούν αλλαγές στους διάφορους φορολογικούς συντελεστές των έμμεσων φόρων. Οι στήλες αντιστοιχούν στα εξής πειράματα:

ΦΠΑ: Αύξηση όλων των συντελεστών ΦΠΑ κατά 10%, ΚΑΥΣΙΜ: Αύξηση του φόρου στα καύσιμα κατά 10%, ΟΙΝΟΠΝ: Αύξηση του φόρου οινοπνεύματος κατά 10%, ΚΑΠΝΟΣ: Αύξηση του φόρου καπνού κατά 10% και ΦΠΑΚΑΤ: Επιβολή ΦΠΑ 18% στις κατασκευές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.15

Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

(Ποσοστιαίες μεταβολές)

Πραγματικά μεγέθη	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΦΠΑ	ΚΑΥΣΙΜ	ΟΙΝΟΠΝ	ΚΑΠΝΟΣ	ΦΠΑΚΑΤ
ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών - δισεκ. δρχ.	26.657	-0,06	-0,05	0,00	-0,01	-0,07
Ιδιωτικές επενδύσεις - δισεκ. δρχ.	4.741	-0,04	-0,03	0,00	0,00	-1,71
Εξαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	5.246	0,01	-0,14	-0,01	-0,01	0,29
Εισαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	7.634	-0,05	-0,03	0,00	-0,01	-0,96
Ιδιωτική κατανάλωση - δισεκ. δρχ.	19.253	-0,10	-0,04	0,00	-0,02	-0,13
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,145	0,81	0,51	0,03	0,19	-1,35
Πραγματικός μισθός - Σύνολο	1,245	-0,40	-0,12	0,00	-0,08	-0,32
Πραγματικός μισθός στους μισθωτούς						
στον αγροτικό τομέα	27,449	-0,05	-0,01	0,00	-0,01	-0,01
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	2,120	-0,35	-0,09	0,00	-0,06	-0,19
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	1,517	-0,38	-0,16	-0,01	-0,07	-0,30
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1,087	-0,41	-0,14	-0,01	-0,08	-0,60
Πραγματικός μισθός στους αυτοαπασχολούμενους						
στον αγροτικό τομέα	1,01	-0,45	-0,07	-0,01	-0,09	-0,08
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	1,39	-0,44	-0,09	0,00	-0,08	-0,23
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	0,88	-0,46	-0,14	0,00	-0,09	-0,44
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	0,77	-0,46	-0,16	-0,01	-0,10	-0,52
<i>Μεταβολές από το σενάριο βάσης</i>						
Απασχολούμενοι - σε χιλιάδες	4.252	-6,855	-2,096	-0,153	-1,344	-6,319
Μισθωτοί						
στον αγροτικό τομέα	49,1	-0,010	-0,002	0,000	-0,002	-0,002
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	600,8	-0,843	-0,212	-0,016	-0,148	-0,476
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	802,8	-1,191	-0,504	-0,027	-0,235	-0,991
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1056,1	-1,672	-0,576	-0,043	-0,332	-2,572
Αυτοαπασχολούμενοι						
στον αγροτικό τομέα	638	-1,158	-0,179	-0,035	-0,230	-0,220
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	149	-0,255	-0,053	-0,002	-0,047	-0,136
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	275	-0,499	-0,160	-0,009	-0,103	-0,490
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	681	-1,227	-0,409	-0,021	-0,248	-1,431

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.16
Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΦΠΑ	ΚΑΥΣΙΜ	ΟΙΝΟΠΝ	ΚΑΠΝΟΣ	ΦΠΑΚΑΤ
Φυτική παραγωγή	2.561	-0,07	-0,01	0,00	-0,01	-0,02
Ζωική - Δασική παραγωγή	1.135	-0,09	-0,06	0,00	-0,01	-0,06
Ορυχεία - Ενέργεια	2.284	-0,10	-1,16	0,00	-0,01	-0,02
Παραγωγή τροφίμων	3.836	-0,07	0,03	0,00	0,00	0,02
Ποτοποιία (15I)	534	-0,07	0,04	-0,21	0,00	0,02
Επεξεργασία καπνού (16A)	327	-0,03	0,04	0,00	-0,85	0,13
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	4.864	-0,06	-0,05	0,00	0,00	-0,05
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	3.385	-0,03	-0,09	0,00	0,00	-0,51
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	1.694	-0,04	-0,12	0,00	0,00	-0,04
Κατασκευές	4.085	-0,02	-0,01	0,00	0,00	-1,81
Μεταφορές - Επικοινωνίες	2.469	-0,05	-0,10	0,00	-0,01	-0,01
Εμπόριο	6.347	-0,02	-0,04	0,00	-0,01	-0,06
Υπηρεσίες κατοικιών	4.462	-0,01	0,00	0,00	0,00	-0,15
Υπηρεσίες υγείας	2.011	-0,06	0,02	0,00	0,00	-0,04
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	1.395	-0,07	0,02	0,00	-0,01	-0,03
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	3.387	-0,06	0,04	-0,01	0,00	-0,08
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	3.612	-0,04	-0,04	0,00	-0,01	-0,17
Υπηρεσίες δημόσιες	2.790	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,01

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.17
Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα
των νοικοκυριών

(μετά τους φόρους)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΦΠΑ	ΚΑΥΣΙΜ	ΟΙΝΟΠΝ	ΚΑΠΝΟΣ	ΦΠΑΚΑΤ
Μη εργαζόμενα	7.403	-0,41	-0,17	-0,01	-0,10	-0,40
Φτωχά	590	-0,25	-0,08	-0,01	-0,02	-1,15
Μεσαία	5.345	-0,41	-0,16	-0,01	-0,09	-0,34
Πλούσια	1.467	-0,47	-0,24	-0,01	-0,15	-0,34
Αγροτικά	2.380	-0,54	-0,18	-0,01	-0,10	-0,76
Φτωχά	296	-0,22	-0,03	-0,01	-0,02	-1,41
Μεσαία	1.839	-0,57	-0,19	-0,01	-0,11	-0,52
Πλούσια	245	-0,65	-0,29	-0,02	-0,16	-1,83
Αστικά ανειδίκευτα	7.115	-0,84	-0,32	-0,02	-0,16	-1,18
Φτωχά	654	-0,69	-0,27	-0,02	-0,13	-1,76
Μεσαία	5.558	-0,86	-0,32	-0,02	-0,16	-1,13
Πλούσια	903	-0,87	-0,36	-0,02	-0,18	-1,11
Αστικά ημιειδικευμένα	4.131	-0,79	-0,32	-0,02	-0,16	-1,17
Φτωχά	147	-0,27	-0,20	-0,01	-0,08	-3,56
Μεσαία	3.135	-0,80	-0,31	-0,02	-0,15	-1,03
Πλούσια	849	-0,86	-0,35	-0,02	-0,18	-1,29
Αστικά ειδικευμένα	4.795	-0,79	-0,29	-0,02	-0,16	-0,98
Φτωχά	58	0,49	0,03	-0,01	0,03	-7,66
Μεσαία	2.801	-0,77	-0,26	-0,02	-0,15	-0,92
Πλούσια	1.936	-0,87	-0,33	-0,02	-0,17	-0,86
Σύνολο νοικοκυριών	25.823	-0,67	-0,26	-0,02	-0,14	-0,88
- Φτωχά	1.744,3	-0,39	-0,15	-0,01	-0,06	-1,84
- Μεσαία	18.679,5	-0,68	-0,25	-0,02	-0,13	-0,79
- Πλούσια	5.399,3	-0,75	-0,31	-0,02	-0,17	-0,87
Αγροτικά νοικοκυριά	2.380	-0,54	-0,18	-0,01	-0,10	-0,76
Αστικά νοικοκυριά	16.041	-0,82	-0,31	-0,02	-0,16	-1,12
Ανειδίκευτα	7.115	-0,84	-0,32	-0,02	-0,16	-1,18
Ημιειδικευμένα	4.131	-0,79	-0,32	-0,02	-0,16	-1,17
Ειδικευμένα	4.795	-0,79	-0,29	-0,02	-0,16	-0,98
Εργαζόμενα	18.420	-0,78	-0,29	-0,02	-0,15	-1,07
Μη εργαζόμενα	7.403	-0,41	-0,17	-0,01	-0,10	-0,40

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.18

Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΦΠΑ	ΚΑΥΣΙΜ	ΟΙΝΟΠΝ	ΚΑΠΝΟΣ	ΦΠΑΚΑΤ
Φυτική παραγωγή	167	-0,16	0,02	0,00	-0,02	-0,83
Ζωική - Δασική παραγωγή	76	-0,20	-0,10	0,00	-0,01	-0,89
Ορυχεία - Ενέργεια	176	-0,17	-0,15	0,00	-0,01	-1,45
Παραγωγή τροφίμων	73	-0,18	0,10	0,00	-0,01	-0,57
Ποτοποιία (15I)	12	-0,18	0,06	-0,51	0,01	-0,64
Επεξεργασία καπνού (16A)	8	-0,10	0,13	0,00	-1,73	-0,24
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	154	-0,09	-0,09	0,00	0,00	-0,48
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	150	-0,03	-0,28	0,00	0,00	-1,33
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	50	-0,05	-0,21	0,00	0,00	-0,43
Κατασκευές	459	-0,02	-0,03	0,00	0,00	-5,66
Μεταφορές - Επικοινωνίες	230	-0,06	-0,19	0,00	0,00	-0,50
Εμπόριο	203	-0,05	-0,06	0,00	-0,03	-0,64
Υπηρεσίες κατοικιών	4	-0,10	0,10	0,00	0,00	-0,49
Υπηρεσίες υγείας	54	-0,08	0,11	0,00	0,01	-0,44
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	50	-0,02	0,04	0,00	0,02	-1,24
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	112	-0,15	0,14	0,01	0,01	-1,19
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	179	-0,05	-0,02	0,00	0,01	-0,71
Υπηρεσίες δημόσιες	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Αγροτικός τομέας (κλάδοι 1 έως 2)	243,08	-0,17	-0,02	0,00	-0,02	-0,85
Υπόλοιποι τομείς (κλάδοι 3 έως 18)	1.912,49	-0,07	-0,07	0,00	-0,01	-1,98

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.19

Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά
και τις επιχειρήσεις

(Ποσοστιαίες μεταβολές σε σταθερές τιμές)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΦΠΑ	ΚΑΥΣΙΜ	ΟΙΝΟΠΝ	ΚΑΠΝΟΣ	ΦΠΑΚΑΤ
Μη εργαζόμενα	330	0,98	0,99	0,05	0,19	-6,67
Φτωχά	4	3,82	2,96	0,13	1,26	-19,21
Μεσαία	178	1,27	1,31	0,06	0,34	-7,42
Πλούσια	148	0,56	0,57	0,02	-0,02	-5,46
Αγροτικά	76	0,40	1,05	0,04	0,21	-10,52
Φτωχά	1	6,04	4,99	0,17	1,75	-30,77
Μεσαία	46	0,66	1,45	0,06	0,35	-10,25
Πλούσια	29	-0,23	0,27	0,00	-0,07	-10,16
Αστικά ανειδίκευτα	290	-1,02	0,27	0,00	-0,09	-9,84
Φτωχά	4	0,15	1,32	0,04	0,29	-22,49
Μεσαία	192	-1,02	0,32	0,00	-0,06	-9,86
Πλούσια	94	-1,07	0,12	-0,01	-0,15	-9,28
Αστικά ημιειδίκευμένα	202	-0,83	0,15	0,00	-0,08	-7,71
Φτωχά	1	3,23	1,77	0,07	0,64	-35,27
Μεσαία	110	-0,76	0,28	0,00	-0,04	-8,31
Πλούσια	91	-0,96	-0,03	-0,01	-0,14	-6,71
Αστικά ειδίκευμένα	315	-0,88	0,23	0,00	-0,09	-7,03
Φτωχά	0	7,31	2,82	0,09	1,17	-54,91
Μεσαία	104	-0,65	0,39	0,01	-0,04	-6,86
Πλούσια	211	-1,01	0,14	-0,01	-0,12	-7,02
Σύνολο νοικοκυριών	1.213	-0,32	0,48	0,01	0,01	-7,94
Επιχειρήσεις	916,2	-1,11	-0,37	-0,03	-0,21	-1,75
- Φτωχά	10	2,72	2,43	0,09	0,88	-24,65
- Μεσαία	630	-0,14	0,69	0,02	0,09	-8,44
- Πλούσια	573	-0,57	0,23	0,00	-0,10	-7,10
Αγροτικά νοικοκυριά	76	0,40	1,05	0,04	0,21	-10,52
Αστικά νοικοκυριά	807	-0,92	0,22	0,00	-0,09	-8,21
Ανειδίκευτα	290	-1,02	0,27	0,00	-0,09	-9,84
Ημιειδίκευμένα	202	-0,83	0,15	0,00	-0,08	-7,71
Ειδίκευμένα	315	-0,88	0,23	0,00	-0,09	-7,03
Εργαζόμενα	883	0,00	0,29	0,03	0,13	-9,76
Μη εργαζόμενα	330	0,98	0,99	0,05	0,19	-6,67

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.20
Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΦΠΑ	Μετα- βολή (%)	ΚΑΥΣΙΜ	Μετα- βολή (%)	ΟΙΝΟΠΝ	Μετα- βολή (%)	ΚΑΠΝΟΣ	Μετα- βολή (%)	ΦΠΑ ΚΑΤ	Μετα- βολή (%)
Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1213	1219	0,49	1225	0,99	1214	0,04	1216	0,20	1100	-9,29
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,32		0,48		0,01		0,01		-7,94
Φόρος επιχειρήσεων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	916	913	-0,30	917	0,14	916	0,00	916	-0,02	888	-3,10
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-1,11		-0,37		-0,03		-0,21		-1,75
ΦΠΑ											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2093	2369	13,17	2103	0,45	2094	0,03	2099	0,25	2069	-1,15
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			12,36		-0,06		0,00		0,06		0,20
Λοιποί έμμεσοι φόροι											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2052	2050	-0,11	2146	4,57	2059	0,31	2087	1,68	2678	30,48
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,93		4,07		0,29		1,49		31,84
Φόροι εισαγωγών											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	48	48	-0,07	48	0,04	48	0,00	48	0,00	48	-0,95
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,88		-0,47		-0,03		-0,19		0,41
Σύνολο φόρων											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	6324	6600	4,37	6440	1,84	6331	0,12	6366	0,67	6783	7,27
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			3,56		1,34		0,09		0,47		8,63
Εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	3844	3844	0,00	3854	0,27	3845	0,02	3846	0,05	3838	-0,17
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,82		-0,23		-0,01		-0,14		1,18
Επιδότησεις											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-916	-915	-0,09	-920	0,42	-916	0,00	-916	-0,01	-901	-1,59
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,90		-0,08		-0,03		-0,20		-0,24
Έλλειμμα/ Πλεόνασμα Προϋπολογισμού											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-2236	-2067	-7,54	-2163	-3,24	-2230	-0,25	-2206	-1,35	-1685	-24,64
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-8,35		-3,75		-0,27		-1,54		-23,29
Ως στο ΑΕΠ	-7,47	-6,85	-8,29	-7,19	-3,73	-7,45	-0,27	-7,36	-1,50	-3,64	-24,42
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών											
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1052	1037	-1,48	1023	-2,80	1050	-0,19	1047	-0,55	1059	0,61
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-2,29		-3,31		-0,22		-0,74		1,96
Ως % στο ΑΕΠ	3,52	3,44	-2,28	3,40	-3,30	3,51	-0,22	3,49	-0,70	3,55	0,90

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.21
Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο
κατά κατηγορία νοικοκυριών

(Ποσοστιαίες μεταβολές από τα αρχικά ποσά)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΦΠΑ	ΚΑΥΣΙΜ	ΟΙΝΟΠΝ	ΚΑΠΝΟΣ	ΦΠΑΚΑΤ
Μη εργαζόμενα						
Φτωχά	7	4,03	3,02	0,14	1,26	-17,89
Μεσαία	84	1,97	1,71	0,08	0,50	-8,27
Πλούσια	419	1,27	1,00	0,05	0,16	-6,34
Αγροτικά						
Φτωχά	5	2,69	2,16	0,08	0,76	-12,60
Μεσαία	67	0,99	1,32	0,06	0,36	-7,82
Πλούσια	870	0,39	0,53	0,01	0,08	-7,83
Αστικά ανειδίκευτα						
Φτωχά	8	0,54	1,03	0,04	0,28	-13,52
Μεσαία	99	-0,16	0,64	0,02	0,10	-8,63
Πλούσια	700	-0,17	0,41	0,01	0,03	-7,03
Αστικά ημειδίκευμένα						
Φτωχά	8	2,47	1,40	0,06	0,51	-22,42
Μεσαία	112	0,04	0,54	0,02	0,10	-6,61
Πλούσια	583	-0,11	0,38	0,01	0,04	-6,35
Αστικά ειδικευμένα						
Φτωχά	10	4,23	1,73	0,06	0,71	-29,33
Μεσαία	130	0,11	0,60	0,02	0,10	-3,51
Πλούσια	811	-0,13	0,42	0,01	0,04	-3,46

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

Σενάρια αύξησης των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και μείωσης της φοροδιαφυγής

Η στήλη ΚΑ υποθέτει ότι οι συντελεστές κοινωνικής ασφάλισης μειώνονται κατά 10%. Η στήλη ΠΕΡ υποθέτει ότι όλοι οι φόροι περιουσίας αυξάνονται κατά 10%. Η στήλη ΦΟΡ1 υποθέτει ότι το επίπεδο φοροδιαφυγής των φορολογουμένων μειώνεται κατά 10%, η στήλη ΦΟΡ5 υποθέτει ότι το επίπεδο φοροδιαφυγής των φορολογουμένων μειώνεται κατά 50%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.22

Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

(Ποσοστιαίες μεταβολές)

Πραγματικά μεγέθη	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΚΑ	ΠΕΡ	ΦΟΡ1	ΦΟΡ5
ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών - δισεκ. δρχ.	26.657	0,04	-0,01	0,00	-0,01
Ιδιωτικές επενδύσεις - δισεκ. δρχ.	4.741	0,12	0,01	-0,02	-0,11
Εξαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	5.246	-0,25	-0,05	0,04	0,22
Εισαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	7.634	0,46	0,00	-0,08	-0,41
Ιδιωτική κατανάλωση - δισεκ. δρχ.	19.253	0,27	0,00	-0,04	-0,20
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,145	1,13	0,23	-0,23	-1,13
Πραγματικός μισθός - Σύνολο	1,245	0,26	0,01	-0,01	-0,05
Πραγματικός μισθός στους μισθωτούς					
στον αγροτικό τομέα	27,449	0,02	0,01	0,00	-0,01
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	2,120	0,49	0,02	-0,01	-0,07
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	1,517	0,21	-0,01	0,00	-0,03
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1,087	0,15	-0,01	0,00	-0,03
Πραγματικός μισθός στους αυτοαπασχολούμενους					
στον αγροτικό τομέα	1,01	0,20	0,04	-0,01	-0,09
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	1,39	0,44	0,02	-0,02	-0,10
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	0,88	0,05	0,01	0,00	-0,05
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	0,77	0,01	-0,01	-0,02	-0,06
<i>Μεταβολές από το σενάριο βάσης</i>					
Απασχολούμενοι - σε χιλιάδες	4.252	3,316	0,083	-0,166	-0,842
Μισθωτοί					
στον αγροτικό τομέα	49,1	0,004	0,001	0,000	-0,002
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	600,8	1,151	0,039	-0,034	-0,173
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	802,8	0,664	-0,039	-0,020	-0,102
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1056,1	0,635	-0,027	-0,020	-0,100
Αυτοαπασχολούμενοι					
στον αγροτικό τομέα	638	0,505	0,095	-0,041	-0,210
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	149	0,259	0,016	-0,011	-0,058
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	275	0,054	0,000	-0,011	-0,058
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	681	0,044	-0,002	-0,027	-0,140

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.23
Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο

	Βάση, Απόλυτα μεγέθη	ΚΑ	ΠΕΡ	ΦΟΡ1	ΦΟΡ5
Φυτική παραγωγή	2.561,1	0,07	0,03	-0,01	-0,04
Ζωική - Δασική παραγωγή	1.134,7	0,16	-0,02	-0,02	-0,10
Ορυχεία - Ενέργεια	2.283,7	0,08	-0,21	-0,01	-0,06
Παραγωγή τροφίμων	3.833,8	0,07	0,06	-0,01	-0,04
Ποτοποιία (15I)	533,6	0,08	0,06	-0,02	-0,10
Επεξεργασία καπνού (16Α)	326,8	-0,04	0,03	0,01	0,03
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	4.864,4	0,03	-0,02	-0,01	-0,07
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	3.384,9	-0,07	-0,01	0,00	0,02
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	1.693,9	-0,18	-0,07	0,02	0,12
Κατασκευές	4.083,0	0,03	0,01	-0,01	-0,04
Μεταφορές - Επικοινωνίες	2.469,3	0,00	0,01	0,00	-0,02
Εμπόριο	6.346,6	0,01	-0,01	0,00	-0,01
Υπηρεσίες κατοικιών	4.462,0	0,02	0,01	0,00	-0,01
Υπηρεσίες υγείας	2.010,6	0,57	0,04	-0,02	-0,09
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	1.394,9	0,04	0,03	-0,01	-0,07
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	3.386,7	0,11	0,05	-0,03	-0,13
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	3.611,8	0,00	0,00	-0,01	-0,04
Υπηρεσίες δημόσιες	2.789,7	0,00	0,00	0,00	0,00

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.24
Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα
των νοικοκυριών

(μετά τους φόρους)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΚΑ	ΠΕΡ	ΦΟΡ1	ΦΟΡ5
Μη εργαζόμενα	7.403	1,33	-0,01	-0,02	-0,13
Φτωχά	590	7,02	-0,02	0,00	-0,02
Μεσαία	5.345	0,60	0,00	-0,01	-0,08
Πλούσια	1.467	1,72	-0,03	-0,07	-0,37
Αγροτικά	2.380	4,33	0,00	-0,24	-1,18
Φτωχά	296	13,31	-0,04	-0,04	-0,21
Μεσαία	1.839	1,89	0,01	-0,15	-0,77
Πλούσια	245	11,81	-0,05	-1,09	-3,43
Αστικά ανειδίκευτα	7.115	1,43	0,02	-0,26	-1,28
Φτωχά	654	6,01	0,00	-0,06	-0,33
Μεσαία	5.558	0,63	0,03	-0,16	-0,82
Πλούσια	903	3,07	-0,01	-0,97	-4,79
Αστικά ημειδίκευμένα	4.131	2,55	0,01	-0,33	-1,65
Φτωχά	147	26,93	-0,13	0,01	0,05
Μεσαία	3.135	1,11	0,02	-0,28	-1,41
Πλούσια	849	3,65	0,01	-0,57	-2,85
Αστικά ειδικευμένα	4.795	1,95	0,02	-0,68	-3,39
Φτωχά	58	68,87	-0,33	0,09	0,46
Μεσαία	2.801	1,01	0,04	-0,35	-1,74
Πλούσια	1.936	1,31	0,01	-1,19	-3,89
Σύνολο νοικοκυριών	25.823	1,95	0,01	-0,28	-1,39
- Φτωχά	1.744,3	11,42	-0,04	-0,03	-0,15
- Μεσαία	18.679,5	0,88	0,02	-0,17	-0,84
- Πλούσια	5.399,3	2,56	-0,01	-0,75	-3,71
Αγροτικά νοικοκυριά	2.380	4,33	0,00	-0,24	-1,18
Αστικά νοικοκυριά	16.041	1,87	0,02	-0,40	-2,01
Ανειδίκευτα	7.115	1,43	0,02	-0,26	-1,28
Ημειδίκευμένα	4.131	2,55	0,01	-0,33	-1,65
Ειδικευμένα	4.795	1,95	0,02	-0,68	-3,39
Εργαζόμενα	18.420	2,19	0,02	-0,38	-1,90
Μη εργαζόμενα	7.403	1,33	-0,01	-0,02	-0,13

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.25
Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΚΑ	ΠΕΡ	ΦΟΡ1	ΦΟΡ5
Φυτική παραγωγή	167	0,52	0,17	-0,08	-0,41
Ζωική - Δασική παραγωγή	76	0,74	0,01	-0,11	-0,53
Ορυχεία - Ενέργεια	176	0,50	-0,43	-0,06	-0,33
Παραγωγή τροφίμων	73	0,49	0,20	-0,08	-0,39
Ποτοποιία (15I)	12	0,54	0,22	-0,10	-0,52
Επεξεργασία καπνού (16Α)	8	0,29	0,13	-0,04	-0,21
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	154	0,24	0,01	-0,05	-0,27
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών -Χημικά	150	0,04	0,02	-0,02	-0,09
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	50	-0,09	-0,06	0,00	0,02
Κατασκευές	459	0,04	0,01	-0,01	-0,05
Μεταφορές - Επικοινωνίες	230	0,24	0,06	-0,04	-0,23
Εμπόριο	203	0,20	0,02	-0,04	-0,18
Υπηρεσίες κατοικιών	4	0,33	0,11	-0,06	-0,30
Υπηρεσίες υγείας	54	0,09	0,11	-0,07	-0,34
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	50	0,27	0,08	-0,05	-0,25
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	112	0,43	0,16	-0,09	-0,44
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	179	0,24	0,06	-0,05	-0,25
Υπηρεσίες δημόσιες	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Αγροτικός τομέας (κλάδοι 1 έως 2)	243,08	0,59	0,12	-0,09	-0,45
Υπόλοιποι τομείς (κλάδοι 3 έως 18)	1.912,49	0,21	0,00	-0,04	-0,20

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.26
Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά
και τις επιχειρήσεις

(Ποσοστιαίες μεταβολές σε σταθερές τιμές)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΚΑ	ΠΕΡ	ΦΟΡ1	ΦΟΡ5
Μη εργαζόμενα	330	9,59	0,79	0,24	1,14
Φτωχά	4	63,76	1,45	0,19	0,83
Μεσαία	178	7,80	0,95	-0,09	-0,52
Πλούσια	148	10,32	0,57	0,64	3,14
Αγροτικά	76	30,47	0,95	7,11	33,17
Φτωχά	1	166,81	1,95	18,03	89,31
Μεσαία	46	17,59	1,25	3,49	27,12
Πλούσια	29	43,72	0,43	9,28	43,93
Αστικά ανειδίκευτα	290	10,74	0,87	3,31	26,20
Φτωχά	4	53,43	1,50	8,49	41,91
Μεσαία	192	6,80	0,93	3,53	17,41
Πλούσια	94	16,99	0,72	8,81	43,51
Αστικά ημειδίκευμένα	202	11,36	0,65	6,01	29,68
Φτωχά	1	208,13	0,46	7,20	33,72
Μεσαία	110	7,96	0,79	6,89	34,03
Πλούσια	91	13,44	0,49	4,94	24,41
Αστικά ειδικευμένα	315	8,19	0,70	9,69	47,87
Φτωχά	0	470,34	-0,90	13,43	67,01
Μεσαία	104	6,61	0,74	8,25	40,76
Πλούσια	211	8,10	0,68	10,39	51,34
Σύνολο νοικοκυριών	1.213	11,10	0,77	3,30	26,13
Επιχειρήσεις	916,2	0,47	0,12	-0,07	-0,37
- Φτωχά	10	101,09	1,34	6,58	32,55
- Μεσαία	630	8,04	0,90	4,01	19,78
- Πλούσια	573	12,87	0,61	6,68	33,00
Αγροτικά νοικοκυριά	76	30,47	0,95	7,11	33,17
Αστικά νοικοκυριά	807	9,90	0,75	7,19	33,52
Ανειδίκευτα	290	10,74	0,87	3,31	26,20
Ημειδίκευμένα	202	11,36	0,65	6,01	29,68
Ειδικευμένα	315	8,19	0,70	9,69	47,87
Εργαζόμενα	883	12,79	0,99	7,19	34,59
Μη εργαζόμενα	330	9,59	0,79	0,24	1,14

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.27
Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά

	Σενάριο βάσης	ΚΑ	% Μεταβολή	ΠΕΠ	% Μεταβολή	ΦΟΡ1	% Μεταβολή	ΦΟΡ5	% Μεταβολή
Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1213	1361	12,22	1225	1,00	1275	3,07	1517	23,01
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			11,10		0,77		3,30		26,13
Φόρος επιχειρήσεων									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	916	931	1,60	919	0,34	913	-0,30	903	-1,49
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,47		0,12		-0,07		-0,37
ΦΠΑ									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2093	2121	1,33	2094	0,05	2089	-0,22	2070	-1,11
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,20		-0,17		0,01		0,02
Λοιποί έμμεσοι φόροι									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2052	2079	1,32	2052	0,00	2048	-0,21	2030	-1,06
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,19		-0,22		0,01		0,06
Φόροι εισαγωγών									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	48	49	0,52	48	0,05	48	-0,09	48	-0,47
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,61		-0,18		0,13		0,65
Σύνολο φόρων									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	6324	6542	3,45	6340	0,26	6373	0,79	6568	3,87
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			2,32		0,03		1,01		4,99
Εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	3844	3304	-14,04	3856	0,31	3833	-0,29	3789	-1,43
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-13,16		0,09		-0,06		-0,31
Επιδοτήσεις									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-916	-929	1,46	-918	0,29	-914	-0,24	-905	-1,21
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,34		0,06		-0,02		-0,09
Έλλειμμα/ Πλεόνασμα Προϋπολογισμού									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-2236	-2677	19,74	-2234	-0,07	-2171	-2,91	-1915	-14,36
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			18,61		-0,30		-2,68		-13,23
Ως % στο ΑΕΠ	-7,47	-8,82	18,11	-7,44	-0,33	-7,27	-2,65	-6,48	-13,19
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1052	1018	-3,22	1039	-1,30	1058	0,59	1083	2,94
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-4,35		-1,53		0,81		4,07
Ως % στο ΑΕΠ	3,52	3,36	-4,53	3,46	-1,56	3,55	0,86	3,67	4,34

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.28
Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο
κατά κατηγορία νοικοκυριών

(Ποσοστιαίες μεταβολές από τα αρχικά ποσά)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΚΑ	ΠΕΡ	ΦΟΡ1	ΦΟΡ5
Μη εργαζόμενα					
Φτωχά	7,3	66,89	1,68	-0,04	-0,30
Μεσαία	84,1	8,93	1,18	-0,32	-1,65
Πλούσια	418,8	11,45	0,79	0,42	2,02
Αγροτικά					
Φτωχά	4,9	167,94	2,18	17,81	88,18
Μεσαία	66,7	18,72	1,47	3,27	23,99
Πλούσια	869,7	46,85	0,66	9,05	44,80
Αστικά ανειδίκευτα					
Φτωχά	7,9	54,55	1,72	8,26	40,78
Μεσαία	98,5	7,93	1,16	3,31	16,28
Πλούσια	700,2	18,12	0,95	8,58	42,38
Αστικά ημειδίκευμένα					
Φτωχά	8,1	209,26	0,69	6,98	34,59
Μεσαία	112,0	9,08	1,02	6,66	32,90
Πλούσια	583,1	14,57	0,72	4,72	23,29
Αστικά ειδικευμένα					
Φτωχά	9,9	471,47	-0,67	13,20	63,88
Μεσαία	130,1	7,73	0,96	8,03	39,64
Πλούσια	810,6	9,23	0,91	10,17	50,21

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΕΣ ΑΜΟΙΒΕΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΥΡΩΣΤΙΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ένα από τα μεγάλα μακροοικονομικά θέματα είναι η προσαρμογή των αμοιβών εργασίας στην οικονομία βραχυπρόθεσμα. Όλες οι προσομοιώσεις που έγιναν παραπάνω υπέθεσαν ότι οι αμοιβές εργασίας είναι εύκαμπτες, δηλαδή αλλάζουν βραχυπρόθεσμα, ώστε να ισορροπήσουν προσφορά και ζήτηση εργασίας, με την υπόθεση της σταθερής συνολικής απασχόλησης. Έτσι οποιεσδήποτε αλλαγές στην απασχόληση είναι αποτέλεσμα της προσφοράς, δηλαδή του τρόπου με τον οποίο τα νοικοκυριά αποφασίζουν να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας λόγω αλλαγής των πραγματικών αμοιβών. Επειδή η συνολική προσφορά εργασίας δεν αλλάζει πολύ με τις βραχυπρόθεσμες αλλαγές πραγματικών αμοιβών και το κεφάλαιο σε κάθε τομέα μένει σταθερό βραχυπρόθεσμα, οι μεταβολές στη συνολική παραγωγή της οικονομίας είναι μικρές, όπως φάνηκε από τα σενάρια του προηγούμενου κεφαλαίου. Στην ουσία η προσφορά της οικονομίας είναι λίγο ή πολύ σταθερή. Αντίθετα, είναι μεγαλύτερες οι αλλαγές στις διάφορες τιμές. Αυτή η βασική υπόθεση μακροοικονομικής συμπεριφοράς, ή «κλεισίματος», είναι στην ουσία νεοκλασική.

Το μεγάλο ερώτημα είναι αν οι επιπτώσεις που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο ισχύουν όταν οι αμοιβές εργασίας δεν είναι εύκαμπτες αλλά σταθερές. Αυτή η «κεϋνσιανή» κατά βάση μακροοικονομική προσέγγιση υποθέτει ότι υπάρχουν πλεονάζοντα αποθέματα εργατικού δυναμικού στην οικονομία και έτσι ο βασικός περιορισμός στην παραγωγή της οικονομίας είναι η συνολική ζήτηση, διότι η προσφορά μπορεί να αλλάξει, εφόσον υπάρχουν άνεργοι παραγωγικοί συντελεστές. Άρα η οικο-

νομική δραστηριότητα μπορεί να επεκταθεί, κυρίως αν μεγαλώσει η συνολική ζήτηση, χωρίς να μεταβληθούν πολύ οι τιμές. Όπως ήδη αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, δεν είναι σαφές ποια από τις δύο υποθέσεις είναι η πιο σωστή για οποιαδήποτε οικονομία, γι' αυτό είναι χρήσιμο να ελέγχονται τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων κάτω και από τις δύο υποθέσεις.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι επιδράσεις από μερικά από τα προηγούμενα σενάρια με την υπόθεση όμως ότι οι αμοιβές εργασίας είναι ονομαστικά σταθερές.

Οι Πίνακες 6.1-6.7 δείχνουν τις επιπτώσεις στην οικονομία όταν οι ονομαστικές αμοιβές είναι σταθερές (εκτός από μία στήλη που αναφέρεται στη συνέχεια) σε όλες τις κατηγορίες εργασίας και για τα εξής σενάρια:

Σενάριο 1. Όλοι οι έμμεσοι φόροι αυξάνονται κατά 10%. Το σενάριο αυτό δεν παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, καθόσον δείχθηκαν μόνο οι επιπτώσεις από φορολογικές αλλαγές σε συγκεκριμένους έμμεσους φόρους, και έτσι εδώ παρουσιάζεται το σενάριο και με μεταβλητές αμοιβές (Στήλη ΕΦ+10 ΜΑ) καθώς και το ίδιο σενάριο με σταθερές ονομαστικές αμοιβές (Στήλη ΕΦ+10 ΣΑ).

Σενάριο 2. Όλοι οι φορολογικοί συντελεστές άμεσων φόρων φυσικών προσώπων μειώνονται κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες (Στήλη ΣΥΝΤ-5 ΣΑ). Το σενάριο αυτό με μεταβλητές αμοιβές παρουσιάστηκε ως στήλη «Όλοι οι συντελεστές» στους Πίνακες 5.1-5.7.

Σενάριο 3. Τα όρια σε όλες τις φορολογικές κλίμακες αυξάνονται κατά 1 εκατ. (Στήλη ΚΛ+1 ΣΑ). Το σενάριο αυτό με μεταβλητές αμοιβές παρουσιάστηκε ως στήλη «Όλα τα όρια» στους Πίνακες 5.8-5.14.

Σενάριο 4. Όλοι οι συντελεστές ΦΠΑ αυξάνονται κατά μία ποσοστιαία μονάδα (ΦΠΑ+1 ΣΑ). Το σενάριο αυτό με μεταβλητές αμοιβές εργασίας παρουσιάστηκε ως στήλη ΦΠΑ στους Πίνακες 5.15-5.21.

Σενάριο 6. Το επίπεδο της φοροδιαφυγής μειώνεται κατά 50% (Στήλη ΦΟΡ5 ΣΑ) Το σενάριο αυτό με μεταβλητές αμοιβές παρουσιάστηκε ως στήλη «ΦΟΡ5» στους Πίνακες 5.22-5.28.

Αν όλοι οι έμμεσοι φόροι αυξηθούν κατά 10% με μεταβλητές αμοιβές εργασίας, το πραγματικό ΑΕΠ μειώνεται κατά 0,08%, αλλά ο ΔΤΚ αυξάνεται κατά 0,79%. Τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών μειώνονται, όπως αναμένεται, αλλά περισσότερο τα εισοδήματα των πλούσιων νοικοκυριών. Αυτό δείχνει ότι οι έμμεσοι φόροι στην Ελλάδα είναι προοδευτικοί, όπως ήδη αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Τα έσοδα του Δημοσίου από έμμεσους φόρους αυξάνονται κατά 9,7% σε ονομαστικούς όρους αλλά μόνο κατά 8,9% σε πραγματικούς. Στο σύνολό τους οι φόροι αυξάνονται κατά 2,8% σε πραγματικούς όρους, το δε έλλειμμα του Προϋπολογισμού μειώνεται ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες.

Αν τώρα το ίδιο σενάριο προσομοιωθεί με σταθερές ονομαστικές αμοιβές, βλέπουμε ότι η μείωση του ΑΕΠ είναι μικρότερη (-0,05%) και επίσης η αύξηση του ΔΤΚ είναι μικρότερη. Τα πραγματικά εισοδήματα μεταβάλλονται με τα ίδια πρόσημα όπως στο προηγούμενο σενάριο, αλλά με κάπως μικρότερα ποσοστά. Από τον Πίνακα 6.6 φαίνεται ότι τα συνολικά έσοδα του Δημοσίου αυξάνονται κατά τι λιγότερο από ό,τι στο σενάριο με μεταβλητές αμοιβές. Κατά συνέπεια το συμπέρασμα είναι ότι *οι μεταβολές στους έμμεσους φόρους είναι εύρωστες ως προς τη ριζικά διαφορετική υπόθεση σχετικά με την προσαρμογή της αγοράς εργασίας.*

Συγκρίνοντας τη στήλη ΣΥΝΤ-5 ΣΑ με τη στήλη «Όλοι οι συντελεστές» στους Πίνακες 5.1-5.7, παρατηρούμε ότι υπάρχει αρκετά μεγάλη διαφορά στα μακροοικονομικά μεγέθη. Πρώτον, το πραγματικό ΑΕΠ εδώ αυξάνεται κατά 0,2%, σε σύγκριση με 0,01% εκεί. Ο ΔΤΚ όμως αυξάνεται πολύ λιγότερο από ό,τι στο σενάριο με μεταβλητές αμοιβές. Οι πραγματικές αμοιβές εδώ μειώνονται πολύ περισσότερο, κατά 1,5%, λόγω των σταθερών ονομαστικών αμοιβών. Μεγάλη διαφορά υπάρχει στην απασχόληση, όπως αναμένεται. Ενώ στο σενάριο με μεταβλητές αμοιβές η συνολική απασχόληση αλλάζει κατά 1.100 περίπου εργατοέτη (έτη πλήρους απασχόλησης, ή εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης), που αποτελεί ένα ανεπαίσθητο ποσοστό της συνολικής απασχόλησης, εδώ η απασχόληση αυξάνεται κατά 23.000 περίπου εργαζόμενους ή 0,54%, που είναι ση-

μαντική αύξηση στο σύνολο του πληθυσμού. Συγκρίνοντας τον Πίνακα 6.3 με τον Πίνακα 5.3 στη στήλη «Όλοι οι συντελεστές» φαίνεται ότι οι επιπτώσεις στα νοικοκυριά των διαφόρων επιπέδων εισοδήματος είναι σχεδόν ίδιες, με μικρότερη αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων στα φτωχά νοικοκυριά. Η αντίστροφη προσοδευτικότητα του σεναρίου αυτού όμως διατηρείται, με την αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων πολύ μικρότερη στα φτωχά νοικοκυριά παρά στα πλούσια. Οι επενδύσεις φαίνεται να μεταβάλλονται περίπου κατά το ίδιο ποσοστό με το προηγούμενο σενάριο. Επίσης, τα έσοδα του Δημοσίου από άμεσους φόρους φαίνεται ότι δεν αλλάζουν σημαντικά. Το σύνολο των φόρων φαίνεται να ακολουθεί παρόμοια πορεία και με μεγέθη σχετικά ίδια με το σύνολο των φόρων στο σενάριο με μεταβλητές αμοιβές. Τέλος, οι αλλαγές στους άμεσους φόρους κατά φορολογούμενο επίσης φαίνεται ότι είναι παρόμοιες. Άρα το συμπέρασμα στην περίπτωση αυτή είναι ότι, εκτός από κάποιες μακροοικονομικές αλλαγές, οι επιπτώσεις από μία μείωση όλων των φορολογικών συντελεστών άμεσων φόρων στα πραγματικά εισοδήματα των φορολογουμένων και τα έσοδα του Δημοσίου, που υπολογίστηκαν στο Κεφάλαιο 5, είναι εύρωστες ως προς τη ριζικά διαφορετική υπόθεση σχετικά με την προσαρμογή της αγοράς εργασίας.

Το επόμενο σενάριο αφορά τις αλλαγές σε όλα τα όρια των φορολογικών κλιμάκων. Συγκρίνοντας τα μεγέθη της στήλης ΚΛ+1 ΣΑ με τα μεγέθη της στήλης ΣΥΝΤ-5 ΣΑ φαίνεται ότι οι αλλαγές είναι περίπου οι ίδιες, άρα ισχύει και εδώ ό,τι συμπεράναμε στην προηγούμενη παράγραφο.

Συγκρίνοντας τη στήλη ΦΠΑ+1 ΣΑ με τη στήλη ΦΠΑ στους Πίνακες 5.15-5.21, οι μεταβολές είναι πολύ όμοιες. Κάποιες διαφορές φαίνεται να υπάρχουν στα έσοδα του Δημοσίου από άμεσους φόρους και στα υπόλοιπα έσοδα, αλλά σε γενικές γραμμές οι μεταβολές είναι παρόμοιες. Κατά συνέπεια και αυτό το σενάριο φαίνεται ότι είναι εύρωστο.

Το τελευταίο σενάριο που παρουσιάζεται στους πίνακες είναι το σενάριο που υποθέτει τη μείωση της φοροδιαφυγής κατά 50%. Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα με αυτά των Πινάκων 5.22-5.28 στη στήλη ΦΟΡ5, φαίνεται ότι οι μακροοικονομικές επιπτώσεις είναι κάπως διαφορετικές. Το

πραγματικό ΑΕΠ μειώνεται κατά 0,08% σε σύγκριση με πολύ μικρότερη μείωση κατά 0,01%, και ο ΔΤΚ επίσης μειώνεται πολύ λιγότερο (κατά 0,58% έναντι 1,13%). Η απασχόληση επίσης μειώνεται σημαντικά με το σενάριο αυτό καθόσον η μείωση της ζήτησης που προέρχεται από τη μείωση των εισοδημάτων δημιουργεί μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών στο σύνολό τους μειώνονται κατά 1,4% και τις δύο περιπτώσεις και η μείωση είναι πολύ μεγαλύτερη στα πλούσια νοικοκυριά, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση. Τα έσοδα του Δημοσίου από άμεσους φόρους αυξάνονται σχεδόν το ίδιο και στα δύο σενάρια, και το ίδιο ισχύει και για το έλλειμμα.

Το συμπέρασμα των προσομοιώσεων αυτών είναι ότι τα αποτελέσματα που αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο είναι σε γενικές γραμμές εύρωστα.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 6

Σενάρια με σταθερές ονομαστικές αμοιβές και έλεγχος ευρωστίας

Οι στήλες αντιστοιχούν στα εξής σενάρια:

ΕΦ+10 ΜΑ. Όλοι οι έμμεσοι φόροι αυξάνονται κατά 10% με μεταβλητές αμοιβές.

ΕΦ+10 ΣΑ. Όλοι οι έμμεσοι φόροι αυξάνονται κατά 10% με σταθερές αμοιβές.

ΣΥΝΤ-5 ΣΑ. Όλοι οι φορολογικοί συντελεστές άμεσων φόρων φυσικών προσώπων μειώνονται κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες.

ΚΛ+1 ΣΑ. Τα όρια σε όλες τις φορολογικές κλίμακες αυξάνονται κατά 1 εκατομμύριο.

ΦΠΑ+1 ΣΑ. Όλοι οι συντελεστές ΦΠΑ αυξάνονται κατά μία ποσοστιαία μονάδα.

ΦΟΡ5 ΣΑ. Το επίπεδο της φοροδιαφυγής μειώνεται κατά 50%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1

Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

(Ποσοστιαίες μεταβολές)

Πραγματικά μεγέθη	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΕΦ+10 ΜΑ	ΕΦ+10 ΣΑ	ΣΥΝΤ-5 ΣΑ	ΚΛ+1 ΣΑ	ΦΠΑ+1 ΣΑ	ΦΟΡ5 ΣΑ
ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών - δισεκ. δρχ.	26.657	-0,08	-0,05	0,20	0,20	-0,04	-0,08
Ιδιωτικές επενδύσεις - δισεκ. δρχ.	4.741	-0,12	-0,13	0,24	0,25	-0,05	-0,09
Εξαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	5.246	-0,16	-0,11	-0,24	-0,25	0,05	0,10
Εισαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	7.634	-0,10	-0,18	0,61	0,62	-0,11	-0,23
Ιδιωτική κατανάλωση - δισεκ. δρχ.	19.253	-0,08	-0,08	0,52	0,54	-0,10	-0,20
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,145	0,79	0,54	1,53	1,56	0,61	-0,58
Πραγματικός μισθός - Σύνολο	1,245	-0,26	-0,54	-1,54	-1,58	-0,60	0,58
Πραγματικός μισθός στους μισθωτούς							
στον αγροτικό τομέα	27,449	-0,02	-0,54	-1,53	-1,56	-0,61	0,58
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	2,120	-0,21	-0,54	-1,53	-1,56	-0,61	0,58
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	1,517	-0,30	-0,54	-1,53	-1,56	-0,61	0,58
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1,087	-0,30	-0,54	-1,53	-1,56	-0,61	0,58
Πραγματικός μισθός στους αυτοαπασχολούμενους							
στον αγροτικό τομέα	1,01	-0,21	-0,54	-1,53	-1,56	-0,61	0,58
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	1,39	-0,23	-0,54	-1,53	-1,56	-0,61	0,58
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	0,88	-0,32	-0,54	-1,53	-1,56	-0,61	0,58
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	0,77	-0,33	-0,54	-1,53	-1,56	-0,61	0,58
<i>Μεταβολές από το σενάριο βάσης</i>							
Απασχολούμενοι - σε χιλιάδες	4.252	0,256	-1,495	22,895	23,462	-4,373	-8,818
Μισθωτοί							
στον αγροτικό τομέα	49,1	-0,005	0,000	0,018	0,018	-0,004	-0,006
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	600,8	-0,507	-0,046	2,512	2,593	-0,487	-0,998
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	802,8	-0,978	-0,502	3,534	3,630	-0,662	-1,375
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	1.056,1	-1,262	-0,509	3,166	3,299	-0,974	-2,003
Αυτοαπασχολούμενοι							
στον αγροτικό τομέα	638	-0,552	0,093	4,421	4,484	-0,871	-1,584
στους ανειδίκευτους - αστικό τομέα	149	-0,135	0,017	0,946	0,973	-0,183	-0,375
στους ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	275	-0,358	-0,141	1,829	1,878	-0,347	-0,719
στους ειδικευμένους - αστικό τομέα	681	-0,911	-0,407	4,467	4,587	-0,844	-1,758

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2
Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΕΦ+10 ΜΑ	ΕΦ+10 ΣΑ	ΣΥΝΤ-5 ΣΑ	ΚΛ+1 ΣΑ	ΦΠΑ+1 ΣΑ	ΦΟΡ5 ΣΑ
Φυτική παραγωγή	2.561,1	-0,03	-0,01	0,28	0,28	-0,06	-0,10
Ζωική - Δασική παραγωγή	1.134,7	-0,08	-0,06	0,39	0,40	-0,08	-0,14
Ορυχεία - Ενέργεια	2.283,7	-1,21	-1,17	0,42	0,42	-0,07	-0,15
Παραγωγή τροφίμων	3.833,8	0,01	0,04	0,27	0,28	-0,06	-0,09
Ποτοποιία (15I)	533,6	-0,21	-0,20	0,31	0,32	-0,06	-0,13
Επεξεργασία καπνού (16Α)	326,8	-0,82	-0,79	0,09	0,09	-0,01	-0,02
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	4.864,4	-0,07	-0,05	0,25	0,26	-0,05	-0,11
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	3.384,9	-0,13	-0,11	0,06	0,06	-0,01	-0,02
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	1.693,9	-0,22	-0,17	-0,01	0,00	0,00	-0,01
Κατασκευές	4.083,0	-0,04	-0,04	0,09	0,09	-0,02	-0,03
Μεταφορές - Επικοινωνίες	2.469,3	-0,14	-0,12	0,19	0,20	-0,03	-0,07
Εμπόριο	6.346,6	-0,08	-0,07	0,08	0,08	-0,01	-0,03
Υπηρεσίες κατοικιών	4.462,0	0,00	0,00	0,04	0,04	-0,01	-0,01
Υπηρεσίες υγείας	2.010,6	0,01	0,02	0,29	0,30	-0,05	-0,11
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	1.394,9	0,00	0,02	0,26	0,27	-0,06	-0,11
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	3.386,7	0,00	0,00	0,30	0,31	-0,06	-0,13
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	3.611,8	-0,35	-0,33	0,19	0,19	-0,03	-0,08
Υπηρεσίες δημόσιες	2.789,7	0,00	0,00	0,01	0,01	0,00	0,00

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3

Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών

(μετά τους φόρους)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΕΦ+10 ΜΑ	ΕΦ+10 ΣΑ	ΣΥΝΤ-5 ΣΑ	ΚΛ+1 ΣΑ	ΦΠΑ+1 ΣΑ	ΦΟΡ5 ΣΑ
Μη εργαζόμενα	7.403	-0,35	-0,30	3,47	3,29	-0,36	-0,26
Φτωχά	590	-0,19	-0,21	0,73	0,72	-0,25	0,00
Μεσαία	5.345	-0,34	-0,29	3,54	2,86	-0,36	-0,21
Πλούσια	1.467	-0,47	-0,39	4,34	3,93	-0,40	-0,56
Αγροτικά	2.380	-0,39	-0,44	2,88	2,59	-0,54	-1,13
Φτωχά	296	-0,09	-0,31	-0,06	-0,10	-0,35	0,10
Μεσαία	1.839	-0,41	-0,44	3,15	2,74	-0,56	-0,76
Πλούσια	245	-0,62	-0,64	4,35	4,74	-0,64	-3,46
Αστικά ανειδίκευτα	7.115	-0,70	-0,69	3,57	3,63	-0,84	-1,28
Φτωχά	654	-0,58	-0,65	0,93	0,92	-0,73	-0,17
Μεσαία	5.558	-0,70	-0,70	3,68	3,69	-0,85	-0,82
Πλούσια	903	-0,75	-0,71	4,83	3,25	-0,83	-4,91
Αστικά ημειδίκευμένα	4.131	-0,68	-0,69	3,83	4,46	-0,80	-1,62
Φτωχά	147	-0,41	-0,62	-0,80	-0,88	-0,42	0,48
Μεσαία	3.135	-0,67	-0,68	3,81	4,41	-0,81	-1,37
Πλούσια	849	-0,75	-0,73	4,72	3,55	-0,84	-2,90
Αστικά ειδικευμένα	4.795	-0,64	-0,68	4,15	4,56	-0,81	-3,34
Φτωχά	58	0,04	-0,55	-3,71	-3,91	0,12	1,51
Μεσαία	2.801	-0,60	-0,67	3,77	4,20	-0,81	-1,63
Πλούσια	1.936	-0,72	-0,71	4,95	3,34	-0,85	-3,97
Σύνολο νοικοκυριών	25.823	-0,56	-0,56	3,63	3,74	-0,66	-1,41
- Φτωχά	1.744,3	-0,33	-0,44	0,39	0,37	-0,45	0,04
- Μεσαία	18.679,5	-0,55	-0,55	3,62	3,55	-0,67	-0,85
- Πλούσια	5.399,3	-0,66	-0,62	4,70	3,49	-0,71	-3,82
Αγροτικά νοικοκυριά	2.380	-0,39	-0,44	2,88	2,59	-0,54	-1,13
Αστικά νοικοκυριά	16.041	-0,67	-0,69	3,81	4,12	-0,82	-1,99
Ανειδίκευτα	7.115	-0,70	-0,69	3,57	3,63	-0,84	-1,28
Ημειδίκευμένα	4.131	-0,68	-0,69	3,83	4,46	-0,80	-1,62
Ειδικευμένα	4.795	-0,64	-0,68	4,15	4,56	-0,81	-3,34
Εργαζόμενα	18.420	-0,64	-0,66	3,69	3,92	-0,78	-1,88
Μη εργαζόμενα	7.403	-0,35	-0,30	3,47	3,29	-0,36	-0,26

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4
Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΕΦ+10 ΜΑ	ΕΦ+10 ΣΑ	ΣΥΝΤ-5 ΣΑ	ΚΛ+1 ΣΑ	ΦΠΑ+1 ΣΑ	ΦΟΡ5 ΣΑ
Φυτική παραγωγή	167	-0,16	-0,20	0,94	0,95	-0,19	-0,33
Ζωική - Δασική παραγωγή	76	-0,26	-0,30	1,23	1,24	-0,24	-0,43
Ορυχεία - Ενέργεια	176	-0,42	-0,42	0,97	0,98	-0,17	-0,34
Παραγωγή τροφίμων	73	-0,06	-0,08	0,97	0,98	-0,20	-0,34
Ποτοποιία (15Ι)	12	-0,61	-0,65	1,06	1,09	-0,21	-0,43
Επεξεργασία καπνού (16Α)	8	-1,74	-1,74	0,58	0,59	-0,10	-0,20
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	154	-0,19	-0,21	0,57	0,58	-0,10	-0,24
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	150	-0,41	-0,42	0,20	0,21	-0,04	-0,08
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	50	-0,41	-0,38	0,13	0,14	-0,02	-0,06
Κατασκευές	459	-0,09	-0,10	0,10	0,10	-0,02	-0,04
Μεταφορές - Επικοινωνίες	230	-0,31	-0,34	0,43	0,44	-0,08	-0,17
Εμπόριο	203	-0,20	-0,22	0,36	0,37	-0,07	-0,14
Υπηρεσίες κατοικιών	4	-0,02	-0,05	0,58	0,60	-0,13	-0,22
Υπηρεσίες υγείας	54	0,04	0,00	0,61	0,63	-0,11	-0,24
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	50	0,00	-0,06	0,27	0,28	-0,06	-0,12
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	112	0,06	0,03	0,87	0,89	-0,18	-0,37
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	179	-0,51	-0,54	0,45	0,46	-0,08	-0,18
Υπηρεσίες δημόσιες	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Αγροτικός τομέας (κλάδοι 1 έως 2)	243,08	-0,19	-0,23	1,03	1,04	-0,21	-0,36
Υπόλοιποι τομείς (κλάδοι 3 έως 18)	1.912,49	-0,23	-0,25	0,43	0,44	-0,08	-0,17

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5

Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από νοικοκυριά και επιχειρήσεις

(Ποσοστιαίες μεταβολές σε σταθερές τιμές)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΕΦ+10 ΜΑ	ΕΦ+10 ΣΑ	ΣΥΝΤ-5 ΣΑ	ΚΛ+1 ΣΑ	ΦΠΑ+1 ΣΑ	ΦΟΡ5 ΣΑ
Μη εργαζόμενα	330	1,09	0,46	-67,95	-63,82	0,50	2,51
Φτωχά	4	4,10	2,19	-100,00	-100,00	2,39	4,94
Μεσαία	178	1,52	0,75	-90,90	-70,54	0,68	1,16
Πλούσια	148	0,50	0,06	-39,11	-54,37	0,23	4,09
Αγροτικά	76	0,98	-0,25	-96,76	-88,10	-0,43	37,96
Φτωχά	1	7,27	2,20	-100,00	-100,00	2,48	99,71
Μεσαία	46	1,55	0,11	-126,71	-110,22	-0,32	30,34
Πλούσια	29	-0,18	-0,90	-40,74	-44,26	-0,71	47,72
Αστικά ανειδίκευτα	290	-0,46	-1,26	-79,58	-80,88	-1,64	28,20
Φτωχά	4	0,81	-1,34	-100,00	-100,00	-1,53	47,18
Μεσαία	192	-0,40	-1,24	-93,46	-93,50	-1,69	19,48
Πλούσια	94	-0,65	-1,29	-41,99	-43,89	-1,55	43,20
Αστικά ημειδίκευμένα	202	-0,47	-1,13	-74,08	-86,70	-1,36	31,40
Φτωχά	1	2,02	-1,16	-100,00	-100,00	0,85	42,91
Μεσαία	110	-0,32	-1,12	-100,00	-100,00	-1,41	36,12
Πλούσια	91	-0,66	-1,13	-40,64	-48,24	-1,32	23,62
Αστικά ειδικευμένα	315	-0,38	-1,12	-61,13	-67,20	-1,44	49,78
Φτωχά	0	4,36	-0,59	-100,00	-100,00	3,97	77,60
Μεσαία	104	-0,10	-1,00	-100,00	-100,00	-1,34	42,98
Πλούσια	211	-0,53	-1,18	-41,63	-43,10	-1,50	53,07
Σύνολο νοικοκυριών	1.213	0,07	-0,67	-71,78	-74,10	-0,88	27,94
Επιχειρήσεις	916,2	-0,90	-0,88	1,05	1,08	-1,09	-0,41
- Φτωχά	10	2,99	0,39	-100,00	-100,00	0,79	38,36
- Μεσαία	630	0,35	-0,52	-98,18	-96,05	-0,81	21,85
- Πλούσια	573	-0,29	-0,85	-40,83	-48,09	-0,99	34,45
Αγροτικά νοικοκυριά	76	0,98	-0,25	-96,76	-88,10	-0,43	37,96
Αστικά νοικοκυριά	807	-0,43	-1,17	-71,01	-77,00	-1,49	37,41
Ανειδίκευτα	290	-0,46	-1,26	-79,58	-80,88	-1,64	28,20
Ημειδίκευμένα	202	-0,47	-1,13	-74,08	-86,70	-1,36	31,40
Ειδικευμένα	315	-0,38	-1,12	-61,13	-67,20	-1,44	49,78
Εργαζόμενα	883	0,47	-1,09	-71,69	-76,39	-0,79	37,00
Μη εργαζόμενα	330	1,09	0,46	-67,95	-63,82	0,50	2,51

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.6
Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΕΦ+ 10 ΜΑ	Μετα- βολή (%)	ΕΦ+ 10 ΣΑ	Μετα- βολή (%)	ΣΥΝΤ- 5 ΣΑ	Μετα- βολή (%)	ΚΛ+ 1 ΣΑ	Μετα- βολή (%)	ΦΠΑ+ 1 ΣΑ	Μετα- βολή (%)	ΦΟΡ5 ΣΑ	Μετα- βολή (%)
Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1213	1224	0,86	1212	-0,13	361	-70,25	333	-72,54	1210	-0,27	1545	27,37
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,07		-0,67		-71,78		-74,10		-0,88		27,94
Φόρος επιχειρήσεων													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	916	915	-0,11	913	-0,34	940	2,58	940	2,64	912	-0,48	907	-0,98
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,90		-0,88		1,05		1,08		-1,09		-0,41
ΦΠΑ													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2093	2110	0,79	2106	0,58	2129	1,70	2130	1,75	2365	12,98	2080	-0,65
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			0,00		0,04		0,18		0,18		12,37		-0,07
Λοιποί έμμεσοι φόροι													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2052	2251	9,70	2247	9,47	2085	1,57	2085	1,61	2046	-0,28	2040	-0,58
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			8,92		8,93		0,04		0,05		-0,90		-0,01
Φόροι εισαγωγών													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	48	48	-0,03	48	-0,11	49	0,73	49	0,75	48	-0,14	48	-0,28
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,81		-0,65		-0,80		-0,81		-0,75		0,29
Σύνολο													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	6324	6549	3,56	6525	3,19	5563	-12,02	5538	-12,43	6582	4,08	6621	4,70
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			2,77		2,65		-13,55		-13,99		3,47		3,28
Εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	3844	3855	0,29	3842	-0,05	3905	1,59	3907	1,64	3833	-0,30	3820	-0,61
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,49		-0,59		0,06		0,08		-0,91		-0,04
Επιδότησεις													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-916	-919	0,40	-917	0,10	-930	1,58	-930	1,60	-913	-0,31	-911	-0,57
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,39		-0,44		0,05		0,04		-0,92		0,01
Έλλειμμα/ Πλεόνασμα Προϋπολογισμού													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-2236	-2079	-7,00	-2083	-6,82	-3098	38,55	-3125	39,77	-2071	-7,37	-1901	-14,97
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-7,78		-7,36		37,02		38,21		-7,98		-14,40
Ως % στο ΑΕΠ	-7,47	-6,89	-7,71	-6,93	-7,26	-10,17	36,11	-10,25	37,25	-6,88	-7,91	-6,39	-14,39
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών													
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1052	1008	-4,17	1017	-3,36	1023	-2,83	1022	-2,90	1043	-0,85	1064	1,13
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-4,95		-3,90		-4,36		-4,47		-1,47		1,71
Ως % στο ΑΕΠ	3,52	3,34	-4,90	3,38	-3,82	3,36	-4,54	3,35	-4,66	3,47	-1,43	3,58	1,83

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.7

Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο κατά κατηγορία νοικοκυριών

(Ποσοστιαίες μεταβολές από τα αρχικά ποσά)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΕΦ+10 ΜΑ	ΕΦ+10 ΣΑ	ΣΥΝΤ-5 ΣΑ	ΚΛ+1 ΣΑ	ΦΠΑ+1 ΣΑ	ΦΟΡ5 ΣΑ
Μη εργαζόμενα							
Φτωχά	7	4,25	2,73	-100,00	-100,00	3,00	4,37
Μεσαία	84	2,17	1,30	-89,37	-68,97	1,29	0,58
Πλούσια	419	1,19	0,60	-37,59	-52,81	0,84	3,51
Αγροτικά							
Φτωχά	5	3,16	2,74	-100,00	-100,00	3,09	99,14
Μεσαία	67	1,58	0,65	-100,00	-100,00	0,29	29,76
Πλούσια	870	0,41	-0,36	-39,21	-42,70	-0,09	47,14
Αστικά ανειδίκευτα							
Φτωχά	8	0,90	-0,80	-100,00	-100,00	-0,92	46,60
Μεσαία	99	0,30	-0,70	-93,93	-93,94	-1,07	18,91
Πλούσια	700	0,09	-0,75	-40,46	-44,33	-0,94	44,62
Αστικά ημιειδικευμένα							
Φτωχά	8	1,72	-0,62	-100,00	-100,00	1,46	42,34
Μεσαία	112	0,32	-0,58	-99,58	-100,00	-0,80	33,55
Πλούσια	583	0,10	-0,59	-39,11	-46,68	-0,70	23,05
Αστικά ειδικευμένα							
Φτωχά	10	2,68	-0,05	-100,00	-100,00	4,58	77,03
Μεσαία	130	0,46	-0,46	-98,52	-100,00	-0,73	42,41
Πλούσια	811	0,17	-0,63	-40,10	-43,53	-0,89	52,50

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΣΥΝΘΕΤΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

Τα σενάρια που μελετήθηκαν στα Κεφάλαια 5 και 6 αφορούν μεμονωμένες αλλαγές φορολογικών μέτρων. Είναι χρήσιμα διότι δείχνουν τις αλλαγές που μπορούν να επιφέρουν τα διάφορα μέτρα ξεχωριστά. Ποιες όμως είναι οι αλλαγές από σύνθετα σενάρια που περιλαμβάνουν πολλές αλλαγές μαζί; Στο παρόν κεφάλαιο μελετώνται οι επιπτώσεις από σύνθετα σενάρια φορολογικής μεταρρύθμισης. Τέτοια σενάρια βέβαια είναι δύσκολο να προσδιοριστούν, αλλά με οδηγό την έκθεση της ΕΑΕΦΣ, καθώς και τις επιμέρους επιπτώσεις προσδιορίστηκαν ορισμένα σενάρια για μελέτη.

Στην ουσία οι επιμέρους επιπτώσεις που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια μπορούν να θεωρηθούν ως οι οριακές αλλαγές από κάθε μέτρο φορολογικής πολιτικής. Παρά το γεγονός ότι το υπόδειγμα δεν είναι γραμμικό, σε πρώτη προσέγγιση η αλλαγή ΔY σε μία μεταβλητή Y από αλλαγή ΔX σε μία φορολογική μεταβλητή X , που είναι ίση με α φορές την αλλαγή ΔX_0 που ορίστηκε στην προσομοίωση στο αντίστοιχο σενάριο των προηγούμενων κεφαλαίων, είναι ίση με α επί την αλλαγή ΔY_0 που παρουσιάστηκε στους προηγούμενους πίνακες. Κατά συνέπεια αν μία φορολογική μεταρρύθμιση αντιστοιχεί σε αλλαγές σε διάφορες φορολογικές μεταβλητές και μπορεί να εκφραστεί ως

$$\{\alpha_1 \Delta X_1, \alpha_2 \Delta X_2, \alpha_3 \Delta X_3, \dots\} \quad (1)$$

δηλαδή ως σύνολο διαφόρων αλλαγών, κάθε μία από τις οποίες είναι ίση με α_i επί την αλλαγή ΔX_i που ορίστηκε στην προσομοίωση στο αντίστοιχο σενάριο των προηγούμενων κεφαλαίων, τότε η αντίστοιχη αλλαγή στην ενδογενή μεταβλητή Y μπορεί να βρεθεί σε πρώτη προσέγγιση ως

$$\Delta Y = \sum_i \alpha_i \Delta Y_i \quad (2)$$

Αυτός ο απλός τύπος είναι πολύ χρήσιμος και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από την πολιτεία ως οδηγός για τις επιπτώσεις οποιαδήποτε φορολογικής μεταρρύθμισης, με βάση τα αποτελέσματα που δείχθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια. Βέβαια οι ενδογενείς μεταβλητές του υποδείγματος (δηλαδή της οικονομίας) είναι πολλές και κάθε φορολογική αλλαγή μπορεί να έχει αντικρουόμενες επιπτώσεις σε διαφορετικές μεταβλητές. Η μέθοδος όμως που προτείνεται εδώ, σε συνδυασμό με τα μερικά αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα δύο κεφάλαια, μπορούν να κάνουν πολύ πιο εύκολη τη μελέτη οποιασδήποτε φορολογικής μεταρρύθμισης. Επίσης, πρέπει να επισημανθεί ότι το υπόδειγμα, παρ' όλο που δεν είναι γραμμικό, δίνει σχεδόν συμμετρικά αποτελέσματα για αλλαγές στις διάφορες μεταβλητές πολιτικής. Δηλαδή, αν ένα σενάριο προσομοιωθεί με μείωση κάποιου συγκεκριμένου φόρου, η προσομοίωση με μία ίση σε απόλυτη τιμή αύξηση του ίδιου φόρου οδηγεί σε μεταβολές στις ενδογενείς μεταβλητές που είναι σε μεγάλο βαθμό ίσες αλλά με αντίθετα πρόσημα από εκείνες της αρχικής προσομοίωσης.

Μετά από διάφορες προσομοιώσεις σύνθετων σεναρίων καταλήξαμε και παρουσιάζουμε ένα σενάριο το οποίο φαίνεται ότι είναι και κοντά στις προτάσεις της ΕΑΕΦΣ, αλλά και λογικό με βάση τα αποτελέσματα των ατομικών σεναρίων. Τα κριτήρια με τα οποία διαλέξαμε τις φορολογικές αλλαγές για προσομοίωση είναι τα εξής. Πρώτον, κρίναμε ότι οποιαδήποτε φορολογική μεταρρύθμιση πρέπει να μην διαταράξει πολύ τη δημοσιονομική ισορροπία που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια. Δεύτερον, κρίναμε ότι οποιαδήποτε φορολογική μεταρρύθμιση δεν πρέπει να λειτουργήσει αντιπροοδευτικά. Τρίτον κρίνουμε ότι ένας παράγων ο οποίος πρέπει να ληφθεί υπόψη στην οποιαδήποτε φορολογική μεταρρύθμιση είναι η μείωση της φοροδιαφυγής.

Με βάση τα κριτήρια αυτά, και με βάση τις επιμέρους επιδράσεις στα δημόσια έσοδα και την κατανομή εισοδήματος από τα επιμέρους φορολογικά μέτρα που μελετήθηκαν στα Κεφάλαια 5 και 6, προσδιορίστηκε ένα σενάριο φορολογικής μεταρρύθμισης το οποίο περιλαμβάνει τις εξής αλλαγές:

- Μείωση του φορολογικού συντελεστή του πρώτου φορολογικού κλιμακίου (από 1 εκατ. μέχρι 2,5 εκατ.) κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες.

Καθόσον ο συντελεστής αυτός είναι 5%, αυτή η υπόθεση στην ουσία αντιστοιχεί με αύξηση του αφορολόγητου ορίου από 1 εκατ. σε 2,5 εκατ. δρχ. Όπως δείχθηκε πιο πάνω, ο φορολογικός αυτός συντελεστής έχει σημαντικές επιπτώσεις στους άμεσους φόρους αλλά και είναι πολύ αντιπροοδευτικός, άρα η μείωσή του αναμένεται να ωφελήσει κυρίως τα φτωχά νοικοκυριά και κατά ένα μικρότερο μέρος τα μεσαία.

- Μείωση όλων των υπόλοιπων φορολογικών συντελεστών κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες.
- Αύξηση όλων των συντελεστών ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα.
- Αύξηση όλων των συντελεστών έμμεσων φόρων κατά 10%.

Οι Πίνακες 7.1-7.7 δείχνουν τις αλλαγές στις ενδογενείς μεταβλητές από τις μεταρρυθμίσεις που περιγράφονται παραπάνω. Οι πίνακες δείχνουν τέσσερα διαφορετικά σενάρια, σε αντίστοιχες στήλες. Η πρώτη στήλη προσομοιώνει το σύνθετο σενάριο που περιγράφηκε, με τις υποθέσεις περί δομής της οικονομίας που έγιναν στο Κεφάλαιο 5. Δηλαδή υποθέτουμε ότι οι αμοιβές εργασίας είναι μεταβλητές. Η δεύτερη στήλη προσομοιώνει το ίδιο ακριβώς σενάριο, αλλά με τη μακροοικονομική υπόθεση ότι οι ονομαστικές αμοιβές σε όλες τις κατηγορίες εργασίας είναι σταθερές.

Η τρίτη και η τέταρτη στήλη προσομοιώνουν τα ίδια σενάρια όπως στις πρώτες δύο στήλες αλλά με τον πρόσθετο περιορισμό ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα μένει ως ποσοστό του ΑΕΠ σταθερό. Όταν επιβάλουμε ένα πρόσθετο περιορισμό στο υπόδειγμα, πρέπει να ορίσουμε μία επιπλέον ελεύθερη μεταβλητή, για να μπορέσει το υπόδειγμα να έχει λύση. Η μεταβλητή που υποθέσαμε ότι είναι ελεύθερη σε αυτή την περίπτωση είναι το συνολικό επίπεδο της φοροδιαφυγής, ως ποσοστό του συνολικού ατομικού εισοδήματος φυσικών προσώπων. Στην ουσία οι προσομοιώσεις αυτές απαντούν στο εξής ερώτημα. Αν γίνουν οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις που δείχνονται πιο πάνω, τότε κατά πόσον πρέπει να μειωθεί (ή να αυξηθεί) το επίπεδο της φοροδιαφυγής για να μείνει το δημοσιονομικό έλλειμμα σταθερό; Οποιοδήποτε σενάριο σύνθετης φορολογικής μεταρρύθμισης μπορεί να προσομοιωθεί με αυτούς τους τρόπους στο υπόδειγμα, έτσι ώστε να γίνει σαφές όχι μόνο το επίπεδο των μεταβολών στις ενδογενείς μεταβλητές και το δημοσιονομικό έλλειμμα, αλλά

και να βρεθεί το ύψος της μείωσης της φοροδιαφυγής που θα το καταστήσει δημοσιονομικά ουδέτερο.

Η πρώτη παρατήρηση από την πρώτη και δεύτερη στήλη του Πίνακα 7.1 είναι ότι η παραπάνω φορολογική μεταρρύθμιση ενέχει αρκετά σημαντικές μακροοικονομικές επιπτώσεις. Τα μεγέθη των αλλαγών όμως φαίνεται ότι είναι συνάρτηση των υποθέσεων περί μακροοικονομικού κλεισίματος της οικονομίας. Στην περίπτωση που η ελληνική οικονομία συμπεριφέρεται ως νεοκλασική, τότε το υπόδειγμα προβλέπει μείωση του ΑΕΠ και σημαντική αύξηση του επιπέδου τιμών του ΔΤΚ κατά 4%. Επίσης προβλέπει μείωση των πραγματικών αμοιβών κατά 0,6% και μείωση του αριθμού των απασχολούμενων κατά 10 περίπου χιλιάδες ή περίπου 0,24%. Αν όμως η ελληνική οικονομία συμπεριφέρεται ως κεϋνσιανή, δηλαδή με υπερβάλλουσα προσφορά εργασίας με σταθερές ονομαστικές αμοιβές, τότε το υπόδειγμα δείχνει ότι η ίδια φορολογική μεταρρύθμιση οδηγεί σε αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 0,07%, μικρότερη αύξηση του ΔΤΚ (2,4%), και πολύ μεγαλύτερη μείωση των πραγματικών αμοιβών (κατά 2,4%, δηλαδή το ίδιο ποσοστό με την αύξηση του ΔΤΚ, καθόσον οι ονομαστικές αμοιβές μένουν σταθερές). Επίσης σε αυτή την περίπτωση η απασχόληση αυξάνεται κατά 0,29%. Αν η ελληνική οικονομία συμπεριφέρεται ως μείγμα των δύο παραπάνω υποθέσεων, τότε φαίνεται ότι η φορολογική μεταρρύθμιση που προσομοιώθηκε είναι μακροοικονομικά μάλλον ουδέτερη, με σίγουρη μόνο τη μείωση των πραγματικών αμοιβών.

Ο Πίνακας 7.3 δείχνει ότι τα πραγματικά εισοδήματα όλων των κατηγοριών νοικοκυριών αυξάνονται με το πρώτο σενάριο, αλλά με το κεϋνσιανό κλείσιμο τα πραγματικά εισοδήματα των φτωχών νοικοκυριών φαίνεται ότι μειώνονται κατά 0,3%. Καθόσον όμως η μείωση αυτή είναι μικρή σε σχέση με την αρκετά μεγάλη αύξηση των εισοδημάτων των μεσαίων και πλούσιων νοικοκυριών, και καθόσον δεν είναι σίγουρο το ποιο είναι το κλείσιμο που αντιπροσωπεύει καλύτερα την ελληνική οικονομία, το συμπέρασμα είναι ότι η φορολογική μεταρρύθμιση που προσομοιώνεται επηρεάζει θετικά τα πραγματικά εισοδήματα των μεσαίων και πλούσιων νοικοκυριών, χωρίς να μειώνει σημαντικά τα εισοδήματα των φτωχών.

Ο Πίνακας 7.5 δείχνει ότι τα έσοδα του Δημοσίου από άμεση φορολογία των νοικοκυριών μειώνονται αισθητά, και στο σύνολο κατά 53%. Οι

μεταβολές αυτές είναι αρκετά εύρωστες ως προς την υπόθεση κλεισίματος. Οι προτεινόμενες αλλαγές όμως φαίνεται ότι είναι φορολογικά προοδευτικές, με την έννοια ότι οδηγούν σε πλήρη απάλειψη των άμεσων φόρων από τα φτωχά νοικοκυριά, μείωση της άμεσης φορολογικής επιβάρυνσης των μεσαίων νοικοκυριών κατά 80% και μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης των πλούσιων νοικοκυριών κατά 21%.

Ο Πίνακας 7.6 δείχνει ότι η φορολογική μεταρρύθμιση που προσομοιώνεται οδηγεί σε μία ανακατανομή των φόρων στα δημόσια έσοδα. Ενώ τα έσοδα από άμεσους φόρους μειώνονται κατά 50% περίπου, τα έσοδα από ΦΠΑ αυξάνονται κατά 13% σε πραγματικούς όρους, και τα έσοδα από τους άλλους έμμεσους φόρους αυξάνονται σε πραγματική βάση κατά 8%. Στο σύνολο όμως τα δημόσια έσοδα αυξάνονται κατά 0,45% ονομαστικά και μειώνονται κατά 3,6% πραγματικά. Ως ποσοστό του ΑΕΠ το έλλειμμα αυξάνεται κατά 9,3% ή κατά 0,7 ποσοστιαίες μονάδες. Άρα η φορολογική μεταρρύθμιση που προσομοιώθηκε οδηγεί σε αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Τα σενάρια που δείχνονται στις δύο τελευταίες στήλες υποθέτουν, όπως ήδη αναφέρθηκε, ότι η φοροδιαφυγή μειώνεται έτσι ώστε να κρατηθεί σταθερό το έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Το νέο επίπεδο φοροδιαφυγής σε σύγκριση με εκείνο του αρχικού σεναρίου δείχνεται στην τελευταία σειρά του Πίνακα 5.6. Από εκεί φαίνεται ότι χρειάζεται μείωση του συνολικού επιπέδου της φοροδιαφυγής κατά 35,6% (ή 44% με το κεϋνσιανό κλείσιμο) για να κρατηθεί το έλλειμμα του Προϋπολογισμού σταθερό ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Ο Πίνακας 7.1 δείχνει ότι οι μακροοικονομικές επιπτώσεις του σύνθετου σεναρίου που προσομοιώθηκε μαζί με τη μείωση της φοροδιαφυγής, έτσι ώστε να το καταστήσει δημοσιονομικά ουδέτερο, οδηγεί σε μικρότερη μείωση του ΑΕΠ (και αντίστοιχα μικρότερη αύξηση με το κεϋνσιανό κλείσιμο), και αντίστοιχα μικρότερες αυξήσεις του ΔΤΚ. Ο Πίνακας 7.3 όμως δείχνει ότι τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών, κυρίως των μεσαίων και πλούσιων, αλλάζουν πολύ διαφορετικά από ό,τι στα σενάρια χωρίς την ταυτόχρονη πάταξη της φοροδιαφυγής. Από τον πίνακα φαίνεται ότι, ενώ οι αλλαγές στα πραγματικά εισοδήματα των φτωχών

νοικοκυριών δεν είναι στην ουσία διαφορετικές από αυτές που δείχνονται στις πρώτες δύο στήλες, οι αυξήσεις στα εισοδήματα των μεσαίου εισοδήματος νοικοκυριών είναι αρκετά μικρότερες, και τα πραγματικά εισοδήματα των πλούσιων νοικοκυριών μειώνονται και στα δύο σενάρια των δύο τελευταίων στηλών. Αυτό βέβαια διότι, όπως δείχθηκε νωρίτερα, η φοροδιαφυγή λειτουργεί πολύ αντιπροοδευτικά στην Ελλάδα και, κατά συνέπεια, η πάταξή της σε συνδυασμό με την προσομοιούμενη φορολογική μεταρρύθμιση λειτουργεί έτσι ώστε να ωφελούνται κυρίως τα μεσαίου εισοδήματος νοικοκυριά και να βλάπτονται τα πλούσια. Η μείωση φαίνεται ότι επιδρά κυρίως στα αστικά νοικοκυριά, ενώ τα πραγματικά εισοδήματα των αγροτικών νοικοκυριών αυξάνονται.

Ο Πίνακας 7.5 δείχνει ότι σε αυτή την περίπτωση τα φορολογικά έσοδα του Δημοσίου από άμεση φορολογία εξακολουθούν να εξαλείφονται για τα φτωχά νοικοκυριά, και μειώνονται λιγότερο για τα μεσαία, αλλά αυξάνονται μόνο οριακά για τα πλούσια, κατά 3,8-6,9% ανάλογα με την υπόθεση κλεισίματος. Το ίδιο φαίνεται και στον Πίνακα 7.7, όπου οι κατά κεφαλήν άμεσοι φόροι των μη αγροτικών πλούσιων φορολογουμένων φαίνεται ότι αυξάνονται, ενώ μειώνονται σημαντικά, αλλά λιγότερο από τα πρώτα δύο σενάρια που υποθέτουν αμετάβλητη φοροδιαφυγή, οι άμεσοι φόροι των φτωχών και μεσαίου εισοδήματος φορολογουμένων.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 7

Σύνθετα σενάρια φορολογικής μεταρρύθμισης

Οι στήλες αντιστοιχούν στα εξής σενάρια:

- SYNEE MA. Σύνθετο σενάριο όπως περιγράφεται στο Κεφάλαιο 4 με ελεύθερο έλλειμμα και μεταβλητές αμοιβές εργασίας.
- SYNEE ΣΑ. Το ίδιο σενάριο αλλά με σταθερές ονομαστικές αμοιβές εργασίας.
- ΣΥΝΣΕ MA. Το ίδιο σενάριο αλλά με σταθερό δημοσιονομικό έλλειμμα και μεταβλητό το ποσοστό φοροδιαφυγής.
- ΣΥΝΣΕ ΣΑ. Το ίδιο με το προηγούμενο σενάριο αλλά με σταθερές αμοιβές εργασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.1

Επίδραση στα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

(Ποσοστιαίες μεταβολές)

Πραγματικά μεγέθη	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΣΥΝΕΕ ΜΑ	ΣΥΝΕΕ ΣΑ	ΣΥΝΣΕ ΜΑ	ΣΥΝΣΕ ΣΑ
ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών - δισεκ. δρχ.	26.657	-0,13	0,07	-0,14	0,00
Ιδιωτικές επενδύσεις - δισεκ. δρχ.	4.741	0,08	0,02	0,00	-0,06
Εξαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	5.246	-0,59	-0,25	-0,44	-0,17
Εισαγωγές (Σύνολο) - δισεκ. δρχ.	7.634	0,70	0,19	0,41	-0,01
Ιδιωτική κατανάλωση - δισεκ. δρχ.	19.253	0,23	0,23	0,09	0,05
Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,145	4,01	2,37	3,18	1,86
Πραγματικός μισθός - Σύνολο	1,245	-0,58	-2,37	-0,62	-1,86
Πραγματικός μισθός στους μισθωτούς					
στον αγροτικό τομέα	27,449	-0,05	-2,37	-0,06	-1,86
στοις ανειδίκευτους - αστικό τομέα	2,120	-0,46	-2,37	-0,51	-1,86
στοις ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	1,517	-0,65	-2,37	-0,67	-1,86
στοις ειδικευμένους - αστικό τομέα	1,087	-0,69	-2,37	-0,69	-1,86
Πραγματικός μισθός στους αυτοαπασχολούμενους					
στον αγροτικό τομέα	1,01	-0,46	-2,37	-0,52	-1,86
στοις ανειδίκευτους - αστικό τομέα	1,39	-0,51	-2,37	-0,58	-1,86
στοις ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	0,88	-0,72	-2,37	-0,75	-1,86
στοις ειδικευμένους - αστικό τομέα	0,77	-0,74	-2,37	-0,76	-1,86
Μεταβολές από το σενάριο βάσης					
Απασχολούμενοι - σε χιλιάδες	4.252	-9,975	12,028	-10,543	4,405
Μισθωτοί					
στον αγροτικό τομέα	49,1	-0,010	0,011	-0,011	0,005
στοις ανειδίκευτους - αστικό τομέα	600,8	-1,067	1,411	-1,184	0,546
στοις ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	802,8	-2,010	1,586	-2,078	0,398
στοις ειδικευμένους - αστικό τομέα	1.056,1	-2,778	2,547	-2,844	0,816
Αυτοαπασχολούμενοι					
στον αγροτικό τομέα	638	-1,132	2,743	-1,276	1,373
στοις ανειδίκευτους - αστικό τομέα	149	-0,292	0,567	-0,331	0,243
στοις ημειδίκευμένους - αστικό τομέα	275	-0,766	0,936	-0,805	0,316
στοις ειδικευμένους - αστικό τομέα	681	-1,922	2,226	-2,015	0,708

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.2

Ποσοστιαίες μεταβολές στην παραγωγή κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΣΥΝΕΕ ΜΑ	ΣΥΝΕΕ ΣΑ	ΣΥΝΣΕ ΜΑ	ΣΥΝΣΕ ΣΑ
Φυτική παραγωγή	2.561,1	0,01	0,16	-0,03	0,08
Ζωική - Δασική παραγωγή	1.134,7	0,07	0,18	0,00	0,07
Ορυχεία - Ενέργεια	2.283,7	-1,15	-0,91	-1,19	-1,04
Παραγωγή τροφίμων	3.833,8	0,05	0,20	0,02	0,12
Ποτοποιία (15I)	533,6	-0,09	-0,01	-0,16	-0,12
Επεξεργασία καπνού (16Α)	326,8	-0,90	-0,74	-0,87	-0,76
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	4.864,4	-0,02	0,10	-0,07	0,00
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	3.384,9	-0,20	-0,07	-0,19	-0,09
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	1.693,9	-0,53	-0,18	-0,44	-0,18
Κατασκευές	4.083,0	0,02	0,01	0,00	-0,02
Μεταφορές - Επικοινωνίες	2.469,3	-0,15	0,00	-0,16	-0,07
Εμπόριο	6.346,6	-0,09	-0,02	-0,09	-0,05
Υπηρεσίες κατοικιών	4.462,0	0,02	0,02	0,01	0,01
Υπηρεσίες υγείας	2.010,6	0,12	0,19	0,06	0,09
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	1.394,9	0,04	0,16	-0,01	0,07
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	3.386,7	0,16	0,18	0,08	0,06
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	3.611,8	-0,33	-0,22	-0,36	-0,28
Υπηρεσίες δημόσιες	2.789,7	0,00	0,01	0,00	0,00

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.3

Ποσοστιαίες μεταβολές στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών

(μετά τους φόρους)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΣΥΝΕΕ ΜΑ	ΣΥΝΕΕ ΣΑ	ΣΥΝΣΕ ΜΑ	ΣΥΝΣΕ ΣΑ
Μη εργαζόμενα	7.403	2,00	2,33	1,88	2,08
Φτωχά	590	0,47	0,32	0,42	0,29
Μεσαία	5.345	2,31	2,65	2,24	2,45
Πλούσια	1.467	1,46	1,98	1,18	1,47
Αγροτικά	2.380	1,71	1,47	0,83	0,45
Φτωχά	296	0,77	-0,41	0,58	-0,33
Μεσαία	1.839	1,98	1,86	1,40	1,18
Πλούσια	245	0,86	0,79	-3,13	-4,06
Αστικά ανειδίκευτα	7.115	1,30	1,28	0,35	0,13
Φτωχά	654	0,14	-0,42	-0,14	-0,59
Μεσαία	5.558	1,53	1,53	0,92	0,78
Πλούσια	903	0,72	0,99	-2,80	-3,39
Αστικά ημιειδικευμένα	4.131	1,40	1,26	0,18	-0,19
Φτωχά	147	0,04	-1,41	0,06	-0,98
Μεσαία	3.135	1,56	1,43	0,52	0,20
Πλούσια	849	1,03	1,10	-1,07	-1,49
Αστικά ειδικευμένα	4.795	1,32	1,08	-1,18	-1,90
Φτωχά	58	0,63	-2,89	0,96	-1,52
Μεσαία	2.801	1,64	1,24	0,35	-0,21
Πλούσια	1.936	0,87	0,96	-3,47	-4,36
Σύνολο νοικοκυριών	25.823	1,56	1,56	0,52	0,29
- Φτωχά	1.744,3	0,37	-0,33	0,22	-0,31
- Μεσαία	18.679,5	1,82	1,82	1,19	1,05
- Πλούσια	5.399,3	1,03	1,26	-1,70	-2,15
Αγροτικά νοικοκυριά	2.380	1,71	1,47	0,83	0,45
Αστικά νοικοκυριά	16.041	1,33	1,21	-0,15	-0,56
Ανειδίκευτα	7.115	1,30	1,28	0,35	0,13
Ημιειδικευμένα	4.131	1,40	1,26	0,18	-0,19
Ειδικευμένα	4.795	1,32	1,08	-1,18	-1,90
Εργαζόμενα	18.420	1,38	1,25	-0,02	-0,43
Μη εργαζόμενα	7.403	2,00	2,33	1,88	2,08

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.4

Ποσοστιαίες μεταβολές στις επενδύσεις κατά κλάδο

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΣΥΝΕΕ ΜΑ	ΣΥΝΕΕ ΣΑ	ΣΥΝΣΕ ΜΑ	ΣΥΝΣΕ ΣΑ
Φυτική παραγωγή	167	0,61	0,36	0,32	0,08
Ζωική - Δασική παραγωγή	76	0,74	0,45	0,37	0,08
Ορυχεία - Ενέργεια	176	0,17	0,19	-0,06	-0,10
Παραγωγή τροφίμων	73	0,64	0,49	0,37	0,20
Ποτοποιία (15I)	12	0,24	-0,02	-0,12	-0,39
Επεξεργασία καπνού (16A)	8	-1,36	-1,39	-1,50	-1,55
Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	154	0,22	0,13	0,03	-0,08
Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	150	-0,26	-0,29	-0,32	-0,36
Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	50	-0,54	-0,30	-0,52	-0,36
Κατασκευές	459	-0,01	-0,04	-0,04	-0,07
Μεταφορές - Επικοινωνίες	230	0,09	-0,07	-0,07	-0,22
Εμπόριο	203	0,13	0,00	0,00	-0,12
Υπηρεσίες κατοικιών	4	0,52	0,29	0,31	0,10
Υπηρεσίες υγείας	54	0,64	0,35	0,40	0,15
Υπηρεσίες εκπαίδευσης	50	0,44	0,08	0,27	-0,02
Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	112	0,73	0,53	0,42	0,21
Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	179	-0,07	-0,27	-0,25	-0,43
Υπηρεσίες δημόσιες	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Αγροτικός τομέας (κλάδοι 1 έως 2)	243,08	0,65	0,39	0,34	0,08
Υπόλοιποι τομείς (κλάδοι 3 έως 18)	1.912,49	0,11	0,01	-0,03	-0,13

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.5

Επίδραση στα άμεσα έσοδα του Δημοσίου από τα νοικοκυριά
και τις επιχειρήσεις

(Ποσοστιαίες μεταβολές σε σταθερές τιμές)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΣΥΝΕΕ ΜΑ	ΣΥΝΕΕ ΣΑ	ΣΥΝΣΕ ΜΑ	ΣΥΝΣΕ ΣΑ
Μη εργαζόμενα	330	-53,19	-58,47	-53,85	-53,86
Φτωχά	4	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	178	-81,42	-83,51	-81,21	-84,02
Πλούσια	148	-22,04	-24,49	-19,50	-20,66
Αγροτικά	76	-77,23	-83,12	-50,63	-49,04
Φτωχά	1	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	46	-100,00	-100,00	-87,42	-88,11
Πλούσια	29	-18,40	-22,37	13,53	20,00
Αστικά ανειδίκευτα	290	-61,99	-66,18	-42,13	-40,73
Φτωχά	4	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	192	-79,42	-83,98	-63,98	-66,23
Πλούσια	94	-20,32	-24,08	11,89	16,27
Αστικά ημειδίκευμένα	202	-52,52	-56,02	-30,23	-27,84
Φτωχά	1	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	110	-76,54	-80,79	-50,88	-48,28
Πλούσια	91	-22,41	-23,07	-4,24	-2,17
Αστικά ειδικευμένα	315	-36,70	-40,58	-1,11	3,85
Φτωχά	0	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	104	-70,81	-73,16	-40,19	-36,68
Πλούσια	211	-19,50	-23,17	18,51	24,16
Σύνολο νοικοκυριών	1.213	-52,95	-56,80	-33,23	-31,66
Επιχειρήσεις	916,2	-1,31	-1,18	-1,56	-1,53
- Φτωχά	10,1	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
- Μεσαία	629,7	-80,16	-84,71	-64,98	-64,87
- Πλούσια	573,4	-20,70	-23,92	3,80	6,85
Αγροτικά νοικοκυριά	76	-77,23	-83,12	-50,63	-49,04
Αστικά νοικοκυριά	807	-49,76	-53,65	-23,16	-20,12
Ανειδίκευτα	290	-61,99	-66,18	-42,13	-40,73
Ημειδίκευμένα	202	-52,52	-56,02	-30,23	-27,84
Ειδικευμένα	315	-36,70	-40,58	-1,11	3,85
Εργαζόμενα	883	-52,11	-56,18	-23,51	-22,60
Μη εργαζόμενα	330	-53,19	-58,47	-53,85	-53,86

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.6
Επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΣΥΝΕΕ ΜΑ	% Μετα- βολή	ΣΥΝΕΕ ΣΑ	% Μετα- βολή	ΣΥΝΣΕ ΜΑ	% Μετα- βολή	ΣΥΝΣΕ ΣΑ	% Μετα- βολή
Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1213	619	-48,94	553	-54,44	849	-30,05	852	-29,80
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-52,95		-56,80		-33,23		-31,66
Φόρος επιχειρήσεων									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	916	941	2,69	927	1,19	931	1,62	919	0,33
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-1,31		-1,18		-1,56		-1,53
ΦΠΑ									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2093	2444	16,73	2410	13,13	2424	13,80	2397	14,48
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			12,72		12,76		12,62		12,62
Λοιποί έμμεσοι φόροι									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	2052	2300	12,05	2268	10,51	2282	11,21	2257	9,95
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			8,04		8,14		8,03		8,09
Φόροι εισαγωγών									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	48	49	0,87	49	0,32	49	0,53	48	0,08
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-3,14		-2,04		-2,64		-1,78
Σύνολο									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	6324	6352	0,45	6206	-1,85	6535	3,34	6472	2,36
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-3,55		-4,22		0,16		0,50
Εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	3844	3968	3,22	3878	0,88	3928	2,18	3858	0,35
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-0,79		-1,48		-1,00		-1,51
Επιδότησεις									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-916	-943	2,95	-925	1,04	-935	2,07	-921	0,55
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-1,06		-1,33		-1,11		-1,31
Έλλειμμα/ Πλεόνασμα Προϋπολογισμού									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	-2236	-2552	14,15	-2578	13,28	-2313	3,45	-2278	1,87
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			10,14		12,92		0,27		0,01
Ως % στο ΑΕΠ	-7,47	-8,16	9,30	-8,40	12,50	-7,47	0,00	-7,47	0,00
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών									
Τρέχουσες τιμές σε δισεκ. δρχ.	1052	929	-11,76	985	-6,44	951	-9,60	995	-3,43
Μεταβολή σε σταθερές τιμές			-13,77		-8,81		-12,78		-7,29
Ως % στο ΑΕΠ	5,52	2,97	-13,51	3,21	-8,70	3,07	-12,62	3,26	-7,17
Επίπεδο φοροδιαφυγής						0,6441	-33,59	0,5603	-43,97

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.7
Επιπτώσεις στον μέσο φόρο ανά φορολογούμενο
κατά κατηγορία νοικοκυριών

(Ποσοστιαίες μεταβολές από τα αρχικά ποσά)

	Βάση. Απόλυτα μεγέθη	ΣΥΝΕΕ ΜΑ	ΣΥΝΕΕ ΣΑ	ΣΥΝΣΕ ΜΑ	ΣΥΝΣΕ ΣΑ
Μη εργαζόμενα					
Φτωχά	7,29	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	84,08	-77,42	-83,14	-78,03	-82,16
Πλούσια	418,76	-18,03	-22,12	-16,32	-18,80
Αγροτικά					
Φτωχά	4,91	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	66,65	-100,00	-100,00	-84,24	-86,25
Πλούσια	869,68	-14,39	-20,00	18,71	21,86
Αστικά ανειδίκευτα					
Φτωχά	7,87	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	98,52	-73,41	-81,61	-62,81	-64,37
Πλούσια	700,18	-16,31	-21,71	13,07	18,13
Αστικά ημειδίκευμένα					
Φτωχά	8,10	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	112,02	-72,53	-78,42	-47,70	-46,42
Πλούσια	583,09	-18,40	-22,71	-1,06	-0,30
Αστικά ειδικευμένα					
Φτωχά	9,94	-100,00	-100,00	-100,00	-100,00
Μεσαία	130,14	-66,80	-72,79	-37,01	-34,81
Πλούσια	810,60	-13,49	-20,81	21,69	26,02

Πηγή: Υπολογισμοί των συγγραφέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα αποτελεί προσαρμογή του υποδείγματος που είχε κατασκευαστεί από την ίδια ομάδα για την ανάλυση σεναρίων αλλαγής της αγροτικής πολιτικής στην Ελλάδα. Το προηγούμενο υπόδειγμα όμως χρειάστηκε μια αρκετά μεγάλη σειρά από αλλαγές για να χρησιμοποιηθεί. Εκτός από την αλλαγή στις κατηγορίες προϊόντων, έγιναν μεγάλες αλλαγές στη δομή του υποδείγματος που αφορά τη φορολογία, καθώς και την ενσωμάτωση της φοροδιαφυγής. Οι αλλαγές έγιναν έτσι ώστε να αντιστοιχούν στις ακριβείς φορολογικές κλίμακες φυσικών προσώπων και τον τρόπο με τον οποίο υπολογίζονται οι διάφοροι έμμεσοι φόροι. Το υπόδειγμα, όπως τελικά διαμορφώθηκε, αποτελεί το πρώτο εμπειρικό πλαίσιο για τη λεπτομερή διερεύνηση φορολογικής πολιτικής στην Ελλάδα και ειδικά για τις επιπτώσεις της φορολογίας στην κατανομή εισοδήματος.

Οι προσομοιώσεις που έγιναν έδειξαν τα εξής:

- Ο προοδευτικότερος τρόπος για να μειωθεί η άμεση φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι να μειωθεί ο συντελεστής φορολόγησης του πρώτου φορολογικού κλιμακίου.
- Η μείωση των φορολογικών συντελεστών εισοδήματος φυσικών προσώπων πρέπει να συνοδεύεται με μέτρα αύξησης των πόρων του Δημοσίου ή με μείωση των δημοσίων δαπανών, αν πρόκειται να μην διαταραχθεί η δημοσιονομική ισορροπία που έχει επιτευχθεί τα πρόσφατα χρόνια, η οποία κατέστησε δυνατή την είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ.
- Η μείωση των φορολογικών συντελεστών στους φόρους φυσικών προσώπων κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες και η αύξηση των αντίστοιχων ορίων των φορολογικών κλιμακίων κατά 1 εκατομμύριο έχουν

περίπου τις ίδιες μακροοικονομικές, δημοσιονομικές και αναδιανεμητικές επιπτώσεις.

- Η τρέχουσα δομή του ΦΠΑ, όπως έχει εφαρμοστεί, έχει προοδευτικές επιδράσεις στα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών.
- Ο φόρος οиноπνεύματος δεν φαίνεται να έχει σημαντικές αρνητικές ή αναδιανεμητικές επιδράσεις και η αύξησή του μπορεί να αυξήσει τα δημόσια έσοδα, χωρίς να επηρεάσει πολύ αρνητικά την υπόλοιπη οικονομία.
- Η επιβολή ΦΠΑ 18% στις κατασκευές έχει αρνητικές επιδράσεις στη συνολική οικονομική δραστηριότητα και τις ιδιωτικές επενδύσεις, οδηγεί σε αντιπροοδευτική μείωση των πραγματικών εισοδημάτων των φορολογουμένων, αλλά μπορεί να επιφέρει σημαντικές δημοσιονομικές εισροές.
- Μία μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης είναι προοδευτικό μέτρο, και αντίθετα μία αύξησή τους είναι αντιπροοδευτική.
- Η μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης είναι μέτρο προοδευτικό όσον αφορά την κατανομή εισοδήματος, αλλά με μεγάλο δημοσιονομικό κόστος, πράγμα που σημαίνει ότι οποιαδήποτε τέτοια αλλαγή πρέπει να συνοδεύεται από μέτρα αναπλήρωσης της απώλειας φορολογικών εσόδων, για να μην διαταραχτεί η δημοσιονομική ισορροπία.
- Η αύξηση της φορολογίας της περιουσίας δεν έχει ουσιαστικές επιπτώσεις στο ΑΕΠ και τα φορολογικά έσοδα.
- Οποιαδήποτε γενική μείωση της φοροδιαφυγής λειτουργεί ως προοδευτικός φόρος.
- Τα παραπάνω συμπεράσματα είναι σε γενικές γραμμές εύρωστα ως προς μία ριζικά διαφορετική υπόθεση σχετικά με τη μακροοικονομική προσαρμογή της αγοράς εργασίας.

Οι αλλαγές που προσομοιώθηκαν από τη μεταβολή συγκεκριμένων φορολογικών συντελεστών έδειξαν τις αλλαγές από κάθε μέτρο ξεχωριστά. Αυτές οι αλλαγές μπορούν να συνδυαστούν γραμμικά, έτσι ώστε να δείχνουν κατά πρώτη προσέγγιση τις αλλαγές από συνθετότερα σενάρια

φορολογικής μεταρρύθμισης. Αυτό νομίζουμε ότι είναι και η μεγαλύτερη συμβολή αυτής της έρευνας.

Τέλος, έγινε προσομοίωση ενός σεναρίου φορολογικής μεταρρύθμισης, το οποίο θεωρούμε ότι είναι συμβατό με τις προτάσεις της ΕΑΕΦΣ και τις προτάσεις που κατά καιρούς έχουν δημοσιοποιηθεί. Το σενάριο περιλαμβάνει τις εξής αλλαγές:

- Μείωση του φορολογικού συντελεστή του πρώτου φορολογικού κλιμακίου (από 1 εκατ. μέχρι 2,5 εκατ. δρχ.) κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες. Καθόσον ο συντελεστής αυτός είναι 5%, αυτή η υπόθεση στην ουσία αντιστοιχεί με αύξηση του αφορολόγητου ορίου από 1 εκατ. σε 2,5 εκατομμύρια. δρχ. Όπως δείχθηκε πιο πάνω, ο φορολογικός αυτός συντελεστής έχει σημαντικές επιπτώσεις στους άμεσους φόρους αλλά και είναι πολύ αντιπροοδευτικός, άρα η μείωσή του αναμένεται να ωφελήσει κυρίως τα φτωχά νοικοκυριά και κατά ένα μικρότερο μέρος τα μεσαία.
- Μείωση όλων των υπόλοιπων φορολογικών συντελεστών κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες.
- Αύξηση όλων των συντελεστών ΦΠΑ κατά μία ποσοστιαία μονάδα.
- Αύξηση όλων των συντελεστών έμμεσων φόρων κατά 10%.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ένα τέτοιο σενάριο είναι δημοσιονομικά ουδέτερο, αν υπάρξει μία ταυτόχρονη μείωση της φοροδιαφυγής κατά 35%. Βέβαια το σενάριο μπορεί να γίνει δημοσιονομικά ουδέτερο με διαφορετικού μεγέθους αλλαγές στους επιμέρους φορολογικούς συντελεστές, χωρίς να αλλάξει το επίπεδο της φοροδιαφυγής. Οι προσομοιώσεις έδειξαν ότι ένα τέτοιο σενάριο, χωρίς την ταυτόχρονη πάταξη της φοροδιαφυγής, ωφελεί τα πραγματικά εισοδήματα όλων των νοικοκυριών, αλλά, αν μειωθεί η φοροδιαφυγή, τότε ωφελεί κυρίως τα εισοδήματα των μεσαίου εισοδήματος νοικοκυριών. Το σενάριο είναι προοδευτικό όσον αφορά τη φορολογία, με την έννοια ότι μειώνει τη φορολογία των μεσαίων νοικοκυριών, ενώ αυξάνει τη φορολογία των πλουσίων.

Τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν μπορούν να βοηθήσουν στον σχεδιασμό μίας φορολογικής μεταρρύθμισης, διότι έδειξαν τις δυνητικές

αλλαγές σε όλες τις κατηγορίες των μεταβλητών που μπορεί να ενδιαφέρουν μία κυβέρνηση. Τα αποτελέσματα επίσης έδειξαν τις δυνατότητες του υποδείγματος.

Είναι βέβαια γεγονός ότι, για να πετύχει μία φορολογική μεταρρύθμιση και να συντελέσει στην αύξηση του ΑΕΠ, πρέπει να συνδυαστεί και με άλλα μέτρα πολιτικής. Αυτό δεν αναλύθηκε στην παρούσα έρευνα, η οποία ανέλυσε τις επιπτώσεις μίας φορολογικής μεταρρύθμισης χωρίς άλλες αλλαγές πολιτικής. Η ανάλυση της αποτελεσματικότητας και συμπληρωματικότητας μίας φορολογικής μεταρρύθμισης με άλλα μέτρα είναι πολύ μεγάλο και δύσκολο θέμα και πρέπει να γίνει αντικείμενο μελλοντικής έρευνας.

Πιστεύουμε και ελπίζουμε ότι η πληροφόρηση που δόθηκε θα συντελέσει στην καλύτερη χάραξη των φορολογικών μεταρρυθμίσεων που εξετάζονται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Ο ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ – 1996

1.1. Εισαγωγή

Ο βασικός στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι η παρουσίαση του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής για την ελληνική οικονομία που χρησιμοποιήθηκε ως βάση για το υπόδειγμα, με έτος αναφοράς το 1996.

Η θεωρία γενικής ισορροπίας παρουσιάζει την πλήρη αλληλεξάρτηση όλων των τμημάτων ενός οικονομικού συστήματος. Επομένως, πρωταρχικός στόχος είναι η κατασκευή ενός μακροοικονομικού συστήματος πληροφόρησης, το οποίο θα παρουσιάζει αυτή την αλληλεξάρτηση των οικονομικών παραγόντων, παρέχοντας μία ολοκληρωμένη εικόνα για τη λειτουργία της αγοράς, τη διανομή του εισοδήματος, τον σχηματισμό κεφαλαίου κλπ. Ο Πίνακας Κοινωνικής Λογιστικής (ΠΚΛ) προέρχεται από τον συνδυασμό του συστήματος των λογαριασμών του Εθνικού Εισοδήματος, έχοντας ως βάση το κενσινανό υπόδειγμα της αγοράς για αγαθά και υπηρεσίες, και του συστήματος των πινάκων των Εισροών-Εκροών, που βασίζεται στις διαρθρωτικές διασυνδέσεις της παραγωγής μέσα στην οικονομία.

Η χρησιμότητα του πίνακα είναι εμφανής, εφόσον σε αυτόν καταγράφονται όλες οι εισροές και οι εκροές όλων των τομέων της οικονομίας με σημαντική λεπτομέρεια και ανάλυση, ώστε να αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχτεί το υπολογιστικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας. Ο ΠΚΛ διακρίνει τα νοικοκυριά σε *αγροτικά νοικοκυριά* και *μη αγροτικά νοικοκυριά* (με βάση τον κλάδο δραστηριότητας του αρχηγού του νοικοκυριού), σε *εργαζόμενα* και *μη εργαζόμενα* (με βάση τη θέση στην εργασία του αρχηγού) και τέλος σε *χαμηλής, μεσαίας και υψηλής* ειδίκευσης

(με βάση την εκπαίδευση του αρχηγού). Τέλος, για κάθε κατηγορία νοικοκυριού από τις παραπάνω διακρίνεται σε *φτωχό, μεσαίο ή πλούσιο* ανάλογα με τα εισοδήματά του. Συγκεκριμένα ως φτωχό ορίζεται το νοικοκυριό που η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη του είναι μικρότερη του 50% της μέσης κατά κεφαλήν δαπάνης του πληθυσμού. Αντίστοιχα, ως πλούσιο ορίζεται το νοικοκυριό που η αντίστοιχη κατά κεφαλήν δαπάνη είναι διπλάσια του μέσου όρου. Τέλος, ως μεσαίο νοικοκυριό ορίζεται το νοικοκυριό που η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη είναι μεγαλύτερη του 50% του μέσου όρου και μικρότερη του διπλάσιου του μέσου όρου.

1.2. Βιβλιογραφία

Οι πρωτοποριακές εργασίες των Pyatt and Round (1988) (Sam για το Iran, Sri Lanka), Pyatt and Roe (1977), Pyatt and Round (1977) (Sam για την Μαλαισία), Pyatt and Thorbecke (1976), έχουν αποτελέσει τη βασική βιβλιογραφική πηγή αναφοράς των περισσότερων πινάκων κοινωνικής λογιστικής που έχουν κατασκευαστεί για αναπτυσσόμενες και αναπτυγμένες χώρες όπως: Greenfield (Sam για την Botswana), Stone (1962) (Sam για Μεγάλη Βρετανία), Sarris (1993) (Sam για την Τανζανία με χρηματοοικονομικό τομέα), Dervis, De Melo, Robinson S. (1982) (Sam για την Τουρκία), Easterly (1989) (Sam για την Κολομβία και την Ζιμπάμπουε με πλήρη πίνακα χρηματοοικονομικών ροών που συνδέεται με τον πραγματικό τομέα της οικονομίας), Drud, Grais and Pyatt (1985) (Sam για την Ταϊλάνδη) κλπ.

Ο πρώτος δημοσιευμένος Πίνακας Κοινωνικής Λογιστικής για την ελληνική οικονομία αναφέρεται στο 1975 [Σκούτζος κ.ά. (1985)] και κατασκευάστηκε με στόχο τον σχηματισμό μιας πληρέστερης εικόνας για τη λειτουργία της οικονομίας και τις επιδράσεις των διαφόρων μέτρων οικονομικής πολιτικής. Ο Πίνακας αυτός έχει στηριχτεί στις εργασίες των G. Pyatt και A. Roe και περιλαμβάνει 9 συντελεστές παραγωγής από τους οποίους οι 6 αφορούν την εργασία (δημόσιοι υπάλληλοι, μισθωτοί και λοιποί απασχολούμενοι στη μεγάλη και μικρή βιομηχανία και λοιποί απα-

σχολούμενοι) και οι 3 το κεφάλαιο (κατοικίες, δημόσιο και ιδιωτικό κεφάλαιο). Ο Πίνακας αυτός παρέχει μία μεγάλη ανάλυση στους κλάδους παραγωγικής δραστηριότητας (35 παραγωγικοί τομείς), με ιδιαίτερη έμφαση στη μεταποίηση. Αντίθετα, δεν υπάρχει ανάλυση στους θεσμικούς φορείς, εκτός από τα νοικοκυριά τα οποία διακρίνονται σε αστικά, ημιαστικά και αγροτικά.

Επίσης στα πλαίσια συντονισμένης έρευνας¹ με στόχο τη διερεύνηση αναπτυξιακών επιλογών στην Ελλάδα, κατασκευάστηκε Πίνακας Κοινωνικής Λογιστικής για το 1980. Ο Πίνακας αυτός περιέχει λεπτομερή διαχωρισμό των διαφόρων θεσμικών φορέων (νοικοκυριά και επιχειρήσεις). Βασίζεται στο 1980 (έχει στηριχτεί στην ΕΟΠ 1981/82 και στον Πίνακα Εισροών-Εκροών του 1980) και παρέχει μία ολοκληρωμένη εικόνα της ελληνικής οικονομίας πριν από την είσοδό της στην ΕΟΚ, και πριν από τις πολιτικές αλλαγές της δεκαετίας του 1980-1990. Μπορεί να θεωρηθεί ως ένα καλό πλαίσιο βάσης για την ανάλυση των επιπτώσεων από την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, και των μεταβολών της περασμένης δεκαετίας.

Τέλος, Πίνακας Κοινωνικής Λογιστικής με έτος βάσης το 1988 [Ζωγραφάκης (1997)] κατασκευάστηκε με αντικείμενο την αξιολόγηση των διανεμητικών αποτελεσμάτων των μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής. Στον πίνακα αυτόν έχουν καταγραφεί όλες οι εισροές και οι εκροές όλων των τομέων της οικονομίας, του έτους 1988, με σημαντική λεπτομέρεια και ανάλυση. Αναφέρεται στα αναθεωρημένα στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών, στον ΠΕΕ 1988 και στην ΕΟΠ 1987/88.

1.3. Η δομή του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής

Ο Πίνακας που παρουσιάζεται συνοπτικά παρακάτω (Πίνακας Π.1.1) δείχνει τη σχηματική μορφή του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής που κατασκευάζεται για την ελληνική οικονομία και αναφέρεται στο έτος 1996. Για

1. Σαρρής, Α., Ζωγραφάκης Σ., από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κάπρος, Π. από το ΕΜΠ, Αναστασάκου Ζ., Κουτσουβέλης Π., Τουρίμπαμπας Ν. από το ΚΕΠΕ, ΓΓΕΤ, Αθήνα, 1995.

κάθε γραμμή του συνοπτικού Πίνακα, υπάρχει αντίστοιχη στήλη. Η κάθε γραμμή και στήλη του συνοπτικού Πίνακα αντιστοιχεί σε περισσότερες γραμμές και στήλες. Για παράδειγμα το φαντίο Α1 (παραγωγικές δραστηριότητες) υποδιαιρείται σε 18 γραμμές και 18 στήλες. Για κάθε γραμμή το άθροισμα των δεδομένων ισούται με το άθροισμα της αντίστοιχης στήλης. Όταν εξετάζουμε ένα φαντίο στα πλαίσια της γραμμής θεωρείται ως έσοδο, ενώ στα πλαίσια της στήλης θεωρείται ως δαπάνη.

Στον αναλυτικό Πίνακα² Κοινωνικής Λογιστικής που κατασκευάστηκε περιλαμβάνονται οι παρακάτω ομάδες λογαριασμών:

- Παραγωγικές δραστηριότητες (18 προϊόντα),
- Συντελεστές παραγωγής (8 κατηγορίες εργασίας + 1 κατηγορία κεφαλαίου),
- Θεσμικοί φορείς (νοικοκυριά, επιχειρήσεις, δημόσιος τομέας, υπόλοιπος κόσμος),
- Λογαριασμοί κεφαλαίων (επενδύσεις - αποταμιεύσεις).

Στο γραμμοσκιασμένο μέρος του πίνακα δίδονται οι διαστάσεις κάθε λογαριασμού. Συγκεκριμένα για τις παραγωγικές δραστηριότητες έχουμε 18 προϊόντα - κλάδους όπως αυτοί προέκυψαν από τον Πίνακα Εισροών-Εκροών.

Για τους συντελεστές παραγωγής έχουμε 9 συνολικές κατηγορίες. Καταρχήν χωρίζονται σε συντελεστές παραγωγής κεφαλαίου και εργασίας. Ο συντελεστής παραγωγής εργασία χωρίζεται σε εξηρημένη (μισθωτή) εργασία και σε μη εξηρημένη εργασία (αυτοαπασχόληση). Κάθε μία από τις δύο αυτές κατηγορίες χωρίζεται σε εργασία προσφερόμενη

2. Ο Πίνακας αυτός αποτελεί έναν συνδυασμό του συστήματος Εισροών - Εκροών και του συστήματος των Εθνικών Λογαριασμών, ενώ για την κατασκευή του χρησιμοποιήθηκαν οι Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών, βάσεις στοιχείων από την Τράπεζα της Ελλάδος, τη Στατιστική Υπηρεσία (Απογραφή Καταστημάτων, Στοιχεία Δηλωθέντος Εισοδήματος ΝΠΔΔ), μελέτες του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (Κατασκευές, Γεωργία, Κεφάλαιο), μελέτες της Αγροτικής Τράπεζας, μελέτες της ICAP, μελέτες του IOBE, μελέτες του ΟΟΣΑ για την ελληνική οικονομία, πίνακες των Εθνικών Λογαριασμών της ΕΣΥΕ, και τέλος μελέτες του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.

από αγρότες και μη αγρότες. Η εργασία από μη αγρότες διακρίνεται ανάλογα με την εκπαίδευση του εργαζόμενου σε 3 κατηγορίες (χαμηλής, μεσαίας και υψηλής ειδίκευσης).

Οι θεσμικοί φορείς είναι τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις, το Δημόσιο και ο υπόλοιπος κόσμος. Για την κατασκευή τώρα του Πίνακα στα φατνία που αναφέρονται σε συντελεστές παραγωγής (εργασία) και σε νοικοκυριά, η διάσπαση των συνολικών στοιχείων του Πίνακα Εισροών-Εκροών του 1996, στις κατηγορίες αυτές, έγινε με τη χρησιμοποίηση της Έρευνας των Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) του 1993/94. Η ΕΟΠ του 1993/94 είναι η πλησιέστερη σε σχέση με την περίοδο αναφοράς του ΠΚΛ που είναι το 1996.

Το φατνίο Α1 (σύμφωνα με τον Πίνακα Π.1.1) του ΠΚΛ δείχνει τη διάρθρωση του κόστους των παραγωγικών τομέων. Οι παραγωγικοί τομείς χρησιμοποιούν τους συντελεστές παραγωγής (εργασία και κεφάλαιο) και πληρώνουν σε αυτούς αμοιβές υπό μορφή προστιθέμενης αξίας - φατνίο Α2 (μισθοί, κέρδη, ενοίκια κλπ.). Η προστιθέμενη αυτή αξία μοιράζεται στους θεσμικούς φορείς ανάλογα με τον συντελεστή που πρόσφερε (φατνίο Β3 για τα νοικοκυριά, Β4 για τις επιχειρήσεις (ιδιωτικές και δημόσιες), Β6 για τον υπόλοιπο κόσμο. Τα νοικοκυριά τώρα μαζί με τις ενδιάμεσες μεταβιβάσεις μεταξύ των θεσμικών φορέων (Γ3, Δ3, Ε3, ΣΤ3) έχουν συνολικό εισόδημα Κ3. Από αυτό το εισόδημα τα νοικοκυριά καταναλώνουν από τα προϊόντα - κλάδους παραγωγής (Γ1) μεταβιβάζουν σε νοικοκυριά υπό μορφή βοήθειας κλπ. (Γ3), πληρώνουν άμεσους φόρους στο κράτος (Γ5), μεταβιβάζουν χρήματα στον υπόλοιπο κόσμο (Γ6) και το υπόλοιπο θεωρείται ως ακαθάριστη αποταμίευση (Γ7). Η καθαρή αποταμίευση³ προκύπτει από την αφαίρεση των επενδύσεων που κάνουν τα νοικοκυριά σε κατοικίες (Ζ1). Με την ίδια λογική λειτουργούν και οι υπόλοιποι θεσμικοί φορείς. Στο τέλος το σύνολο των αποταμιεύσεων όλων των θεσμικών φορέων θα πρέπει να είναι ίσο με το σύνολο των επενδύσεων.

3. Η καθαρή αποταμίευση, για τον δημόσιο τομέα και τις επιχειρήσεις, προκύπτει χρησιμοποιώντας και τις μεταβολές των αποθεμάτων (Ι1), αναλογικά, ώστε να ισχύει η εθνικολογιστική ταυτότητα.

Συνολτική παρουσίαση του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής (1996, τρέχουσες τιμές, σε εκατ. δραχμές)

168

Στον Πίνακα Π.1.2 παρουσιάζεται η ομαδοποίηση των 18 τελικών προϊόντων από τα αρχικά 125 προϊόντα του Πίνακα Εισροών - Εκροών του 1996 (κάθε αριθμός της δεξιάς στήλης απλά δείχνει τον αριθμό του τομέα του ΠΚΛ στον οποίο ομαδοποιείται ο αντίστοιχος κλάδος της πρώτης στήλης). Σύμφωνα με τους πίνακες αυτούς, όλοι οι κλάδοι, όπως οι γεωργικοί, οι βιομηχανικοί κλάδοι καθώς και οι υπηρεσίες, έχουν συμπτυχθεί σημαντικά. Έτσι από τα 18 τελικά προϊόντα - κλάδους, τα 5 αφορούν γεωργικά - κτηνοτροφικά προϊόντα και τρόφιμα (παραγωγή - επεξεργασία). Αυτό διότι ο φόρος οινόπνευματος και καπνού είναι σημαντικές πηγές εσόδων στην Ελλάδα, και άρα απαιτούνται περισσότερες λεπτομέρειες στον ΠΚΛ που να αφορούν τους κλάδους αυτούς. Από τα υπόλοιπα 13 προϊόντα, ένα αναφέρεται στην ενέργεια, 3 στη βιομηχανική δραστηριότητα (βιομηχανία καταναλωτικών προϊόντων, ενδιάμεσων αγαθών και κεφαλαιουχικών αγαθών) και τέλος 9 στις υπηρεσίες με διάκριση στις κατασκευές, εμπόριο, μεταφορές, υγεία, εκπαίδευση, αναψυχή, λοιπές και τέλος τις υπόλοιπες δημόσιες υπηρεσίες (άμυνα, δημόσια διοίκηση κλπ.).

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.2
Αντιστοιχία των 18 κλάδων του ΠΚΛ,
με τους 125 κλάδους του ΠΕΕ 1996

Προϊόντα - Κλάδοι	Κλαδική ενοποίηση	
	125	18
Καλλιέργεια δημητριακών και άλλες	01A	1
Καλλιέργεια λαχανικών - κηπευτικών, φυτώρια	01B	1
Καλλιέργεια φρούτων, καρπών, λοιπά	01C	1
Κτηνοτροφία	01D	2
Δασοκομία, υλοτομία	02A	2
Αλιεία, ιχθυοτροφεία	05A	2
Εξόρυξη λιγνίτη, τύρφη	10A	3
Εξόρυξη πετρελαίου, φυσικού αερίου	11A	3
Εξόρυξη σιδηρομεταλλευμάτων και μη σιδηρούχων	13A	8
Εξόρυξη λίθων, μαρμάρων	14A	8
Παραγωγή και επεξεργασία κρεάτων	15A	4
Παρασκευή διατηρούμενων ιχθύων	15B	4
Επεξεργασία και συντήρηση φρούτων και λαχανικών	15C	4
Παρασκευή φυτικών και ζωικών ελαίων, δημητριακών, οσπρίων	15D,F	4
Παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων	15E	4
Παραγωγή ζωοτροφών	15G	4

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.2 (συνέχεια)

Προϊόντα - Κλάδοι	Κλαδική ενοποίηση	
	125	18
Αρτοποιία και ζαχαροπλαστική	15H	4
Ποτοποιία	15I	5
Επεξεργασία καπνού	16A	6
Προπαρασκευή υφαντικών	17A	7
Ύφανση, φινίρισμα	17B	7
Κατασκευή ετοιμών κλωστοϋφαντουργικών	17C	7
Κατασκευή ειδών πλεκτικής	17D	7
Κατασκευή δερματίνων	18A	7
Κατασκευή άλλων ενδυμάτων	18B	7
Κατεργασία δέρματος	19A	7
Κατασκευή ειδών ταξιδιού	19B	7
Κατασκευή δερματίνων	18A	7
Κατασκευή άλλων ενδυμάτων	18B	7
Κατεργασία δέρματος	19A	7
Κατασκευή ειδών ταξιδιού	19B	7
Κατασκευή υποδημάτων	19C	7
Ακατέργαστη και κατεργασμένη ξυλεία	20A	7
Παραγωγή χαρτιού	21A	7
Κατασκευή κιβωτίων και ειδών από χαρτόνι	21B	7
Εκδόσεις	22A	7
Παραγωγή προϊόντων οπτανθρακοποίησης	23A	3
Παραγωγή χημικών προϊόντων	24	8
Προϊόντα από ελαστικό	25A	8
Πλαστικά προϊόντα	25B	8
Γυαλιά	26A	8
Κατασκευή πυρίμαχων	26B	8
Κατασκευή κεραμικών	26C	8
Κατασκευή τσιμέντου	26D	8
Κοπή και κατεργασία λίθων, μαρμάρου	26E	8
Παραγωγή βασικών μετάλλων	27	8
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	28	8
Κατασκευή μηχανημάτων	29	9
Κατασκευή μηχανημάτων γραφείου	30A	9
Κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών	31	9
Κατασκευή ηλεκτρονικών λυχνιών	32A	9
Ιατροχειρουργικός εξοπλισμός	33A	9
Οπτικά όργανα	33B	9
Κατασκευή ρολογιών	33C	9
Κατασκευή αυτοκινήτων	34A	9
Ναυπήγηση, επισκευές πλοίων	35A	9
Κατασκευή αμαξών και τροχαίου υλικού	35B	9
Βιομηχανία επίπλων	36	7
Ανακύκλωση	37A	12

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.2 (συνέχεια)

Προϊόντα - Κλάδοι	Κλαδική ενοποίηση	
	125	18
Παραγωγή και διανομή ηλεκτρικού ρεύματος	40A	3
Συλλογή, καθαρισμός, διανομή νερού	41A	3
Κατασκευές	45A	10
Λιανικό, χονδρικό εμπόριο	50A+51A+52A	12
Ξενοδοχεία	55A	16
Εστιατόρια	55B	16
Σιδηροδρομικές μεταφορές	60A	11
Άλλες χερσαίες μεταφορές	60B	11
Ταξί	60C	11
Χερσαίες μεταφορές αγαθών	60D	11
Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές	61A	11
Αεροπορικές μεταφορές	62A	11
Διακίνηση και αποθήκευση φορτίων	63A	11
Άλλες βοηθητικές μεταφορές	63B	11
Δραστηριότητες πρακτορείων ταξιδίου	63C	11
Ταχυδρομικές δραστηριότητες	64A	11
Τηλεπικοινωνίες	64B	11
Ενδιάμεσοι νομισματικοί οργανισμοί	65A	17
Ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία	66A	17
Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	67A	17
Διαχείριση ακινήτων	70A	13
Ενοικιάσεις ακινήτων	70B	13
Ενοίκια	71A	17
Πληροφορική	72A	17
Έρευνα και ανάπτυξη	73A	15
Διάφορες δραστηριότητες (συμβολαιογράφοι, νομικοί κ.ά.)	74A	17
Διαφημιστικές δραστηριότητες	74B	17
Κρατική διοίκηση	75A	18
Δημόσια εκπαίδευση	80A	15
Ιδιωτική εκπαίδευση	80C	15
Δημόσιες υγειονομικές δραστηριότητες	85A	14
Ιδιωτικές υγειονομικές δραστηριότητες	85C	14
Δημόσια διάθεση λυμάτων	90A	18
Ιδιωτική διάθεση λυμάτων	90C	14
Οργανώσεις	91A	17
Κινηματογραφικές δραστηριότητες	92A	17
Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές δραστηριότητες	92B	17
Άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες	92C	17
Πολιτιστικές δραστηριότητες	92D	18
Αθλητικές δραστηριότητες	92E	17
Άλλες αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες	92F	17
Προσωπικές υπηρεσίες	93A	17
Ιδιωτικά νοικοκυριά με οικιακό προσωπικό	95A	17

Η τελική ονοματολογία των 18 προϊόντων - κλάδων, όπως αυτή διαμορφώθηκε από την παραπάνω ενοποίηση και όπως θα χρησιμοποιηθεί από εδώ και στο εξής, παρουσιάζεται στον Πίνακα Π.1.3.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.3

Τα 18 προϊόντα - κλάδοι του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής

1	Φυτική παραγωγή
2	Ζωική - Δασική παραγωγή
3	Ορυχεία - Ενέργεια
4	Παραγωγή τροφίμων
5	Ποτοποιία (15l)
6	Επεξεργασία καπνού
7	Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών
8	Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών
9	Μηχανές - Συσκευές
10	Κατασκευές
11	Μεταφορές - Επικοινωνίες
12	Εμπόριο
13	Υπηρεσίες κατοικιών
14	Υπηρεσίες υγείας
15	Υπηρεσίες εκπαίδευσης
16	Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού
17	Λοιπές υπηρεσίες αγοράς
18	Υπηρεσίες δημόσιες

1.4. Μεθοδολογία κατασκευής

Ο Πίνακας της Κοινωνικής Λογιστικής, όπως έχει αναφερθεί, χωρίζεται σε τέσσερις κατηγορίες λογαριασμών: τους λογαριασμούς παραγωγικών δραστηριοτήτων, τους λογαριασμούς των συντελεστών παραγωγής, τους λογαριασμούς των θεσμικών φορέων (λογαριασμοί νοικοκυριών, επιχειρήσεων, δημόσιου τομέα, εξωτερικού τομέα) όπου περιλαμβάνει τη συμπεριφορά των οικονομικών μονάδων ως προς τις δαπάνες τους και τέλος τον ενοποιημένο λογαριασμό κεφαλαίου (επενδύσεις - αποταμιεύσεις).

Για κάθε ένα λογαριασμό θα αναφερθούν αναλυτικά τα στάδια κατασκευής και οι υποθέσεις που ακολουθήθηκαν. Στη συνέχεια τα επιμέρους φατνία κάθε λογαριασμού αναλύονται και συζητείται η μεθοδολογία κατασκευής τους.

Για κάθε φατνίο γίνεται εκτενέστερη αναφορά στα παρακάτω κεφάλαια, αναλύοντάς το (κατά κλάδο, κατηγορία νοικοκυριού, συντελεστή παραγωγής, κατηγορία δημοσίων εσόδων κλπ.).

1.4.1. Λογαριασμός παραγωγικών δραστηριοτήτων

Ο λογαριασμός των παραγωγικών δραστηριοτήτων αποτελείται από τα παρακάτω φατνία της στήλης Α (βλέπε Πίνακα Π.1.1).

Ενδιάμεσες συναλλαγές (φατνίο: Α1)

Το φατνίο Α1 (Πίνακας Π.1.8 στο τέλος του Παραρτήματος) είναι ένας τετραγωνικός Πίνακας 18x18 στον οποίον καταγράφονται οι ενδιάμεσες συναλλαγές (αναλώσεις) μεταξύ των προϊόντων της οικονομίας.

Προήλθε από τη σύντμηση του αναλυτικού πίνακα παραγωγικών δραστηριοτήτων 125 κλάδων του 1996, και την πρόσθεση στην αντίστοιχη γραμμή του διανύσματος των εμπορικών περιθωρίων. Οι σειρές αναφέρονται στα προϊόντα της οικονομίας ως παραγωγούς αγαθών και υπηρεσιών, ενώ οι στήλες αναφέρονται στα ίδια προϊόντα ως αγοραστές των ενδιάμεσων εισροών. Το σύνολο της ενδιάμεσης ζήτησης ανέρχεται στο ποσό των 25,386 δισεκ. δραχμών για το 1996. Από αυτά ο κλάδος π.χ. φυτικής παραγωγής και άλλες δραστηριότητες προμηθεύεται 1.110,9 δισεκ. δραχμές από τους άλλους κλάδους και προμηθεύει με ενδιάμεσες εισροές 1.796,2 δισεκ. δραχμές τους υπόλοιπους κλάδους (το μεγαλύτερο μερίδιο απορροφάται από τον κλάδο παραγωγής τροφίμων 1.016,5 δισεκ. δρχ.).

Διανομή Προστιθέμενης Αξίας (φατνίο Α2)

Το φατνίο Α2 (Πίνακας Π.1.9 στο τέλος του Παραρτήματος) καταγράφει την αξία των αμοιβών των συντελεστών της παραγωγής που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή των προϊόντων και υπηρεσιών. Το άθροισμα

των αμοιβών των συντελεστών που συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία αποτελεί το συνολικό κόστος παραγωγής του εγχωρίου προϊόντος και ονομάζεται εθνικό εισόδημα. Οι συντελεστές παραγωγής διακρίνονται σε συντελεστές εργασίας και συντελεστές κεφαλαίου. Για τον προσδιορισμό των αμοιβών του Πίνακα Π.1.9, ακολουθήθηκε η παρακάτω διαδικασία:

Η αμοιβή της προστιθέμενης αξίας για τους μισθωτούς υπολογίστηκε από το άθροισμα των μισθών και ημερομισθίων του ΠΕΕ 1996, και της συνολικής εισφοράς για την κοινωνική ασφάλιση (εργοδοτών και εργαζομένων).

Η αμοιβή για τους αυτοαπασχολούμενους υπολογίστηκε υποθέτοντας έναν μέσο μισθό κατά κλάδο για τους εργαζόμενους μισθωτούς, ο οποίος μέσος μισθός υιοθετήθηκε ως αμοιβή και για τους αυτοαπασχολούμενους:

$$W_{A,i} = \frac{(W_{E,i} + S_{D,i})}{N_{E,i}} * (N_{A,i}), \quad i = 1, 2, \dots, 15.$$

όπου $W_{A,i}$ είναι η μέση αμοιβή αυτοαπασχολούμενων, $W_{E,i}$ είναι οι μισθοί και τα ημερομίσθια μισθωτών, $S_{D,i}$ οι εισφορές των εργοδοτών για κοινωνική ασφάλιση, $N_{E,i}$ ο αριθμός μισθωτών και τέλος $N_{A,i}$ ο αριθμός αυτοαπασχολούμενων. Στη συνέχεια ο μέσος μισθός πολλαπλασιάστηκε με τον αριθμό των αυτοαπασχολούμενων και το αποτέλεσμα έδωσε τις συνολικές αμοιβές της προστιθέμενης αξίας για τους αυτοαπασχολούμενους (Πίνακας Π.1.9, στο τέλος του Παραρτήματος).

Τέλος, η αμοιβή του κεφαλαίου υπολογίστηκε από τη διαφορά του ακαθάριστου λειτουργικού πλεονάσματος του ΠΕΕ 1996, και της αμοιβής της προστιθέμενης αξίας των αυτοαπασχολούμενων κατά κλάδο δραστηριότητας.

Ο διαχωρισμός της συνολικής αμοιβής, μισθωτών και αυτοαπασχολούμενων, στις αναλυτικές κατηγορίες των συντελεστών παραγωγής, επιτεύχθηκε, αφού προσδιορίστηκε από την ΕΟΠ 1993/94 η διάρθρωση κατά προϊόν των αντίστοιχων αμοιβών που δήλωσαν τα αντίστοιχα εργαζόμενα μέλη της έρευνας.

Από την ΕΟΠ 1993/94, με βάση τα εισοδήματα που έχουν δηλώσει τα μέλη (μισθωτοί) και τα οποία αφορούν μισθούς, ημερομίσθια, δώρα, υπερωρίες πρώτης και έκτακτης ή μερικής απασχόλησης, υπολογίστηκαν τα μερίδια της κάθε μίας κατηγορίας μισθωτών κατά κλάδο δραστηριότητας. Στη συνέχεια, με βάση τα μερίδια, υπολογίστηκε η συμμετοχή στην προστιθέμενη αξία των τεσσάρων κατηγοριών μισθωτών. Τα μερίδια συμμετοχής των τεσσάρων κατηγοριών τεκμαρτής αμοιβής προστιθέμενης αξίας υπολογίστηκαν με τον ίδιο τρόπο όπως και με την αμοιβή της μισθωτής απασχόλησης, με τη διαφορά ότι τα μέλη δηλώνουν αυτοαπασχολούμενα και το εισόδημα που υπολογίζεται αναφέρεται ως εισόδημα από γεωργία και επιχειρηματική δραστηριότητα.

Σύμφωνα με τον Πίνακα Π.1.9, από τη συνολική προστιθέμενη αξία των 26.657 δισεκ. δραχμών, οι μισθωτοί εισπράττουν τα 6.808 δισεκ. δραχμές, οι αυτοαπασχολούμενοι τα 3.355 δισεκ. δραχμές και τα υπόλοιπα 16.495 δισεκ. δραχμές οι κάτοχοι των συντελεστών του κεφαλαίου. Οι αγρότες, συνολικά, εισπράττουν το 4,71% της συνολικής προστιθέμενης αξίας, οι χαμηλής ειδίκευσης το 12,1%, οι μεσαίας ειδίκευσης το 10% και τέλος οι υψηλής ειδίκευσης το 11,09% και το υπόλοιπο 62,1% οι κάτοχοι του κεφαλαίου. Κατά κλάδο, ο κλάδος του εμπορίου συμμετέχει στο 15,2% της συνολικής προστιθέμενης αξίας, ενώ οι αντίστοιχοι κλάδοι της γεωργίας με 9,2%, ο κλάδος των κατοικιών (ενοίκια κλπ.) με 14,75% κοκ.

Έσοδα Δημόσιου από παραγωγική διαδικασία (φατνίο Α5)

Στον Πίνακα Π.1.10 στο τέλος του Παραρτήματος παρουσιάζεται η διάρθρωση κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, όπως προήλθε από τον πίνακα εισροών-εκροών, της έμμεσης φορολογίας στην παραγωγή, του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), της κοινωνικής ασφάλισης εργοδοτών (πραγματικές εργοδοτικές εισφορές), των επιδοτήσεων (από το Δημόσιο και εξωτερικό τομέα), της επιχειρηματικής δραστηριότητας του δημόσιου τομέα και τέλος των δασμών των εισαγωγών.

Το Δημόσιο εισπράττει από τη διαδικασία της παραγωγικής δραστηριότητας 3.278 δισεκ. δραχμές, έχοντας πληρώσει για επιδοτήσεις το ποσό των 915,8 δισεκ. δραχμών. Στα έσοδα που εισπράττει περιλαμβάν-

νονται οι φόροι επί των εισαγωγών (48,4 δισεκ. δραχμές), ο ΦΠΑ (2.093 δισεκ. δρχ.), οι λοιποί έμμεσοι φόροι όπως οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης (2.052 δισεκ. δρχ.).

Εισαγωγές, εξαγωγές και ισοζύγιο κατά κλάδο (φατνία Α6 και ΣΤ1)

Ο Πίνακας Π.1.11 στο τέλος του Παραρτήματος, δείχνει με λεπτομέρεια το φατνίο Α6 (και ΣΤ1) που αναφέρεται στις εισαγωγές και εξαγωγές κάθε προϊόντος αντίστοιχα. Η τελευταία γραμμή του πίνακα παρουσιάζει το εμπορικό ισοζύγιο, σύμφωνα με τον ΠΕΕ. Το έλλειμμα φθάνει στο ποσό των 2.388 δισεκ. δραχμές για το 1996 και συμφωνεί με τους Εθνικούς Λογαριασμούς. Τα μεγαλύτερα ελλείμματα κατά προϊόν εμφανίζονται, όπως είναι αναμενόμενο άλλωστε, στους βιομηχανικούς κλάδους, ενώ αντίθετα τα μεγαλύτερα πλεονάσματα εμφανίζονται στον κλάδο του τουρισμού και των μεταφορών.

Λογαριασμός διανομής συντελεστών παραγωγής (φατνία Β3, Β4, Β5, Β6, ΣΤ2)

Ο λογαριασμός αυτός αποτελείται από τα φατνία Β3, Β4, Β5 και Β6 της στήλης Β του συνοπτικού πίνακα (Πίνακα Π.1.1), και διανέμει τα έσοδα των συντελεστών παραγωγής στις τέσσερις κατηγορίες θεσμικών φορέων, ανάλογα με τις ιδιοκτησίες συντελεστών κάθε θεσμικού φορέα. Τα συνολικά έσοδα των συντελεστών παραγωγής, εκτός από τις αμοιβές τους για παραγωγική δραστηριότητα στην Ελλάδα (στήλη Β), αποτελούνται και από έσοδα που έχουν οι συντελεστές όταν εργάζονται στο εξωτερικό (φατνίο ΣΤ2). Στον συνοπτικό πίνακα, παρατηρούμε ότι, στο φατνίο ΣΤ2, οι αμοιβές είναι 835,2 δισεκ. δραχμές. Οι Πίνακες των Εθνικών Λογαριασμών παρουσιάζουν το καθαρό αποτέλεσμα για τα φατνία ΣΤ2 και Β6 και επομένως δεν είναι διαθέσιμα στοιχεία για το καθένα ξεχωριστά, άρα το Β6 εμφανίζεται μηδενικό. Το θετικό πρόσημο στο φατνίο ΣΤ2 έχει την έννοια ότι οι Έλληνες κάτοχοι παραγωγικών συντελεστών στο εξωτερικό (π.χ. εμβάσματα από κέρδη ελληνικών επιχειρήσεων που λειτουργούν στο εξωτερικό κλπ.) εισέπραξαν περισσότερα εισοδήματα από τους αλλοδαπούς κατόχους παραγωγικών συντελεστών στην ελληνική επικράτεια.

Τα φατνία B4 και B5 αναφέρονται στη διανομή των εσόδων του συντελεστή κεφαλαίου στις ιδιωτικές επιχειρήσεις και στην επιχειρηματική δραστηριότητα του Δημοσίου αντίστοιχα, εφόσον θεωρούμε ότι το εισόδημα από τον συντελεστή εργασία δεν διανέμεται παρά μόνο σε νοικοκυριά. Ο συντελεστής κεφάλαιο αμείβεται, όπως παρατηρήσαμε στο φατνίο που αφορούσε τη διανομή της προστιθέμενης αξίας, με 16.594 δισεκ. δραχμές. Από αυτές 16.455 δισεκ. δραχμές αφορούν τις επιχειρήσεις, 875,2 δισεκ. δρχ. την επιχειρηματική δραστηριότητα του δημόσιου τομέα (Γενική Κυβέρνηση) και τέλος με 210,44 δισεκ. δρχ. τους Έλληνες κατόχους συντελεστών παραγωγής στην αλλοδαπή.

Ο Πίνακας Π.1.12α στο τέλος του Παραρτήματος παρουσιάζει την κατανομή των αμοιβών της εργασίας ανά κατηγορία στις 15 ομάδες νοικοκυριών (φατνίο B3). Τα μέλη των νοικοκυριών με την ιδιότητα του συντελεστή παραγωγής (μισθωτής εργασίας και αυτοαπασχόλησης) συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία και αποκτούν εισοδήματα (10.162 δισεκ. δραχμές για το 1996). Τα εισοδήματα αυτά προέρχονται αφενός από μισθωτή απασχόληση (67%), εφόσον το μέλος του νοικοκυριού εργάστηκε ως μισθωτός, και αφετέρου από τεκμαρτή αμοιβή - αυτοαπασχόληση (33%), εφόσον το μέλος του νοικοκυριού εργάστηκε σε δική του δραστηριότητα (γεωργός, ιατρός, ηλεκτρολόγος κλπ.).

Στον Πίνακα⁴ Π.1.12α στο τέλος του Παραρτήματος παρατηρούμε ότι τα νοικοκυριά αποκτούν εισοδήματα από όλες σχεδόν τις κατηγορίες συντελεστών παραγωγής. Ο λόγος είναι, όπως έχουμε αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο, ότι τα μέλη των νοικοκυριών αποτελούνται από εργαζόμενους διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι εργάζονται σε διαφορετικούς τομείς σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του αρχηγού και αποκτούν εισοδή-

4. Τα μεγέθη του Πίνακα Π.1.12α προήλθαν από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών και χρησιμοποιήθηκαν ως βασική αρχική ένδειξη διάρθρωσης εισοδημάτων στις κατηγορίες νοικοκυριών. Στον τελικό Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής, η διάρθρωση έχει μεταβληθεί, όπως αναφέρεται αναλυτικά παρακάτω, χωρίς οι αλλαγές να αλλάζουν τη βασική διάρθρωση και τα αποτελέσματα που αναφέρονται παραπάνω.

ματα από διαφορετικούς τύπους συντελεστών εργασίας. Όμως, όπως είναι και αναμενόμενο, το μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματος του νοικοκυριού από εργασία σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά του αρχηγού του νοικοκυριού.

1.4.2. Λογαριασμοί νοικοκυριών

Οι λογαριασμοί των νοικοκυριών αποτελούνται από τα φатνία που δείχνουν τα εισοδήματα (γραμμή 3) και από τα φатνία των δαπανών (στήλη Γ) του συνοπτικού Πίνακα Π.1.1.

Εισοδήματα νοικοκυριών

Τα εισοδήματα των νοικοκυριών προέρχονται από εργασία (B3), από μεταβιβάσεις από άλλα νοικοκυριά (Γ3), μεταβιβάσεις από επιχειρήσεις (Δ3), μεταβιβάσεις από το Δημόσιο (Ε3) και μεταβιβάσεις από το εξωτερικό (ΣΤ3). Το φатνίο B3 ήδη συζητήθηκε.

Οι κατηγορίες εισοδημάτων ανά κατηγορία νοικοκυριού προσδιορίζονται στους Πίνακες Π.1.4, Π.1.5 και Π.1.6 με βάση την ΕΟΠ 1993/94. Με βάση τις κατανομές αυτές έγινε ο διαχωρισμός των συνολικών εισοδημάτων των νοικοκυριών από τις βασικές δομές εισοδήματος (μισθωτή απασχόληση, εισόδημα από επιχειρήσεις, εισοδηματικές μεταβιβάσεις από τον δημόσιο τομέα στα νοικοκυριά, από νοικοκυριά σε άλλα νοικοκυριά και τέλος εισοδηματικές μεταβιβάσεις από τον υπόλοιπο κόσμο στα νοικοκυριά).

Στην τελευταία γραμμή κάθε πίνακα εμφανίζεται το μερίδιο συμμετοχής κάθε αναλυτικής εισοδηματικής πηγής στο συνολικό εισόδημα του νοικοκυριού. Το εισόδημα από εργασία, το εισόδημα από τις επιχειρήσεις, το εισόδημα από τη γεωργία και τέλος οι συντάξεις αποτελούν τους τέσσερις σημαντικότερους πόρους εισοδηματικών ροών στα νοικοκυριά (καλύπτουν το 77%).

Μεταβιβάσεις μεταξύ των νοικοκυριών (φатνίο Γ3)

Το φатνίο αυτό παρουσιάζεται αναλυτικά στον Πίνακα Π.1.13 στο τέλος του Παραρτήματος. Αυτού του τύπου τα εισοδήματα δεν εμφανί-

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.4

Κατανομή εισοδημάτων στις κατηγορίες των νοικοκυριών (ΕΟΠ 1993/94)

	Μισθοί, ημερομίσθια κύρια εργασία	Μισθοί, ημερομίσθια δεύτερη εργασία	Υπερωρίες, υπερεργασία, συμβόλαιο	Δώρα εορτών, αδειών	Εισόδημα από επιχειρήσεις	Εισόδημα από γεωργία	Εισοδηματικές ενσχύσεις από κράτος, Ε.Ε.	Αποζημιώσεις γεωργικής παραγωγής	Εισόδημα από ενοίκια	Εισόδημα από κύρια σύνταξη
Νοικοκυριά- Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Μη εργαζόμενα										
Φτωχά	2,2	2,0	0,3	1,9	0,6	2,2	2,9	0,7	1,9	10,0
Μεσαία	10,5	9,9	7,3	10,8	6,3	10,1	13,3	5,6	29,1	65,2
Πλούσια	1,0	0,0	0,7	1,0	0,8	0,6	0,5	0,0	18,3	10,9
Αγροτικά										
Φτωχά	0,4	9,4	0,0	0,4	0,1	12,7	10,1	12,1	0,0	0,7
Μεσαία	1,5	20,7	1,3	1,3	2,8	56,2	54,2	70,7	4,7	2,1
Πλούσια	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	3,6	3,3	4,2	1,7	0,0
Ανεπίδικτα										
Φτωχά	5,4	3,1	0,7	4,9	5,4	1,2	0,7	0,5	0,6	0,8
Μεσαία	26,8	17,8	21,8	27,2	37,0	8,1	11,7	6,3	10,8	3,8
Πλούσια	1,8	0,8	2,8	1,6	4,9	1,0	0,6	0,0	1,6	0,7
Ημειδίκευμένα										
Φτωχά	1,6	0,5	0,6	1,6	0,8	0,0	0,0	0,0	0,5	0,2
Μεσαία	18,9	7,5	15,6	18,9	15,2	2,0	1,6	0,0	7,4	1,7
Πλούσια	3,0	0,9	2,1	3,0	3,7	1,0	0,4	0,0	2,3	0,5
Ειδικευμένα										
Φτωχά	0,8	0,2	0,7	0,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Μεσαία	19,6	17,8	32,6	20,0	11,5	1,1	0,4	0,0	11,6	2,4
Πλούσια	6,5	9,4	13,6	6,5	10,4	0,3	0,1	0,0	9,2	1,0
Συμμετοχή κάθε κατηγορίας	34,2	0,5	1,1	5,4	21,3	6,3	1,1	0,1	4,0	15,4

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.5

Κατανομή εισοδημάτων στις κατηγορίες των νοικοκυριών (ΕΟΠ 1993/94)

	Εισόδημα από επικουρική	Δώρα εορτών, αδειών, συντάξεων	Εισόδημα από τόκους, τοκομερίδια	Εισόδημα από μερίσματα	Οικογενειακά εισοδήματα	Επίδομα ανεργίας	Επίδομα ασθενείας	Επίδομα τοκετού	Επίδομα οικοδομών	Λοιπά εισοδήματα
Νοικοκυριά- Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Μη εργαζόμενα	5,8	9,7	1,4	0,0	6,5	9,8	9,1	0,0	10,3	6,0
»	66,8	64,7	33,9	9,1	16,6	34,5	42,7	6,0	5,8	12,8
»	18,8	11,8	7,4	42,8	0,0	1,0	4,1	0,0	0,0	0,0
Αγροτικά	0,3	0,7	1,1	0,0	5,2	1,2	0,0	0,0	0,0	2,5
»	0,3	2,1	7,9	0,0	2,5	5,2	2,8	3,8	0,0	7,1
»	0,3	0,1	2,0	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ανεπίδοτα	0,0	0,7	1,1	0,8	14,0	3,1	18,8	0,0	16,8	7,7
»	1,6	3,4	21,3	10,8	23,0	24,2	16,6	24,9	60,9	20,8
»	0,3	0,7	2,9	,1	0,0	1,3	0,0	0,0	3,2	5,6
Ημειδίκευμένα	0,2	0,2	0,0	1,8	1,1	2,3	0,0	2,8	3,1	4,4
»	2,3	1,9	5,0	1,6	15,0	11,6	2,4	38,0	0,0	16,7
»	0,2	0,5	4,1	2,3	0,0	1,2	0,3	0,0	0,0	0,0
Ειδικευμένα	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	1,7
»	1,7	2,5	5,1	2,4	14,6	2,4	2,0	18,2	0,0	12,7
»	1,6	1,0	6,9	27,0	1,5	2,3	1,2	6,0	0,0	2,0
Συμμετοχή κάθε κατηγορίας	0,9	2,6	1,6	0,3	0,1	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.6

Κατανομή εισοδημάτων στις κατηγορίες των νοικοκυριών με βάση την ΕΟΠ 1993/94

	Οικονομική βοήθεια από το κράτος	Εισοχόμενα από συγγενείς στην Ελλάδα	Εισοχόμενα από συγγενείς στο εξωτερικό	Αποζημιώσεις για απόλυση, σύγχυση	Εφάπαξ	Κέρδη λαχείων	Υποτροφίες	Ασφάλεια ζωής	Επιστροφές φόρων
Νοικοκυριά- Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Μη εργαζόμενα									
Φτωχά	15,2	8,9	5,3	6,9	2,0	0,4	0,0	0,0	0,5
»									
Μεσαία	32,3	45,1	46,2	32,5	55,1	21,9	25,8	86,2	11,6
»									
Πλούσια	1,3	11,2	16,7	0,6	21,6	0,1	3,2	0,0	1,9
Αγροτικά									
Φτωχά	1,6	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
»									
Μεσαία	4,8	3,5	3,1	1,8	0,0	1,9	0,0	4,1	2,3
»									
Πλούσια	0,6	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Ανεπίδερμα									
Φτωχά	7,7	1,8	0,5	1,5	0,0	0,7	0,0	0,0	2,3
»									
Μεσαία	16,4	6,5	3,7	49,1	0,0	20,3	0,0	2,8	17,1
»									
Πλούσια	2,6	1,7	1,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	1,4
Ημεπιδεικνύμενα									
Φτωχά	3,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
»									
Μεσαία	3,9	9,1	11,2	2,2	21,1	42,6	0,0	0,0	16,0
»									
Πλούσια	0,0	0,7	0,0	1,2	0,0	0,1	0,0	0,0	1,7
Ειδικευμένα									
Φτωχά	0,1	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
»									
Μεσαία	10,3	4,6	1,7	1,6	0,1	8,9	71,0	6,9	29,4
»									
Πλούσια	0,1	4,7	9,6	2,9	0,0	3,0	0,0	0,0	13,5
Συμμετοχή κάθε κατηγορίας	0,4	2,4	0,8	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,3

ζονται σε κανένα στατιστικό πίνακα ή λογαριασμό θεσμικού φορέα. Δεν εμφανίζονται επίσης στους Εθνικούς Λογαριασμούς, γιατί εκεί τα νοικοκυριά αναφέρονται μόνο ως σύνολο και έτσι το μέγεθος αυτό εμφανίζεται τόσο στα έσοδα όσο και στα έξοδα και, κατά συνέπεια, δεν υπολογίζεται.

Για τον υπολογισμό των μεταβιβάσεων αυτών, η μόνη πληροφόρηση αναφέρεται στις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών. Κάθε νοικοκυριό στις έρευνες αυτές δηλώνει αφενός τις διάφορες ενισχύσεις που έχει από άλλα νοικοκυριά (κατηγορίες εισοδημάτων που αναφέρονται σε ενισχύσεις από συγγενείς, φίλους, κλπ.) και αφετέρου, υπό μορφή δαπάνης, τα διάφορα ποσά που δαπανά για να βοηθήσει άλλα νοικοκυριά (π.χ. η δαπάνη ενός αγροτικού νοικοκυριού σε ένα αστικό νοικοκυριό υπό μορφή παροχής προϊόντων, ή η παροχή χρημάτων ενός αστικού νοικοκυριού στους γονείς του νοικοκυριού που ζουν στον αγροτικό τομέα κλπ.). Επομένως, για τις κατηγορίες των νοικοκυριών έχουμε δύο συνολικά διανύσματα. Το πρώτο αναφέρεται στη διάρθρωση των ενισχύσεων που μεταβιβάζονται στα νοικοκυριά αυτά (στον Πίνακα Π.1.6 η στήλη αναφέρεται ως «Ενίσχυση από συγγενείς και φίλους στην Ελλάδα») και το δεύτερο στη διάρθρωση των δαπανών των νοικοκυριών σε άλλα νοικοκυριά.

Σύμφωνα με τον Πίνακα Π.1.13 στο τέλος του Παραρτήματος τα νοικοκυριά με μη εργαζόμενο αρχηγό (στην πλειοψηφία τους συνταξιούχοι) είναι οι κύριοι αποδέκτες εισοδηματικών ενισχύσεων από άλλα νοικοκυριά, ενώ οι μικρότεροι αποδέκτες είναι τα νοικοκυριά με αρχηγό αγρότη. Από την πλευρά της δαπάνης, η διάρθρωση ανάμεσα στις κατηγορίες των νοικοκυριών στην ΕΟΠ 1993/94 δεν παρουσιάζει μεγάλη διακύμανση (στο σύνολο κάθε μίας κατηγορίας, εκτός από τα φτωχά ειδικευμένα νοικοκυριά που φαίνεται να μην δαπανούν χρήματα για άλλα νοικοκυριά).

Για την κατασκευή του πίνακα μεταβιβάσεων των νοικοκυριών στα νοικοκυριά (Δαπάνες μεταβιβάσεων για 15 κατηγορίες νοικοκυριών x έσοδα μεταβιβάσεων για 15 κατηγορίες νοικοκυριών), έγιναν οι παρακάτω υποθέσεις:

1. Το συνολικό ποσό της δαπάνης σε άλλα νοικοκυριά της ΕΟΠ 1993/94 εκφρασμένο στο σύνολο της χώρας αποτελεί το μέγεθος που χρησιμοποιήθηκε στον ΠΚΛ.

2. Το διάνυσμα που αναφέρεται ως ενίσχυση από άλλα νοικοκυριά χρησιμοποιείται μόνο ως διάρθρωση μεταξύ των νοικοκυριών.
3. Το συνολικό ποσό (σε τιμές 1996) με το οποίο ενισχύονται τα νοικοκυριά, λαμβάνοντας οικονομικές ενισχύσεις από άλλα νοικοκυριά, είναι 261,5 δισεκ. δραχμές (μικρότερο από 1% στο σύνολο των εισοδημάτων των νοικοκυριών).
4. Με βάση το ποσό αυτό επαναπροσδιορίζεται το συνολικό μέγεθος του διανύσματος που αναφέρεται ως εισόδημα (και αυτό θα πρέπει να ισούται με 261,5 δισεκ. δρχ.).
5. Θεωρώντας ότι η πιθανότητα ένα νοικοκυριό να μεταβιβάσει ή να εισπράξει εισόδημα από κάποιο άλλο νοικοκυριό, σε οποιαδήποτε κατηγορία και αν ανήκει (δηλαδή ειδικευμένο ή όχι, αγροτικό ή μη αγροτικό), είναι η ίδια, προσδιορίζουμε τα αντίστοιχα στοιχεία του τετραγωνικού πίνακα 15x15 με βάση τη μέθοδο RAS (η οποία μέθοδος αναλύεται στο τμήμα 1.4.10 πιο κάτω), χρησιμοποιώντας ως συνολικά διανύσματα δαπάνης-μεταβίβασης αυτά που προέκυψαν από το (4).

Μεταβιβάσεις από επιχειρήσεις στα νοικοκυριά (φαντίο Δ3)

Ο πίνακας αυτός παρουσιάζεται στο τέλος του παραρτήματος (Πίνακας Π.1.14). Οι επιχειρήσεις μεταβιβάζουν εισοδήματα στα νοικοκυριά (12.647 δισεκ. δρχ.) με μορφή διανεμόμενων κερδών (κέρδη από επιχειρήσεις, μερίσματα μετοχών κλπ.) και με την καταβολή ενοικίων.

Ο προσδιορισμός των μεταβιβάσεων αυτών προήλθε από τους αναθεωρημένους πίνακες των Εθνικών Λογαριασμών (πίνακες: «Εισόδημα και Δαπάνη του Ιδιωτικού και του Δημόσιου Τομέα της Οικονομίας»), ενδείξεις διανεμόμενων κερδών στα φυσικά πρόσωπα, που αναφέρονται στο Στατιστικό Δελτίο Φορολογίας Φυσικών Προσώπων της ΕΣΥΕ, και τέλος από τον επαναπροσδιορισμό διαφόρων κατηγοριών εισοδημάτων, που κρίθηκε αναγκαίος εφόσον τα μεγέθη παρουσιάζονται σημαντικά υποεκτιμημένα, ώστε τα συνολικά μεγέθη (εισόδημα και δαπάνη) των νοικοκυριών να σχετίζονται με τα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών. Τα κέρδη αυτά κατα-

νεμήθηκαν στις κατηγορίες νοικοκυριών χρησιμοποιώντας την πληροφόρηση της Έρευνας των Οικογενειακών Προϋπολογισμών που αναφέρεται στα εισοδήματα που λαμβάνουν τα νοικοκυριά από επιχειρήσεις, μερίσματα και ενοίκια (Πίνακας Π.1.14).

Μεταβιβάσεις από το Δημόσιο στα νοικοκυριά (φατνίο Ε3)

Οι μεταβιβάσεις που εισπράττουν τα νοικοκυριά από το Δημόσιο (Πίνακας Π.1.14 στο τέλος του Παραρτήματος) είναι οι συντάξεις, η συνολική επιδοματική πολιτική (όπως επίδομα ανεργίας), οι τόκοι δημόσιου χρέους θεωρώντας ότι οι κάτοχοι των τίτλων ομολόγων Δημοσίου είναι τα νοικοκυριά. Οι Εθνικοί Λογαριασμοί στον αναθεωρημένο Λογαριασμό του Δημοσίου από τρέχουσες συναλλαγές μεταβιβάζουν στους ιδιώτες (καθαρό υπόλοιπο) το ποσό των 7.228,7 δισεκ. δραχμών (κωδικός R64+R66). Τα παραπάνω ποσά στον ΠΚΛ μεταβιβάζονται σε όλα τα νοικοκυριά, χρησιμοποιώντας ως διάρθρωση τις πληροφορίες από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών που αναφέρονται στα εισοδήματα των μελών των νοικοκυριών που εισπράττουν από το Δημόσιο με τη μορφή των συντάξεων, εισοδήματα από τόκους και την ενίσχυση των μελών με επιδόματα ανεργίας, ασθενείας, εφάπαξ κλπ.

Σύμφωνα με τον Πίνακα Π.1.14 στο τέλος του Παραρτήματος, στα μη εργαζόμενα νοικοκυριά μεταβιβάζεται το 70% του συνόλου των μεταβιβάσεων του Δημοσίου, πράγμα που είναι λογικό εφόσον στα νοικοκυριά αυτά η πλειοψηφία των μελών είναι συνταξιούχοι, και επομένως, ως κύρια πηγή εισοδήματος έχουν τις συντάξεις. Στις υπόλοιπες κατηγορίες νοικοκυριών μεταβιβάζεται το υπόλοιπο 30% των μεταβιβάσεων, παρατηρώντας ότι τα νοικοκυριά με μεγαλύτερη ειδίκευση έχουν αναλογικά μικρότερη συμμετοχή στις μεταβιβάσεις αυτές.

Μεταβιβάσεις από τον εξωτερικό τομέα (φατνίο ΣΤ3)

Το φατνίο ΣΤ3 εμφανίζεται στον Πίνακα Π.1.14 στο τέλος του Παραρτήματος. Ένα μέρος του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών είναι και οι μεταβιβάσεις από το εξωτερικό. Το σύνολο αυτών των μεταβι-

βάσεων, 842 δισεκ. δρχ. που αποκτούν τα νοικοκυριά, μπορούμε να το παρατηρήσουμε από τους Εθνικούς Λογαριασμούς (Αναθεωρημένος Λογαριασμός Διεθνών Συναλλαγών). Αυτές οι μεταβιβάσεις δεν αφορούν εισοδήματα Ελλήνων που αποκτήθηκαν στην αλλοδαπή⁵, ούτε επιδοτήσεις από διεθνείς Οργανισμούς αλλά είναι κυρίως συντάξεις, μεταβιβαστικές πληρωμές και εν μέρει οικονομικές ενισχύσεις Ελλήνων του εξωτερικού (π.χ. μετανάστες) σε νοικοκυριά.

Στην ΕΟΠ 1993/94 υπάρχει αντίστοιχη μεταβλητή που αναφέρεται στις μεταβιβάσεις (ενισχύσεις-οικονομική βοήθεια) στα νοικοκυριά και, με βάση την πληροφορία αυτή, έγινε η κατανομή στις κατηγορίες των νοικοκυριών, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα Π.1.14 του Παραρτήματος. Το μεγαλύτερο μερίδιο των ενισχύσεων αυτών πηγαίνει, όπως είναι φυσικό άλλωστε, σε νοικοκυριά με μη εργαζόμενο αρχηγό (39%) καθώς και σε αγροτικά νοικοκυριά (41%). Μέλη νοικοκυριών, τα οποία εργάζονται στο εξωτερικό και τα οποία στέλνουν οικονομική βοήθεια σε νοικοκυριά μέσα στην Ελλάδα, περιλαμβάνονται σε αυτή την κατηγορία των εισοδηματικών ενισχύσεων.

Συγκριτική παρουσίαση και διάρθρωση όλων των εισοδημάτων

Διάρθρωση εισοδημάτων αγροτικών-αστικών και μη εργαζόμενων νοικοκυριών

Συγκρίνοντας τη διάρθρωση των εισοδημάτων (εισοδήματα από επιχειρήσεις, από τον δημόσιο τομέα και από τον εξωτερικό τομέα) στις 15 ομάδες νοικοκυριών, παρατηρούμε ότι τα εισοδήματα των αγροτικών νοικοκυριών από τις τρεις παραπάνω εισοδηματικές πηγές ακολουθούν διαφορετική προσέγγιση. Συγκεκριμένα, στα πλούσια αγροτικά νοικοκυριά η συμμετοχή των εισοδημάτων από τις επιχειρήσεις είναι σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με τα μεσαία και φτωχά αγροτικά νοικοκυριά. Στην αντίθετη κατεύθυνση λειτουργεί το εισόδημα από τον εξωτερικό τομέα (δευτερο μέρος του Πίνακα Π.1.14 στο τέλος του Παραρτήματος).

5. Τα εισοδήματα Ελλήνων που αποκτήθηκαν στην αλλοδαπή και τα εισοδήματα ξένων υπηκόων που αποκτήθηκαν στην ελληνική επικράτεια αναφέρονται στα φαντρία ΣΤ2 και Β6.

Στα εισοδήματα μη αγροτικών νοικοκυριών, μεγαλύτερη συμμετοχή έχουν τα εισοδήματα από μισθωτή απασχόληση, ενώ ακολουθούν τα εισοδήματα από τις επιχειρήσεις. Τέλος, τα μη εργαζόμενα νοικοκυριά φαίνεται ότι εξαρτώνται περισσότερο από εισοδήματα που παίρνουν από το κράτος και λιγότερο από τις επιχειρήσεις και από τον εξωτερικό τομέα.

Διάρθρωση με βάση την εκπαίδευση του αρχηγού (στα αστικά νοικοκυριά)

Όσο μεγαλύτερη είναι η εκπαίδευση του αρχηγού του νοικοκυριού, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό συμμετοχής εισοδημάτων από μισθωτή απασχόληση, εισόδημα από επιχειρήσεις και μεταβιβάσεις από το κράτος, στο σύνολο των εισοδημάτων των αντίστοιχων ομάδων νοικοκυριών, ενώ το αντίθετο συμβαίνει με τα εισοδήματα από τεκμαρτή απασχόληση.

Δαπάνες νοικοκυριών

Οι δαπάνες των νοικοκυριών στον ΠΚΛ δείχνονται από τη στήλη Γ στον συνοπτικό Πίνακα. Οι μεταβιβάσεις των νοικοκυριών σε άλλα νοικοκυριά έχουν ήδη συζητηθεί. Στη συνέχεια αναλύονται τα υπόλοιπα φατνία.

Κατανάλωση νοικοκυριών για αγαθά (φατνίο Γ1)

Ο Πίνακας Π.1.15α στο τέλος του Παραρτήματος παρουσιάζει τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών (φατνίο Γ1). Τα νοικοκυριά, ανάλογα σε ποια υποκατηγορία εντάσσονται, παρουσιάζουν ένα τελείως διαφορετικό καταναλωτικό πρότυπο. Έτσι παρατηρούμε ότι τα αγροτικά νοικοκυριά δίνουν διαφορετική σημασία και βαρύτητα σε προϊόντα ή υπηρεσίες από τα αστικά νοικοκυριά. Επίσης και στα αστικά νοικοκυριά, ανάλογα με την εκπαίδευση του αρχηγού, η καταναλωτική συμπεριφορά είναι διαφορετική.

Στον Πίνακα Π.1.15β υπολογίζεται η κατά κεφαλήν μηνιαία κατανάλωση των νοικοκυριών κατά προϊόν. Σύμφωνα με τον πίνακα αυτό η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη το 1996 ήταν 175,4 χιλιάδες δραχμές τον μήνα. Από αυτά, 31 χιλ. δρχ. δαπανήθηκαν σε λοιπά καταναλωτικά προϊόντα, 27,5 χιλ. σε ενοίκια και 10 χιλ. σε ενέργεια (θέρμανση, μεταφορά). Επίσης,

20,5 χιλ. δρχ. ξοδεύτηκαν για αναψυχή και τουρισμό. Η μέση αυτή μηνιαία κατανομή διαφέρει ανάλογα με το νοικοκυριό τόσο από πλευράς αστικότητας, όσο και από πλευράς ειδίκευσης και εισοδήματος.

Δαπάνες νοικοκυριών για κοινωνική ασφάλιση και άμεσους φόρους

Στον ΠΕΕ 1996 υπάρχει ο διαχωρισμός της εισφοράς για κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων σε πραγματικές εργοδοτικές εισφορές⁶ και τεκμαρτές εισφορές, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Η εισφορά για κοινωνική ασφάλιση αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο άσκησης οικονομικής πολιτικής, επομένως, είναι εξαιρετικά χρήσιμο σε ένα υπόδειγμα γενικής ισορροπίας να προσδιορίσουμε διαρθρωτικές μεταβολές εισοδημάτων, από διαφορετικά σενάρια συμμετοχής εισφορών στην κοινωνική ασφάλιση σε διαφορετικές ομάδες νοικοκυριών. Για να γίνει αυτό εφικτό, θα πρέπει στον ΠΚΛ οι εισφορές των εργαζομένων να ευρίσκονται στο αντίστοιχο φαντίο στο οποίο τα νοικοκυριά μεταβιβάζουν χρήματα στον δημόσιο τομέα. Αυτό σημαίνει ότι, για κάθε κατηγορία νοικοκυριού, θα πρέπει να υπολογιστεί η συνολική εισφορά για κοινωνική ασφάλιση και, στη συνέχεια, το νοικοκυριό να την αποδώσει στο κράτος ως έσοδο. Εφόσον κάθε νοικοκυριό μπορεί να συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία με διαφορετικούς συντελεστές παραγωγής (τα μέλη του νοικοκυριού δεν συμπίπτουν πάντα με το επάγγελμα και την ειδίκευση του αρχηγού, όπως έχουμε αναφέρει προηγουμένως) μπορεί να έχει εισοδήματα από όλες τις κατηγορίες των συντελεστών παραγωγικών δραστηριοτήτων. Επομένως, υπολογίζουμε τη συμμετοχή κάθε ομάδας, αθροίζοντας όλα τα εισοδήματα που αποκτά η κάθε κατηγορία νοικοκυριών, εκτός των εισοδημάτων από γεωργία (μισθοί + τεκμαρτή αμοιβή), και στη συνέχεια υπολογίζουμε το μερίδιο

6. Στο υπόδειγμα, όπως θα δούμε παρακάτω, για τον προσδιορισμό της εξίσωσης των μισθών, χρησιμοποιούμε την πραγματική εισφορά των εργοδοτών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο διάνυσμα δεν παρουσιάζεται στον ΠΚΛ, εφόσον ολόκληρη την κοινωνική ασφάλιση θεωρούμε ότι την έχουν εισπράξει τα νοικοκυριά και στη συνέχεια την αποδίδουν στο κράτος (δηλαδή στο φαντίο Α5 είναι μηδενική).

αυτό στο σύνολο των εισοδημάτων όλων των κατηγοριών νοικοκυριών. Τέλος, το μερίδιο αυτό το πολλαπλασιάζουμε με το συνολικό ποσό της τεκμαρτής εισφοράς για κάθε κλάδο.

Στον Πίνακα Π.1.16, η πραγματική και τεκμαρτή εισφορά για ασφάλιση είναι ενσωματωμένη στη γραμμή «Κοινωνική ασφάλιση», όπου, εκτός αυτών των δύο, έχει προστεθεί και η ιδιωτική προαιρετική ασφάλιση των νοικοκυριών (ασφάλιστρα, ιδιωτικές διεθνείς μεταβιβάσεις, διάφορες τρέχουσες μεταβιβάσεις, κλπ.) που προκύπτει από τους αναθεωρημένους Εθνικούς Λογαριασμούς, Πίνακες Εισοδήματος και Δαπάνης Γενικής Κυβέρνησης και Ιδιωτικού Τομέα. Η συνολική ασφάλιση υπερβαίνει τα 3,8 τρις δραχμές το 1996.

Εκτός από τις δαπάνες για κοινωνική ασφάλιση, τα νοικοκυριά πληρώνουν και άμεσους φόρους. Στοιχεία άμεσων φόρων που πληρώνουν τα νοικοκυριά στο Δημόσιο, κατά κατηγορία νοικοκυριών, δεν είναι διαθέσιμα. Μπορούν να προκύψουν έμμεσα, χρησιμοποιώντας στοιχεία από την ετήσια Έρευνα Στατιστικής Δηλωθέντος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων της ΕΣΥΕ. Σύμφωνα με αυτή την πηγή γνωρίζουμε το ύψος του φόρου που αποδίδουν στο Δημόσιο διάφορες κατηγορίες επαγγελματιών (π.χ. γεωργοί, ελευθέρια επαγγέλματα, συνταξιούχοι κλπ.) καθώς επίσης το ύψος του φόρου διαφόρων κατηγοριών εισοδημάτων (φόροι από μισθούς, ενοίκια κλπ.). Στη συνέχεια, με τη βοήθεια της ΕΟΠ υπολογίζονται τα συνολικά ποσά άμεσων φόρων που αναλογούν σε κάθε ομάδα νοικοκυριών.

Για κάθε κατηγορία εισοδήματος (εισόδημα από μισθούς, επιχειρηματική δραστηριότητα, από τόκους-μερίσματα, από συντάξεις, γεωργικά εισοδήματα), που διαθέτουν οι ομάδες των νοικοκυριών, υπολογίζουμε τον φόρο που αναλογεί στις κατηγορίες των εισοδημάτων αυτών, γνωρίζοντας από τη δημοσίευση της ΕΣΥΕ τι φόρο έχει αποδώσει η συγκεκριμένη κατηγορία εισοδήματος και ποιο είναι το ποσοστό της κατηγορίας αυτής στο συνολικό ποσό των άμεσων φόρων (γίνεται και μία διόρθωση, υπολογίζοντας τον αναλογούντα φόρο σε σχέση με το φορολογητέο εισόδημα, όπως προκύπτει από τη δημοσίευση, καθώς επίσης λαμβάνοντας υπόψη και τον αριθμό των φορολογουμένων που απέδωσαν τον φόρο αυτό σε

σχέση με τον αριθμό των μελών που έχουμε στην ΕΟΠ, καθώς και τον φορολογικό συντελεστή). Στη συνέχεια αθροίζονται οι φόροι για κάθε κατηγορία και προκύπτει το διάνυσμα των συνολικών άμεσων φόρων για κάθε ομάδα νοικοκυριών ξεχωριστά (Πίνακας Π.1.16 στο τέλος).

Το σύνολο των άμεσων φόρων που εισπράττει το κράτος από τα νοικοκυριά είναι 1,2 τρις δραχμές και από τις επιχειρήσεις είναι 916 δισεκ. δρχ. για το 1996 (Αναθεωρημένοι Εθνικοί Λογαριασμοί, κωδικός R61).

Αποταμιεύσεις νοικοκυριών

Το υπόλοιπο της στήλης Γ του συνοπτικού Πίνακα είναι οι αποταμιεύσεις των νοικοκυριών. Αυτές εμφανίζονται στο δεύτερο μέρος του Πίνακα Π.1.16 στο τέλος του Παραρτήματος. Η αποταμίευση ως ποσοστό στο συνολικό εισόδημα είναι μεγαλύτερη στα πλούσια νοικοκυριά σε σχέση με τα μεσαία και φτωχά. Η μέση αποταμίευση, που είναι 12,1% ως ποσοστό του συνολικού εισοδήματος, συμφωνεί με τα εθνικολογιστικά μεγέθη.

1.4.3. Λογαριασμοί επιχειρήσεων

Τα έσοδα των επιχειρήσεων ήδη συζητήθηκαν στην ανάλυση της διανομής των συντελεστών παραγωγής (φατνίο B4). Επίσης από τις δαπάνες των επιχειρήσεων οι μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά ήδη αναλύθηκαν (φατνίο Δ3). Όσον αφορά τους άμεσους φόρους των επιχειρήσεων, αυτοί είναι 916 δισεκ. δρχ., ενώ οι ακαθάριστες αποταμιεύσεις των επιχειρήσεων πλησιάζουν τα 3 τρις δραχμές το 1996.

1.4.4. Λογαριασμοί Δημοσίου

Τα έσοδα του Δημοσίου ήδη αναλύθηκαν. Από τις δαπάνες του Δημοσίου ήδη αναφέρθηκαν οι μεταβιβάσεις προς τα νοικοκυριά. Η κατανάλωση του Δημοσίου παρουσιάζεται στον Πίνακα Π.1.17 του Παραρτήματος κατά προϊόν (φατνίο E1). Εφόσον οι δημόσιες υπηρεσίες αναφέρονται ως ξεχωριστός κλάδος στις παραγωγικές δραστηριότητες, οι ενδιά-

μεσες εισροές αυτού του κλάδου δείχνουν τη διάρθρωση των δημοσίων δαπανών. Όσον αφορά τις συνολικές δαπάνες του Δημοσίου, αυτές επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο σε «αγορές» από τον τομέα δημόσιες υπηρεσίες, και κατά δεύτερο λόγο από τους τομείς υγείας και εκπαίδευσης.

Εκτός από τις καταναλωτικές αυτές δαπάνες και τις δαπάνες για μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά, το Δημόσιο δαπανά 915,8 δισεκ. δρχ. για επιδοτήσεις (φατνίο Ε5, η κατανομή των οποίων κατά κλάδο φαίνεται με αρνητικά πρόσημα στον Πίνακα Π.1.10 στο τέλος του Παραρτήματος).

Το 1996 το Δημόσιο δαπάνησε 7.228 τρις δρχ. για πληρωμές τόκων από έντοκα γραμμάτια και ομόλογα Δημοσίου που είχαν αγοράσει τα νοικοκυριά (περιλαμβάνεται στο φατνίο Ε3) καθώς και για πληρωμές συντάξεων και επιδομάτων.

Τέλος, η αποταμίευση του δημόσιου τομέα το 1996 ήταν -1,56 τρις δραχμές (δηλαδή το Δημόσιο είχε έλλειμμα). Η αρνητική αυτή αποταμίευση συμφωνεί με την αποταμίευση των Εθνικών Λογαριασμών, ενώ πρέπει να τονιστεί ότι ολόκληρος ο λογαριασμός του δημόσιου τομέα (έσοδα και έξοδα) είναι σύμφωνος με τα απόλυτα ποσά των αναθεωρημένων Εθνικών Λογαριασμών.

1.4.5. Λογαριασμοί εξωτερικού τομέα (υπόλοιπου κόσμου)

Τα έσοδα του εξωτερικού τομέα είναι οι εισαγωγές 7,6 τρις δραχμές (Α6) και οι καθαρές αρνητικές μεταβιβάσεις από εισοδηματικούς συντελεστές 835,2 δισεκ. δρχ. (ΣΤ2). Τα άλλα φατνία του συνοπτικού ΠΚΛ για τον συγκεκριμένο τομέα είναι μηδενικά.

Από τη μεριά των δαπανών, ο εξωτερικός τομέας πληρώνει τις εξαγωγές 5,2 τρις δρχ. (φατνίο ΣΤ1) και μεταβιβάζει 842 δισεκ. δρχ. στα νοικοκυριά (ΣΤ3). Οι υπηρεσίες του τουρισμού (μαζί με τις καταναλώσεις των αλλοδαπών στην Ελλάδα) περιλαμβάνονται στο δiάνυσμα των εξαγωγών.

Τέλος, το καθαρό αποτέλεσμα ή ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (εφόσον θεωρούμε ότι ο εξωτερικός τομέας δεν έχει αποταμιεύσεις ή επενδύσεις όπως οι άλλοι θεσμικοί φορείς) είναι 711 δισεκ. δραχμές, δη-

λαδή έχουμε έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών. Αυτό το έλλειμμα συμφωνεί με τα αναθεωρημένα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών, όπως και με τα υπόλοιπα στοιχεία του εξωτερικού τομέα.

1.4.6. Λογαριασμοί επενδύσεων

Ο Πίνακας Π.1.18 στο τέλος του Παραρτήματος εμφανίζει τη διάρθρωση των επενδύσεων των θεσμικών φορέων (φατνία Ζ1, Η1, Θ1, Ι1). Οι συνολικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου το 1996 φθάνουν στα 5.828 δισεκ. δρχ. (υπάρχουν και 96,5 δισεκ. δρχ. (Ι1) που αφορούν μεταβολές αποθεμάτων κατά προϊόν). Από αυτές 2.663 δισεκ. δραχμές αφορούν επενδύσεις νοικοκυριών, δηλαδή κατοικίες, 2.214 δισεκ. δρχ. επενδύσεις επιχειρήσεων και 950,2 δισεκ. δρχ. επενδύσεις δημόσιου τομέα (Τα στοιχεία των επενδύσεων συμφωνούν απόλυτα με τα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών).

1.4.7. Ισορροπία των λογαριασμών

Για κάθε θεσμικό φορέα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υπάρχει ο λογαριασμός εσόδων - δαπανών. Στη στήλη αναφέρονται οι δαπάνες των φορέων, ενώ στην αντίστοιχη σειρά τα εισοδήματα που αποκτώνται μέσω της παραγωγικής διαδικασίας και οι μεταβιβάσεις που έχουν από άλλους θεσμικούς φορείς. Η συζήτηση που προηγήθηκε αναφέρθηκε στα τελικά στοιχεία του ΠΚΛ.

Για τους θεσμικούς φορείς δημόσιος τομέας και εξωτερικός τομέας, οι αντίστοιχοι λογαριασμοί είναι απόλυτα ισορροπημένοι και συμφωνούν με τα στοιχεία των αναθεωρημένων Εθνικών Λογαριασμών.

Για την ισορροπία του λογαριασμού των επιχειρήσεων, το μόνο άγνωστο στοιχείο το οποίο προκύπτει έμμεσα είναι το ακριβές ποσό που θα μεταβιβάσουν στα νοικοκυριά υπό μορφή μερισμάτων, ενοικίων κλπ. Αυτή η μεταβίβαση είναι ενσωματωμένη στα συνολικά εισοδήματα που εισπράττει ο ιδιωτικός τομέας (εφόσον νοικοκυριά και επιχειρήσεις θεω-

ρούνται ως ιδιωτικός τομέας στους πίνακες των Εθνικών Λογαριασμών, ενώ δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα ο διαχωρισμός τους). Επομένως, η ισορροπία του λογαριασμού αυτού θα εξαρτηθεί από την ισορροπία του λογαριασμού των νοικοκυριών.

Η επικρατούσα αντίληψη για την ισορροπία του λογαριασμού των νοικοκυριών είναι να υπολογιστεί η αποταμίευση ως η διαφορά των εσόδων από τα έξοδα και έτσι να ισοσκελιστεί ο Πίνακας. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αποδεχτούμε το ύψος, καθώς και την αρχική διάρθρωση που προέκυψε από την ΕΟΠ 1993/94, όλων των εισοδημάτων και των μεταβιβάσεων που δίδονται από τον Πίνακα Εισροών - Εκροών και από τους πίνακες των Εθνικών Λογαριασμών.

Όσον αφορά το συνολικό ύψος των εισοδημάτων και των μεταβιβάσεων, ειδικά για το 1996, υποθέτουμε ότι δεν θεωρούνται υποεκτιμημένα, μετά την αναθεώρηση μέτρησης του συστήματος των Ε.Λ. και των ΠΕΕ, που ήταν ένας από τους λόγους της αναθεώρησης. Επομένως, τα συνολικά ποσά από μισθωτή απασχόληση, εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα και μεταβιβάσεων από το κράτος και τον εξωτερικό τομέα του ΠΚΛ συμφωνούν με τους Εθνικούς Λογαριασμούς.

Το πρόβλημα προκύπτει με τη διάρθρωση των εισοδημάτων και μεταβιβάσεων αυτών μέσα στα νοικοκυριά. Δηλαδή η χρησιμοποίηση ορισμένων κατηγοριών εισοδημάτων και μεταβιβάσεων από τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών δεν είναι απόλυτα ενδεικτική, γιατί αφενός υπάρχει σοβαρή υποεκτίμηση των μεγεθών, που σημαίνει ότι δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τα εισοδήματα και τις μεταβιβάσεις που δηλώνουν ότι αποκτούν ή αποδίδουν τα μέλη ως απόλυτα μεγέθη, και αφετέρου ακόμα και η διάρθρωση μεταξύ των ομάδων των νοικοκυριών δεν εξαλείφει την υποεκτίμηση στις ομάδες των νοικοκυριών, δηλαδή οι υποεκτιμήσεις έχουν διαφορετική διάρθρωση στις εισοδηματικές κατηγορίες νοικοκυριών, εφόσον υπάρχει μία άνιση κατανομή της απόκρυψης εισοδημάτων. Μάλιστα όσο η δαπάνη ενός νοικοκυριού είναι υψηλότερη, τόσο η απόκρυψη εισοδημάτων και μεταβιβάσεων είναι μεγαλύτερη, ως ποσοστό στο συνολικό εισόδημα του νοικοκυριού.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.7

Αρχική και τελική εκτίμηση των εισοδημάτων μέσα στα νοικοκυριά

Αρχική εκτίμηση εισοδημάτων μέσα στα νοικοκυριά

		Εισοδήματα και μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά						Σύνολο εισοδημάτων (1+2+...+v)
		1	2	3	4	5	v	
Κατηγορίες	N ₁	E ₁₁	E ₂₁	E ₃₁	E ₄₁	E ₅₁	E _{v1}	X ₁
	N ₂	E ₁₂	E ₂₂	E ₃₂	E ₄₂	E ₅₂	E _{v2}	X ₂
	•	•	•	•	•	•	•	X ₆
	•	•	•	•	•	•	•	•
	N _n	E _{1n}	E _{2n}	E _{3n}	E _{4n}	E _{5n}	E _{vn}	X _n
	Σύνολο	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y _v	

Τελική εκτίμηση εισοδημάτων μέσα στα νοικοκυριά

		Εισοδήματα και μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά						Σύνολο εισοδημάτων (1+2+...+v)
		1	2	3	4	5	v	
Κατηγορίες	N ₁	Ω ₁₁	Ω ₂₁	Ω ₃₁	Ω ₄₁	Ω ₅₁	Ω _{v1}	W ₁
	N ₂	Ω ₁₂	Ω ₂₂	Ω ₃₂	Ω ₄₂	Ω ₅₂	Ω _{v2}	W ₂
	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•
	N _n	Ω _{1n}	Ω _{2n}	Ω _{3n}	Ω _{4n}	Ω _{5n}	Ω _{vn}	W _n
	Σύνολο	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y _v	

Η διαδικασία για επαναπροσδιορισμό της διάρθρωσης των εισοδημάτων και των μεταβιβάσεων μέσα στα νοικοκυριά στηρίχτηκε στην υπόθεση ότι το μέγεθος της κατανάλωσης από τον ΠΕΕ και η διάρθρωσή της σε όλες τις κατηγορίες νοικοκυριών είναι αντικειμενική. Επίσης, ο λόγος της κατανάλωσης προς το εισόδημα που αναφέρεται στους Εθνικούς Λογαριασμούς είναι ένα αποδεκτό μέτρο σχέσης μεταξύ των δύο αυτών συνολικών μεγεθών. Τέλος, το συνολικό εισόδημα, που υπολείπεται στο σύνολο των νοικοκυριών (για να ισχύει η παραπάνω σχέση), θεωρείται ότι είναι αυτό που οι επιχειρήσεις μεταβιβάζουν στα νοικοκυριά (φατνίο Δ3). Με τον τρόπο αυτό προσδιορίζεται ο λογαριασμός των επιχειρήσεων και το συνολικό ποσό που θα εισπράξουν τα νοικοκυριά.

Σύμφωνα με τον Πίνακα Π.1.7 έχουμε μία αρχική εκτίμηση για το συνολικό ύψος του εισοδήματος κάθε ομάδας νοικοκυριού (διάνυσμα X_i) καθώς επίσης και μία αρχική κατανομή κάθε εισοδηματικής ροής στα νοικοκυριά (διάνυσμα E_{ij}), η οποία εκτίμηση προκύπτει από την επεξεργασία της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών. Αυτή η αρχική εκτίμηση και κατανομή προσδιορίζει για κάθε πηγή εισοδήματος και μεταβίβασης ένα συνολικό μέγεθος, το οποίο όμως δεν συμφωνεί με τα συνολικά εθνολογιστικά μεγέθη (που είναι το διάνυσμα Y_i) εφόσον έχει προκύψει από άλλη πηγή στοιχείων που είναι οι ΠΕΕ και οι Εθνικοί Λογαριασμοί.

Στο επόμενο βήμα γίνεται η σύνδεση του διανύσματος Y_i με το διάνυσμα X_i μέσω του πίνακα E_{ij} με αρχικές τιμές το διάνυσμα X_i και τον πίνακα E_{ij} . Με τη μέθοδο RAS (η οποία αναλύεται παρακάτω) και με τη βοήθεια των αρχικών αυτών τιμών ξαναπροσδιορίζουμε το διάνυσμα X_i καθώς και τον πίνακα E_{ij} , έτσι ώστε να συμφωνούν με το διάνυσμα Y_i . Στο τέλος έχουμε ένα νέο πίνακα (Ω_{ij}), και ένα νέο διάνυσμα (W_i) που συμφωνούν με το διάνυσμα Y_i .

1.4.8. Διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία

Για την κατασκευή του ΠΚΛ χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις μεγάλες ενότητες στατιστικών στοιχείων:

1. Ο Πίνακας Εισροών-Εκροών,
2. Οι Εθνικοί Λογαριασμοί,
3. Η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού,
4. Η Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών,
5. Φορολογικά στοιχεία.

Πίνακες Εισροών - Εκροών

Οι Πίνακες Εισροών-Εκροών (ΠΕΕ) περιγράφουν τα βασικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά μιας οικονομίας σε ένα συγκεκριμένο χρόνο, είναι απαραίτητοι για την κατασκευή ενός ΠΚΛ και, κατ' επέκταση, ενός πολυκλαδικού εφαρμοσμένου υποδείγματος γενικής ισορροπίας. Ως σύστημα οργάνωσης της πληροφόρησης, οι Πίνακες παρέχουν αφενός τη δυνα-

τότητα για τον σχηματισμό μίας στατικής μεν, αλλά σχετικά ολοκληρωμένης εικόνας για τη διάρθρωση μιας οικονομίας, αφετέρου παρέχουν σημαντικό μέρος της στατιστικής βάσης για τη δημιουργία ενός Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής, που αποτελεί το βασικό λογιστικό σχήμα ενός αξιόπιστου υποδείγματος γενικής ισορροπίας. Έτσι καθίσταται δυνατή η εξέταση της λειτουργίας της οικονομίας και των διαρθρωτικών της προβλημάτων καθώς και των επιπτώσεων εναλλακτικών μέτρων πολιτικής.

Ο Πίνακας Εισροών-Εκροών για την ελληνική οικονομία που χρησιμοποιήθηκε αναφέρεται στο έτος 1996, και είναι προϊόν εργασίας της ΕΣΥΕ (Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών). Αναφέρεται στο σύστημα ESA95 το οποίο εφαρμόζεται στα κράτη μέλη της Ε.Ε. από τον Απρίλιο του 1999 με πρώτο έτος αναφοράς το 1995.

Ο Πίνακας Εισροών-Εκροών περιλαμβάνει τους παρακάτω τομείς παραγωγικών δραστηριοτήτων:

- τον τομέα των αγροτικών δραστηριοτήτων,
- τον τομέα των αγοραίων (market) μη αγροτικών και μη χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων,
- τον τομέα των χρηματοδοτικών δραστηριοτήτων και
- τον τομέα των μη-αγοραίων (non-market) δραστηριοτήτων.

Επίσης περιέχει τους παρακάτω πίνακες:

- τη μήτρα παραγωγής (make matrix) στην τάξη μεγέθους 450 ομοιογενών (ή ομοειδών) ομάδων προϊόντων για 125 κλάδους,
- τους λογαριασμούς παραγωγής (production accounts) σε κύρια και δευτερεύουσα κατανομή της ακαθάριστης αξίας παραγωγής (ΑΑΠ) κατά προϊόν και τους λογαριασμούς δημιουργίας εισοδήματος κατά κλάδο για 125 κλάδους,
- τη μήτρα ενδιάμεσων χρήσεων (matrix of intermediate uses) κατά προϊόν και κλάδο (450 προϊόντα με 125 κλάδους),
- τα ισοζύγια χρήσεων και προσφοράς (use and supply balances) για 450 προϊόντα, και τέλος
- τη μήτρα των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου κατά είδος κεφαλαιουχικού αγαθού και κατά κλάδο.

Η μήτρα παραγωγής (make matrix) αποτελεί σημαντικό εργαλείο των εισροών-εκροών. Οι σειρές της make matrix δείχνουν, από το ένα μέρος, τα παραγόμενα εγχωρίως, κύρια και δευτερεύοντα, προϊόντα της διανεμηθείσας παραγωγής (distributed production), στην ταξινόμηση των 450 προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών), ενώ από την άλλη, οι στήλες παρουσιάζουν, σε βασικές τιμές, τους κλάδους (ή τους θεσμικούς τομείς) στους οποίους παράγεται η πραγματική παραγωγή (actual output) για τα διάφορα κύρια και δευτερεύοντα προϊόντα.

Η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Σκοπός της έρευνας είναι η συγκέντρωση στοιχείων για τη μελέτη της διάρθρωσης της απασχόλησης και της ανεργίας των μελών των νοικοκυριών όλης της χώρας, ηλικίας 14 ετών και άνω. Επίσης, για όλα τα μέλη των νοικοκυριών, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, συγκεντρώνονται ορισμένα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά, καθώς και στοιχεία για τη μετανάστευση. Ειδικότερα, ως προς την απασχόληση οι πληροφορίες αφορούν:

- α) Τη μελέτη της κατάστασης απασχόλησης του πληθυσμού των μελών των νοικοκυριών, ηλικίας 14 ετών και άνω, σε συνδυασμό με:
 - το φύλο, την ηλικία του εργαζόμενου, το επίπεδο εκπαίδευσης, την περιοχή στην οποία απασχολείται κλπ.
- β) Τη μελέτη του εργατικού δυναμικού ως προς τους:
 - κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, τις ομάδες ατομικών επαγγελμάτων, τη θέση στο επάγγελμα, τις ώρες απασχόλησης.
- γ) Τη μελέτη της χρονικής διάρκειας της ανεργίας, σε συνδυασμό με:
 - το φύλο, την ηλικία, την περιοχή και χαρακτηριστικά όσον αφορά την τελευταία τους εργασία (κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, ομάδες ατομικών επαγγελμάτων).

Η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού είναι δειγματοληπτική με κλάσμα δειγματοληψίας 1,5% και καλύπτει τα μέλη των νοικοκυριών όλων των περιοχών της χώρας.

Ορισμός του απασχολούμενου και του άνεργου:

Απασχολούμενος θεωρείται εκείνος ο οποίος εργάστηκε την εβδομάδα αναφοράς μία ώρα και πάνω, ή δεν εργάστηκε την εβδομάδα αναφο-

ράς, αλλά είχε μία εργασία από την οποία απουσίαζε λόγω ασθένειας, άδειας, ταξιδιού, αναψυχής, απεργίας κλπ. (Οι πιο πάνω προϋποθέσεις ισχύουν και για τα μέλη του νοικοκυριού που βοηθούν στην οικογενειακή επιχείρηση χωρίς να αμείβονται, αντίθετα, οι μισθωτοί (υπάλληλοι ή εργάτες) που εργάζονται σε επιχειρήσεις (ξενοδοχεία, τουριστικές επιχειρήσεις, γεωργικές εκμεταλλεύσεις κλπ.) που λειτουργούν εποχιακά, την εποχή που δεν λειτουργεί η επιχείρηση και συνεπώς ούτε εργάζονται ούτε πληρώνονται, θεωρούνται ότι δεν έχουν εργασία, έστω και αν είναι σχεδόν βέβαιο ότι, όταν θα λειτουργήσει, θα εργαστούν ξανά σε αυτήν.

Άνεργος θεωρείται εκείνος ο οποίος δεν εργάζεται (κατά την περίοδο αναφοράς), ούτε είχε μια εργασία και απουσίαζε λόγω ασθένειας, άδειας κλπ., ή ζητούσε εργασία είτε ως μισθωτός, είτε για να αρχίσει μια δική του δουλειά, ή ήταν διαθέσιμος και μπορούσε να αναλάβει αμέσως τη δουλειά που τυχόν θα έβρισκε ή τέλος είχε κάνει κάποιες συγκεκριμένες ενέργειες για να βρει δουλειά.

Πληροφορίες για την απασχόληση, εκτός από την έρευνα εργατικού δυναμικού, δίνει η απογραφή πληθυσμού, η απογραφή καταστημάτων, η ετήσια βιομηχανική έρευνα, και η έρευνα ορυχείων. Συγκεκριμένα οι δειγματοληπτικές έρευνες, τα αποτελέσματα των οποίων απεικονίζονται στο στατιστικό δημοσίευμα «Στατιστικές Εργασίες» (για τους κλάδους βιομηχανίας, λιανικού εμπορίου, των ορυχείων, των τραπεζών και των ασφαλειών), αναφέρονται:

- Στη μηνιαία δειγματοληπτική έρευνα απασχόλησης μισθωτών βιομηχανίας-βιοτεχνίας, σε δείγμα 2.000 περίπου βιομηχανικών και βιοτεχνικών καταστημάτων. Με την έρευνα αυτή καλύπτονται τα καταστήματα τα οποία, σύμφωνα με τις απογραφές καταστημάτων που επίσης διενεργεί η ΕΣΥΕ, είχαν μέση ετήσια απασχόληση 10 άτομα και άνω. Στους πίνακες υπάρχει διαχωρισμός κατά φύλο και κατά κατηγορία μισθωτού (δηλαδή υπάλληλοι - εργάτες).
- Στην τριμηνιαία δειγματοληπτική έρευνα αμοιβής εργασίας μισθωτών ορυχείων - μεταλλείων - λατομείων, που διενεργείται από το 1977, σε δείγμα 282 περίπου καταστημάτων, που είχαν μέση ετήσια

απασχόληση 5 άτομα και άνω. Η ανάλυση είναι κατά φύλο, κατηγορία μισθωτού και διψήφιο κωδικό ΣΤΑΚΟΔ.

- Στην τριμηνιαία δειγματοληπτική έρευνα αμοιβής εργασίας μισθωτών λιανικού εμπορίου. Η έρευνα γίνεται σε δείγμα 695 περίπου καταστημάτων και καλύπτει τα καταστήματα τα οποία κατά την προηγούμενη απογραφή είχαν συνολική απασχόληση 3 άτομα και άνω. Εδώ η ανάλυση είναι κατά φύλο και τριψήφιο ΣΤΑΚΟΔ .
- Τέλος, δεδομένα από την επεξεργασία των στοιχείων συγκεντρώνονται στα γραφεία απασχόλησης του ΟΑΕΔ. Ακόμα έχουμε πληροφόρηση από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας και των Κέντρων Αλλοδαπών.

Η Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών

Σχεδιάζοντας έναν Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής τα προβλήματα που παρουσιάζονται εντοπίζονται κυρίως στην απουσία στατιστικής πληροφόρησης και η κατασκευή-υλοποίηση του πίνακα είναι σημαντικά δύσκολη. Αν σχεδιάζαμε έναν πίνακα στον οποίο τόσο οι θεσμικοί φορείς (νοικοκυριά, επιχειρήσεις, Δημόσιο, υπόλοιπος κόσμος) όσο και οι συντελεστές παραγωγής (εργασία, κεφάλαιο) δεν κατανέμονται σε υποκατηγορίες, η υλοποίηση θα ήταν σχετικά εύκολη εφόσον τα μακροοικονομικά στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών και ο Πίνακας Εισρών - Εκρών θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν χωρίς κανένα πρόβλημα και να κατασκευαστεί ο ΠΚΛ. Η κατασκευή ενός τέτοιου πίνακα μπορεί να είναι σκόπιμη, με την έννοια ότι αυτός ο οποίος τον χρησιμοποιεί ενδιαφέρεται να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν συνολικά μεγέθη μακροοικονομικών μεταβλητών (εισόδημα, κατανάλωση, εισαγωγές, σύνολο φόρων κλπ.). Τα προβλήματα αρχίζουν να παρουσιάζονται όταν θέλουμε να διερευνήσουμε διαρθρωτικές μεταβολές σε συνολικά μεγέθη [διανομή του εισοδήματος ή κατανομή των φόρων σε κατηγορίες νοικοκυριών, διανομή της προστιθέμενης αξίας σε μεγαλύτερη ανάλυση του συντελεστή εργασία (ειδικευμένη, ανειδίκευτη κλπ.)]. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο συγκεκριμένος Πίνακας αδυνατεί να δώσει αυτές τις απαντήσεις. Η χρησιμοποίηση των Ερευνών των Οικογενειακών Προϋπολογισμών καθιστά

εφικτή τη δυνατότητα για διερεύνηση διαρθρωτικών μεταβολών και επιμερισμό μακροοικονομικών μεταβλητών σε αναλυτικές κατηγορίες, όσον αφορά τουλάχιστον δαπάνες-εισοδήματα σε σχέση με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ομάδων πληθυσμού.

Ο διαχωρισμός των νοικοκυριών και η διανομή των μακροοικονομικών μεταβλητών (κατανάλωση, προστιθέμενη αξία, μεταβιβαστικές πληρωμές, συντάξεις κλπ.) σε αναλυτικές κατηγορίες νοικοκυριών έγινε με τη βοήθεια της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) των ετών 1993/94. Οι έρευνες αυτές γίνονται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΣΥΕ) και καλύπτουν ολόκληρη την Ελλάδα.

Ο συνολικός αριθμός νοικοκυριών που εξετάστηκαν στην έρευνα το 1993/94 ήταν 6.756. Το μέγεθος του δείγματος στον συνολικό πληθυσμό είναι το 2/1000, και η μέθοδος που εφαρμόστηκε από την ΕΣΥΕ είναι η πολυσταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία. Τα στοιχεία των ερευνών αφορούν δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες, ποσότητες κατανάλωσης για ορισμένα προϊόντα, στοιχεία αυτοκατανάλωσης, εισοδήματα για κάθε μέλος του νοικοκυριού ξεχωριστά, πληροφορίες για το κάθε μέλος που αφορούσαν φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, εκπαίδευση, εργασία, κλάδο στην εργασία κλπ. και τέλος πληροφορίες για τον τρόπο και τα μέσα διαβίωσης του νοικοκυριού (χαρακτηριστικά κατοικίας νοικοκυριού, ανέσεις, εξοχική κατοικία, μεταφορικά μέσα κλπ.).

Αναλυτικότερα οι πληροφορίες που αναφέρονται τόσο στο μέλος όσο και στο νοικοκυριό⁷ συνολικά, αναφέρονται:

7. Τα νοικοκυριά διακρίνονται ανάλογα με κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διακρίνει τον αρχηγό του νοικοκυριού. Ως αρχηγός του νοικοκυριού θεωρείται το μέλος το οποίο αναγνωριζόταν από τα υπόλοιπα μέλη ως αρχηγός, με την έννοια ότι είχε την ευθύνη για τη λήψη των κυριότερων αποφάσεων που αφορούσαν τη διαχείριση του νοικοκυριού γενικά. Επίσης μέλος νοικοκυριού θεωρείται το πρόσωπο που έμενε μόνιμα στην κατοικία και έτρωγε κυρίως εκεί. Δεν θεωρούνται μέλη τα άτομα που είχαν αποχωρήσει για μεγάλο χρονικό διάστημα (στράτευση, φυλάκιση, ψυχιατρεία κλπ.). Αν το μέλος επέστρεφε τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, τότε θεωρούνταν ως μέλος.

Για το κάθε μέλος του νοικοκυριού υπάρχουν οι πληροφορίες:

1. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μέλους νοικοκυριού
 - Φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, σχέση του μέλους με τον υπεύθυνο του νοικοκυριού, αν εργάζεται σε ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα, ώρες απασχόλησης, περιφέρεια που διαμένει.
2. Επίπεδο εκπαίδευσης μέλους νοικοκυριού
 - Έχει πτυχίο Ανώτατης/τερης Σχολής, φοίτησε ή φοιτά σε Ανώτατη/τερη Σχολή, έχει απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης, έχει τελειώσει 3 τάξεις Μέσης Εκπαίδευσης, έχει τελειώσει το Δημοτικό, δεν τέλειωσε το Δημοτικό.
3. Συνήθης ασχολία μέλους νοικοκυριού
 - Εργάζεται, δεν εργάζεται (άνεργος, νοικοκυρά, μαθητής, συνταξιούχος).
4. Επάγγελμα μέλους νοικοκυριού
 - Επιστημονικά επαγγέλματα, διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη, υπάλληλοι γραφείου, έμποροι, πωλητές, απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, απασχολούμενοι στη γεωργία, δασοκομία, αλιεία κλπ., τεχνίτες και εργάτες, λοιπές περιπτώσεις.
5. Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας μέλους νοικοκυριού
 - Γεωργία κλπ., ορυχεία, βιομηχανία - βιοτεχνία, ηλεκτρισμός, φωταέριο κλπ., οικοδόμηση και δημόσια έργα, εμπόριο, μεταφορές - επικοινωνίες, τράπεζες- ασφάλειες, υπηρεσίες.
6. Θέση στην εργασία μέλους νοικοκυριού
 - Μισθωτός, σε δική του δουλειά χωρίς μισθωτούς, σε δική του δουλειά με μισθωτούς, βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση
7. Εισοδήματα με αναλυτικές κατηγορίες για κάθε μέλος νοικοκυριού:
 - Μισθοί - ημερομίσθια - δώρα - εφάπαξ πρώτης και δεύτερης (μερική ή έκτακτη) απασχόλησης, συντάξεις, τόκοι-μερίσματα, ενοίκια, γεωργικά εισοδήματα, εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα, οικονομική βοήθεια από κράτος ή οργανισμούς, ενισχύσεις από συγγενείς στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, επιδόματα ανεργίας, ασθενείας κλπ., αξία ειδών από αυτοκατανάλωση (ίδια παραγωγή, αμοιβή σε είδος), τεκμαρτά ενοίκια κλπ.

Για το κάθε νοικοκυριό είναι διαθέσιμες οι αναλυτικές πληροφορίες που αναφέρονται:

1. Δαπάνες νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες (τριψήφιοι κωδικοί αγαθών).

- Αγορές αγαθών, κατανάλωση από ίδια παραγωγή (γεωργική - κτηνοτροφική), από ίδια επιχείρηση (ενοίκια τεκμαρτά κλπ.), λοιποί τρόποι (αντιπραγματισμός, αμοιβή σε είδος κλπ.)

2. Ανέσεις κατοικίας

- Τύπος κατοικίας, μορφή κατοικίας, αριθμός δωματίων, ανέσεις, διάφορα καταναλωτικά αγαθά.

1.4.9. Σύνδεση των στοιχείων της ΕΟΠ με τον ΠΚΛ

Νοικοκυριά

Τα νοικοκυριά στον Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στα *αγροτικά νοικοκυριά* (ο αρχηγός είναι αγρότης), η δεύτερη στα *μη αγροτικά* και η τρίτη στα νοικοκυριά *που ο αρχηγός δεν εργάζεται* (συνταξιούχος, μη δηλώσαντες εργασία, κλπ.). Η διάκριση των νοικοκυριών στην τελευταία κατηγορία οφείλεται περισσότερο στη δυσκολία ένταξης των νοικοκυριών των οποίων ο αρχηγός δεν εργάζεται στις παραπάνω δύο ομάδες (λόγω έλλειψης στατιστικής πληροφόρησης). Τα νοικοκυριά στα οποία ο αρχηγός δεν είναι αγρότης διακρίνονται επιπλέον σε δύο κατηγορίες, ανάλογα με την εκπαίδευση⁸ του αρχηγού, υποθέτοντας ότι αυτοί που δεν γνωρίζουν γράμματα ή έχουν τελειώσει το δημοτικό ή έχουν τελειώσει το λύκειο είναι χαμηλής ειδίκευσης, και τέλος αυτοί που έχουν τελειώσει ανώτατη/τερη σχολή θεωρούνται υψηλής ειδίκευσης άτομα.

8. Στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες, έχει αποδειχτεί ότι το επίπεδο εκπαίδευσης των μελών του νοικοκυριού είναι στενά συνδεδεμένο με το επίπεδο εισοδήματος και κατανάλωσης (βλ. Κανελλόπουλος, Κ. (1986), *Εισοδήματα και φτώχεια στην Ελλάδα: Προσδιοριστικοί παράγοντες*, ΚΕΠΕ, Αθήνα.

Η διάκριση σε αγροτικά και μη αγροτικά νοικοκυριά έχει μεγάλο ενδιαφέρον και οι διαφορές είναι αρκετά σημαντικές. Η γεωργία αποτελεί ένα σημαντικό οικονομικό κλάδο με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορέσουμε να εξετάσουμε διαρθρωτικές επιπτώσεις των κοινοτικών επιδοτήσεων στα εισοδήματα των αγροτικών νοικοκυριών και επιπτώσεις από τη νέα κοινή γεωργική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με τη διάρθρωση αυτή, μπορούμε να έχουμε τρεις διαφορετικές ομαδοποιήσεις νοικοκυριών. Η πρώτη είναι *αγροτικά-αστικά* νοικοκυριά, η δεύτερη *χαμηλής, μεσαίας και υψηλής ειδίκευσης* νοικοκυριά και η τρίτη *εργαζόμενα-μη εργαζόμενα* νοικοκυριά. Κάθε μία από αυτές τις ομαδοποιήσεις μπορεί να αναλυθεί διαφορετικά.

Μέλη νοικοκυριών με την ιδιότητα του συντελεστή παραγωγής

Κάθε μέλος νοικοκυριού συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία, εφόσον εργάζεται, με την εργασία την οποία προσφέρει και αμείβεται με τον ανάλογο μισθό. Το μέλος του νοικοκυριού μπορεί να έχει τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά από τον αρχηγό του νοικοκυριού, δηλαδή μπορεί π.χ. ο αρχηγός του νοικοκυριού να είναι αγρότης και το ένα μέλος του νοικοκυριού να εργάζεται σε κλάδο διαφορετικό από τον αγροτικό. Επομένως, θα πρέπει το κάθε εργαζόμενο μέλος του νοικοκυριού να διακριθεί, όπως και με τον αρχηγό, σε διάφορες κατηγορίες, ανάλογα το επάγγελμά του, την ειδίκευσή του και, τέλος, ανάλογα με τη θέση του στην εργασία. Με αυτό τον τρόπο, κάθε εργαζόμενο μέλος θα ενταχθεί σε κάποια κατηγορία προσφοράς εργασίας για την παραγωγική διαδικασία.

1.4.10. Η μέθοδος RAS

Η μέθοδος RAS αναπτύχθηκε από το *Τμήμα Εφαρμοσμένης Οικονομικής του Cambridge*⁹ με σκοπό την επίτευξη εκτιμήσεων συντελεστών εισροών - εκροών για άλλα χρόνια, εκτός του έτους απογραφής. Όμως,

9. R. Stone (1962), «Multiple Classification in Social Accounting», *Bulletin of the International Statistical Institute*, xxxix.

όπως αναφέρεται στα αντίστοιχα κεφάλαια της εργασίας αυτής, η μέθοδος έχει χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή και άλλων πινάκων, τελείως διαφορετικών από τους πίνακες των εισροών-εκροών.

Με βάση τις ετήσιες αξίες του ακαθάριστου προϊόντος και της προστιθέμενης αξίας κατά κλάδο, μπορούμε να υπολογίσουμε τις συνολικές αγορές που πραγματοποιεί κάθε κλάδος από τους υπόλοιπους. Επομένως, μπορούμε να υπολογίσουμε τα ετήσια σύνολα κατά στήλη στον πίνακα εισροών-εκροών. Πολλαπλασιάζοντας τώρα τη μήτρα των συντελεστών του έτους βάσης με τη στήλη του ακαθάριστου προϊόντος, και υποθέτοντας σταθερούς συντελεστές, επιτυγχάνουμε εκτιμήσεις των συνολικών πωλήσεων από κάθε κλάδο προς όλους τους άλλους κλάδους. Οι εκτιμήσεις αυτές μπορούν να συγκριθούν με τη γνωστή στήλη των συνολικών ενδιάμεσων πωλήσεων για την ίδια περίοδο. Αν υπάρχουν διαφορές, αυτές κατανέμονται στην αρμόζουσα σειρά κατ' αναλογία προς το μέγεθος της ροής σε κάθε στοιχείο της σειράς. Η κατανομή αυτή των σφαλμάτων κάνει αποδεκτά σταθερά πρότυπα πωλήσεων για κάθε κλάδο, δηλαδή θεωρείται ότι κάθε κλάδος μεταβάλλει τις πωλήσεις του προς τους λοιπούς κλάδους κατά ενιαίο και ανάλογο τρόπο. Επομένως, εάν ο κλάδος Α πουλάει στον κλάδο Β διπλάσια από όσο πουλάει στον κλάδο Γ, θα εξακολουθεί και μετά να πουλάει τη διπλάσια ποσότητα. Η νέα μήτρα διακλαδικών ροών, που προκύπτει, αθροίζεται κατά στήλη για να δώσει τις εκτιμηθείσες συνολικές αγορές κάθε κλάδου από τους υπόλοιπους. Η εκτίμηση συγκρίνεται με τη σειρά των συνολικών κλαδικών αγορών και οι διαφορές κατανέμονται κατά στήλη, πάλι αναλογικώς με το μέγεθος της ροής σε κάθε στοιχείο της στήλης. Αυτή η διαδικασία αποκλείει την υποκατάσταση μεταξύ των διαφόρων τύπων ενδιάμεσων προϊόντων, δηλαδή το πρότυπο για κάθε κλάδο θεωρείται σταθερό (σταθερή τεχνολογία). Η νέα μήτρα αθροίζεται και πάλι κατά σειρά και τα σύνολα συγκρίνονται με τα γνωστά. Οι διαφορές κατανέμονται και η διαδικασία αυτή συνεχίζεται μέχρι τα σφάλματα να φθάσουν σε ένα αποδεκτό μέγεθος.

Η παραδοχή περί σταθερών προτύπων πωλήσεων είναι ασυνεπής με την παραδοχή περί σταθερών προτύπων αγορών, όμως η διαδικασία δια-

δοχικής προσέγγισης εξασφαλίζει συμβιβαστική λύση, στην οποία και τα δύο μεταβάλλονται. Η μέθοδος αυτή είναι μία τεχνική που εξασφαλίζει συνέπεια μεταξύ των γνωστών αξιών των συνολικών κλαδικών πωλήσεων και της μήτρας των συντελεστών εισροών-εκροών. Ενδέχεται να υπάρχουν και άλλες μήτρες οι οποίες να ικανοποιούν αυτή τη συνέπεια, καθώς επίσης η μέθοδος RAS δεν εγγυάται ότι θα δώσει τα καλύτερα αποτελέσματα. Όμως δίδει μία βέλτιστη μαθηματική λύση με την παραδοχή περί σταθερών συντελεστών.

1.5. Επίλογος

Ο Πίνακας Κοινωνικής Λογιστικής που κατασκευάστηκε περιέχει λεπτομερή διαχωρισμό των διαφόρων θεσμικών φορέων (κυρίως των νοικοκυριών) για την Ελλάδα. Βασίζεται στο 1996 και παρέχει μία ολοκληρωμένη εικόνα της ελληνικής οικονομίας. Ο ΠΚΛ μαζί με τους υπόλοιπους πίνακες που αναφέρθηκαν σε αυτή την ενότητα (investment matrix, transmission matrix) αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχτεί το υπόδειγμα γενικής ισορροπίας.

ΠΙΝΑΚΕΣ Π.1.8-Π.1.18 ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ 1

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.8

(Α1). Μήτρα ενδιάμεσων χρήσεων (18x18) κατά προϊόν (1996, δισεκ. δραχμές)

	ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ (ΠΡΟΪΟΝ x ΠΡΟΪΟΝ)							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1 Φυτική παραγωγή	211,5	236,7	0,0	1.016,5	39,5	22,1	121,2	4,5
2 Ζωική - Δασική παραγωγή	0,0	54,2	0,0	675,2	0,2	0,0	35,9	2,3
3 Ορυχεία - Ενέργεια	193,2	32,9	1.026,5	56,1	18,7	0,4	134,8	281,7
4 Παραγωγή τροφίμων	9,3	107,6	1,8	484,9	51,1	0,1	11,9	4,3
5 Ποτοποιία (15I)	0,0	0,2	0,0	2,5	49,0	0,0	0,1	0,6
6 Επεξεργασία καπνού (16Α)	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	35,7	0,0	0,0
7 Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	4,2	17,9	4,4	67,7	14,9	3,3	873,3	59,0
8 Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	164,8	25,2	29,6	60,1	56,3	1,9	216,1	973,2
9 Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	14,5	11,1	33,5	7,8	0,5	0,0	12,8	38,9
10 Κατασκευές	9,4	0,3	6,7	0,2	0,1	0,0	1,2	1,5
11 Μεταφορές - Επικοινωνίες	6,9	12,8	8,3	15,7	3,9	0,3	37,1	19,2
12 Εμπόριο	491,7	182,4	320,0	884,9	123,7	208,8	1.803,5	923,4
13 Υπηρεσίες κατοικιών	0,0	0,5	16,1	8,4	1,3	0,2	9,1	12,6
14 Υπηρεσίες υγείας	0,0	1,2	0,4	0,1	0,0	0,0	0,4	0,2
15 Υπηρεσίες εκπαίδευσης	0,0	0,3	0,4	0,2	0,2	0,0	2,7	2,2
16 Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	0,0	0,1	1,4	0,0	0,0	0,0	0,6	1,0
17 Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	5,2	7,0	36,5	101,0	43,5	5,8	229,3	160,1
18 Υπηρεσίες δημόσιες	0,0	0,0	0,4	0,0	0,1	0,0	0,0	0,4
Σύνολο	1.110,9	690,5	1.485,9	3.382,2	403,0	278,9	3.490,1	2.485,2

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.8 (συνέχεια)

	ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ (ΠΡΟΪΟΝ x ΠΡΟΪΟΝ)													Σύνολο
	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18				
1 Φυτική παραγωγή	0,6	0,0	0,1	8,3	0,1	6,5	0,1	119,9	1,8	6,7	1.796,2			
2 Ζωική - Δασική παραγωγή	0,1	0,0	0,2	7,3	0,1	0,7	0,0	91,9	0,0	14,1	882,3			
3 Ορυχεία - Ενέργεια	22,1	90,6	299,7	147,9	9,0	59,5	29,0	124,5	72,8	85,4	2.685,1			
4 Παραγωγή τροφίμων	0,9	10,9	4,8	5,3	0,3	28,2	0,5	436,4	1,2	25,2	1.184,7			
5 Ποτοποιία (15l)	0,0	0,0	3,4	0,7	0,3	0,9	0,0	259,6	4,9	4,0	326,3			
6 Επεξεργασία καπνού (16Α)	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	37,0			
7 Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	12,6	241,0	8,1	160,3	32,1	23,0	24,7	56,4	73,8	48,5	1.725,2			
8 Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	141,8	1.388,2	37,3	261,3	44,9	189,6	8,2	20,1	16,7	69,2	3.704,4			
9 Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	219,7	265,7	85,5	212,4	3,7	65,7	5,6	4,6	17,4	284,4	1.283,8			
10 Κατασκευές	0,3	17,2	9,4	28,7	226,6	15,7	7,6	14,9	11,4	51,0	402,3			
11 Μεταφορές - Επικοινωνίες	7,8	6,9	209,9	581,0	5,2	17,6	16,2	61,3	100,3	85,7	1.196,1			
12 Εμπόριο	831,6	10,7	55,7	88,6	24,4	2,6	1,3	6,7	5,1	2,3	5.967,4			
13 Υπηρεσίες κατοικιών	1,4	30,3	89,1	481,4	15,8	49,8	57,8	149,9	169,0	85,6	1.178,4			
14 Υπηρεσίες υγείας	0,0	0,1	32,5	42,0	0,8	11,4	3,9	0,0	8,8	55,3	157,1			
15 Υπηρεσίες εκπαίδευσης	0,8	0,1	0,5	0,3	0,1	0,1	4,9	0,0	8,3	15,0	36,2			
16 Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	0,2	0,3	46,0	3,1	0,6	4,0	1,2	0,0	30,6	17,2	106,4			
17 Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	40,8	149,5	43,3	262,4	67,7	49,8	28,4	115,7	1.240,9	111,9	2.698,8			
18 Υπηρεσίες δημόσιες	0,0	0,3	8,6	0,0	0,0	1,8	2,2	0,0	2,2	2,4	18,6			
Σύνολο	1.280,8	2.211,8	934,0	2.291,4	431,7	526,9	191,6	1.462,1	1.765,1	963,9	25.386,2			

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.9

(Α2). Διανομή προστιθέμενης αξίας παραγωγής κατά προϊόν (1996, δισεκ. δραχμές)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Φυτική παραγωγή	Ζωική - Δασική παραγωγή	Ορυχεία - Ενέργεια	Παραγωγή τροφίμων	Ποτοποιία (15)	Επεξεργασία καπνού (16Α)	Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	Κατασκευές
Συντελεστής Εργασία - Αμοιβές -Σύνολο	1.055,6	265,8	383,3	274,4	63,3	19,3	616,3	537,7	279,8	564,9
- Μισθωτός στον αγροτικό τομέα	96,5	27,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ειδικευμένος μισθωτός στον αστικό τομέα	10,7	3,0	75,1	30,6	9,5	2,3	58,7	69,1	35,2	19,9
- Ημειδικευμένος μισθωτός στον αστικό τομέα	8,2	2,3	179,9	59,2	18,4	4,4	113,6	133,8	68,2	59,7
- Ανειδικευτος μισθωτός στον αστικό τομέα	15,1	7,6	108,4	90,8	28,2	6,7	174,2	205,1	104,6	298,9
- Αυτοαπασχολούμενος στον αγροτικό τομέα	909,9	222,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Ειδικευμένος αυτοαπασχολούμενος στον αστικό τομέα	0,8	0,2	0,0	9,4	0,7	0,6	26,9	13,0	7,2	7,0
- Ημειδικευμένος αυτοαπασχολούμενος στον αστικό τομέα	5,1	1,1	0,0	22,5	1,8	1,4	64,8	31,2	17,2	40,9
- Ανειδικευτος αυτοαπασχολούμενος στον αστικό τομέα	9,3	2,1	19,9	62,0	4,8	4,0	178,1	85,7	47,3	138,6
Συντελεστής Κεφάλαιο - Σύνολο	875,6	249,6	414,4	401,5	71,3	50,5	750,7	355,0	114,7	1.324,7
Προστιθέμενη αξία	1.931,1	515,4	797,7	675,9	134,7	69,8	1.367,0	892,7	394,5	1.889,7

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.9 (συνέχεια)

	11	12	13	14	15	16	17	18	Σύνολο
	Μεταφορές - Επικοινωνίες	Εμπόριο	Υπηρεσίες κατοικιών	Υπηρεσίες υγείας	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	Υπηρεσίες δημόσιες	
Συντελεστής Εργασία - Αμοιβές -Σύνολο	885,3	610,6	11,5	657,0	1.017,5	310,8	788,5	1.820,3	10.162,1
- Μισθωτός στον αγροτικό τομέα	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	123,9
- Ειδικευμένος μισθωτός στον αστικό τομέα	141,0	40,2	2,1	319,2	801,3	18,2	176,1	635,7	2.447,9
- Ημειδίκευμένος μισθωτός στον αστικό τομέα	246,2	94,8	1,5	138,3	32,1	37,6	228,4	678,8	2.105,5
- Ανειδικευτος μισθωτός στον αστικό τομέα	201,0	66,9	0,3	124,6	22,9	64,0	102,8	469,4	2.091,5
- Αυτοαπασχολούμενος στον αγροτικό τομέα	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1.131,9
- Ειδικευμένος αυτοαπασχολούμενος στον αστικό τομέα	67,4	65,0	6,4	69,4	137,3	14,1	150,5	36,4	612,2
- Ημειδίκευμένος αυτοαπασχολούμενος στον αστικό τομέα	35,0	138,0	0,9	5,5	11,5	50,2	105,5	0,0	532,5
- Ανειδικευτος αυτοαπασχολούμενος στον αστικό τομέα	194,7	205,8	0,3	0,0	12,3	126,7	25,1	0,0	1.116,7
Συντελεστής Κεφάλαιο - Σύνολο	728,2	3.444,6	4.018,8	826,6	185,9	1.613,8	1.063,4	5,5	16.494,6
Προσπένεμενη αξία	1.613,5	4.055,2	4.030,3	1.483,7	1.203,4	1.924,6	1.851,9	1.825,8	26.656,8

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.10

(Α5). Έσοδα δημόσιου τομέα και διάρθρωση κατά προϊόν (1996, σε δισεκ. δραχμές)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Φιλική παραγωγή	Ζωική - Δασική παραγωγή	Ορυχεία - Ενέργεια	Παραγωγή τροφίμων	Ποταποία (15)	Επεξεργασία καπνού (16Α)	Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	Βιομηχανίες κεφαλαιογικών αγαθών	Κατασκευές
ΦΠΑ	29,9	7,8	214,3	192,1	40,0	119,5	359,1	416,8	239,9	52,2
Λοιποί φόροι	7,6	0,0	887,0	5,4	65,6	426,8	1,5	18,9	124,5	6,8
Φόροι εισαγωγών	3,1	3,1	0,1	8,2	0,4	0,0	7,3	7,1	19,0	0,0
Άμεσοι φόροι	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Κοινωνική ασφάλιση	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Δημόσιες επιχειρήσεις	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Επιδότησεις	-484,1	-74,3	0,0	-230,5	-4,5	-21,9	-0,1	-0,1	-0,4	-16,5
Σύνολο δημοσίων εσόδων	-443,4	-63,3	1.101,4	-24,9	101,5	524,4	367,8	442,7	383,1	42,5

	11	12	13	14	15	16	17	18	Σύνολο
	Μεταφορές - Επικοινωνίες	Εμπόριο	Υπηρεσίες κατοικιών	Υπηρεσίες υγείας	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	Υπηρεσίες δημόσιες	
ΦΠΑ	110,6	73,5	16,6	1,5	0,0	133,4	86,2	0,0	2.093,4
Λοιποί φόροι	0,1	0,0	37,0	0,1	0,0	14,7	456,3	0,0	2.052,3
Φόροι εισαγωγών	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	48,4
Άμεσοι φόροι	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Κοινωνική ασφάλιση	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Δημόσιες επιχειρήσεις	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Επιδότησεις	-78,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-5,2	0,0	-915,8
Σύνολο δημοσίων εσόδων	32,5	73,5	53,5	1,6	0,0	148,1	537,3	0,0	3.278,3

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.11

(Α6, ΣΤ1): Εξωτερικός τομέας και διάρθρωση εισαγωγών και εξαγωγών κατά προϊόν

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Φυσική παραγωγή	Ζωική - Δασική παραγωγή	Ορυχεία - Ενέργεια	Παραγωγή τροφίμων	Ποτοποιία (15l)	Επεξεργασία καπνού (16Α)	Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	Κατασκευές
Εισαγωγές	201.000	87.812	782.012	667.164	86.887	69.220	1.145.206	1.788.934	2.129.570	19.513
Εξαγωγές	270.871	42.597	344.073	498.145	83.713	129.585	738.499	696.022	352.472	123.958
Έλλειμμα (-) Πλεόνασμα (+)	69.871	-45.215	-437.939	-169.019	-3.174	60.365	-406.707	-1.092.912	-1.777.098	104.445

	11	12	13	14	15	16	17	18	Σύνολο
	Μεταφορές - Επικοινωνίες	Εμπόριο	Υπηρεσίες κατοικιών	Υπηρεσίες υγείας	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	Υπηρεσίες δημόσιες	
Εισαγωγές	114.990	22.787	50.493	22.767	52.287	242.489	150.789	0,0	7.633.920
Εξαγωγές	474.982	11.532	36.762	2.398	0,0	1.225.063	214.933	0,0	5.245.605
Έλλειμμα (-) Πλεόνασμα (+)	359.992	-11.255	-13.731	-20.369	-52.287	982.574	64.144	0,0	-2.388.315

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.12α

(B3). Διανομή εσόδων συντελεστών στα νοικοκυριά (1996, δισεκ. δραχ.)

		Συντελεστές εργασίας										Σύνολο		
		Μισθωτή απασχόληση					Αυτοαπασχόληση							
		Αγροτική	Ειδικευμένη	Ημειδικευμένη	Ανειδικευτή	Αγροτική	Ειδικευμένη	Ημειδικευμένη	Ανειδικευτή	Εργασία	Κεφάλαιο			
Νοικοκυριά - Σύνολο		123,9	2.447,9	2.105,5	2.091,5	1.131,9	612,2	532,5	1.116,7	10.162,1	0,0	10.162,1		
Μη εργαζόμενα	Φτωχά	0,0	2,2	36,4	59,9	20,6	0,0	3,6	9,2	132,0	0,0	132,0		
»	Μεσαία	0,0	211,7	220,2	154,0	67,1	29,8	32,1	73,8	788,6	0,0	788,6		
»	Πλούσια	0,0	27,8	14,4	10,0	0,0	4,0	5,9	7,1	69,2	0,0	69,2		
Αγροτικά	Φτωχά	80,2	3,1	2,6	15,7	169,1	1,2	0,0	0,2	272,1	0,0	272,1		
»	Μεσαία	43,6	9,1	31,0	42,7	764,3	3,3	10,3	29,4	933,8	0,0	933,8		
»	Πλούσια	0,0	0,0	0,0	0,0	49,5	0,0	1,7	2,0	53,2	0,0	53,2		
Ανειδικευτα	Φτωχά	0,0	4,6	28,6	291,3	7,0	0,0	3,2	112,7	447,4	0,0	447,4		
»	Μεσαία	0,0	74,6	222,0	1.373,3	40,5	10,4	33,3	757,9	2.511,9	0,0	2.511,9		
»	Πλούσια	0,0	18,4	9,9	84,9	1,9	2,9	7,2	100,5	225,6	0,0	225,6		
Ημειδικευμένα	Φτωχά	0,0	2,9	97,4	3,5	0,0	0,0	16,8	0,5	121,0	0,0	121,0		
»	Μεσαία	0,0	101,8	1.128,7	38,3	9,8	3,3	312,5	13,1	1.607,5	0,0	1.607,5		
»	Πλούσια	0,0	14,2	184,5	1,1	0,0	4,5	79,7	0,8	284,8	0,0	284,8		
Ειδικευμένα	Φτωχά	0,0	56,2	2,5	2,8	0,0	3,6	0,0	0,6	65,7	0,0	65,7		
»	Μεσαία	0,0	1.429,1	101,6	13,1	1,9	284,3	19,6	2,9	1.852,6	0,0	1.852,6		
»	Πλούσια	0,0	492,1	25,7	1,0	0,1	264,9	6,8	6,0	796,8	0,0	796,8		

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.12β
Ποσοστιαία διάρθρωση των εισοδημάτων από εργασία στα νοικοκυριά

		Συντελεστές εργασίας								Σύνολο		
		Μισθωτή απασχόληση				Αυτοαπασχόληση						
		Αγροτική	Ειδικευμένη	Ημειδικευμένη	Ανείδικευτη	Αγροτική	Ειδικευμένη	Ημειδικευμένη	Ανείδικευτη			
Νοικοκυριά - Σύνολο		1,2	24,1	20,7	20,6	11,1	6,0	5,2	11,0	100,0	0,0	100,0
Μη εργαζόμενα	Φτωχά	0,0	1,7	27,6	45,4	15,6	0,0	2,7	7,0	100,0	0,0	100,0
	Μεσαία	0,0	26,8	27,9	19,5	8,5	3,8	4,1	9,4	100,0	0,0	100,0
	»	0,0	40,2	20,8	14,5	0,0	5,8	8,5	10,2	100,0	0,0	100,0
Αγροτικά	Φτωχά	29,5	1,2	0,9	5,8	62,1	0,4	0,0	0,1	100,0	0,0	100,0
	Μεσαία	4,7	1,0	3,3	4,6	81,8	0,4	1,1	3,2	100,0	0,0	100,0
	»	0,0	0,0	0,0	0,0	93,0	0,0	3,2	3,8	100,0	0,0	100,0
Ανείδικευτα	Φτωχά	0,0	1,0	6,4	65,1	1,6	0,0	0,7	25,2	100,0	0,0	100,0
	Μεσαία	0,0	3,0	8,8	54,7	1,6	0,4	1,3	30,2	100,0	0,0	100,0
	»	0,0	8,1	4,4	37,6	0,8	1,3	3,2	44,5	100,0	0,0	100,0
Ημειδικευμένα	Φτωχά	0,0	2,4	80,5	2,9	0,0	0,0	13,9	0,4	100,0	0,0	100,0
	Μεσαία	0,0	6,3	70,2	2,4	0,6	0,2	19,4	0,8	100,0	0,0	100,0
	»	0,0	5,0	64,8	0,4	0,0	1,6	28,0	0,3	100,0	0,0	100,0
Ειδικευμένα	Φτωχά	0,0	85,6	3,8	4,3	0,0	5,5	0,0	0,8	100,0	0,0	100,0
	Μεσαία	0,0	77,1	5,5	0,7	0,1	15,3	1,1	0,2	100,0	0,0	100,0
	»	0,0	61,8	3,2	0,1	0,0	33,3	0,9	0,8	100,0	0,0	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.13

(Γ3). Μεταβιβάσεις από νοικοκυριά σε νοικοκυριά (1996, δισεκ. δρχ.)

	Μη εργαζόμενα			Αγροτικά			Ανεπίδικτα		
	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια
Νοικοκυριά - Σύνολο									
Φτωχά	1,8	55,0	56,4	1,1	28,0	5,5	2,0	48,4	12,1
Μη εργαζόμενα									
Φτωχά	0,2	4,9	5,0	0,1	2,5	0,5	0,2	4,3	1,1
Μεσαία	0,8	24,8	25,4	0,5	12,6	2,5	0,9	21,8	5,5
Πλούσια	0,2	6,2	6,3	0,1	3,2	0,6	0,2	5,4	1,4
Αγροτικά									
Φτωχά	0,0	0,3	0,3	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1
Μεσαία	0,1	1,9	2,0	0,0	1,0	0,2	0,1	1,7	0,4
Πλούσια	0,0	0,4	0,4	0,0	0,2	0,0	0,0	0,3	0,1
Ανεπίδικτα									
Φτωχά	0,0	1,0	1,0	0,0	0,5	0,1	0,0	0,9	0,2
Μεσαία	0,1	3,6	3,7	0,1	1,8	0,4	0,1	3,1	0,8
Πλούσια	0,0	1,0	1,0	0,0	0,5	0,1	0,0	0,8	0,2
Ημειδίκευμένα									
Φτωχά	0,0	0,3	0,3	0,0	0,2	0,0	0,0	0,3	0,1
Μεσαία	0,2	5,0	5,2	0,1	2,6	0,5	0,2	4,4	1,1
Πλούσια	0,0	0,4	0,4	0,0	0,2	0,0	0,0	0,4	0,1
Ειδίκευμένα									
Φτωχά	0,0	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0
Μεσαία	0,1	2,5	2,6	0,1	1,3	0,3	0,1	2,2	0,6
Πλούσια	0,1	2,6	2,6	0,1	1,3	0,3	0,1	2,3	0,6

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.13 (συνέχεια)

		Ημειδικευμένα			Ειδικευμένα			Σύνολο
		Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	
Νοικοκυριά - Σύνολο		0,4	13,0	7,4	0,0	9,8	20,5	261,5
Μη εργαζόμενα	Φτωχά	0,0	1,2	0,7	0,0	0,9	1,8	23,3
»	Μεσαία	0,2	5,8	3,3	0,0	4,4	9,3	117,9
»	Πλούσια	0,0	1,5	0,8	0,0	1,1	2,3	29,4
Αγροτικά	Φτωχά	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	1,2
»	Μεσαία	0,0	0,5	0,3	0,0	0,3	0,7	9,2
»	Πλούσια	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	1,8
Ανεπίδικευτα	Φτωχά	0,0	0,2	0,1	0,0	0,2	0,4	4,8
»	Μεσαία	0,0	0,8	0,5	0,0	0,6	1,3	17,0
»	Πλούσια	0,0	0,2	0,1	0,0	0,2	0,4	4,5
Ημειδικευμένα	Φτωχά	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	1,4
»	Μεσαία	0,0	1,2	0,7	0,0	0,9	1,9	23,9
»	Πλούσια	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	1,9
Ειδικευμένα	Φτωχά	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	1,0
»	Μεσαία	0,0	0,6	0,3	0,0	0,5	0,9	12,0
»	Πλούσια	0,0	0,6	0,3	0,0	0,5	1,0	12,2

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.14

(Δ3, Ε3, ΣΤ3). Μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά από επιχειρήσεις, Δημόσιο, εξωτερικό τομέα (απόλυτα μεγέθη σε δισεκ. δρχ. και % διάρθρωση)

	Επιχειρήσεις	Δημόσιος τομέας	Εξωτερικός τομέας	Σύνολο	Επιχειρήσεις	Δημόσιος τομέας	Εξωτερικός τομέας	Σύνολο
Νοικοκυριά - Σύνολο	12.647,4	7.228,7	842,0	20.718,1	61,0	34,9	4,1	100,0
Μη εργαζόμενα								
Φτωχά	91,3	366,3	32,8	490,3	18,6	74,7	6,7	100,0
Μεσαία	1.088,4	3.650,6	231,6	4.970,5	21,9	73,4	4,7	100,0
Πλούσια	450,8	1.085,9	63,2	1.599,9	28,2	67,9	3,9	100,0
Αγροτικά								
Φτωχά	13,4	65,6	48,9	127,9	10,5	51,3	38,2	100,0
Μεσαία	569,1	483,7	270,2	1.323,0	43,0	36,6	20,4	100,0
Πλούσια	180,7	44,8	18,4	243,9	74,1	18,4	7,5	100,0
Ανεπίδικτα								
Φτωχά	301,6	69,7	5,5	376,8	80,0	18,5	1,5	100,0
Μεσαία	3.594,3	556,6	69,4	4.220,4	85,2	13,2	1,6	100,0
Πλούσια	764,8	92,0	7,4	864,2	88,5	10,6	0,9	100,0
Ημιεπίδικτα								
Φτωχά	51,0	20,1	0,2	71,3	71,5	28,2	0,2	100,0
Μεσαία	1.833,2	352,9	48,4	2.234,6	82,0	15,8	2,2	100,0
Πλούσια	688,7	78,2	2,1	769,0	89,6	10,2	0,3	100,0
Επίδικτα								
Φτωχά	12,4	3,8	0,0	16,2	76,8	23,2	0,0	100,0
Μεσαία	1.503,9	238,8	8,5	1.751,2	85,9	13,6	0,5	100,0
Πλούσια	1.503,7	119,8	35,5	1.659,1	90,6	7,2	2,1	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.15α

(Γ1). Κατανάλωση νοικοκυριών κατά προϊόν (1996, δισεκ. δραχμές)

	Μη εργαζόμενα			Αγροτικά			Ανεπίδικτα		
	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια
1 Φιτική παραγωγή	35,7	211,9	30,7	13,7	68,3	4,4	29,9	174,2	12,6
2 Ζωική - Δασική παραγωγή	14,9	74,8	11,6	6,9	29,5	1,6	12,0	65,4	5,9
3 Ορυχεία - Ενέργεια	34,2	259,1	51,0	12,6	68,3	4,8	38,5	279,0	33,1
4 Παραγωγή τροφίμων	125,9	699,0	110,3	60,3	269,9	19,2	120,5	684,9	58,5
5 Ποτοποιία (15l)	8,5	65,1	12,6	4,4	37,3	2,7	8,8	67,2	7,3
6 Επεξεργασία καπνού (16Α)	28,0	157,8	20,3	18,3	72,9	2,7	35,0	218,4	17,1
7 Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	45,5	710,2	219,7	23,3	278,8	32,3	56,7	823,1	138,6
8 Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	31,5	260,3	57,3	12,6	74,3	10,0	29,6	236,0	31,2
9 Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	2,0	80,8	65,1	1,6	32,4	4,9	3,3	132,3	56,9
10 Κατασκευές	1,8	29,5	9,5	0,7	13,5	1,7	1,5	26,0	5,6
11 Μεταφορές - Επικοινωνίες	31,8	266,7	62,9	9,7	56,9	6,2	31,3	197,9	26,5
12 Εμπόριο	13,1	97,8	23,3	6,2	36,3	3,2	13,1	104,6	15,1
13 Υπηρεσίες κατοικιών	120,3	921,7	197,1	31,2	151,8	11,2	109,0	638,8	66,3
14 Υπηρεσίες υγείας	14,7	272,8	141,9	7,7	63,3	22,2	9,9	266,3	71,3
15 Υπηρεσίες εκπαίδευσης	3,1	62,5	35,5	2,0	31,5	6,0	7,5	113,2	23,3
16 Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	33,3	480,9	115,6	24,7	169,2	22,2	45,1	545,3	93,9
17 Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	11,1	208,3	113,0	5,6	73,0	15,0	15,2	228,9	49,0
18 Υπηρεσίες δημόσιες	4,1	25,0	4,6	1,1	4,9	0,2	3,4	20,5	2,3
Σύνολο	559,6	4.884,1	1.282,1	242,6	1.532,2	170,5	570,0	4.821,9	714,5

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.15α (συνέχεια)

		Ημειδικευμένα			Ειδικευμένα			Σύνολο
		Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	
1	Φυτική παραγωγή	7,3	82,4	12,3	2,3	67,9	22,8	776,6
2	Ζωική - Δασική παραγωγή	3,1	31,1	5,1	0,7	28,5	9,3	300,2
3	Ορυχεία - Ενέργεια	11,2	159,5	33,0	4,0	150,9	66,0	1.205,1
4	Παραγωγή τροφίμων	23,9	336,2	53,1	8,2	258,6	94,4	2.923,2
5	Ποτοποιία (15I)	2,1	34,5	9,0	0,6	27,6	16,3	303,9
6	Επεξεργασία καπνού (16A)	5,7	102,3	19,1	2,9	50,9	26,2	777,7
7	Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	12,2	504,6	150,6	4,8	427,0	358,2	3.785,7
8	Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	6,5	134,4	32,5	1,3	101,6	57,3	1.076,5
9	Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	1,2	70,8	55,4	0,4	68,2	90,5	665,8
10	Κατασκευές	0,5	12,0	1,9	0,2	7,9	16,5	128,6
11	Μεταφορές - Επικοινωνίες	7,8	109,1	24,0	2,5	117,6	73,0	1.023,9
12	Εμπόριο	2,9	56,3	15,0	1,0	46,5	29,6	464,1
13	Υπηρεσίες κατοικιών	27,3	388,8	93,9	9,4	373,7	187,2	3.327,7
14	Υπηρεσίες υγείας	2,3	106,8	22,7	1,1	83,6	65,7	1.152,1
15	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	2,8	65,6	18,6	0,9	65,6	44,0	482,1
16	Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	8,2	309,1	101,4	4,3	284,1	208,6	2.445,9
17	Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	4,8	125,0	48,5	1,9	120,5	97,0	1.116,8
18	Υπηρεσίες δημόσιες	1,0	11,0	2,1	0,3	10,0	4,4	95,0
	Σύνολο	130,9	2.639,5	698,1	46,9	2.290,7	1.467,0	22.050,8

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.15β
(Γ1). Μέση μηνιαία κατανάλωση νοικοκυριών κατά προϊόν (1996, σε δραχμές)

	Μη εργαζόμενα			Αγροτικά			Ανεπίδεκτα		
	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια
1 Φυτική παραγωγή	4.121	7.438	11.115	3.751	7.083	12.094	3.569	5.950	7.955
2 Ζωική - Δασική παραγωγή	1.716	2.625	4.193	1.896	3.058	4.312	1.426	2.234	3.734
3 Ορυχεία - Ενέργεια	3.943	9.095	18.458	3.465	7.079	12.998	4.584	9.527	20.955
4 Παραγωγή τροφίμων	14.527	24.535	39.905	16.548	27.973	52.447	14.363	23.392	37.028
5 Ποτοποιία (15Ι)	976	2.285	4.578	1.218	3.870	7.240	1.043	2.293	4.633
6 Επεξεργασία καπνού (16Α)	3.236	5.539	7.355	5.026	7.555	7.264	4.167	7.460	10.825
7 Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	5.250	24.927	79.525	6.399	28.899	88.170	6.755	28.109	87.664
8 Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	3.639	9.137	20.752	3.447	7.698	27.313	3.525	8.061	19.742
9 Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	227	2.835	23.569	446	3.354	13.449	391	4.519	35.999
10 Κατασκευές	204	1.034	3.445	205	1.395	4.579	181	887	3.522
11 Μεταφορές - Επικοινωνίες	3.672	9.361	22.751	2.667	5.900	16.873	3.725	6.759	16.788
12 Εμπόριο	1.515	3.434	8.427	1.690	3.766	8.639	1.564	3.572	9.541
13 Υπηρεσίες κατοικιών	13.874	32.351	71.338	8.575	15.728	30.557	12.988	21.816	41.926
14 Υπηρεσίες υγείας	1.698	9.574	51.349	2.107	6.563	60.473	1.175	9.095	45.080
15 Υπηρεσίες εκπαίδευσης	362	2.193	12.847	545	3.269	16.389	895	3.866	14.744
16 Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	3.837	16.880	41.852	6.780	17.534	60.610	5.371	18.622	59.398
17 Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	1.286	7.310	40.883	1.543	7.568	40.851	1.813	7.816	31.029
18 Υπηρεσίες δημόσιες	474	876	1.680	305	509	674	404	701	1.479
Σύνολο	64.556	171.429	464.022	66.612	158.800	464.935	67.940	164.678	452.040

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.15β (συνέχεια)

		Ημειδικευμένα			Ειδικευμένα			Σύνολο
		Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	Φτωχά	Μεσαία	Πλούσια	
1	Φυτική παραγωγή	3.801	5.694	7.941	3.379	5.900	8.339	6.177
2	Ζωική - Δασική παραγωγή	1.611	2.145	3.278	1.032	2.475	3.409	2.388
3	Ορυχεία - Ενέργεια	5.827	11.013	21.422	5.806	13.113	24.089	9.586
4	Παραγωγή τροφίμων	12.460	23.217	34.443	11.942	22.475	34.497	23.253
5	Ποτοποιία (15l)	1.103	2.381	5.817	867	2.394	5.953	2.417
6	Επεξεργασία καπνού (16Α)	2.968	7.064	12.396	4.210	4.427	9.572	6.187
7	Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	6.353	34.849	97.614	6.977	37.106	130.846	30.114
8	Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	3.356	9.282	21.097	1.919	8.828	20.943	8.563
9	Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών	632	4.893	35.879	520	5.930	33.048	5.296
10	Κατασκευές	241	831	1.222	233	684	6.043	1.023
11	Μεταφορές - Επικοινωνίες	4.061	7.538	15.529	3.629	10.217	26.664	8.145
12	Εμπόριο	1.528	3.890	9.754	1.442	4.040	10.794	3.692
13	Υπηρεσίες κατοικιών	14.200	26.853	60.873	13.629	32.476	68.378	26.471
14	Υπηρεσίες υγείας	1.202	7.373	14.720	1.628	7.263	23.979	9.165
15	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	1.466	4.529	12.026	1.342	5.704	16.060	3.835
16	Υπηρεσίες αναψυχής - Τουρισμού	4.264	21.348	65.711	6.287	24.688	76.192	19.456
17	Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	2.516	8.635	31.412	2.726	10.467	35.446	8.884
18	Υπηρεσίες δημόσιες	512	762	1.338	456	871	1.590	756
Σύνολο		68.101	182.296	452.469	68.024	199.059	535.843	175.409

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.16
(Γ5, Γ7). Άμεσοι φόροι, κοινωνική ασφάλιση, αποταμίευση των νοικοκυριών
(1996, δισεκ. δραχ.)

	Μη εργαζόμενα			Αγροτικά			Ανεπίδικτα			Ημειδικευμένα			Ειδικευμένα			Σύνολο
	Φ	Μ	Π	Φ	Μ	Π	Φ	Μ	Π	Φ	Μ	Π	Φ	Μ	Π	
Άμεσοι φόροι	3,7	178,3	148,5	1,1	45,9	28,7	3,9	192,3	94,2	0,9	109,5	91,5	0,4	103,8	210,6	1.213
Κοινωνική ασφάλιση	49,9	298,3	26,2	102,9	353,2	20,1	169,2	950,2	85,4	45,8	608,1	107,7	24,8	700,8	301,4	3.844
Σύνολο	53,6	476,6	174,6	104,1	399,1	48,8	173,2	1142,5	179,5	46,7	717,6	199,2	25,2	804,5	511,9	5.057
Άμεσοι φόροι ως % στο συνολικό εισόδημα	0,6	3,0	8,7	0,3	2,0	9,6	0,5	2,8	8,6	0,5	2,8	8,7	0,5	2,9	8,5	3,9
Αποταμίευση	30,6	461,3	185,2	53,5	306,6	74,1	83,8	736,3	188,2	15,7	496,0	151,0	10,7	510,8	468,5	3.772
Αποταμίευση ως % στο συνολικό εισόδημα	4,7	7,8	10,9	13,3	13,5	24,8	10,1	10,9	17,2	8,1	12,8	14,3	13,0	14,1	19,0	12,1

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.17

(Ε1) Κατανάλωση δημόσιου τομέα και ποσοστιαία διάρθρωση κατά προϊόν

	Κατανάλωση δημόσιου τομέα	Ποσοστιαία διάρθρωση
1 Φυτική παραγωγή	0,0	0,0
2 Ζωική - Δασική παραγωγή	0,0	0,0
3 Ορυχεία - Ενέργεια	0,0	0,0
4 Παραγωγή τροφίμων	0,0	0,0
5 Ποτοποιία (15I)	0,0	0,0
6 Επεξεργασία καπνού (16Α)	0,0	0,0
7 Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	0,0	0,0
8 Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	0,0	0,0
9 Μηχανές - Συσκευές (Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών)	0,0	0,0
10 Κατασκευές	0,0	0,0
11 Μεταφορές - Επικοινωνίες	0,0	0,0
12 Εμπόριο	0,0	0,0
13 Υπηρεσίες κατοικιών	0,0	0,0
14 Υπηρεσίες υγείας	723,4	16,6
15 Υπηρεσίες εκπαίδευσης	928,8	21,4
16 Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	0,0	0,0
17 Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	19,6	0,5
18 Υπηρεσίες δημόσιες	2.676,2	61,5
Σύνολο	4.348,0	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.1.18
(Ζ1, Η1, Θ1, Ι1). Λογαριασμοί επενδύσεων -
Μεταβολές αποθεμάτων

		ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ		
		Επενδύσεις	Μεταβολές αποθεμάτων	Σύνολο
1	Φυτική παραγωγή	3,9	-48,0	-44,1
2	Ζωική - Δασική παραγωγή	5,1	0,2	5,3
3	Ορυχεία - Ενέργεια	0,0	-67,2	-67,2
4	Παραγωγή τροφίμων	0,0	94,4	94,4
5	Ποτοποιία (15Ι)	0,0	12,2	12,2
6	Επεξεργασία καπνού (16Α)	0,0	-2,0	-2,0
7	Βιομηχανίες λοιπών καταναλωτικών αγαθών	83,0	37,8	120,8
8	Βιομηχανίες ενδιάμεσων αγαθών - Χημικά	24,3	108,3	132,6
9	Μηχανές - Συσκευές (Βιομηχανίες κεφαλαιουχικών αγαθών)	1.925,1	-39,1	1.886,0
10	Κατασκευές	3.508,6	0,0	3.508,6
11	Μεταφορές - Επικοινωνίες	0,0	0,0	0,0
12	Εμπόριο	0,0	0,0	0,0
13	Υπηρεσίες κατοικιών	23,2	0,0	23,2
14	Υπηρεσίες υγείας	0,0	0,0	0,0
15	Υπηρεσίες εκπαίδευσης	0,0	0,0	0,0
16	Υπηρεσίες αναψυχής - τουρισμού	0,0	0,0	0,0
17	Λοιπές υπηρεσίες αγοράς	254,9	0,0	254,9
18	Υπηρεσίες δημόσιες	0,0	0,0	0,0
Σύνολο		5.828,1	96,5	5.924,6

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ (ΕΑΕΦΣ)

Στο παράρτημα αυτό παρουσιάζονται οι βασικές προτάσεις της ΕΑΕΦΣ που συστήθηκε από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών. Το παράρτημα απλά παραθέτει τα κυριότερα αποσπάσματα της έκθεσης της ΕΑΕΦΣ που αφορούν προτάσεις. Έμφαση δίνεται στις προτάσεις που έχουν επιπτώσεις στις προσομοιώσεις του υποδείγματος, ενώ έχουν παραλειφθεί οι προτάσεις που αφορούν πολλές λεπτομέρειες του φορολογικού συστήματος.

Μέτρα πολιτικής για τη φορολογική μεταρρύθμιση

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1995-2000, η μέση φορολογική επιβάρυνση της οικονομίας αυξήθηκε και ξεπέρασε ελαφρά τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, αλλά παραμένει η χαμηλότερη του μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε. Είναι επομένως αναγκαίο να συγκρατηθεί και σταδιακά να μειωθεί. Οι υποχρεώσεις της χώρας μας στο πλαίσιο της ΟΝΕ αλλά και οι ανάγκες της ελληνικής οικονομίας, όμως, επιβάλλουν δημοσιονομική σταθερότητα και αποφυγή ελλειμμάτων. Γι' αυτό, η επιτροπή θεωρεί ότι η πρώτη φάση της φορολογικής αναμόρφωσης θα πρέπει να γίνει σε όρους ίσης απόδοσης με ενδεχόμενη ελαφρά μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης, ώστε να μη διαταραχθεί το δημοσιονομικό ισοζύγιο. Σταδιακά, όμως, θα πρέπει να καταβληθεί συστηματική προσπάθεια περιορισμού των δαπανών, ώστε να μπορέσει να μειωθεί η φορολογική επιβάρυνση κατά 2-3 ποσοστιαίες μονάδες κατά την επόμενη τριετία ή πενταετία.

Η σταδιακή μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης είναι απαραίτητη όχι μόνο για την ελάφρυνση της επιβάρυνσης της οικονομικής δραστη-

ριότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, αλλά και επειδή θα διευκολύνει την ομαλή υλοποίηση των σχεδιαζόμενων φορολογικών αλλαγών. Μια ευρεία αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος είναι εύλογο ότι θα προκαλέσει σημαντική αναδιανομή του φορολογικού βάρους. Είναι, επομένως, αναγκαίο η φορολογική αναμόρφωση να συνδυαστεί με σταδιακό περιορισμό του ύψους της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης, ώστε να περιοριστεί ο αριθμός όσων θα επιβαρυνθούν περισσότερο και να αυξηθεί ο αριθμός εκείνων που θα ελαφρυνθούν.

Οι εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση αποτελούν ένα σχετικά υψηλό ποσοστό των συνολικών φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα, σε σχέση με τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ και της Ε.Ε. Οι εισφορές αυτές επιβαρύνουν το κόστος εργασίας και επηρεάζουν αρνητικά την απασχόληση. Επιπλέον, οι εισφορές αυτές, και ιδιαίτερα οι εισφορές των εργοδοτών, είναι ενδεχόμενο να μετακυλίνουν στις τιμές περισσότερο από ό,τι άλλοι φόροι, όπως λ.χ. οι φόροι εισοδήματος, με συνέπεια να παραβλάπτεται η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Η επιτροπή θεωρεί, επομένως, ότι στη σχεδιαζόμενη αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος θα πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά το θέμα της συμβολής του κράτους στη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης. Όχι μόνο ως αίτημα των εργαζομένων αλλά και ως ανάγκη ανακατανομής της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης της οικονομίας μεταξύ εισφορών και λοιπών φορολογικών εσόδων, με γνώμονα τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Αντίθετα με τις εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση, εξαιρετικά περιορισμένη είναι η συμβολή των φόρων εισοδήματος, τα έσοδα από τους οποίους ανέρχονται μόνο στο 9,8% του ΑΕΠ, ποσοστό μικρότερο από το αντίστοιχο σε όλες τις άλλες χώρες της Ένωσης και κατά 5 περίπου ποσοστιαίες μονάδες μικρότερο του κοινοτικού μέσου όρου. Εξαιρετικά χαμηλή είναι η απόδοση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, η οποία ως ποσοστό του ΑΕΠ φθάνει μόλις το 50% του αντίστοιχου μέσου ποσοστού για τις χώρες της Ε.Ε. ως σύνολο. Εξάλλου, η συμβολή του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων είναι σχετικά μεγαλύτερη και

φθάνει το 90% της αντίστοιχης συμβολής του ίδιου φόρου στις χώρες της Ε.Ε. Κατά συνέπεια, η συμμετοχή των φόρων εισοδήματος, και ιδιαίτερα του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, θα πρέπει να αυξηθεί σημαντικά προκειμένου να βελτιωθεί η κατανομή των φορολογικών βαρών.

Περιορισμένη είναι, επίσης, η συμβολή των φόρων περιουσίας, και ιδίως των φόρων κατοχής περιουσίας, η ύπαρξη των οποίων παρουσιάζει πλεονεκτήματα τόσο από άποψη κοινωνικής δικαιοσύνης, όσο και από άποψη ενίσχυσης του αυτοελέγχου των φορολογιών. Θα ήταν, επομένως, σκόπιμη η ενίσχυση της φορολογίας κατοχής ακινήτων, ώστε να αποφέρει αξιόλογα φορολογικά έσοδα, δοθέντος ότι η φορολόγηση των άλλων μορφών κεφαλαίου θα δημιουργούσε σημαντικά διαχειριστικά αλλά και οικονομικής φύσης προβλήματα, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας.

Τέλος, σχετικά μεγάλη είναι η συμμετοχή των φόρων στα αγαθά και τις υπηρεσίες στην Ελλάδα, το ποσοστό των οποίων στο ΑΕΠ είναι μεγαλύτερο κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο μέσο ποσοστό των χωρών του ΟΟΣΑ, και κατά μία ποσοστιαία μονάδα από το μέσο ποσοστό της Ε.Ε. Η μεγάλη αυτή συμμετοχή των έμμεσων φόρων στην Ελλάδα επηρεάζει αρνητικά την κατανομή των φορολογικών βαρών και, παρά τα ενδεχόμενα πλεονεκτήματά της από άποψη επιπτώσεων στην οικονομία, θα πρέπει να περιοριστεί.

Η προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης πρέπει να επιδιωχθεί με περιορισμό των δημόσιων δαπανών και όχι με περαιτέρω αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, η οποία θα πρέπει, όπως τονίσθηκε και πιο πάνω, να μειωθεί. Οποιοσδήποτε αποφάσεις για το φορολογικό είναι αναγκαίο να συνδυαστούν με βασικές αποφάσεις σχετικά με την πορεία των δαπανών την επόμενη τριετία ή πενταετία, μέσα στην οποία θα πρέπει να ολοκληρωθεί η προτεινόμενη φορολογική αναμόρφωση. Τρεις κατηγορίες δαπανών που θα πρέπει να εξεταστούν προσεκτικά φαίνεται να είναι οι δαπάνες για τόκους, οι δαπάνες διοίκησης και οι δαπάνες εθνικής άμυνας.

Ένα βασικό πρόβλημα του φορολογικού μας συστήματος είναι η ύπαρξη πολλών επιβαρύνσεων, μερικές από τις οποίες θα μπορούσαν να

καταργηθούν και τα έσοδά τους, αν χρειαστεί, να αναπληρωθούν από την εισαγωγή ενός μόνο φόρου ή από την αύξηση των συντελεστών ή την επέκταση της βάσης άλλων φόρων που επιβάλλονται ήδη. Αυτό συμβαίνει κυρίως με τη σωρεία των επιβαρύνσεων που επιβάλλονται υπέρ τρίτων, συμβαίνει όμως και με τους φόρους που επιβάλλονται υπέρ του κράτους. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα φορολογιών υπέρ του κράτους, που δείχνει το πολυάριθμο των φορολογικών επιβαρύνσεων ορισμένων αγαθών, αποτελούν οι διάφορες φορολογίες που επιβάλλονται στα ακίνητα και στο εισόδημα που αποφέρουν. Ένα άλλο παράδειγμα φορολογίας, στον τομέα των έμμεσων φόρων, που θα μπορούσε να εκλείψει από το φορολογικό μας σύστημα, προκειμένου να απλοποιηθεί και να μειωθεί το δημοσιονομικό κόστος διαχείρισής του και το κόστος συμμόρφωσης των φορολογουμένων, είναι το χαρτόσημο. Η φορολογία αυτή συνεπάγεται ένα σχετικά υψηλό δημοσιονομικό κόστος διαχείρισης για τη Φορολογική Διοίκηση, αφού απαιτεί την ύπαρξη ενός ακόμη χωριστού μηχανισμού επιβολής και συλλογής φορολογικών εσόδων, ενώ θα μπορούσε, αν κριθεί αναγκαίο, να αντικαταστήσει τα έσοδα αυτά με μια μικρή αύξηση των συντελεστών άλλων φόρων, λ.χ., του ΦΠΑ ή των ειδικών φόρων κατανάλωσης.

Ορισμένοι φόροι βλάπτουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και θα μπορούσαν να αντικατασταθούν από άλλους με μικρότερες αρνητικές επιδράσεις στην ανταγωνιστικότητα. Τέτοιοι είναι όλοι οι φόροι που επιβαρύνουν μόνο το εγχώριο κόστος παραγωγής, ενώ δεν επιβαρύνουν τα εισαγόμενα προϊόντα, ούτε επιστρέφονται κατά την εξαγωγή. Παραδείγματα αποτελούν τα διάφορα τέλη χαρτοσήμου που αποτελούν έμμεση επιβάρυνση του εγχώριου κόστους, ο φόρος κύκλου εργασιών των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, στην έκταση που επιβαρύνει το κόστος παραγωγής των διάφορων προϊόντων, η φορολογία των διαφημίσεων, κ.ά. Όλες αυτές οι φορολογίες θα μπορούσαν να καταργηθούν και τα έσοδά τους, αν χρειαστεί, να αναπληρωθούν από ουδέτερους φόρους, όπως είναι ο φόρος προστιθέμενης αξίας ή οι φόροι κατανάλωσης που καλύπτουν τελικά προϊόντα (φόροι καπνού, βενζίνης, ποτών, κ.ά).

Οι διαδικασίες ελέγχου και βεβαίωσης των φόρων διαφέρουν ανάμεσα στις διάφορες φορολογίες, όπως επίσης διαφορετικά είναι και τα έντυπα που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό του ύψους και την εξόφληση της φορολογικής υποχρέωσης σε κάθε φορολογία. Οι υφιστάμενες διατάξεις είναι πολύπλοκες και διάσπαρτες σε διάφορους νόμους, με συνέπεια να μην είναι εύκολη η πρόσβαση σε αυτές. Έντονα προβλήματα ανακύπτουν, επίσης, στον τομέα της είσπραξης των φορολογικών εσόδων, με συνέπεια και πάλι το υψηλό δημοσιονομικό κόστος και το κόστος συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Σύμφωνα με την Επιτροπή, τρία βασικά ζητήματα ανακύπτουν εδώ: Πρώτον, το νομοθετικό πλαίσιο είσπραξης των φόρων είναι πολύπλοκο και κυρίως διάσπαρτο σε διάφορους νόμους, μερικοί από τους οποίους έχουν καταργηθεί μερικά ή τροποποιηθεί σημαντικά, με αποτέλεσμα να γεννώνται αμφιβολίες ως προς την ισχύ πολλών από τις σχετικές διατάξεις. Δεύτερον, η είσπραξη των εσόδων του Δημοσίου είναι σήμερα εντελώς παθητική και δεν υπάρχει συγκροτημένος μηχανισμός ενεργητικής είσπραξης, που να ασχολείται συνεχώς με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την είσπραξη των εσόδων του Δημοσίου, με εξαίρεση τα αναγκαστικά μέτρα που συνήθως λαμβάνονται λίγο πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου παραγραφής, προκειμένου να την αποτρέψουν. Τρίτον, οι προσαυξήσεις της εκπρόθεσμης καταβολής των ληξιπρόθεσμων χρεών προς το Δημόσιο είναι υπερβολικά υψηλές, ενώ οι αντίστοιχες επιβαρύνσεις του Δημοσίου για καθυστερήσεις επιστροφής αδικαιολογήτως καταβληθέντων φόρων είναι πολύ μικρότερες και σε πολλές περιπτώσεις ανύπαρκτες, με συνέπεια να δημιουργείται εύλογα το συναίσθημα της εκμετάλλευσης του κοινωνικού συνόλου από το κράτος και να παραβλάπτονται οι σχέσεις Φορολογικής Διοίκησης και φορολογουμένων.

Η κατανομή των φορολογικών βαρών δεν ανταποκρίνεται στις αρχές της οριζόντιας και κατακόρυφης φορολογικής ισότητας, με την έννοια ότι άτομα που βρίσκονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες για φορολογικούς σκοπούς επιβαρύνονται διαφορετικά, ενώ δεν διαφοροποιείται ικανοποιητικά η φορολογική επιβάρυνση ατόμων που βρίσκονται κάτω από δια-

φορετικές συνθήκες για φορολογικούς σκοπούς. Οι λόγοι της άνισης κατανομής των φορολογικών βαρών είναι οι εξής:

Πρώτον, η μεγάλη συμμετοχή των έμμεσων φόρων στα συνολικά έσοδα του κράτους και των δημόσιων φορέων γενικότερα, δοθέντος ότι οι έμμεσοι φόροι επιβάλλονται συνήθως με ενιαίο συντελεστή και επομένως κατανέμουν τη φορολογική επιβάρυνση κατά τρόπο αντίστροφα ανάλογο του εισοδήματος (αφού η μέση ροπή για κατανάλωση μειώνεται καθώς αυξάνεται το εισόδημα).

Δεύτερον, η σχετικά περιορισμένη προοδευτικότητα των άμεσων φόρων, και ιδίως του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, που αποτελεί το βασικό προοδευτικό φόρο στο σύστημά μας. Η περιορισμένη αυτή προοδευτικότητα του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων οφείλεται στους επόμενους κυρίως λόγους:

- Στην ύπαρξη μιας σειράς εκπτώσεων από το εισόδημα, οι οποίες ωφελούν περισσότερο τις υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις, εξαιτίας της προοδευτικότητας της κλίμακας.
- Στην ύπαρξη μιας σειράς απαλλαγών από τον φόρο ορισμένων κατηγοριών εισοδημάτων που γίνεται, συνήθως, για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης. Η απαλλαγή των εισοδημάτων αυτών, όμως, ευνοεί συνήθως μόνο αυτούς που έχουν άλλα εισοδήματα, αφού τα απαλλασσόμενα εισοδήματα είναι από τη φύση τους συνήθως χαμηλά και δεν υπερβαίνουν το ελάχιστο αφορολόγητο, με συνέπεια να μην καταβάλλουν φόρο.
- Στην ύπαρξη ενός σημαντικού αριθμού αυτοτελώς φορολογούμενων εισοδημάτων με ενιαίο συντελεστή, που γίνεται συνήθως για λόγους απλοποίησης του συστήματος και μείωσης του δημοσιονομικού κόστους και του κόστους συμμόρφωσης των φορολογουμένων, πολλές φορές όμως και για μείωση της επιβάρυνσης των εισοδημάτων αυτών. Και στην περίπτωση αυτή, ωφελούμενοι είναι και πάλι όσοι έχουν εισοδήματα και από άλλες πηγές, τα οποία φορολογούνται με χαμηλότερο οριακό συντελεστή.
- Στην ύπαρξη πολλών τεκμηρίων για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος, τα οποία πολλές φορές οδηγούν σε άδικη

κατανομή των φορολογικών βαρών, ιδιαίτερα μάλιστα όταν πρόκειται για τεκμήρια δαπανών διαβίωσης που στηρίζονται σε τεκμαρτές και όχι πραγματικές δαπάνες. Τα τεκμήρια στην Ελλάδα επιβαρύνουν κυρίως τις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις, αφού το 70% της προστιθέμενης στα δηλούμενα εισοδήματα διαφοράς εισοδήματος προέρχεται από φορολογουμένους που δήλωσαν ετήσιο εισόδημα μέχρι € 1.560 (500 χιλ. δραχμές), ενώ το 95% προέρχεται από φορολογουμένους που δήλωσαν ετήσιο εισόδημα μέχρι € 7.350 (2,5 εκατ. δραχμές), δηλαδή φορολογουμένους που καλύπτονται σχεδόν από το ελάχιστο αφορολόγητο εισόδημα.

- Στην ευρείας εκτάσεως φοροδιαφυγή που παρατηρείται στην Ελλάδα τόσο στους άμεσους, όσο και στους έμμεσους φόρους.

Ο έλεγχος της φοροδιαφυγής θα πρέπει να επιδιωχθεί με την καλύτερη οργάνωση, μηχανοργάνωση, εκπαίδευση και έλεγχο των ελεγκτικών οργάνων του Υπουργείου και όχι με τη χρήση μεθόδων τεκμαρτού και εξωλογιστικού προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να αποδοθεί στον προληπτικό έλεγχο και στον δειγματοληπτικό απολογιστικό έλεγχο.

Οι σχέσεις της Φορολογικής Διοίκησης και των φορολογουμένων έχει εξαιρετική σημασία και αποτελεί ένα βασικό παράγοντα προσδιορισμού του βαθμού οικειοθελούς εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων των πολιτών.

Οι βασικοί άξονες της προτεινόμενης φορολογικής αναμόρφωσης

Τέσσερις είναι οι βασικοί άξονες της προτεινόμενης φορολογικής αναμόρφωσης:

Πρώτον, η κατάργηση όλων των φόρων και επιβαρύνσεων που αποφέρουν περιορισμένα έσοδα και έχουν μεγάλο δημοσιονομικό κόστος και κόστος συμμόρφωσης για τους φορολογουμένους ή παραβλάπτουν την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα. Οι φόροι αυτοί προτείνεται να καταργηθούν και, αν κριθεί απαραίτητο, οι απώλειες εσόδων να αναπληρωθούν από άλλους υφιστάμενους φόρους.

Δεύτερον, η απλοποίηση τόσο του θεσμικού πλαισίου όσο και των διαδικασιών εφαρμογής στην πράξη των φόρων που θα παραμείνουν. Βασικό άξονα της προτεινόμενης φορολογικής αναμόρφωσης αποτελεί επίσης η απλοποίηση του θεσμικού πλαισίου των διαφόρων φόρων και ιδιαίτερα των φόρων εισοδήματος.

Τρίτον, η μείωση των ονομαστικών συντελεστών φορολογίας και η επέκταση της βάσης των φόρων, με την κατάργηση των πάσης φύσεως μη απολύτως αναγκαίων παρεκκλίσεων (απαλλαγών, εξαιρέσεων, αυτοτελούς φορολόγησης εισοδημάτων κ.ά) και περιορισμό της φοροδιαφυγής. Η πολιτική αυτή βασίζεται σε δύο βασικές διαπιστώσεις: α) Ότι οι υψηλοί συντελεστές φορολογίας, ιδιαίτερα μάλιστα στους προσοδευτικούς φόρους, αποδυναμώνουν τα κίνητρα ανάπτυξης οικονομικής δραστηριότητας (κίνητρα για εργασία, αποταμίευση, επένδυση και ανάληψη κινδύνων). β) Ότι η ευρεία χρησιμοποίηση διακριτικών μεταχειρίσεων φορολογουμένων, η οποία είναι συνήθως αποτέλεσμα παρεμβάσεων οργανωμένων κοινωνικών ομάδων και συμφερόντων, έχει τρεις σημαντικές αρνητικές συνέπειες: ι) στρεβλώνει την οικονομική δραστηριότητα και παραβιάζει την αποτελεσματική κατανομή των πόρων, ιι) παρεμποδίζει τη δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών, και ιιι) κάνει το φορολογικό σύστημα πολύπλοκο και αυξάνει το διαχειριστικό κόστος για τη φορολογούσα αρχή και τους φορολογουμένους.

Τέταρτον, η κατάργηση των πάσης φύσεως τεκμαρτών, εξωλογιστικών ή ειδικών τρόπων προσδιορισμού της φορολογικής βάσης και η αντικατάστασή τους από την πραγματική βάση, όπως αυτή προκύπτει από τα ακριβή και επαρκή βιβλία και στοιχεία των φορολογουμένων.

Η φορολογία του εισοδήματος (Αναλυτικά)

Η φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων

Ο νόμος διακρίνει σήμερα το εισόδημα σε έξι κατηγορίες, ανάλογα με την πηγή προέλευσης. Η ταξινόμηση αυτή έχει την πηγή της στη φορολογία καθαρών προσόδων, όπου το εισόδημα από κάθε πηγή φορολογούνταν χωριστά και είχε φυσικά τότε εξαιρετική σημασία. Σήμερα, που ο

φόρος επιβάλλεται στο συνολικό από κάθε πηγή καθαρό εισόδημα, η ταξινόμηση αυτή έχει σημασία μόνο στις περιπτώσεις όπου οι κανόνες που εφαρμόζονται για τον προσδιορισμό του καθαρού εισοδήματος διαφέρουν. Για την απλοποίηση της νομοθεσίας και την ενιαία αντιμετώπιση όλων αυτών των κατηγοριών φορολογουμένων, η επιτροπή θεωρεί ότι μπορεί να ενοποιηθούν οι τρεις πηγές σε μία (εισόδημα από επιχείρηση ή επάγγελμα) και να εναρμονιστούν οι διατάξεις που αφορούν στους φορολογουμένους των κατηγοριών αυτών.

Η επιτροπή θεωρεί ότι η χορήγηση απαλλαγών από τον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων δημιουργεί προβλήματα τόσο στην κατανομή των πόρων όσο και στην κατανομή των φορολογικών βαρών, ενώ ταυτόχρονα κάνει το όλο σύστημα φορολογίας περισσότερο πολύπλοκο και αυξάνει το κόστος διαχείρισής του. Γι' αυτό, θεωρεί ότι οι απαλλαγές πρέπει να ελαχιστοποιηθούν και να διατηρηθούν μόνο οι εντελώς αναγκαίες.

Η επιτροπή θεωρεί ότι η κλίμακα πρέπει να εξομαλυνθεί περαιτέρω, να καταργηθεί εντελώς ο συντελεστής 5%, να αυξηθεί το αφορολόγητο ελάχιστο, με πρόσθετο αφορολόγητο για τους μισθωτούς και συνταξιούχους, να καθοριστεί ελάχιστος συντελεστής 20% και να μειωθεί περαιτέρω ο ανώτατος συντελεστής. Σε πρώτη φάση, ο συντελεστής αυτός θα μπορούσε να μειωθεί στο 38%, με μακροχρόνιο στόχο τη μείωσή του στο 35%.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.2.1

Προτεινόμενη κλίμακα φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων

Ενδεικτικά προτεινόμενη κλίμακα Α φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων				
Φορολογητέο εισόδημα σε €	Φορολογικός συντελεστής %	Φόρος κλίμακας σε €	Σύνολο φορολογητέου εισοδήματος (σε €)	Σύνολο φόρου σε €
9000	0	0	9000	0
5000	20	1000	14000	1000
8000	30	2400	22000	3400
Υπερβάλλον	40	-	-	-

Σημείωση: Το προσωπικό αφορολόγητο (εισόδημα πρώτου κλιμακίου) για τα εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες αυξάνεται κατά 500€.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.2.2

Εναλλακτική προτεινόμενη κλίμακα φορολογίας εισοδήματος
φυσικών προσώπων

Εναλλακτική ενδεικτική κλίμακα Α φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων				
Φορολογητέο εισόδημα σε €	Φορολογικός συντελεστής %	Φόρος κλίμακας σε €	Σύνολο φορολογητέου εισοδήματος (σε €)	Σύνολο φόρου σε €
9500	0	0	9500	0
5500	20	1100	15000	1100
8000	30	2400	23000	3500
Υπερβάλλον	38	-	-	-

Σημείωση: Το προσωπικό αφορολόγητο (εισόδημα πρώτου κλιμακίου) για τα εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες αυξάνεται κατά 500€.

Η επιτροπή θεωρεί ότι, μετά την πρόοδο που έχει κάνει το Υπουργείο τόσο στη μηχανοργάνωση όσο και στον ελεγκτικό τομέα, πρέπει να καταργηθεί ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος και τα τεκμήρια να χρησιμοποιούνται ως ενδεικτικά στοιχεία φοροδοτικής ικανότητας κατά τον έλεγχο.

Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων

Η επιτροπή θεωρεί ότι η φορολογική μεταχείριση του εισοδήματος των νομικών προσώπων δεν πρέπει να μεταβληθεί, ο συντελεστής του φόρου όμως θα πρέπει στο μέλλον, και στην έκταση που η αύξηση των εσόδων με τον περιορισμό της φοροδιαφυγής το επιτρέψει, να μειωθεί σταδιακά προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο φορολογικός ανταγωνισμός, ο οποίος φαίνεται ότι θα ενταθεί ακόμη περισσότερο στο μέλλον.

Η φορολογία των προσωπικών εταιρειών και των άλλων προσώπων η υπαγόμενη στον φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων δεν δικαιολογείται πλέον, αφού ο φορολογικός νομοθέτης τούς αναγνώρισε προσωπικότητα και φορολογεί τα κέρδη αυτοτελώς και δεν προβλέπει τον επιμερισμό τους στους εταίρους κλπ., όπως γινόταν στο παρελθόν. Για τον

λόγο αυτό, η επιτροπή θεωρεί απαραίτητη τη μεταφορά των προσώπων αυτών στον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων.

Οι έμμεσοι φόροι

ΦΠΑ

Επιβολή ΦΠΑ στην παράδοση καινούργιων ακινήτων (που βρίσκεται σε αναστολή). Η επέκταση του ΦΠΑ στα ακίνητα θα καταστήσει φυσικά αναγκαία την κατάργηση του φόρου μεταβίβασης ακινήτων σε όλες τις παραδόσεις ακινήτων που θα υπαχθούν στον ΦΠΑ.

Οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες απαλλάσσονται από τον ΦΠΑ, τα κράτη-μέλη όμως δικαιούνται να επιτρέψουν στους παρέχοντες τέτοιες υπηρεσίες (τράπεζες, ασφάλειες κ.ά.) να είναι στον ΦΠΑ, αν το επιθυμούν, προκειμένου να μπορούν να εκπέσουν τον φόρο των εισροών. Δικαιούνται επίσης να υιοθετήσουν ειδικό φόρο χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Το ύψος των φορολογικών συντελεστών ΦΠΑ δεν είναι πολύ μεγάλο στην Ελλάδα και υπάρχουν περιθώρια αύξησής τους, αν κριθεί αναγκαίο προκειμένου να αναπληρωθούν απώλειες από την κατάργηση ή τη μείωση συντελεστών άλλων φόρων. Η αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ όμως είναι πολύ πιθανόν να εντείνει τις πληθωριστικές πιέσεις και να αυξήσει την τάση για φοροδιαφυγή. Γι' αυτό, η λύση αυτή θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί μόνο εφόσον εξαντληθούν όλες οι άλλες δυνατότητες αναπλήρωσης απωλειών εσόδων που προτείνονται στην παρούσα έκθεση. Για την απλοποίηση του φόρου και την αποφυγή των προβλημάτων αυτών, η επιτροπή προτείνει την κατάργηση τόσο του χαμηλού συντελεστή 4% και τη μεταφορά των προϊόντων που υπόκεινται σε αυτόν στο συντελεστή 8%, όσο και την κατάργηση της έκπτωσης που ισχύει για τα νησιά του Αιγαίου. Τέλος, όσον αφορά την κατανομή των αγαθών και υπηρεσιών ανάμεσα στους συντελεστές, η επιτροπή θεωρεί ότι υπάρχουν κάποια περιθώρια μεταφοράς προϊόντων από τον χαμηλό στον κανονικό συντελεστή. Τέτοια αγαθά και υπηρεσίες είναι: τα μη οينوπνευματώδη ποτά, τα εστια-

τόρια, τα έτοιμα τρόφιμα που πωλούνται σε πακέτα, η ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο.

Ειδικότερα, *προτείνεται η κατάργηση των επόμενων παρεκκλίσεων για τους λόγους που αναφέρονται σε καθεμιά περίπτωση χωριστά.*

ι) Η απαλλαγή της παροχής υπηρεσιών από δικηγόρους, συμβολαιογράφους, άμισθους υποθηκοφύλακες και δικαστικούς επιμελητές (άρθρο 22, του Κώδικα ΦΠΑ). Η ρύθμιση αυτή, προφανώς απόρροια παρεμβάσεων των ενδιαφερομένων, δεν έχει καμιά δικαιολογία και είναι ασυμβίβαστη με κάθε έννοια κοινωνικής δικαιοσύνης, όταν όλοι οι άλλοι ελεύθεροι επαγγελματίες υπόκεινται στον φόρο στην Ελλάδα και όταν οι συγκεκριμένες υπηρεσίες υπόκεινται στον φόρο στις άλλες χώρες της Ένωσης. Για τον λόγο αυτό, η επιτροπή θεωρεί απαραίτητη την άμεση κατάργηση της απαλλαγής των υπηρεσιών αυτών από τον φόρο.

ii) Η απαλλαγή της παροχής υπηρεσιών από συγγραφείς, καλλιτέχνες και ερμηνευτές έργων τέχνης, εκτός από αυτές που παρέχονται απευθείας στο κοινό (άρθρο 21, παρ. 1ιβ, του Κώδικα ΦΠΑ). Η απαλλαγή αυτή είναι ουσιαστικά χωρίς περιεχόμενο, διότι πρόκειται για παροχή υπηρεσιών σε ενδιάμεσα παραγωγικά στάδια και επομένως η φορολόγησή τους δεν προκαλεί πρόσθετη επιβάρυνση, αφού τελικά θα εκπέσει ο φόρος των εισροών, και προτείνεται να καταργηθεί.

iii) Η απαλλαγή της παροχής νερού μη εμφιαλωμένου και της αποχέτευσης που πραγματοποιούνται απευθείας από τους ΟΤΑ, ή συνδέσμους αυτών, καθώς και οι ανταποδοτικές εισφορές που επιβάλλουν οι ΟΕΒ, ΓΟΕΒ, ΤΟΕΒ στα μέλη τους για την παροχή αρδευτικού ύδατος και λοιπές παροχές που συνδέονται άμεσα με αυτήν (άρθρο 22, παρ. 1γ, του Κώδικα ΦΠΑ), δοθέντος ότι μετά την ενοποίηση των Δήμων και Κοινοτήτων λειτουργούν ταμειακές υπηρεσίες που μπορεί να επιβάλλουν και να διαχειρίζονται το φόρο.

iv) Η απαλλαγή των πλοίων που χρησιμοποιούνται στην εσωτερική ναυσιπλοΐα (άρθρο 27, παρ. 1α, του Κώδικα ΦΠΑ). Η διάταξη αυτή είναι επίσης άνευ αντικειμένου, δοθέντος ότι για τα πλοία που χρησιμοποιούνται στη ναυσιπλοΐα ανοικτής θάλασσας υπάρχει ήδη γενική απαλλαγή και

επομένως η ειδική αυτή απαλλαγή αφορά ουσιαστικά μόνο στα πλοία εσωτερικών υδάτων (λίμνες, ποτάμια). Για απλοποίηση της νομοθεσίας μας προτείνεται η κατάργησή της.

Έμμεσοι φόροι (βενζίνη, πετρέλαιο, καπνά, οينوπνευματώδη)

Δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια για μεταβολές στους φόρους αυτούς, με εξαίρεση ενδεχόμενες αυξήσεις των συντελεστών, οι οποίες άλλωστε εξετάζονται και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή περιοδικά, με στόχο την προσέγγιση των συντελεστών ανάμεσα στα κράτη-μέλη, και είναι ενδεχόμενο να αποφασιστούν στο εγγύς μέλλον. Προτείνονται:

1. *Να αυξηθεί σταδιακά η επιβάρυνση της βενζίνης, η οποία δεν επηρεάζει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, αφού επιβαρύνει κυρίως τον καταναλωτή. Η αύξηση αυτή αναμένεται να βελτιώσει ελαφρά την κατανομή των φορολογικών βαρών, δοθέντος ότι η φορολογία της βενζίνης είναι λιγότερο αντίστροφα προοδευτική από άλλους έμμεσους φόρους, όπως λ.χ. το χαρτόσημο ή ο ΦΠΑ. Επιπλέον, θα περιορίσει την κατανάλωση βενζίνης και θα έχει ευνοϊκές περιβαλλοντικές συνέπειες. Βέβαια, η αύξηση της φορολογίας της βενζίνης θα επηρεάσει άμεσα τον πληθωρισμό και γι' αυτό θα πρέπει να επιλεγεί κατάλληλος χρόνος για την πραγματοποίησή της.*
2. *Να μειωθεί δραστικά η επιβάρυνση του πετρελαίου για βιομηχανική και εμπορική χρήση, επειδή επηρεάζει το κόστος παραγωγής και παραβιάζει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Για τον καλύτερο έλεγχο της φορολογίας του πετρελαίου και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής, η επιτροπή προτείνει την εξίσωση της επιβάρυνσης του πετρελαίου για βιομηχανική και εμπορική χρήση και του πετρελαίου για θέρμανση στο επίπεδο των 30 € ανά χιλιόλιτρο. Με τον τρόπο αυτό θα ελέγχεται μόνο το πετρέλαιο κίνησης, το οποίο θα έχει υψηλή επιβάρυνση και δεν θα χρειάζεται να ελεγχθεί ούτε το πετρέλαιο θέρμανσης ούτε το πετρέλαιο που χρησιμοποιείται σε βιομηχανική και εμπορική χρήση, κάτι που είναι δυ-*

- σκολότερο στην πράξη. Θα αποφεύγεται επιπλέον η αδικαιολόγητη επιστροφή φόρου στους γεωργούς, οι οποίοι υποχρεούνται να καταναλώνουν πετρέλαιο με υψηλή επιβάρυνση και δικαιούνται επιστροφής του φόρου, ενώ ουσιαστικά καταναλώνουν παράνομα πετρέλαιο με χαμηλή επιβάρυνση και παίρνουν την επιστροφή.
3. Οι αυξήσεις θα μπορούσαν να γίνουν και στην επιβάρυνση των καπνοβιομηχανικών προϊόντων, και ιδιαίτερα των τσιγάρων, αν χρειαστεί να αναπληρωθούν έσοδα από άλλους φόρους. Τα περιθώρια όμως αύξησης των εσόδων από τη φορολογία αυτή είναι σχετικά περιορισμένα, επειδή η επιβάρυνσή τους βρίσκεται λίγο πιο κάτω από τον κοινοτικό μέσο όρο, η Ελλάδα είναι καπνοπαραγωγός χώρα και έχει λόγους να αποφεύγει την υπερβολική επιβάρυνση των προϊόντων αυτών, η οποία θα ήταν διαφορετικά ευπρόσδεκτη, ενόψει των δυσμενών επιπτώσεων της κατανάλωσής τους στην υγεία.
 4. Η φορολογία της μπίρας παρέχει πολύ περιορισμένα περιθώρια αύξησης των φορολογικών εσόδων, ενώ η φορολογία του κρασιού, και ιδιαίτερα του εμφιαλωμένου, θα πρέπει να απασχολήσει σοβαρά τη Δημοσιονομική Διοίκηση στο μέλλον. Περιορισμένα περιθώρια άντλησης πρόσθετων εσόδων για την αναπλήρωση απωλειών από άλλους φόρους παρέχει επίσης η φορολογία των λοιπών (πλην μπίρας και κρασιού) οινοπνευματωδών ποτών που παράγονται με ζύμωση, καθώς επίσης και των ενδιάμεσων ποτών και της αιθυλικής αλκοόλης.

Έμμεσοι φόροι (αυτοκίνητα)

Η απόκτηση και χρήση των αυτοκινήτων στην Ελλάδα επιβαρύνονται σήμερα με τους εξής φόρους και τέλη: α) το τέλος ταξινόμησης οχημάτων, β) τα τέλη κυκλοφορίας, γ) τα τέλη άδειας οχήματος, δ) την εφάπαξ εισφορά στα φορτηγά Ι.Χ. και Δ.Χ. που μπαίνουν σε κυκλοφορία, ε) τα τέλη μεταβίβασης αυτοκινήτου οχήματος, στ) τα τέλη διενέργειας τεχνικού ελέγχου, ζ) τα ειδικά τέλη μηχανημάτων έργων (άρθρ. 20, Ν. 2052/92), και

η) τα λοιπά τέλη και εισφορές στα οχήματα. Οι φόροι αυτοί αναμένεται να αποφέρουν 1,34 δισεκ. €, το 2002. Πάνω από το 50% των συνολικών εσόδων από τη φορολόγηση των αυτοκινήτων προέρχεται από το τέλος ταξινόμησης, λίγο περισσότερα του 1/3 προέρχονται από τα τέλη κυκλοφορίας, ενώ περίπου 15% προέρχεται από τα διάφορα άλλα τέλη και εισφορές στα οχήματα.

- Τα τέλη κυκλοφορίας δεν έχουν αναπροσαρμοστεί την τελευταία τριετία, με συνέπεια να είναι σχετικά χαμηλά και να απαιτείται *τιμολογική αναπροσαρμογή τους*.
- Για απλοποίηση, προτείνεται η κατάργηση της εφάπαξ εισφοράς στα Ι.Χ. και Δ.Χ. φορτηγά αυτοκίνητα και η ενσωμάτωσή της στα τέλη άδειας κυκλοφορίας αυτοκινήτου.
- Η Ελλάδα επιβαρύνει πολύ την απόκτηση των οχημάτων, ενώ επιβαρύνει σχετικά λιγότερο την κατοχή τους και ακόμη λιγότερο τη χρήση τους. Η φορολογική επιβάρυνση της απόκτησης αυτοκινήτου στην Ελλάδα είναι σήμερα από τις μεγαλύτερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η σημαντική αυτή επιβάρυνση του κόστους αγοράς αυτοκινήτου έχει ορισμένες δυσμενείς επιπτώσεις, όπως: ι) εντείνει το φαινόμενο της παράνομης κυκλοφορίας πολυτελών οχημάτων με ξένες πινακίδες· ιι) εντείνει το φαινόμενο της παραποίησης στοιχείων κυκλοφορίας των αυτοκινήτων, όπως λ.χ. αλλαγή του κινητήρα· ιιι) εντείνει τις πιέσεις για ειδικές φορολογικές μειώσεις από οργανωμένα συμφέροντα· iv) αυξάνει υπερβολικά τις τιμές των καινούργιων αυτοκινήτων και στρέφει την κατανάλωση σε φθηνότερα υποκατάστατα, που είναι φυσικά τα μεταχειρισμένα αυτοκίνητα, με όλες τις δυσμενείς συνέπειες για την ασφάλεια των οδηγών, τη μόλυνση του περιβάλλοντος κ.ά· v) οδηγεί τις επιχειρήσεις παραγωγής και εξαγωγής οχημάτων στην Ελλάδα να μειώνουν τις προ φορολογίας τιμές και να μεταφέρουν μέρος της επιβάρυνσης στα ανταλλακτικά των αυτοκινήτων, ενώ ταυτόχρονα παραδίδουν στην Ελλάδα αυτοκίνητα διαφορετικών προδιαγραφών. Ενόψει των προβλημάτων αυτών, η επιτροπή εξέτασε προσεκτικά την πρόταση της ομάδας εργασίας για μεταφορά μεγάλου

μέρους της επιβάρυνσης από την απόκτηση στην κατοχή και κυκλοφορία του αυτοκινήτου, θεωρεί όμως ότι το υφιστάμενο σύστημα πρέπει να διατηρηθεί.

Έμμεσοι φόροι (χαρτόσημο)

Τα τέλη χαρτοσήμου παρουσιάζουν μια σειρά από μειονεκτήματα και είναι σκόπιμο να αποφεύγεται η χρησιμοποίησή τους, εφόσον είναι δυνατή η εξασφάλιση των αναγκαίων εσόδων. Η επιτροπή θεωρεί ότι τα τέλη αυτά θα πρέπει να καταργηθούν και τα έσοδά τους, αν χρειαστεί, να αναπληρωθούν από τον ΦΠΑ (αύξηση συντελεστών, μεταφορά προϊόντων από τον πολύ χαμηλό στο χαμηλό ή από το χαμηλό στον κανονικό συντελεστή, κατάργηση της ειδικής μεταχείρισης των νησιών του Αιγαίου κ.ά) ή από την αύξηση των συντελεστών άλλων έμμεσων φόρων, και ιδιαίτερα των ειδικών φόρων κατανάλωσης, όπως προτείνεται πιο πάνω.

Λοιποί έμμεσοι φόροι (ΦΚΕ, και φόροι στις τηλεοπτικές διαφημίσεις)

Υπάρχει ακόμη μια σειρά άλλων έμμεσων ειδικών φόρων που επιβάλλονται υπέρ του κράτους και αποφέρουν αξιολόγα έσοδα. Οι κυριότεροι των φόρων αυτών είναι ο ΦΚΕ των ασφαλιστικών επιχειρήσεων και ο ειδικός φόρος στις τηλεοπτικές διαφημίσεις. Άλλοι φόροι μικρότερης σημασίας είναι ο φόρος στα εισιτήρια των κινηματογράφων και η εισφορά στο παραγόμενο λάδι.

Η επιτροπή προτείνει να καταργηθεί ο ΦΚΕ από τα ασφάλιστρα που καταβάλλονται για υπηρεσίες στην ενδιάμεση παραγωγή και να περιοριστεί ο φόρος μόνο στις ασφαλιστικές υπηρεσίες που παρέχονται σε τελικούς καταναλωτές (απαλλαγή όλων των επιτηδευματιών ή τουλάχιστον όσων είναι στον ΦΠΑ). Επιπλέον προτείνεται να καταργηθεί ο ΦΚΕ από τα ασφάλιστρα ζωής.

Ειδικός φόρος κατανάλωσης στις διαφημίσεις που προβάλλονται από την τηλεόραση. Η επιτροπή προτείνει την εναρμόνιση των δύο αυτών

φορολογιών και τη δραστική μείωση της επιβάρυνσης του κόστους διαφήμισης, τουλάχιστον για την περίπτωση των υπηρεσιών οι οποίες παρέχονται στις επιχειρήσεις που λειτουργούν πριν από το λιανικό εμπόριο, για τις οποίες οι επιβαρύνσεις αυτές θα πρέπει να καταργηθούν εντελώς.

Φόροι περιουσίας, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και υπέρ τρίτων

Η φορολογία κατοχής ακίνητης περιουσίας

Στην Ελλάδα, η κατοχή της ακίνητης περιουσίας επιβαρύνεται με τρεις φόρους: ι) τον φόρο μεγάλης ακίνητης περιουσίας (ΦΜΑΠ), ιι) το τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ) και ιιι) τον φόρο ηλεκτροδοτούμενων χώρων (ΦΗΧ). Το εισόδημα από ακίνητα υποβάλλεται, επίσης, σε μια σειρά από πρόσθετες επιβαρύνσεις, πέραν του φόρου εισοδήματος από ακίνητα. Οι επιβαρύνσεις αυτές είναι οι επόμενες: ι) ο συμπληρωματικός φόρος στα ενοίκια, ιι) το χαρτόσημο ενοικίων, μέρος του οποίου επιβαρύνει τον εκμισθωτή και θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια μορφή πρόσθετου φόρου εισοδήματος στα ενοίκια, και ιιι) ο φόρος ιδιοκατοίκησης.

Η επιτροπή προτείνει την αντικατάσταση όλων αυτών των φόρων με ένα φόρο κατοχής ακίνητης περιουσίας. Ο τελευταίος θα μπορούσε να ενσωματώσει ορισμένους άλλους φόρους που επιβάλλονται υπέρ της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και συνδέονται με τα ακίνητα. Οι φόροι αυτοί, οι οποίοι εξετάζονται περαιτέρω στο επόμενο τμήμα, είναι το τέλος αδειών οικοδομών και ο φόρος ηλεκτροδοτούμενων χώρων. Ο προτεινόμενος φόρος θα επιβάλλεται από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με αναλογικό συντελεστή.

Η βάση του φόρου θα είναι η αγοραία αξία των ακινήτων, η οποία θα προσδιορίζεται με βάση αντικειμενικά στοιχεία, ώστε να είναι εκ των προτέρων γνωστή. Ο φόρος θα καλύπτει όλα τα ακίνητα με σχετικά περιορισμένες απαλλαγές και εξαιρέσεις και θα υπολογίζεται με βάση τη συνολική αξία του ακινήτου. Ιδιαίτερη σημασία για την επιτυχή εφαρμογή ενός τέτοιου φόρου έχει η ύπαρξη μιας πλήρους, αξιόπιστης και ενήμερης

βάσης δεδομένων ακινήτων. Η υπάρχουσα σήμερα βάση στο ΚΕΠΥΟ περιέχει στοιχεία δηλώσεων περιουσίας του 1997 και θα πρέπει να ενημερωθεί κατάλληλα. Θα πρέπει, επίσης, να αξιοποιηθεί το αρχείο της ΔΕΗ και το καταρτιζόμενο-συντασσόμενο Κτηματολόγιο.

Η φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών

Η φορολογία κληρονομιών, δωρεών και γονικών παροχών αποφέρει σήμερα ένα σχετικά περιορισμένο ποσό εσόδων. Η επιτροπή θεωρεί ότι, με την εισαγωγή του φόρου κατοχής ακίνητης περιουσίας, η φορολογία κληρονομιών θα πρέπει να μειωθεί σημαντικά και να απλοποιηθεί. Στην παρούσα φάση, προτείνει να μειωθεί η προοδευτικότητα της κλίμακας, ώστε να περιοριστούν οι στρεβλώσεις στην οικονομία, καθώς επίσης και ο αριθμός των κλιμακίων. Να μειωθούν, επίσης, σταδιακά οι συντελεστές των υψηλών κλιμακίων, οι οποίοι είναι υψηλοί.

Φορολογία μεταβίβασης ακινήτων

Η φορολογία μεταβίβασης ακινήτων επιβάλλεται στην αξία των ακινήτων που μεταβιβάζονται με αντάλλαγμα. Από άποψη οικονομικών επιπτώσεων, ο φόρος αυτός αποθαρρύνει τις συναλλαγές στα ακίνητα που υπόκεινται στον φόρο, σε σχέση με άλλα περιουσιακά στοιχεία τα οποία δεν υπόκεινται στον φόρο και στρεβλώνει επομένως την κατανομή των πόρων. Ένα δεύτερο σημαντικό μειονέκτημα του φόρου αυτού είναι ότι παρεμποδίζει την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, επειδή παρεμποδίζει τις συναλλαγές στα παλαιά ακίνητα, με συνέπεια να δυσχεραίνει την αλλαγή κατοικίας.

Με την εισαγωγή του ΦΠΑ στα ακίνητα, θα καταργηθεί ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων που καλύπτει τις παραδόσεις ακινήτων, οι οποίες θα υπαχθούν στον ΦΠΑ. Όσον αφορά στις παραδόσεις ακινήτων που δεν θα υπαχθούν στον ΦΠΑ, προτείνεται η διατήρηση του φόρου μεταβίβασης ακινήτων, τόσο για λόγους εσόδων όσο και κυρίως για ελεγκτικούς

λόγους. Θα ήταν όμως σκόπιμη η περαιτέρω μείωση του συντελεστή που επιβάλλεται στις οικοδομές, ώστε να περιοριστούν οι αρνητικές του οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες που αναλύθηκαν πιο πάνω, ενώ ο συντελεστής μεταβίβασης οικοπέδου μπορεί να μείνει ο ίδιος. Στο μέλλον όμως, μετά την εισαγωγή και την επιτυχή εφαρμογή του φόρου κατοχής ακίνητης περιουσίας, θα πρέπει να επανεξεταστεί και ο φόρος αυτός και να περιοριστεί δραστικά ο συντελεστής του, αφού η περιουσία θα επιβαρύνεται με τον φόρο κατοχής περιουσίας και επομένως θα ήταν σκόπιμο να περιοριστούν σημαντικά οι φόροι μεταβίβασής της, για οποιαδήποτε αιτία.

Προτάσεις αναμόρφωσης των φόρων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η επιτροπή εξέτασε το πολύπλοκο αυτό πλέγμα φόρων που επιβάλλονται υπέρ της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και θεωρεί ότι η Ελλάδα στο μέλλον πρέπει και αυτή να θέσει στη διάθεση των ΟΤΑ ένα μικρό αριθμό φόρων με σχετικά ευρεία βάση και συντελεστές ικανούς να αποφέρουν επαρκή έσοδα για τη χρηματοδότηση μεγάλου μέρους των δαπανών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Δύο τέτοιοι φόροι, που χρησιμοποιούνται ευρύτατα στις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ, είναι:

- ι) ο φόρος κατοχής ακίνητης περιουσίας και*
- ιι) ο φόρος επιτηδεύματος.*

Η επιτροπή θεωρεί ότι όλες αυτές οι επιβαρύνσεις, καθώς επίσης και ορισμένες από αυτές που αναφέρθηκαν πιο πάνω, θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στον προτεινόμενο φόρο επιτηδεύματος. Ειδικότερα, προτείνεται η κατάργηση και ενσωμάτωση φόρων και επιβαρύνσεων: του τμήματος του τέλους διαφήμισης που λειτουργεί ως φόρος, του τέλους χρήσης φυσικών ιαματικών πηγών, του τέλους επί ορισμένων κατηγοριών καταστημάτων, του τέλους διαμονής παρεπιδημούντων, του τέλους εκμετάλλευσης λατομείων αδρανών υλικών, του τέλους εκμετάλλευσης λατομείων βιομηχανικών ορυκτών, του τέλους επιβίβασης οχημάτων σε πλοία για λιμάνια εξωτερικού, του δικαιώματος εμπορίας πόσιμων υδάτων από τοπικές πηγές. Ο φόρος μπορεί να επιβληθεί μόνο σε επιτηδεύματιες,

μπορεί όμως και να επεκταθεί και σε όσους αποκτούν εισόδημα από άλλες πηγές.

Βάση του φόρου μπορεί να είναι τα ακαθάριστα έσοδα, τα καθαρά κέρδη ή ένας σύνθετος δείκτης, ο οποίος να λαμβάνει υπόψη πολλούς παράγοντες. Μπορεί επίσης να επιβάλλεται αυτοτελώς ή να αποτελεί ένα πρόσθετο ποσοστό επί του αναλογούντος φόρου. Η επιτροπή θεωρεί ότι ο φόρος αυτός θα πρέπει να επιβληθεί με βάση ένα σύνθετο δείκτη, τον οποίο θα επεξεργαστεί ειδική ομάδα εμπειρογνωμόνων με συμμετοχή εκπροσώπων των ΟΤΑ.

Το ύψος του φορολογικού συντελεστή πρέπει να είναι τέτοιο που να αποδίδει τα ίδια έσοδα με τους φόρους που θα καταργηθούν-ενσωματωθούν. Όσον αφορά τη μορφή του, ο συντελεστής προτείνεται να είναι αναλογικός. Θα μπορούσε ωστόσο να υπάρχει διαφοροποίηση του φορολογικού συντελεστή είτε κατά ΟΤΑ είτε κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, τέτοια διαφοροποίηση του συντελεστή όμως θα έκανε την επιβολή του φόρου περισσότερο σύνθετη.

Φόροι Υπέρ Τρίτων (ΦΥΤ)

Οι πολυπληθείς φόροι υπέρ τρίτων μπορεί να ταξινομηθούν με διάφορα κριτήρια προκειμένου να αξιολογηθούν. Η ομάδα εργασίας, σε ειδική μελέτη που κατάρτισε, ταξινόμησε του φόρους αυτούς στις επόμενες κατηγορίες:

- α. φόροι μικρής απόδοσης,
- β. φόροι που πλήττουν την ανταγωνιστικότητα/ πληθωρισμό,
- γ. φόροι που πλήττουν την επιχειρηματικότητα,
- δ. φόροι που πρέπει να αντικατασταθούν με επιχορήγηση,
- ε. φόροι που πρέπει να καταργηθούν για απλοποίηση,
- στ. φόροι που πρέπει να μεταφερθούν στον Κρατικό Προϋπολογισμό,
- ζ. ανενεργοί φόροι,
- η. φόροι που πρέπει να μεταφερθούν από ένα νομικό πρόσωπο σε άλλο,

θ. φόροι που καταγράφονται αλλά έχουν καταργηθεί (για λόγους αρχείου),

ι. διάφοροι,

ια. φόροι που προτείνεται να παραμείνουν ως έχουν.

Από την πινακοποίηση των φόρων αυτών, φαίνεται ότι εκατόν σαράντα πέντε (145) φόροι μπορεί να παραμείνουν ως έχουν, διότι δικαιολογούνται ως ανταποδοτικοί φόροι ή δεν δημιουργούν προβλήματα. Εκατόν ενενήντα πέντε (195) φόροι πρέπει να καταργηθούν ως έσοδα τρίτων και να μεταφερθούν στον Προϋπολογισμό από τον οποίο θα αποζημιώνονται όσοι φορείς κριθεί αναγκαίο να αποζημιωθούν από την κατάργηση του φόρου. Εκατό (100) περίπου φόροι αποφέρουν περιορισμένα έσοδα και μπορεί να καταργηθούν άμεσα, χωρίς επιπτώσεις στα έσοδα των φορέων υπέρ των οποίων επιβάλλονται. Είκοσι δύο (22) φόροι κρίνεται σκόπιμο να καταργηθούν για λόγους απλοποίησης του συστήματος. Δεκαέξι (16) φόροι πλήττουν την ανταγωνιστικότητα, ενώ άλλοι δεκαέξι (16) πλήττουν την επιχειρηματικότητα και θα πρέπει και αυτοί να καταργηθούν.

Ειδικότερα, είναι απαραίτητο μακροχρόνια να καταργηθούν όλοι αυτοί οι φόροι, ιδιαίτερα μετά την πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, ότι ορισμένοι από αυτούς αντιβαίνουν στην κοινοτική νομοθεσία, με εξαίρεση όσους έχουν ανταποδοτικό χαρακτήρα που δικαιολογεί τη διατήρησή τους. Στην παρούσα φάση, προτείνεται η άμεση κατάργηση όλων των φόρων που έχουν μικρή απόδοση και επομένως δεν επηρεάζουν τα έσοδα των φορέων υπέρ των οποίων επιβάλλονται. Προτείνεται επίσης η κατάργηση όλων των φόρων που επιβάλλονται υπέρ φορέων άλλων πλην των ταμείων, η περιέλευση των εσόδων τους στον Κρατικό Προϋπολογισμό και η χρηματοδότηση όσων φορέων κριθεί απαραίτητο από τον Προϋπολογισμό. Όσον αφορά στους φόρους που διατίθενται για τη χρηματοδότηση των ασφαλιστικών ταμείων, η κατάργησή τους θα πρέπει να συνεξεταστεί με το γενικότερο ζήτημα της χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π.2.3.
Ταξινόμηση των Φόρων Υπέρ Τρίτων (ΦΥΤ)

α/α Κριτήρια ταξινόμησης	Αριθμός φόρων	% επί Συνόλου
1. Χαμηλή απόδοση	95	17,1
2. Ανταγωνιστικότητα /Πληθωρισμός	16	2,9
3. Επιχειρηματικότητα	16	2,9
4. Αντικατάσταση απόδοσης με επιχορήγηση	20	3,6
5. Απλοποίηση	22	4,0
6. Κατάργηση του φόρου ως εσόδου του Ταμείου και μετατροπή του σε έσοδο του Κρατικού Προϋπολογισμού	195	35,0
7. Ανενεργός φόρος	14	2,5
8. Μεταφορά φόρου από ένα Ν.Π. σε άλλο Ν.Π.	9	1,6
9. Διάφοροι	23	4,1
10. Ο ΦΥΤ παραμένει ως έχει	147	26,4
Σύνολο	557	100,0

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΠΟΛΥΚΛΑΔΙΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ (ΠΥΜΕΦΟ)

Τα υποδείγματα τύπου CGE αποτελούνται από μία σειρά εξισώσεων που περιγράφουν τις διάφορες συνθήκες παραγωγής, κατανάλωσης, διανομής εισοδήματος, αποταμιεύσεων και επενδύσεων, και διεθνούς εμπορίου. Οι εξισώσεις αυτές περιγράφουν μία «αρχική ισορροπία» της οικονομίας. Το υπόδειγμα που περιγράφουν οι εξισώσεις προσαρμόζεται με τη μέθοδο της διαμέτρησης (calibration) στα στοιχεία για ένα έτος βάσης μίας οικονομίας, έτσι ώστε η λύση του για το συγκεκριμένο έτος βάσης να αναπαράγει ακριβώς τα μεγέθη της οικονομίας στο έτος βάσης. Για διαφορετικά έτη το υπόδειγμα λύνεται με διαφορετικές εξωγενείς μεταβλητές.

Το υπόδειγμα που έχει αναπτυχθεί (που το ονομάζουμε συνοπτικά ΠΥΜΕΦΟ) είναι γενικής χρήσης με στόχο να μπορεί να αντιμετωπίσει σειρά θεμάτων που αφορούν τη φορολογία και ειδικότερα τις επιπτώσεις της φορολογικής μεταρρύθμισης στην οικονομία. Γι' αυτό τον λόγο το υπόδειγμα περιλαμβάνει σειρά εναλλακτικών επιλογών, ώστε να μπορεί να περιγράψει διαφορετικές συνθήκες της αγοράς που κάθε φορά κρίνονται περισσότερο λογικές για το υπό μελέτη θέμα. Τα κύρια θέματα για τα οποία το υπόδειγμα έχει σχεδιαστεί είναι:

- Η εκτίμηση των επιπτώσεων των διαφόρων μέτρων φορολογικής πολιτικής στην ελληνική οικονομία.
- Η ανάλυση των αναδιανεμητικών επιπτώσεων σε ομάδες νοικοκυριών σε αντιδιαστολή μεταξύ των αγροτικών και μη αγροτικών νοικοκυριών καθώς και σε αντιδιαστολή μεταξύ πλουσίων και φτωχών νοικοκυριών, τόσο μέσα στα αγροτικά όσο και στα αστικά νοικοκυριά.

Ανάλυση μέτρων πολιτικής

Η ανάλυση των μέτρων πολιτικής με το υπόδειγμα είναι μία διαδικασία δύο βημάτων: σε πρώτη φάση κατασκευάζεται ένα σενάριο αναφοράς στο οποίο δεν συμπεριλαμβάνονται τα υπό εξέταση μέτρα πολιτικής και το οποίο προσομοιώνεται με το υπόδειγμα. Σε δεύτερη φάση προστίθενται στο σενάριο αναφοράς τα μέτρα πολιτικής και η προσομοίωση επαναλαμβάνεται με τις νέες υποθέσεις. Η εκτίμηση των μέτρων πολιτικής γίνεται με σύγκριση των αποτελεσμάτων της προσομοίωσης και του αντίστοιχου έτους βάσης. Η αξιολόγηση γίνεται μέσω των επιπτώσεων που έχουν τα μέτρα πολιτικής σε μακροοικονομικούς δείκτες όπως στη διαφορική ανάπτυξη των κλάδων, στις αναδιανεμητικές επιπτώσεις, στο ΑΕΠ, στην απασχόληση κλπ. Σημαντικές επίσης μπορεί να είναι οι επιπτώσεις στη διανομή εισοδήματος, στην ανεργία, στα δημοσιονομικά και στο εμπορικό ισοζύγιο. Οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις μπορούν να εκτιμηθούν από το υπόδειγμα σε δύο επίπεδα: αναδιανομή του πλούτου μεταξύ των πρωτογενών συντελεστών (εργασία - κεφάλαιο) και αναδιανομή του πλούτου μεταξύ κοινωνικών ή οικονομικών ομάδων στο εσωτερικό κάθε συντελεστή (π.χ. σε κατηγορίες νοικοκυριών).

Εξέταση και κάλυψη τομέων οικονομικής δραστηριότητας

Το υπόδειγμα καλύπτει όλους τους βασικούς τομείς της δημοσιονομικής πολιτικής περιλαμβάνοντας όλους τους κύριους φόρους και επιδοτήσεις καθώς και τις κρατικές δαπάνες και τη χρηματοδότηση των δημοσίων ελλειμμάτων. Τα αποτελέσματα του υποδείγματος περιλαμβάνουν πλήρεις πίνακες εισροών/εκροών, Εθνικούς Λογαριασμούς, απασχόληση, διανομή εισοδήματος, ισοζύγιο πληρωμών, κατανάλωση νοικοκυριών και επενδύσεις.

Σύνδεση και λειτουργία του υποδείγματος

Οι οικονομικοί παράγοντες αλληλεπιδρούν στις αγορές μέσω των συναρτήσεων προσφοράς και ζήτησής τους ταυτόχρονα σε όλες τις αγο-

ρές. Το υπόδειγμα υπολογίζει το διάνυσμα των τιμών εκείνων που οδηγούν σε εξισορρόπηση της προσφοράς και ζήτησης, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει την πλήρη χρησιμοποίηση όλων των πόρων που υπάρχουν διαθέσιμοι στην οικονομία.

Η βάση των υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας είναι ότι όλες οι αγορές φτάνουν σε ισορροπία μέσω της μεταβολής των τιμών. Αυτή η διαδικασία συνήθως ονομάζεται προσαρμογή των αγορών στις τιμές. Η προσαρμογή αυτή δεν συνεπάγεται αναγκαστικά ότι η οικονομία βρίσκεται σε συνθήκες τέλει ανταγωνισμού και μπορεί να συμπεριλάβει και άλλα καθεστώτα της αγοράς.

Το υπόδειγμα υπολογίζει ενδογενώς το διάνυσμα των τιμών εκείνων για τις οποίες όλες οι αγορές ισορροπούν ταυτόχρονα. Έτσι το υπόδειγμα μπορεί να αναλύσει σενάρια πολιτικής σχετιζόμενα με τη φορολογία ή εναλλακτικές τιμολογιακές πολιτικές. Οι καμπύλες προσφοράς και ζήτησης, οι οποίες αλληλεπιδρούν μέσω των αγορών, παριστάνονται μέσω της μικροοικονομικής συμπεριφοράς των οικονομικών παραγόντων. Οι τελευταίοι είναι οι παραγωγοί, οι καταναλωτές, το κράτος και ο εξωτερικός τομέας. Ως παραγωγοί θεωρούνται οι κλάδοι - στήλες του πίνακα εισροών-εκροών. Ο στόχος τους είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους τους υπό περιορισμούς που σχετίζονται με την υπάρχουσα τεχνολογία και την περιορισμένη παραγωγική τους δυνατότητα. Αυτή η τελευταία μπορεί να αλλάξει διαχρονικά μέσω των επενδύσεων. Οι παραγωγοί είναι επίσης καταναλωτές αγαθών και υπηρεσιών (ενδιάμεση κατανάλωση), εργασίας και κεφαλαίου.

Οι καταναλωτές ταυτίζονται με τα νοικοκυριά και αντιπροσωπεύονται από έναν αντιπροσωπευτικό καταναλωτή. Τα νοικοκυριά ζητούν αγαθά και υπηρεσίες, αποτελώντας μέρος της τελικής ζήτησης, όπως αυτή φαίνεται στον πίνακα εισροών-εκροών. Τα νοικοκυριά αποσκοπούν στη μεγιστοποίηση της διαχρονικής συνάρτησης χρησιμότητάς τους με περιορισμό το διαχρονικό τους εισόδημα. Πάνω σε αυτή τη βάση παίρνοντας τη λύση μόνιμης κατάστασης βρίσκονται οι συναρτήσεις ζήτησης για κατανάλωση, αποταμίευση καθώς και η προσφορά εργασίας [μέσω της ζήτησης για ανάπαυση (leisure)].

Η συμπεριφορά του κρατικού τομέα είναι ως επί το πλείστον εξωγενής και αφορά τις κρατικές δαπάνες και επενδύσεις, το σύστημα φορολογίας και την κοινωνική πολιτική.

Στο σημείο ισορροπίας η προσφορά ισούται με τη ζήτηση ενώ οι τιμές είναι συμβατές με τη συμπεριφορά βελτιστοποίησης των οικονομικών παραγόντων. Στο σημείο ισορροπίας οι παραγωγοί επιτυγχάνουν μηδενικά κέρδη (συμπεριλαμβανομένου του περιθωρίου κέρδους) και οι καταναλωτές έχουν χρησιμοποιήσει πλήρως το διαθέσιμο εισόδημά τους. Η ισορροπία αντιστοιχεί σε κάποιου τύπου διανομή εισοδήματος μεταξύ των οικονομικών παραγόντων. Το τελικό ισοζύγιο εσόδων/εξόδων κατά οικονομικό παράγοντα μπορεί να τον οδηγεί σε έλλειμμα ή πλεόνασμα ανάλογα με την απόφασή του για κατανάλωση ή αποταμίευση. Το υπόδειγμα εξασφαλίζει ότι το έλλειμμα κάποιων οικονομικών παραγόντων χρηματοδοτείται από το πλεόνασμα των υπολοίπων κατά τρόπο ώστε το αλγεβρικό άθροισμα των πλεονασμάτων να είναι μηδέν.

Σε κάθε ενδιαμέσο βήμα μέχρι το σημείο ισορροπίας ο νόμος του Walras δεν ικανοποιείται κατ' ανάγκη. Η πορεία προς την ισορροπία έγκειται στην κατάλληλη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των οικονομικών παραγόντων, ώστε να μετακινηθεί η λύση κοντύτερα προς τον νόμο του Walras. Υπάρχουν πολλοί τρόποι ισορροπίας μίας οικονομίας. Για παράδειγμα ένας τρόπος αφορά ισορροπία με μεταβολές μόνο των τιμών, ενώ ένας άλλος αφορά σταθερές ονομαστικές τιμές και μεταβολές των ποσοτήτων ζήτησης. Οι διαφορετικοί αυτοί τρόποι έχουν γίνει αντικείμενο μεγάλης και συνεχιζόμενης διαμάχης και διαφωνιών μεταξύ οικονομολόγων, και αποτελούν τη βασική διαφορά μεταξύ διαφόρων σχολών όπως οι κλασικοί, οι νεοκλασικοί, οι κεϋνσιανοί, οι μαρξιστές, κλπ. Ο τρόπος με τον οποίο επιβάλλεται αυτή η ισορροπία συχνά καλείται και μακροοικονομικό «κλείσιμο» του υποδείγματος.

Στα υποδείγματα γενικής ισορροπίας ο κατασκευαστής πρέπει να ορίσει μία απόλυτη τιμή, γιατί από κατασκευή το υπόδειγμα έχει ένα βαθμό ελευθερίας μια και η λύση εξαρτάται μόνο από τις σχετικές τιμές και όχι από το απόλυτο επίπεδό τους. Στο υπόδειγμα που χρησιμοποιείται

εδώ αυτό που ορίζεται εξωγενώς είναι το επίπεδο τιμών (αποπληθωριστής) του ΑΕΠ.

Πλεονεκτήματα των υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας

Τα πλεονεκτήματα των υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας για την υποστήριξη της λήψης αποφάσεων σε θέματα πολιτικής είναι ευρέως γνωστά σε σχέση με τα παραδοσιακά μακροοικονομικά υποδείγματα. Τα υποδείγματα γενικής ισορροπίας προσφέρουν μία ουδέτερη βάση για τη συγκριτική αξιολόγηση μέτρων πολιτικής, αφού εξασφαλίζουν τη συγκρισιμότητα των σεναρίων, δεδομένου ότι κάθε φορά η οικονομία παραμένει σε κατάσταση γενικής ισορροπίας.

Επιπροσθέτως, τα υποδείγματα γενικής ισορροπίας περιγράφουν τη συμπεριφορά των οικονομικών παραγόντων σε μικροοικονομική βάση, ενώ μπορούν να περιγράψουν και διαρθρωτικά δεδομένα της οικονομίας χωρίς την ανάγκη να καταφεύγουν σε περιγραφικές ή στατιστικές συσχετίσεις. Αυτό ακριβώς το γεγονός επιτρέπει την ανάλυση διαρθρωτικών αλλαγών. Τα υποδείγματα γενικής ισορροπίας χρησιμοποιούνται επίσης ευρέως για την ανάλυση των αναδιανεμητικών επιπτώσεων των μέτρων πολιτικής. Η τεχνολογική πρόοδος και οι επενδύσεις υποδομής είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικές καθόσον μπορούν να μεταβάλλουν θετικά την παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής οδηγώντας εκ του ασφαλούς σε βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική ευημερία.

Το υπόδειγμα μπορεί να μελετήσει τις διαφορικές επιπτώσεις μέτρων πολιτικής σχετικών με τέτοια θέματα και να ποσοτικοποιήσει τις επιπτώσεις τους στην ανταγωνιστικότητα και την ανεργία (π.χ. τέτοια θέματα προκύπτουν με το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης). Τα εφαρμοσμένα μακροοικονομικά υποδείγματα γενικής ισορροπίας κατασκευάζονται, συνήθως, ανάλογα με τη φύση του προβλήματος που θέλουν να παρατηρήσουν, δίδοντας περισσότερη έμφαση και λεπτομέρεια στο υπό εξέταση πρόβλημα και στις σχέσεις που βρίσκονται γύρω από αυτό, ενώ οι υπόλοιπες πλευρές, οι οποίες δεν έχουν άμεση σχέση με τη φύση του προ-

βλήματος, αναφέρονται με γενικό τρόπο, ή απλοποιούνται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι δυνατότητες των υποδειγμάτων αυτών να εξαντλούνται έπειτα από τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος, ενώ η επέκτασή τους σε άλλες πτυχές οικονομικής ανάλυσης είναι συχνά αδύνατη, εφόσον τόσο οι βάσεις δεδομένων όσο και ο τρόπος γραφής των σχέσεων και των μεταβλητών, με τον τρόπο που κατασκευάζονται, δεν μπορούν να το στηρίξουν. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το υπόδειγμα και οι βάσεις δεδομένων θα πρέπει να δημιουργηθούν από την αρχή.

Το υπόδειγμα γενικής ισορροπίας που κατασκευάστηκε εξετάζει και διερευνά σε βάθος διαρθρωτικές μεταβολές σε πληθυσμιακές μονάδες (εισοδηματικές ροές, μεταβολές στις καταναλωτικές δαπάνες, μεταβολές στις αποταμιεύσεις και στις επενδύσεις, μεταβολές και διάρθρωση στους φόρους και στην κοινωνική ασφάλιση κλπ.) έπειτα από συγκεκριμένες ασκήσεις πολιτικής.

Στατιστική βάση και ανάλυση

Το ΠΥΜΕΦΟ στηρίζεται στον Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής του 1996 που περιλαμβάνει:

- 4 οικονομικούς παράγοντες: νοικοκυριά, επιχειρήσεις, κράτος και εξωτερικό τομέα.
 - ✓ Τα νοικοκυριά διακρίνονται σε κατηγορίες, ανάλογα με την οικονομική τους επιφάνεια (φτωχά, μεσαίου εισοδήματος, πλούσια), ανάλογα με την ειδίκευσή τους (ανειδίκευτα, ημειδικευμένα, ειδικευμένα), ανάλογα με τη θέση τους στην απασχόληση (ενεργά, μη εργαζόμενα), ανάλογα με την αστικότητα τους (αγροτικά, μη αγροτικά νοικοκυριά).
- Όλα τα κύρια μέσα φορολογίας και παροχών:
 - ✓ άμεση και έμμεση φορολογία,
 - ✓ Φόρο Προστιθέμενης Αξίας κατά προϊόν,
 - ✓ φόρους ακίνητης περιουσίας, φόρους κεφαλαίου,
 - ✓ κοινωνική ασφάλιση, κοινωνικές παροχές,

- ✓ επιδοτήσεις (στην παραγωγή και τις εξαγωγές),
- ✓ εισαγωγικούς δασμούς και εμβάσματα από το εξωτερικό,
- ✓ έσοδα από τις επιχειρήσεις του Δημοσίου.
- 18 κλάδους και προϊόντα (υπάρχει πλήρης αναφορά στον Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής).
- 12 κατηγορίες λειτουργικής διάκρισης για την κατανάλωση των νοικοκυριών.
- 2 κύριους συντελεστές παραγωγής: κεφάλαιο και εργασία. Ο συντελεστής εργασία, επιπλέον, διακρίνεται ανάλογα με τον βαθμό ειδίκευσης του εργαζόμενου σε ανειδίκευτη, ημειδίκευμένη και ειδικευμένη και επίσης ανάλογα αν η εργασία αναφέρεται σε μισθωτή ή σε αυτοαπασχολούμενη. Σε κάθε μία από τις παραπάνω κατηγορίες υπάρχει η διάκριση για αγροτική ή αστική.
- Διανομή εισοδήματος και μεταβιβάσεις μεταξύ των οικονομικών παραγόντων υπό τη μορφή πλήρους Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής. Κατανάλωση, απασχόληση, κεφάλαιο, επενδύσεις κατά κλάδο. Χρηματοοικονομικές ροές και ισοζύγιο πληρωμών.

Ιδιότητες του υποδείγματος

- Το υπόδειγμα περιέχει μία μη-γραμμική τυποποίηση, ακολουθώντας την παράδοση του D. Jorgerson, καθώς και τον υπολογισμό για το έτος βάσης όλων εκείνων των παραμέτρων που απαιτούνται για την ισορροπία όλων των εξισώσεων. Επιπλέον περιλαμβάνονται νέα χαρακτηριστικά, όπως η ύπαρξη διαφορετικών θεωρήσεων εξισορρόπησης αγορών καθώς και άλλα θεσμικά χαρακτηριστικά, εξασφαλίζοντας ρυθμίσιμες δυναμικές διαδικασίες. Είναι ένα λειτουργικό, εμπειρικό υπόδειγμα που ακολουθεί τη μεθοδολογία της υπολογιστικής γενικής ισορροπίας (computable general equilibrium ή CGE). Σύμφωνα με τους Shoven και Whalley (1984), σελ. 1046, όσο περισσότερο συντηρητικό ως προς τις υποθέσεις είναι ένα CGE υπόδειγμα, τόσο λιγότερα θεωρητικά και μεθοδολογικά προβλήματα μπορεί να προ-

κύψουν. Μία αναλυτική παρουσίαση και περιγραφή των βασικών χαρακτηριστικών των υποδειγμάτων αυτών δίδεται από τον Sherman Robinson (1989), στο άρθρο «Multisectoral Models», *Handbook of Development Economics*, Volume II, H. Chenery and T.N. Srinivasan (eds), σελ. 886-931.

- Το υπόδειγμα αντιπροσωπεύει πολλούς τομείς, εξισορροπεί ταυτόχρονα τις αγορές των αγαθών και των πρωτογενών παραγωγικών συντελεστών (εργασία, κεφάλαιο), και οι τιμές ισορροπίας των παραπάνω αγορών έχουν υπολογιστεί έτσι ώστε το υπόδειγμα να επιτρέπει την ανάλυση πολιτικής για φορολογικά θέματα και εναλλακτικούς μηχανισμούς εξισορρόπησης αγορών.
- Η διάρθρωση των εξισώσεων συμπεριφοράς και του κανόνα κλεισίματος «closure rule» είναι τέτοια, έτσι ώστε να επιτρέπει στις προσομοιώσεις του υποδείγματος να καλύπτουν τόσο τη βραχυχρόνια όσο και τη μακροχρόνια περίοδο. Το απόθεμα κεφαλαίου είναι σταθερό εντός του έτους, αλλά συσσωρεύεται κατά τη διάρκεια του χρόνου, μέσω μιας ενδογενούς επένδυσης. Ένα σύνολο από άλλους μηχανισμούς, όπως είναι οι ιστορικές προβλέψεις, ολοκληρώνουν τη δυναμική του υποδείγματος.
- Το υπόδειγμα που χρησιμοποιείται μπορεί και έχει επεκταθεί από την ερευνητική ομάδα, ώστε να αναλύει περισσότερα από ένα έτη, αλλά στην ουσία η επέκταση αφορά διαδοχικές εικόνες της ίδιας διάρθρωσης της οικονομίας, όπως περιγράφεται για το 1996, αλλά με άλλους συνολικούς αριθμούς, και με υποθέσεις για τη δυναμική συμπεριφορά που δεν βασίζονται σε διαχρονικά συνεπή θεώρηση και υποθέτουν μυωπικές προσδοκίες. Κρίνουμε ότι αυτή η επέκταση, παρ' όλο που είναι η βασική προσέγγιση που χρησιμοποιείται διεθνώς, δεν προσφέρει ουσιαστικά καλύτερη πληροφόρηση από αυτή που παρουσιάζει η συγκριτική στατική του έτους βάσης. Γι' αυτό τον λόγο δεν επιχειρείται εδώ δυναμική ανάλυση. Η συγκριτική στατική όμως ανάλυση δίνει αρκετή πληροφόρηση, έτσι ώστε να είναι σαφές ποιες πολιτικές έχουν τις μεγαλύτερες επιπτώσεις και τι είδους επι-

πτώσεις. Το υπόδειγμα μπορεί να θεωρηθεί ότι προσεγγίζει μεσοχρόνια ανάλυση, ακόμα και με λύση για μία μόνο περίοδο, αν αλλάξουν κάποιες από τις υποθέσεις. Για παράδειγμα, αν υποθεθεί ότι το κεφάλαιο σε κάθε τομέα δεν είναι σταθερό στην περίοδο λύσης του υποδείγματος, τότε αυτή η υπόθεση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να προσεγγιστεί μία μεσοχρόνια ισορροπία.

- Οι κανόνες κλεισίματος (closure rule) που χρησιμοποιούνται είναι οι εξής. Πρώτον, γίνεται η υπόθεση ότι όλες οι αγορές αγαθών και συντελεστών εργασίας για να ισορροπήσουν προσαρμόζουν τις τιμές ισορροπίας τους. Δεύτερον, οι επενδύσεις προσδιορίζονται με βάση εξισώσεις επενδύσεων, και το σύνολο των κεφαλαίων που απαιτούνται για τη χρηματοδότησή τους υποτίθεται ότι εξασφαλίζεται από εγχώριες και διεθνείς πηγές. Με άλλα λόγια η μακροοικονομική υπόθεση όσον αφορά τις επενδύσεις είναι κευθσιανή. Τρίτον, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ισορροπεί με ελεύθερες κινήσεις κεφαλαίων, με την υπόθεση ότι η συναλλαγματική ισοτιμία είναι σταθερή.
- Το υπόδειγμα μελετάει ρητά την ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης στην αγορά αγαθών και στην αγορά εργασίας. Στην αγορά αγαθών έχουμε την προσφορά τόσο των εγχωρίως παραχθέντων αγαθών όσο και των εισαγομένων (τα οποία θεωρούνται ατελή υποκατάστατα) να ισορροπούν με την καταναλωτική ζήτηση για αγαθά και με τις εξαγωγές. Η εξισορρόπηση της αγοράς εργασίας πραγματοποιείται διαμέσου της ζήτησης και της προσφοράς εργασίας. Οι επιχειρήσεις λαμβάνουν υπόψη τους την απόδοση του κεφαλαίου, τη μεγέθυνσή τους, και τις προσδοκίες τους, όσον αφορά τις τιμές, προκειμένου να αποφασίσουν για τη βέλτιστη επενδυτική πολιτική τους, επηρεάζοντας έτσι την παραγωγή της επόμενης χρονικής περιόδου. Οι επενδύσεις των επιχειρήσεων, μαζί με τις αποφάσεις των καταναλωτών που αφορούν την κατανομή του εισοδήματός τους, τις ροές από και προς τον υπόλοιπο κόσμο, και τις μεταβιβάσεις από και προς τον δημόσιο τομέα, θα αναδιανείμουν τον συνολικό πλούτο. Αυτός ο διανεμητικός μηχανισμός παρουσιάζεται

μέσω της μήτρας κοινωνικής λογιστικής. Επομένως, όλες οι αγορές του οικονομικού συστήματος είναι πλήρως ανταγωνιστικές και ο μηχανισμός των τιμών επιφέρει την αναγκαία ισορροπία εξισώνοντας προσφερόμενες και ζητούμενες ποσότητες. Η απάντηση σε όλα τα οικονομικά προβλήματα δίδεται μέσα από τον μηχανισμό αυτό. Αναγκαία προϋπόθεση της οικονομικής ισορροπίας είναι η ορθολογική συμπεριφορά τόσο των καταναλωτών, οι οποίοι προσφέρουν τις παραγωγικές τους υπηρεσίες και καταναλώνουν αγαθά, όσο και των παραγωγών και των επιχειρήσεων.

- Εναλλακτικά σενάρια μπορεί να παρουσιαστούν διαλέγοντας το κατάλληλο σύνολο ενδογενών μεταβλητών που θα επιλύονται από τις συγκεκριμένες ταυτότητες. Μία διαφορετική εναλλακτική προσέγγιση αφορά την αγορά εργασίας (νεοκεϋνσιανά χαρακτηριστικά), που παρουσιάζεται παρακάτω και αναφέρεται στους ονομαστικούς μισθούς.
- Το υπόδειγμα θεωρεί ότι υπάρχουν μηχανισμοί που εξισορροπούν τις αγορές και καθορίζουν σχετικά τις τιμές στην οικονομία, τιμές που υπολογίζονται από το υπόδειγμα ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ της ζήτησης και της προσφοράς, σε όλες τις αγορές στις οποίες οι οικονομικοί παράγοντες είναι δέκτες τιμών, επιτρέποντας, επομένως, την ύπαρξη τέλει ανταγωνισμού.
- Υπολογίζει, χωριστά, τη συμπεριφορά ζήτησης και προσφοράς των οικονομικών παραγόντων, με βάση την καλύτερη δυνατή επίτευξη των ατομικών τους επιδιώξεων, που τους κάνει να ανταγωνίζονται σε αγορές και να ισορροπούν με τιμές που επιτυγχάνονται στην εσωτερική αγορά. Περιέχει όλες τις αλληλοσυσχετιζόμενες αγορές που βρίσκονται σε ταυτόχρονη ισορροπία. Επίσης διαθέτει μηχανισμούς μελέτης προσδοκιών των οικονομικών παραγόντων, ενώ περιλαμβάνει διαδικασίες προσαρμογής στις βέλτιστες συνθήκες.
- Τα αποτελέσματα του υποδείγματος περιλαμβάνουν την πλήρη προβολή του Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής, του Πίνακα Εισροών-Εκροών, της εργασίας, του κεφαλαίου, του ισοζυγίου πληρωμών, των δημοσίων οικονομικών και εσόδων και της κατανάλωσης των νοικοκυριών.

- Ο υπολογισμός της ισορροπίας γίνεται ταυτόχρονα για όλες τις αγορές. Το σημαντικότερο πλεονέκτημα του υποδείγματος, όσον αφορά την υποβοήθηση της ανάλυσης πολιτικής, είναι η συνεπής αξιολόγηση των διανεμητικών αποτελεσμάτων για κάθε κατηγορία δραστηριότητας (είτε μεταξύ των κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων, είτε ανάμεσα στους θεσμικούς φορείς, ή ανάμεσα σε υποκατηγορίες των θεσμικών φορέων, όπως είναι οι διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις των νοικοκυριών, είτε ανάμεσα στις διαφορετικές κατηγορίες συντελεστών παραγωγής).
- Τα διανεμητικά αποτελέσματα εκφράζονται μέσα από τις διαδικασίες διανομής μεταξύ των κοινωνικών και οικονομικών ομάδων. Αφορούν τα δημόσια οικονομικά, την πολιτική διανομής εισοδήματος διαμέσου της αξιολόγησης των επιπτώσεων των διαφόρων μέσων στη συμπεριφορά των νοικοκυριών, εξετάζοντας τα αποτελέσματα των πολιτικών πάνω στις ομάδες των καταναλωτών.

Μηχανισμός λειτουργίας

Ο καταναλωτής (εγχώριος αγοραστής με την ευρεία έννοια του όρου) έχει τη δυνατότητα να επιλέξει για κατανάλωση εγχώρια παραγόμενα αγαθά και αγαθά τα οποία εισάγονται από τον υπόλοιπο κόσμο. Η ζήτηση αυτή κατανέμεται *ακολουθώντας τον ορισμό του Armington*, όπου οι κλάδοι και οι τομείς της οικονομίας χρησιμοποιούν ένα σύνθετο προϊόν, το οποίο συνδυάζει τόσο τα εγχωρίως παραχθέντα αγαθά όσο και τα εισαγόμενα, καθώς μεταξύ τους θεωρούνται ως μη τελείως υποκατάστατα. Ο εγχώριος καταναλωτής, επιδιώκοντας να ελαχιστοποιήσει το συνολικό του κόστος (χρησιμοποιούμε δηλαδή τη δυαδική μορφή έχοντας συνάρτηση κόστους τύπου CES, η οποία αντί για τις ποσότητες έχει τις αντίστοιχες τιμές), αποφασίζει να συνδυάσει τα δύο αυτά αγαθά, στο σημείο στο οποίο ο οριακός λόγος υποκατάστασης να ισούται με τον λόγο των τιμών των εγχώριων αγαθών με αυτές των εισαγόμενων. Η τιμή ζήτησης για το σύνθετο αγαθό ορίζεται ως συνάρτηση της τιμής του

εγχωρίως παραχθέντος αγαθού και των τιμών των εισαγόμενων αγαθών, όπου με βάση τις συνθήκες πρώτης τάξης προκύπτει η ζήτηση για εγχώρια αγαθά και η ζήτηση για εισαγωγές.

Ο παραγωγός (εγχώριος), από τη δική του πλευρά, παράγει αγαθά τα οποία πρόκειται να τα διαθέσει τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και για εξαγωγές προς τον υπόλοιπο κόσμο. Για να παράγει τα αγαθά αυτά χρησιμοποιεί εργασία, κεφάλαιο, ενδιάμεσα αγαθά και ενέργεια. Σύμφωνα με το υπόδειγμα, το κεφάλαιο το οποίο θα χρησιμοποιήσει ο παραγωγός είναι σταθερό στη συγκεκριμένη περίοδο και οι επενδυτικές αποφάσεις θα επηρεάσουν μόνο την παραγωγή της επόμενης περιόδου. Αν δεν υπήρχε αυτός ο περιορισμός, ο παραγωγός θα μπορούσε να λειτουργήσει σε συνθήκες σταθερών αποδόσεων κλίμακας (constant returns of scale) όπου θα ήταν δυνατόν να προσφέρει οποιαδήποτε ποσότητα αγαθών έχοντας το ίδιο μοναδιαίο κόστος παραγωγής (η καμπύλη του οριακού κόστους είναι παράλληλη στον οριζόντιο άξονα). Όμως, με σταθερό κεφάλαιο στην εξεταζόμενη περίοδο, μία αύξηση της ζήτησης θα οδηγούσε σε αύξηση του μοναδιαίου κόστους παραγωγής (η καμπύλη οριακού κόστους έχει θετική κλίση).

Ο παραγωγός για κάθε συγκεκριμένη τιμή μπορεί να παράγει μία ορισμένη ποσότητα αγαθών ελαχιστοποιώντας κάθε φορά το κόστος παραγωγής. Επομένως, η προσφερόμενη ποσότητα αγαθών εξαρτάται από την τιμή. Για κάθε ποσότητα που θα ζητήσει να προσφέρει ο παραγωγός στην εγχώρια αγορά ή για εξαγωγές γνωρίζει το αντίστοιχο μοναδιαίο κόστος παραγωγής [δεχόμενοι την υπόθεση του τέλει ανταγωνισμού με μηδενικά κέρδη (zero profit condition) και με τιμή πώλησης η οποία ταυτίζεται με το μοναδιαίο κόστος παραγωγής].

Η συνάρτηση παραγωγής είναι τύπου nested-CES και αναλύεται σε τέσσερα επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο η συνάρτηση παραγωγής χρησιμοποιεί δύο σύνθετους συντελεστές παραγωγής, κεφάλαιο-ενέργεια από τη μία πλευρά, και εργασία-ενδιάμεσες καταναλώσεις από την άλλη. Στο δεύτερο επίπεδο, οι σύνθετοι αυτοί συντελεστές αναλύονται σε κεφάλαιο, ενέργεια, εργασία και ενδιάμεσες καταναλώσεις χωριστά. Στο τρίτο επί-

πεδο, η εργασία αναλύεται σε μισθωτή εργασία και αυτοαπασχόληση. Τέλος, στο τέταρτο επίπεδο η μισθωτή εργασία και η εργασία από αυτοαπασχόληση αναλύονται σε αγροτική, ανειδίκευτη, ημειδίκευμένη και ειδικευμένα ανάλογα με την ειδίκευση του εργαζόμενου. Λύνοντας το πρόβλημα αυτό της βελτιστοποίησης έχουμε προσδιορίσει, με βάση τις συνθήκες πρώτης τάξης, τις συναρτήσεις ζήτησης για τους συντελεστές παραγωγής.

Οι παραγωγοί, υπολογίζοντας μία αρχική ζήτηση αγαθών και γνωρίζοντας το μοναδιαίο κόστος παραγωγής γι' αυτή τη συγκεκριμένη ποσότητα αγαθών, προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τα έσοδα από την πώληση του αγαθού. Έχουν τη δυνατότητα να διαθέσουν τα αγαθά (XD) τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και για εξαγωγές προς τον υπόλοιπο κόσμο, σε διαφορετικές τιμές. Η απόφαση για τον βέλτιστο συνδυασμό προσφερόμενων αγαθών στην εγχώρια αγορά και προσφερόμενων αγαθών στον υπόλοιπο κόσμο προσδιορίζεται στο υπόδειγμα από μία συνάρτηση σταθερής ελαστικότητας μετασχηματισμού (CET), θεωρώντας ότι οι πωλητές προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τα έσοδά τους από τις πωλήσεις των αγαθών σύμφωνα με τον παραπάνω περιορισμό. Η ταυτότητα των πωλήσεων, η οποία προσδιορίζει τα συνολικά έσοδα από τις πωλήσεις στην εγχώρια αγορά και στο εξωτερικό, εξασφαλίζεται να ισούται με τα συνολικά κόσθη από το υπόδειγμα.

Από τις συνθήκες πρώτης τάξης της παραπάνω συνάρτησης μετασχηματισμού προκύπτουν οι συναρτήσεις προσφοράς των επιχειρήσεων για την εγχώρια αγορά και για τον υπόλοιπο κόσμο, οι οποίες είναι συναρτήσεις των εγχώριων τιμών και των τιμών που αναφέρονται στον υπόλοιπο κόσμο αντιστοίχως. Οι παραγωγοί, επομένως, από τη μία πλευρά ελαχιστοποιούν το κόστος παραγωγής παράγοντας αγαθά, τα οποία στη συνέχεια έχουν τη δυνατότητα να τα προσφέρουν στην εγχώρια αγορά και στον υπόλοιπο κόσμο σε διαφορετικές τιμές, μεγιστοποιώντας τα έσοδά τους.

Με βάση τα παραπάνω και θεωρώντας ότι όλες οι αγορές του οικονομικού συστήματος είναι πλήρως ανταγωνιστικές, ο μηχανισμός των τιμών επιφέρει την αναγκαία ισορροπία εξισώνοντας προσφερόμενες και ζητούμενες ποσότητες:

- Η πρώτη ισορροπία αναφέρεται στην προσφερόμενη και ζητούμενη ποσότητα, από εγχώριους αγοραστές, για εγχώρια παραγόμενα προϊόντα. Από αυτή την ισορροπία, προσδιορίζεται η τιμή που αγοράζουν οι εγχώριοι αγοραστές εγχώρια παραγόμενα προϊόντα.
- Η δεύτερη ισορροπία αναφέρεται στην προσφερόμενη και ζητούμενη ποσότητα από και προς τον υπόλοιπο κόσμο. Η ζητούμενη ποσότητα για εξαγωγές προσδιορίζεται από μία εξίσωση, η οποία είναι συνάρτηση των διεθνών τιμών και των τιμών των εξαγωγών. Από αυτή την ισορροπία προσδιορίζεται η τιμή που απολαμβάνουν οι παραγωγοί διαθέτοντας τα προϊόντα τους στον υπόλοιπο κόσμο.

Τα μέλη των νοικοκυριών συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία προσφέροντας την εργασία τους. Η εργασία διακρίνεται σε οκτώ διαφορετικούς τύπους απασχόλησης, ανάλογα με τον τύπο (μισθωτή ή όχι) και την ειδίκευση του απασχολούμενου μέλους κάθε νοικοκυριού, ενώ θεωρείται ως δεδομένο η πλήρης ευκαμψία μισθών, η οποία εξασφαλίζει πλήρη απασχόληση. Η προσφορά εργασίας στο συγκεκριμένο υπόδειγμα εξαρτάται από τον μέσο πραγματικό μισθό για κάθε τύπο εργασίας, ενώ η ζήτηση για τους διαφορετικούς τύπους εργασίας προσδιορίζεται από τη συνάρτηση παραγωγής. Η τρίτη ισορροπία του υποδείγματος αναφέρεται στην ισορροπία προσφοράς - ζήτησης της αγοράς εργασίας, προσδιορίζοντας τον μέσο μισθό ισορροπίας για κάθε τύπο εργασίας.

Η προστιθέμενη αξία παραγωγής κατευθύνεται στους συντελεστές «εργασία και κεφάλαιο» [πρώτη διάκριση - λειτουργική διανομή του εισοδήματος (functional distribution income) που έχει σχέση με τα μερίδια του εθνικού εισοδήματος που προκύπτουν από τη συνολική παραγωγική διαδικασία]. Αυτός ο τύπος διανομής συνδέεται και με την κλαδική διανομή του εισοδήματος (extended functional distribution income), εφόσον η λειτουργική διανομή αναφέρεται σε κάθε κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας χωριστά.

Το εισόδημα από την εργασία που κατευθύνεται στα νοικοκυριά είναι ανάλογο του ύψους του μισθού ισορροπίας που διαμορφώνεται, τη συμμετοχή των διαφόρων μελών των νοικοκυριών στους διάφορους τύ-

πους απασχόλησης, καθώς επίσης και τη συμμετοχή τους στους διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Ο τρίτος αυτός τύπος διανομής αναφέρεται στην προσωπική διανομή του εισοδήματος (size distribution income).

Ταυτόχρονα, στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, στις δημόσιες επιχειρήσεις και στον υπόλοιπο κόσμο, ο οποίος συμμετείχε στην παραγωγική διαδικασία, κατευθύνεται η προστιθέμενη αξία παραγωγής του συντελεστή «κεφάλαιο».

Τα νοικοκυριά, εκτός από τα εισοδήματα που απέκτησαν με βάση την εργασία των μελών τους στην παραγωγική διαδικασία, λαμβάνουν και μεταβιβαστικές πληρωμές. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις μεταβιβάζουν εισοδήματα στα νοικοκυριά (μερίσματα, ενοίκια κλπ.), το Δημόσιο (συντάξεις, επιδόματα ανεργίας, τόκοι δημόσιου χρέους κλπ.), ο υπόλοιπος κόσμος (με εμβάσματα) και τέλος τα ίδια νοικοκυριά μεταβιβάζουν εισοδήματα σε άλλα νοικοκυριά (οικονομική βοήθεια). Ταυτόχρονα πληρώνουν φόρους στο κράτος (άμεση φορολογία) και εισφορές για κοινωνική ασφάλιση. Το καθαρό εισόδημα που απομένει είναι το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών. Το ύψος αυτό του διαθέσιμου εισοδήματος θα αποτελέσει τη βάση από την οποία το νοικοκυριό θα αποφασίσει για την καταναλωτική και επενδυτική του συμπεριφορά.

Αντίστοιχα οι επιχειρήσεις λαμβάνουν μεταβιβαστικές πληρωμές από το Δημόσιο (τόκοι δημόσιου χρέους) και από τον υπόλοιπο κόσμο. Πληρώνουν στο κράτος φόρους (άμεση φορολογία) με βάση τα κέρδη τους.

Τα νοικοκυριά, θεωρώντας το συνολικό τους διαθέσιμο εισόδημα, αποφασίζουν το μέγεθος της καταναλωτικής τους δαπάνης. Αυτή εξαρτάται από τη μεταβολή του πραγματικού τους διαθέσιμου εισοδήματος, την καταναλωτική δαπάνη της προηγούμενης περιόδου και τη μεταβολή του αριθμού των μελών του νοικοκυριού. Αυτή τη συνολική καταναλωτική δαπάνη αποφασίζουν να την διαθέσουν για αγορά διαρκών και μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών (με δεδομένες ποσότητες αγαθών για στοιχειώδη διαβίωση). Αγοράζοντας διαρκή καταναλωτικά αγαθά έχουν υπολογίσει την αξία της κατανάλωσης των μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών που

σχετίζονται με τα διαρκή (αγοράζοντας μία οικιακή ηλεκτρική συσκευή ή ένα αυτοκίνητο έχουν υπολογίσει το κόστος χρήσης του αγαθού αυτού σε ηλεκτρικό ρεύμα ή βενζίνη αντίστοιχα). Εκτός από κατανάλωση, τα νοικοκυριά αποφασίζουν και για επενδύσεις που αφορούν τις κατοικίες.

Η συνολική ζήτηση για το σύνθετο αγαθό μέσα στο υπόδειγμα υπολογίζεται από το άθροισμα των παρακάτω συστατικών εγχώριας ζήτησης (ενδιάμεσης και τελικής):

1. ζήτηση για ενδιάμεσες καταναλώσεις στη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας,
2. ζήτηση για κατανάλωση από τα νοικοκυριά,
3. ζήτηση για νέες επενδύσεις σε κατοικίες από τα νοικοκυριά,
4. ζήτηση για νέες επενδύσεις από τις επιχειρήσεις,
5. ζήτηση για κατανάλωση από το Δημόσιο,
6. ζήτηση για επενδύσεις από το Δημόσιο,
7. ζήτηση για αποθέματα.

Η ζήτηση αυτή καλύπτεται από εγχώρια προϊόντα (τα οποία προορίζονται για την εγχώρια αγορά) και από εισαγωγές.

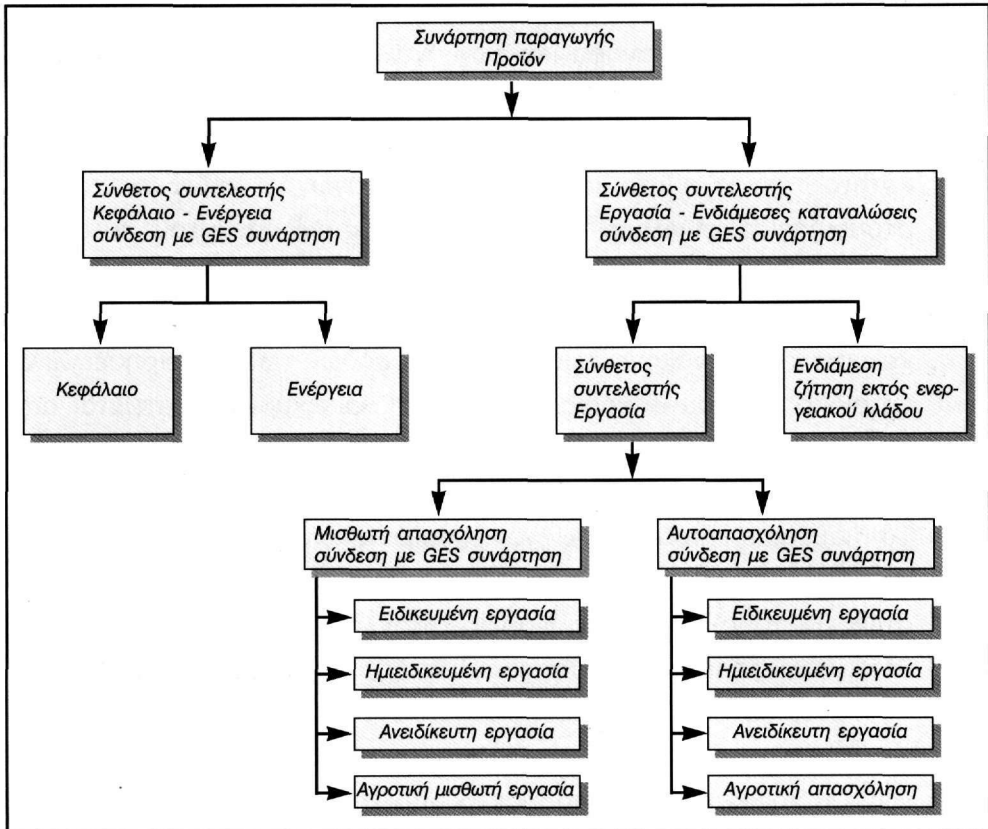
Ειδικά χαρακτηριστικά του υποδείγματος

- Οι συναρτήσεις παραγωγής στο υπόδειγμα επιδεικνύουν τον ακόλουθο σχεδιασμό, όσον αφορά τη διαχωρισιμότητα των παραγωγικών συντελεστών των οικονομικών παραγόντων (του κεφαλαίου K , των διαφορετικών συντελεστών εργασίας L_i , της ενέργειας E και τις ενδιάμεσες καταναλώσεις M_i).

Στο πρώτο επίπεδο η συνάρτηση παραγωγής χωρίζεται σε δύο υποσύνολα: ένα αποτελείται από το απόθεμα κεφαλαίου και την ενέργεια και το άλλο από την εργασία και τις ενδιάμεσες λοιπές καταναλώσεις. Καθένα από αυτά τα υποσύνολα υποτίθεται ότι αποτελούν ένα σύνθετο συντελεστή παραγωγής. Στο δεύτερο επίπεδο τα δύο υποσύνολα διαιρούνται παραπέρα στα διάφορα μέρη από τα οποία αποτελούνται. Το Διάγραμμα Π.3.1 παρουσιάζει σχηματικά τον τρόπο ανάπτυξης της συνάρτησης παραγωγής.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Π.3.1

Σχηματική παρουσίαση της συνάρτησης παραγωγής

Οι βέλτιστοι τεχνολογικοί συντελεστές προέρχονται από το γνωστό λήμμα του Shephard, κάνοντας την υπόθεση ότι το απόθεμα κεφαλαίου και η εργασία είναι αναλογικά των βέλτιστων ροών (π.χ. το κεφάλαιο και η εργασία απορρέουν από το λήμμα του Shephard). Η ζήτηση κεφαλαίου εκφράζει την επιθυμητή ζήτηση για κεφαλαιακό απόθεμα. Μια που το κεφαλαιακό απόθεμα είναι σταθερό σε αυτήν την περίοδο, το διαθέσιμο κεφαλαιακό απόθεμα περιορίζεται και η επιθυμητή ζήτηση κεφαλαίου προσαρμόζεται στο διαθέσιμο απόθεμα κεφαλαίου μέσω του ποσοστού απόδοσης των υπηρεσιών κεφαλαίου. Αυτό ικανοποιεί επίσης τη συνθήκη μηδενικού κέρδους.

Στο υπόδειγμα παρουσιάζεται μια συνάρτηση προσφοράς εξαγωγών, έτσι ώστε να αντανakλά την απόφαση των παραγωγών σχετικά με τον βέλτιστο συνδυασμό παραγόμενων αγαθών που προσφέρονται στην εγχώρια αγορά και των αγαθών που προσφέρονται στην παγκόσμια αγορά. Η συμπεριφορά του παραγωγού μπορεί να προσαρμοστεί στο υπόδειγμα με μια συνάρτηση σταθερής ελαστικότητας μετασχηματισμού (*CET*). Ο παραγωγός επιδιώκει να μεγιστοποιήσει τα συνολικά του έσοδα από τις πωλήσεις του, κάτω από τον περιορισμό της *CET*.

- Τα μερίσματα και τα ενοίκια που πληρώνουν οι επιχειρήσεις στα νοικοκυριά είναι ανάλογα των καθαρών εσόδων των επιχειρήσεων. Οι μεταβιβάσεις του δημόσιου τομέα στα νοικοκυριά εξαρτώνται από τον αριθμό των εργαζομένων κατά κλάδο και το ύψος των επιδοτήσεων στους ανέργους.
- Το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών υπολογίζεται από τις καθαρές αποδοχές που προέρχονται από τους κλάδους, τους συντελεστές και τους θεσμικούς φορείς μείον τις πληρωμές τους στους θεσμικούς φορείς και τους συντελεστές.
- Το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών ισούται με τα εισοδήματα που αποκτούν τα μέλη των νοικοκυριών από την παραγωγική διαδικασία, τα εισοδήματα από τους υπόλοιπους θεσμικούς φορείς (Δημόσιο, επιχειρήσεις, υπόλοιπος κόσμος, υπόλοιπα νοικοκυριά) μείον τα εισοδήματα που μεταβιβάζουν στο Δημόσιο (άμεση φορολογία, εισφορές για κοινωνική ασφάλιση) και τα εισοδήματα που μεταβιβάζουν υπό μορφή βοήθειας σε άλλες κατηγορίες νοικοκυριών.
- Το διαθέσιμο εισόδημα των επιχειρήσεων υπολογίζεται ως το άθροισμα των εισοδηματικών τους ροών που προέρχεται από τους συντελεστές και τους θεσμικούς φορείς. Τα ακαθάριστα κέρδη υπολογίζονται από την αφαίρεση του διαθέσιμου εισοδήματος των επιχειρήσεων και των πληρωμών των επιχειρήσεων προς τους υπόλοιπους θεσμικούς φορείς. Οι επιχειρήσεις μπορεί να λαμβάνουν και μεταβι-

βάσεις από τον υπόλοιπο κόσμο, στη συγκεκριμένη όμως περίπτωση, σύμφωνα με τον Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής, οι μεταβιβάσεις αυτές είναι μηδενικές.

- Η γενική σχεδίαση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, όπως αυτή έχει χρησιμοποιηθεί στο υπόδειγμα, στηρίζεται σε ένα ολοκληρωμένο υπόδειγμα καταναλωτικής ζήτησης για μη-διαρκή και διαρκή καταναλωτικά αγαθά το οποίο έχει αναπτυχθεί και εφαρμοστεί σε μια *LES* συνάρτηση δαπάνης από τους Conrad and Schroder (1991). Στο υπόδειγμα πρώτα υπολογίζεται η συνολική καταναλωτική δαπάνη για κάθε κατηγορία νοικοκυριού, η οποία εξαρτάται από τη δαπάνη της προηγούμενης περιόδου, τη μεταβολή του διαθέσιμου εισοδήματος, τη μεταβολή του πληθυσμού και τις τιμές. Στο επόμενο βήμα, τα νοικοκυριά κατανέμουν τη συνολική καταναλωτική τους δαπάνη μεταξύ δαπάνης σε μη-διαρκή καταναλωτικά αγαθά και διαρκή καταναλωτικά αγαθά. Τα μη-διαρκή καταναλωτικά αγαθά διακρίνονται σε προϊόντα (αγροτικά προϊόντα, τρόφιμα, ένδυση, κλπ.), υπηρεσίες (υγεία, εκπαίδευση, αναψυχή, κλπ.) και τέλος υπηρεσίες που έχουν σχέση με την ενέργεια όπως δαπάνη ηλεκτρισμού, δαπάνη για καύσιμα αυτοκινήτου κλπ. Οι υπηρεσίες αυτές που αφορούν την ενέργεια έχουν άμεση σχέση με τη δαπάνη διαρκών καταναλωτικών αγαθών (αυτοκίνητα, ηλεκτρικές συσκευές, συστήματα θέρμανσης κλπ.).
- Η ζήτηση κεφαλαίου για τα επόμενα χρόνια, η οποία καθορίζει τη ζήτηση επενδύσεων των επιχειρήσεων, προσδιορίζεται μέσω των βέλτιστων αποφάσεων που αφορούν τις εισροές των παραγωγικών συντελεστών για τα επόμενα χρόνια. Η επιθυμητή ζήτηση για κεφάλαιο (K) (όπως αυτή έχει προέλθει από τη μακροχρόνια ελαχιστοποίηση κόστους κάτω από τον περιορισμό της συνάρτησης παραγωγής) είναι μια συνάρτηση του βέλτιστου μακροχρόνιου κόστους κεφαλαίου και της αναμενόμενης ποσότητας παραγωγής με τον αναμενόμενο αποπληθωριστή παραγωγής. Το βέλτιστο μακροχρόνιο κόστος κεφαλαίου (PK_{opt}) είναι ίσο με την τιμή ζήτησης επενδύσεων (PI), επί το πραγματικό επιτόκιο (r) αυξημένο με το ποσοστό απόσβεσης (δ).

$$PK_{opt} = PI \cdot (r + \delta)$$

και το επιθυμητό κεφάλαιο για τα επόμενα χρόνια ισούται με:

$$\frac{K_{fut}}{Y_{exp}} = \delta_{i,j} \cdot \left(\frac{P_{exp}}{PK_{opt}} \right)^{\sigma}$$

Όπου P_{exp} Y_{exp} είναι η αναμενόμενη τιμή και ποσότητα παραγωγής αντίστοιχα. Η ακριβής τυποποίηση της παραπάνω εξίσωσης ζήτησης κεφαλαίου εξαρτάται από το είδος των προσδοκιών που υποθέτουν οι παραγωγοί, την εξέλιξη της οικονομίας και τις μελλοντικές τιμές. Μέσα στο υπόδειγμα τα προηγούμενα συνδέονται με τον αναμενόμενο ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας.

Σύμφωνα με τον μηχανισμό της μερικής αναπροσαρμογής, η επενδυτική ζήτηση της επιχείρησης μπορεί να γραφεί: $I = m \cdot (K_{fut} - K_{fixed})$. Όμως, το κεφάλαιο είναι σταθερό σε κάθε συγκεκριμένη περίοδο και οι επενδυτικές αποφάσεις της επιχείρησης επηρεάζουν μόνο την παραγωγή της επόμενης περιόδου.

- Η επενδυτική ζήτηση κάθε κλάδου μετασχηματίζεται σε ζήτηση κατά προϊόν διαμέσου των σταθερών τεχνολογικών συντελεστών, προερχόμενων από μια επενδυτική μήτρα κατά προϊόν και κατά κλάδο.
- Η συγκεκριμένη επενδυτική ζήτηση μαζί με την επενδυτική ζήτηση των νοικοκυριών (που στην περίπτωση μας είναι οι επενδύσεις σε νέες κατοικίες) και τις δημόσιες επενδύσεις (οι οποίες είναι εξωγενής μεταβλητή στο υπόδειγμα) αποτελούν τη συνολική ζήτηση για επενδυτικά αγαθά.
- Η ποσότητα της συνολικής ζήτησης για σύνθετο αγαθό υπολογίζεται ως το άθροισμα των διαφόρων κατηγοριών εγχώριας ζήτησης (ενδιάμεση και τελική).
- Η ζήτηση αγαθών από τους καταναλωτές, τους παραγωγούς, και τον δημόσιο τομέα αποτελούν τη συνολική εγχώρια ζήτηση. Αυτή η συνολική ζήτηση κατανέμεται μεταξύ εγχώριων προϊόντων και εισαγόμενων, ακολουθώντας τον ορισμό του *Armington*.

Σε αυτό τον ορισμό οι κλάδοι και οι τομείς της οικονομίας χρησιμοποιούν ένα σύνθετο προϊόν το οποίο συνδυάζει τόσο τα εγχωρίως

παραχθέντα αγαθά όσο και τα εισαγόμενα, καθώς μεταξύ τους θεωρούνται ως μη τελείως υποκατάστατα. Ο εγχώριος αγοραστής επιδιώκει να ελαχιστοποιήσει το συνολικό του κόστος και αποφασίζει να συνδυάσει εισαγόμενα αγαθά με εγχωρίως παραχθέντα, έτσι ώστε ο οριακός λόγος υποκατάστασης να ισούται με τον λόγο των τιμών των εγχωρίων αγαθών με αυτές των εισαγόμενων.

- Η τιμή ζήτησης του σύνθετου αγαθού ορίζεται με μία σχέση τύπου *CES-Armington*, δηλαδή ως μια συνάρτηση της τιμής του εγχωρίως παραχθέντος αγαθού και των τιμών των εισαγόμενων αγαθών. Στο υπόδειγμα η μορφή της συνάρτησης που χρησιμοποιείται είναι *CES* και περιέχει τις συνολικές εισαγωγές και την εγχώρια κατανάλωση των εγχωρίως παραχθέντων αγαθών.
- Η ισορροπία ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση προσδιορίζει την τιμή ισορροπίας στην εγχώρια αγορά για εγχώρια προϊόντα.
- Για την αγορά εργασίας, θεωρείται ως δεδομένο ότι η ευκαμψία μισθών εξασφαλίζει πλήρη απασχόληση. Από την πλευρά της ζήτησης έχουμε τη ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις (όπως αυτή προκύπτει από τη συμπεριφορά της παραγωγής τους), ενώ από την πλευρά της προσφοράς έχουμε τον συνολικό αριθμό των απασχολούμενων. Η συνθήκη ισορροπίας υπολογίζει το ύψος του μισθού για κάθε συντελεστή εργασίας.
- Από την ισορροπία προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας προκύπτει ο μέσος μισθός για κάθε τύπο εργασίας.
- Από την ισορροπία ανάμεσα στη ζήτηση για εξαγωγές από τον υπόλοιπο κόσμο και στη συνάρτηση προσφοράς για εξαγωγές προκύπτει η τιμή ισορροπίας για εξαγωγές.
- Ακολουθώντας τους ορισμούς του ΠΚΛ το υπόδειγμα κάνει διάκριση μεταξύ 8 κατηγοριών εισπράξεων: τους έμμεσους φόρους, τους άμεσους φόρους, τον φόρο προστιθέμενης αξίας, τις επιδοτήσεις παραγωγής, τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, τους εισαγωγικούς φόρους, τις μεταβιβαστικές πληρωμές από το εξωτερικό, και τις εισπράξεις από τις δημόσιες επιχειρήσεις. Αυτές οι εισπράξεις

προέρχονται από τις πωλήσεις προϊόντων (όπως αυτές μετρούνται εντός των παραγωγικών τμημάτων στον ΠΚΛ) και από τους διάφορους άλλους θεσμικούς φορείς της οικονομίας. Οι εισπράξεις από πωλήσεις προϊόντων εκφρασμένες σε αξία, οι οποίες περιέχουν τους έμμεσους φόρους, τον ΦΠΑ, τις επιδοτήσεις και τους δασμούς, υπολογίζονται από τις αντίστοιχες εισπράξεις σε αξία, δοθέντων της φορολογικής βάσης και του φορολογικού συντελεστή.

- Σύμφωνα με τον Πίνακα Κοινωνικής Λογιστικής τα έσοδα του δημόσιου τομέα κατά κλάδο δραστηριότητας είναι οι έμμεσοι φόροι, ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας και οι δασμοί επί των εισαγωγών. Στα έσοδα αυτά προστίθενται και οι επιδοτήσεις επί της παραγωγής με αρνητικό πρόσημο. Οι εισφορές για κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων κατά κλάδο δραστηριότητας, αντίθετα, αναφέρονται στον ΠΚΛ και στο συγκεκριμένο υπόδειγμα στις δαπάνες των νοικοκυριών προς το Δημόσιο.
- Τα μέλη των νοικοκυριών, κατά τη διαδικασία διανομής της προστιθέμενης αξίας παραγωγής, μαζί με τους μισθούς εισπράττουν και τη δαπάνη για κοινωνική ασφάλιση (τη δική τους συμμετοχή μαζί με τη συμμετοχή των εργοδοτών). Αυτή τη δαπάνη τα νοικοκυριά την αποδίδουν στο Δημόσιο.
- Οι άμεσοι φόροι που αποδίδουν οι επιχειρήσεις στο Δημόσιο είναι ανάλογοι των καθαρών εσόδων των επιχειρήσεων, όπου καθαρά έσοδα θεωρούνται τα έσοδα από τη διανομή της προστιθέμενης αξίας του συντελεστή κεφαλαίου που εισπράττουν οι επιχειρήσεις μείον τις μεταβιβάσεις των επιχειρήσεων στα νοικοκυριά.
- Οι ακαθάριστες αποταμιεύσεις ανά θεσμικό φορέα υπολογίζονται από τη διαφορά μεταξύ των εσόδων (τα οποία αποτελούνται από τις εισπράξεις ανά κλάδο συν το εισόδημα από τους συντελεστές και τους θεσμικούς φορείς) και των δαπανών (οι οποίες περιέχουν την τελική κατανάλωση και τις μεταβιβαστικές πληρωμές προς τους θεσμικούς φορείς και τους συντελεστές παραγωγής).
- Η ικανότητα δανεισμού ή το πλεόνασμα – θετικό ή αρνητικό – των θεσμικών φορέων υπολογίζεται αφαιρώντας τις επενδύσεις και τις

μεταβολές των αποθεμάτων από τις ακαθάριστες αποταμιεύσεις για κάθε θεσμικό φορέα χωριστά.

- Το κεφάλαιο θεωρείται σταθερό για την εξεταζόμενη περίοδο. Το νέο κεφάλαιο που θα παραχθεί με βάση τις επενδύσεις θα χρησιμοποιηθεί στην επόμενη χρονική περίοδο. Το ίδιο συμβαίνει και με τον υπολογισμό του συνολικού όγκου κατοικιών των νοικοκυριών.
- Τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων ισούνται με τα έσοδα των επιχειρήσεων από τη διανομή της προστιθέμενης αξίας του συντελεστή κεφαλαίου, μείον τις μεταβιβάσεις στα νοικοκυριά και τις μεταβιβάσεις στο Δημόσιο λόγω της άμεσης φορολογίας.

Οι εξισώσεις του υποδείγματος

Οι ενδογενείς μεταβλητές του υποδείγματος είναι όλες οι μεταβλητές που βρίσκονται στο αριστερό μέρος των εξισώσεων, εκτός των εξισώσεων ισορροπίας που οι ενδογενείς μεταβλητές είναι οι αντίστοιχες τιμές που προσδιορίζονται (εξισώσεις 81,83,84).

1. Τιμή εισαγόμενου διαφοροποιημένου προϊόντος στον τομέα PR
 $PM_{PR} = f(PWX_{PR}, EX, TXDUT_{PR}) PR.$
2. Τιμή σύνθετου, εγχωρίως καταναλωνόμενου, αγαθού στον τομέα PR
 $P_{PR} = CES(PM_{PR}, PXD_{PR}).$
3. Τιμή μισθωτής εργασίας και αυτοαπασχόλησης κατά είδος ($W12$: ανειδίκευτη, ημειδίκευμένη, ειδικευμένη σε μισθωτή απασχόληση και σε αυτοαπασχόληση, χωριστά) και κατά τομέα PR
 $P_{W12,PR}^{L3} = f(\text{μέσος μισθός κατά είδος, συντελεστής κοινωνικής ασφάλισης κατά τομέα}).$
4. Τιμή μισθωτής εργασίας κατά τομέα PR (ωριαία, ακαθάριστη)
 $P_{PR}^{L1} = CES(P_{W1,PR}^{L3}).$
5. Τιμή αυτοαπασχολούμενης εργασίας κατά τομέα PR (ωριαία, ακαθάριστη)
 $P_{PR}^{L2} = CES(P_{W2,PR}^{L3}).$

6. Τιμή ενδιάμεσης κατανάλωσης κατά τομέα PR
 $PIO_{PR} = P_{PR}$.
7. Τιμή ιδιωτικής κατανάλωσης κατά τομέα PR
 $PHC_{PR} = (1 + VAT_{PR}) * P_{PR}$.
8. Τιμή δημόσιας κατανάλωσης κατά τομέα PR
 $PGC_{PR} = (1 + VAT_{PR}) * P_{PR}$.
9. Τιμή ιδιωτικής επένδυσης κατά τομέα PR
 $PINV_{PR} = P_{PR}$.
10. Τιμή κατανάλωσης νοικοκυριών (HH: 15 ομάδες νοικοκυριών) κατά λειτουργική διάκριση (ND)
 $PCFV_{ND, HH} = \sum_{PR} CFV_{PR, FN, HH} * PHC_{PR}$.
11. Τιμή (κόστος χρήσης) διαρκών καταναλωτικών αγαθών κατά τομέα και ομάδα νοικοκυριών
 $PDUR_{DG, HH} = g(PCFV_{DG, HH}, DECHL_{DG, HH}, PROPERTY_{DG, HH}, RLTLR, MINCONS_{LND, DG, HH}, PCFV_{LND, HH})$.
12. Τιμή αγοράς κατοικιών ανά ομάδα νοικοκυριών
 $PINTV_{HH} = \sum_{PR} PINV_{PR} * TINV_{PR}$.
13. Κόστος χρήσης κατοικιών ανά ομάδα νοικοκυριών
 $PHOUS_{HH} = PHINTV_{HH} * (RLTLR + DECLHH_{HH} + HCDPTH_{HH})$.
14. Αγορά επενδυτικών αγαθών ανά τομέα
 $PINV_{PR} = (1 + VAT_{PR}) * P_{PR}$.
15. Τιμή δημόσιων επενδύσεων ανά τομέα
 $PGINV_{PR} = (1 + VAT_{PR}) * P_{PR}$.
16. Τιμή αποθεμάτων ανά τομέα
 $PST_{PR} = P_{PR}$.
17. Τιμή επενδύσεων ανά τομέα προορισμού
 $PINV_{BR} = \sum_{PR} PINV_{PR} * TINVPV_{PR, BR}$.
18. Τιμή εξαγωγών σε εγχώριο νόμισμα ανά τομέα
 $PX_{PR} = PWE_{PR} * EX$.

19. Τιμή ενδιάμεσων προϊόντων ανά τομέα

$$P_{PR}^M = CES(PIO_{PR}).$$
20. Τιμή του σύνθετου συντελεστή εργασίας (ανά τομέα και κατηγορία απασχόλησης)

$$P_{PR}^L = CES(P_{PR}^{L1}, P_{PR}^{L2}).$$
21. Τιμή του σύνθετου συντελεστή παραγωγής (κεφάλαιο - ενέργεια) ανά τομέα.

$$P_{PR}^{KE} = CES(P_{PR}^K, P_{PR}^E).$$
22. Τιμή του σύνθετου συντελεστή παραγωγής (εργασία - ενδιάμεσα προϊόντα) ανά τομέα

$$P_{PR}^{LM} = CES(P_{PR}^L, P_{PR}^M).$$
23. Τιμή του σύνθετου παραγόμενου προϊόντος ανά τομέα

$$PD_{PR} = CET (PWE_{PR}, PXD_{PR}).$$
24. Προσφορά εξαγόμενου προϊόντος από τις εγχώριες επιχειρήσεις ανά τομέα

$$EXPO_{PR}^{SUPPLY} = g(PD_{PR}, PWE_{PR}, XD_{PR}, TXIT_{PR}).$$
25. Προσφορά παραγόμενου προϊόντος στην εγχώρια αγορά από εγχώριες επιχειρήσεις, ανά τομέα

$$XXD_{PR}^{SUPPLY} = h(PD_{PR}, PXD_{PR}, XD_{PR}).$$
26. Κόστος του εγχώριου παραγόμενου προϊόντος ανά τομέα

$$PD_{PR} = dual: CES(P_{PR}^{KE}, P_{PR}^{LM}).$$
27. Απόδοση κεφαλαίου ανά τομέα

$$P_{PR}^K = q(XD_{PR}, PD_{PR}, P_{PR}^{KE}, KA_{PR}, TXIT_{PR}).$$
28. Ζήτηση του σύνθετου συντελεστή κεφάλαιο - ενέργεια ανά τομέα

$$\frac{KE_{PR}}{XD_{PR}} = j(PD_{PR}, P_{PR}^{KE}, TXIT_{PR}).$$
29. Ζήτηση του σύνθετου συντελεστή εργασία - ενδιάμεσα προϊόντα ανά τομέα

$$\frac{LM_{PR}}{XD_{PR}} = l(PD_{PR}, P_{PR}^{LM}, TXIT_{PR}).$$
30. Ζήτηση συντελεστών ενδιάμεσων χρήσεων προϊόντων ανά τομέα

$$MA_{PR} = h(XD_{PR}, PD_{PR}, P_{PR}^{LM}, P_{PR}^M, TXIT_{PR}).$$
31. Ζήτηση για ενδιάμεσα προϊόντα από τομέα σε τομέα

$$IOV_{PR, PR} = f(MA_{PR}, P_{PR}^M, PIO_{PR}).$$

32. Ζήτηση ενέργειας ανά τομέα
 $EN_{PR} = \varphi(XD_{PR}, PD_{PR}, P_{PR}^{KE}, P_{PR}^E, TXIT_{PR})$.
33. Σύνδεση της ζήτησης ενέργειας με τον τομέα ενέργειας των ενδιάμεσων χρήσεων
 $IOV_{ENERGY, PR} = EN_{PR}$.
34. Ζήτηση συνολικής εργασίας ανά τομέα.
 $LAV_{PR} = \eta(XD_{PR}, PD_{PR}, P_{PR}^L, P_{PR}^{LM}, TXIT_{PR})$.
35. Ζήτηση μισθωτής εργασίας ανά τομέα.
 $LAV_{PR}^1 = f(LAV_{PR}, P_{PR}^L, P_{PR}^{L1})$.
36. Ζήτηση αυτοαπασχολούμενης εργασίας ανά τομέα
 $LAV_{PR}^2 = h(LAV_{PR}, P_{PR}^L, P_{PR}^{L2})$.
37. Ζήτηση μισθωτής εργασίας κατά είδος εργασίας (ανειδίκευτη, ημειδικευμένη και ειδικευμένη) και ανά τομέα
 $LAV_{W1, PR}^3 = g(LAV_{PR}^1, P_{PR}^{L1}, P_{W1, PR}^{L3})$.
38. Ζήτηση αυτοαπασχολούμενης εργασίας κατά είδος εργασίας (ανειδίκευτη, ημειδικευμένη και ειδικευμένη) και ανά τομέα
 $LAV_{W2, PR}^3 = j(LAV_{PR}^2, P_{PR}^{L2}, P_{W2, PR}^{L3})$.
39. Ζήτηση απασχολούμενων ανά είδος εργασίας και ανά τομέα
 $N_{W12, PR} = \frac{LAV_{W12, PR}^3}{LH_{W12, PR}}$.
40. Διανομή της προστιθέμενης αξίας στους συντελεστές εργασίας ανά τομέα και ανά είδος εργασίας
 $VA_{W12, PR} = LAV_{W12, PR}^3 * P_{W12, PR}^{L3}$.
41. Διανομή της προστιθέμενης αξίας στον συντελεστή του κεφαλαίου ανά τομέα
 $VA^{K, PR} = KAV_{PR} * P_{PR}^K$.
42. Πληρωμές υπόλοιπου κόσμου από τη χρήση του συντελεστή κεφάλαιο στην εγχώρια παραγωγή ανά τομέα
 $FFASE_{FA, W} = TRWF_{FA} * EX$.
43. Συνολική προστιθέμενη αξία παραγωγής ανά συντελεστή
 $FSEFAT_{FA} = \sum_{PR} VA_{FA, PR} + FFASE^{K, W}$.

44. Διανομή της προστιθέμενης αξίας παραγωγής στις ομάδες νοικοκυριών από τον συντελεστή εργασίας ανά είδος εργασίας

$$FSEFA_{HH, W12} = a1sefa_{HH, W12} * FSEFAT_{W12}.$$
45. Διανομή της προστιθέμενης αξίας στις επιχειρήσεις από τον συντελεστή κεφάλαιο

$$FSEFA_{“F”, “K”} = FSEFAT_{“K”} - \sum_{SE \neq 16} FSEFA_{SE, “K”}.$$
46. Διανομή της προστιθέμενης αξίας στις δημόσιες επιχειρήσεις από τον συντελεστή κεφάλαιο

$$FGRF_{“GF”, FA} = STATEN_{FA} * \sum_{PR} VA_{FA, PR}.$$
47. Διανομή της προστιθέμενης αξίας στον υπόλοιπο κόσμο από τους συντελεστές κεφάλαιο και εργασία

$$FSEFA_{“W”, FA} = TXTRFAW_{FA} * \sum_{PR} VA_{FA, PR}.$$
48. Εισόδημα ανά ομάδα νοικοκυριών από τον υπόλοιπο κόσμο

$$FSESE_{HH, “W”} = TRWH * EX.$$
49. Εισόδημα ανά ομάδα νοικοκυριών από τις επιχειρήσεις

$$FSESE_{HH, “F”} = TXDIVIDH_{HH} * FSEFA_{“F”, “K”}.$$
50. Εισόδημα ανά ομάδα νοικοκυριών από τον δημόσιο τομέα

$$FSESE_{HH, “G”} = h(PCI, TXSOCB_{HH}, TXSSU * \sum_{W12} U_{W12}, TXRET_{HH} * RET_{HH} + TXINTPD_{HH} * INTPD).$$
51. Διαθέσιμο εισόδημα ανά ομάδα νοικοκυριών

$$YDISP_{HH} = FSEFA_{HH, W12} + \sum_{SR} FSESE_{HH, SR} - \sum_{SR} FSESE_{SR, HH}.$$
52. Μεταβιβάσεις μεταξύ των ομάδων των νοικοκυριών

$$FSESE_{HH, HS} = TTRANSF_{HH, HS} * YDISP_{HH}.$$
53. Σύνολο εισοδημάτων του δημόσιου τομέα ανά κατηγορία δημοσίων εσόδων (περιλαμβάνονται όλες οι κατηγορίες δημοσίων εσόδων: λοιποί άμεσοι φόροι, άμεσοι φόροι, επιδοτήσεις, κοινωνική ασφάλιση, δασμοί, μεταβιβάσεις από το εξωτερικό, εισοδήματα από τις δημόσιες επιχειρήσεις, ΦΠΑ)

$$FSESE_{“G”, SE} = \sum_{GV} FGRSGV, SE.$$

54. Μεταβιβάσεις του δημόσιου τομέα στις επιχειρήσεις
 $FSESE_{F, G} = TXINTPDF * INTPD * PCI.$
55. Μεταβιβάσεις επιχειρήσεων από υπόλοιπο κόσμου
 $FSESE_{F, W} = TRWF * EX.$
56. Εισόδημα υπόλοιπου κόσμου από ομάδες νοικοκυριών σε εγχώριο νόμισμα
 $FSESE_{W, HH} = TRHW_{HH} * EX.$
57. Εισόδημα υπόλοιπου κόσμου από επιχειρήσεις σε εγχώριο νόμισμα
 $FSESE_{W, F} = TRFW * EX.$
58. Εισόδημα υπόλοιπου κόσμου από δημόσιο τομέα σε εγχώριο νόμισμα
 $FSESE_{W, G} = (INTX + TRGW) * EX.$
59. Δαπάνη (κατανάλωση) ανά ομάδα νοικοκυριών
 $HCDTOT_{HH} = g(HCDTOT_{-1, HH}, PCI, YDISP_{HH}, YDISP_{-1, HH}, POP_{HH}, POP_{-1, HH}).$
60. Δαπάνη (κατανάλωση) ανά ομάδα νοικοκυριών σε μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά

$$HCNDTOT_{HH} = HCDTOT_{HH} - \sum_{DG} HCFV_{DG, HH} * PHCFV_{DG, HH} -$$

$$- \sum_{LND} \sum_{DG} LLNDC_{LND, DG, HH}.$$
61. Δαπάνη (κατανάλωση) ανά ομάδα νοικοκυριών σε μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά τα οποία δεν σχετίζονται με διαρκή αγαθά
 $HCFV_{NLND, HH} = j(HCNDTOT_{HH}, PHCFV_{ND, HH} * CHCFV_{ND, HH}, CHCFV_{NLND, HH}).$
62. Προσδιορισμός επιθυμητού αποθέματος σε διαρκή αγαθά ανά ομάδα νοικοκυριών
 $SHINV_{DG, HH} = g(CHCFV_{DG, HH}, HCNDTOT_{HH}, PHCFV_{ND, HH} * CHCFV_{ND, HH}).$
63. Ζήτηση διαρκών αγαθών ανά ομάδα νοικοκυριών
 $HCFV_{DG, HH} = SHINV_{DG, HH} - (1 - DECLH_{DG, HH}) * SHINV_{LND, HH}.$
64. Κατανάλωση ενεργειακών αγαθών που σχετίζονται με τα διαρκή ανά ομάδα νοικοκυριών
 $LLNDC_{LND, DG, HH} = SHINV_{DG, HH} * MINCONS_{LND, DG, HH}.$
65. Κατανάλωση μη διαρκών αγαθών που σχετίζονται με τα διαρκή ανά ομάδα νοικοκυριών
 $HCFV_{LND, HH} = g(CHCFV_{LND, HH}, PHCFV_{ND, HH}, CHCFV_{ND, HH, ...}).$

66. Σύνδεση κατανάλωσης αγαθών (λειτουργική διάκριση) σε κατανάλωση ανά τομέα, ανά ομάδα νοικοκυριών

$$HCV_{PR, HH} = \sum_{FN} HCFV_{FN, HH} * THCFV_{PR, FN, HH}.$$

67. Υπολογισμός του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (δείκτης Laspeyres)

$$PCI = \frac{\sum_{PR} PHC_{PR} * DC_{PR}}{\sum_{PR} PHCL_{PR} * DC_{PR}}.$$

68. Δαπάνες για επενδύσεις σε κατοικίες ανά ομάδα νοικοκυριών
 $SVHINTV_{HH} = SH_{HH} * YDISP_{HH}.$

69. Ζήτηση για επενδύσεις σε κατοικίες ανά ομάδα νοικοκυριών
 $HINTV_{HH} = VHINTV_{HH} * PHINTV_{HH}.$

70. Επένδυση σε κατοικίες ανά τομέα και ανά ομάδα νοικοκυριών
 $HINNV_{PR, HH} = THINNV_{PR, HH} * HINTV_{HH}.$

71. Επενδυτική συμπεριφορά επιχειρήσεων ανά τομέα
 $INNV_{PR} = s(KAV_{PR}, P_{PR}^K, PINV_{PR}, RLTL, DECL_{PR}).$

72. Δημόσια κατανάλωση σε πραγματικές τιμές ανά τομέα
 $GCV_{PR} = GCTV * TGC_{PR}.$

73. Δημόσιες επενδύσεις σε πραγματικές τιμές ανά τομέα
 $GINNV_{PR} = GINTV * TGINNV_{PR}.$

74. Ζήτηση για επενδυτικά προϊόντα από τομέα σε τομέα
 $INVPV_{PR, BR} = INNV_{BR} * TINVPV_{PR, BR}.$

75. Εισαγωγική συμπεριφορά υπόλοιπου κόσμου ανά τομέα
 $EXPO_{BR} = \eta_{BR}^0 * \left(\frac{PW_{BR}}{PWE_{BR}} \right)^{\eta_{BR}}.$

76. Ζήτηση για αποθέματα ανά τομέα
 $STV_{PR} = XD_{PR} * TSTV_{PR}.$

77. Μεταβολές αποθεμάτων ανά τομέα
 $\Delta STV_{PR} = STV_{PR} - STVL_{PR}.$

78. Συνολική ζήτηση για το σύνθετο αγαθό ανά τομέα

$$Y_{PR} = \sum_{BR} IOV_{PR, PR} + \sum_{HH} HCV_{PR, HH} + GCV_{PR} + \sum_{PR} INVPV_{PR, PR} + \\ + \sum_{HH} HINNV_{PR, HH} + GINNV_{PR} + \Delta STV_{PR}.$$

79. Ζήτηση από την εγχώρια αγορά ανά τομέα
 $XXD_{BR} = f(Y_{BR}, PY_{BR}, PXD_{BR}).$
80. Ζήτηση για εισαγωγές ανά τομέα
 $IMP_{BR} = g(Y_{BR}, PY_{BR}, PIMP_{BR}).$
81. Ισορροπία προσφοράς και ζήτησης εγχωρίως παραγόμενων προϊόντων. Προσδιορίζεται η τιμή ισορροπίας στην εγχώρια αγορά για εγχώρια προϊόντα, ανά τομέα
 $XXD_{BR} = XXD_{BR}^{SUPPLY} \dots \Rightarrow PXD_{BR}.$
82. Προσφορά εργασίας ανά είδος εργασίας
 $NSUP_{W12} = k(POP_{HH}, WRMEAN_{W12}, PCI, WRBASE_{W12}).$
83. Ισορροπία προσφερόμενης και ζητούμενης ποσότητας απασχόλησης ανά είδος εργασίας. Προσδιορίζεται ο μέσος μισθός ανά είδος εργασίας
 $NSUP_{W12} = \sum_{BR} N_{PR, W12} + U_{W12} \dots \Rightarrow WRMEAN_{W12}.$
84. Ισορροπία στο εξωτερικό εμπόριο (ζήτηση για εξαγωγές από τον υπόλοιπο κόσμο και προσφορά εξαγωγών από εγχώριες επιχειρήσεις). Προσδιορίζεται η τιμή ισορροπίας των εξαγωγίμων προϊόντων, ανά τομέα
 $EXPO_{BR} = EXPO_{BR}^{SUPPLY} \dots \Rightarrow PWE_{BR}.$
85. Τελική κατανάλωση ανά ομάδα νοικοκυριών σε αξία
 $FC_{HH} = \sum_{PR} PHC_{PR} * HCV_{PR, HH}.$
86. Τελική κατανάλωση δημόσιου τομέα σε αξία
 $FC_{\text{"G"}} = \sum_{PR} PGC_{PR} * GCV_{PR}.$
87. Τελική κατανάλωση υπόλοιπου κόσμου σε αξία
 $FC_{\text{"W"}} = \sum_{PR} PEX_{PR} * EXPO_{PR}.$
88. Επένδυση σε αξία αγοράς κατοικιών ανά ομάδα νοικοκυριών
 $INV_{HH} = \sum_{PR} PHINV_{PR} * HINV_{PR, HH}.$
89. Επένδυση σε αξία των επιχειρήσεων
 $INV_{\text{"F"}} = \sum_{PR} PINV_{PR} * INV_{PR}.$
90. Επένδυση σε αξία του δημόσιου τομέα
 $INV_{\text{"G"}} = \sum_{PR} PGINV_{PR} * GINV_{PR}.$

91. Επένδυση σε αξία του υπόλοιπου κόσμου

$$INV_{W} = 0.$$

92. Υπολογισμός εσόδων δημόσιου τομέα από δασμούς, ανά τομέα

$$FGRB_{DUT, PR} = TXDUT_{PR} * IMP_{PR} * PWX_{PR} * EX.$$

93. Υπολογισμός δαπανών δημόσιου τομέα από επιδοτήσεις, ανά τομέα

$$FGRB_{SUB, PR} = TXSUB_{PR} * PD_{PR} * XD_{PR}.$$

94. Υπολογισμός εσόδων δημόσιου τομέα από λοιπούς έμμεσους φόρους, ανά τομέα

$$FGRB_{IT, PR} = d(TXIT_{PR}, PIO_{PR}, IOV_{PR}, BR, \dots).$$

95. Υπολογισμός εσόδων δημόσιου τομέα από ΦΠΑ, ανά τομέα

$$FGRB_{VAT, PR} = t(VAT_{PR}, PHC_{PR}, HCV_{PR}, HH, \dots).$$

96. Υπολογισμός εσόδων δημόσιου τομέα από τις δημόσιες επιχειρήσεις, ανά τομέα

$$FGRB_{GV, PR} = 0.$$

97. Συνολικά έσοδα δημόσιου τομέα ανά τομέα

$$FSEBR_{G, BR} = \sum_{GV} FGRB_{GV, BR}.$$

98. Συνολικά έσοδα υπόλοιπου κόσμου ανά τομέα

$$FSEBR_{W, BR} = PWX_{BR} * EX * IMP_{BR}.$$

99. Προσδιορισμός του μέσου φόρου ανά ομάδα νοικοκυριών (λαμβάνει υπόψη τα εισοδηματικά κλιμάκια εισοδήματος με τους διαφορετικούς φορολογικούς συντελεστές ανά κλιμάκιο)

$$ATY_{HH} = \max$$

$$\left[\begin{array}{l} (btax("1") + mrgtx("1") * FIncome_{HH}) / Var1_{HH}, \\ (btax("2") + mrgtx("2") * FIncome_{HH}) / Var1_{HH}, \\ (btax("3") + mrgtx("3") * FIncome_{HH}) / Var1_{HH}, \\ (btax("4") + mrgtx("4") * FIncome_{HH}) / Var1_{HH}, \\ (btax("5") + mrgtx("5") * FIncome_{HH}) / Var1_{HH}. \end{array} \right]$$

100. Προσδιορισμός των εσόδων από άμεση φορολογία ανά ομάδα νοικοκυριών

$$FGRS_{DT, HH} = Var1_{HH} * ATY_{HH}.$$

101. Πληρωμές για κοινωνική ασφάλιση ανά ομάδα νοικοκυριών

$$FGRS_{SS, HH} = TXHSS_{HH} * \sum_{W12} \sum_{BR} VA_{W12, BR} + \sum_{W12} \sum_{BR} TXFSS_{BR} * VA_{W12, BR}.$$

102. Απόδοση άμεσης φορολογίας των επιχειρήσεων στον δημόσιο τομέα

$$FGRS_{DT}, "F" = TXDIRTAXF * \left[FSEFA_{F, "K"} - \sum_{HH} FSESE_{HH, "F"} \right].$$
103. Διοχέτευση των επιδοτήσεων του δημόσιου τομέα στους τομείς δραστηριότητας

$$FGRS_{SUB}, "G" = - \sum_{BR} FGRB_{SUB, BR}.$$
104. Μεταβιβάσεις υπόλοιπου κόσμου στον δημόσιο τομέα

$$FGRS_{GV}, "W" = TXFGRSW_{GV} * TRWG * EX.$$
105. Υπολογισμός αποταμίευσης για κάθε θεσμικό φορέα (ομάδες νοικοκυριών, επιχειρήσεις, δημόσιος τομέας, υπόλοιπος κόσμος)

$$SAVE_{SE} = \sum_{BR} FSEBR_{SE, BR} + \sum_{FA} FSEFA_{SE, FA} + \sum_{SR} FSESE_{SE, SR} -$$

$$- FC_{SE} - \sum_{FA} FFASE_{FA, SE} - \sum_{SR} FSESE_{SR, SE}.$$
106. Υπολογισμός πλεονάσματος / ελλείμματος κάθε θεσμικού φορέα

$$SURPL_{SE} = SAVE_{SE} - INV_{SE} - \sum_{PR} \Delta STV_{PR} * PST_{PR}.$$
107. Σταθερό κεφάλαιο στην εξεταζόμενη περίοδο

$$KAV_{PR} = \text{Κεφάλαιο προηγ. περιόδου}.$$
108. Προσδιορισμός αποθέματος κεφαλαίου ανά τομέα για την επόμενη περίοδο

$$KAVC_{PR} = (1 - DECL_{PR}) * KAV_{PR} + INV_{PR}.$$
109. Συνολικός όγκος σε κατοικίες ανά ομάδα νοικοκυριών

$$SHINV_{HH} = HINTV_{HH} + (1 - DECL_{HH}) * SHINV_{HL}.$$
110. Προσδιορισμός ακαθάριστων εσόδων επιχειρήσεων

$$GPROF = FSEFA_{F, "K"} - \sum_{SR} FSESE_{SR, "F"}.$$
111. Προσδιορισμός δημοσίων δαπανών

$$GEXP = FC_{G} + FSESE_{HH, "G"} + INV_{G}.$$
112. Προσδιορισμός δημοσίων εσόδων

$$GREV = \sum_{BR} FSEBR_{G, BR} + FSEFA_{G, K} + \sum_{SR} FSESE_{G, SR}.$$
113. Προσδιορισμός του μέσου μισθού της οικονομίας

$$WRMEANT = \frac{\sum_{W12} \left(WRMEAN_{W12} * \sum_{PR} LAV_{W12, PR}^3 \right)}{\sum_{W12} \sum_{PR} LAV_{W12, PR}^3}.$$

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνική

- Επιτροπή Αναμόρφωσης του Ελληνικού Φορολογικού Συστήματος (ΕΑΕΦΣ) (2002), Έκθεση, Υπουργείο Οικονομικών, Αθήνα, Μάρτιος.
- ΕΣΥΕ, Πρωτογενή Στοιχεία από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 1993/94, Αθήνα.
- ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, Αθήνα.
- ΕΣΥΕ, Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών, Πίνακες Εισροών - Εκροών 1996, Αθήνα.
- ΕΣΥΕ, Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας - Διεύθυνση Μελετών, Στοιχεία από Αναθεωρημένους Εθνικούς Λογαριασμούς 1988-1996, Αθήνα.
- Ζωγραφάκης, Σ. (1996), Οικονομική Πολιτική και Επιπτώσεις στην Εξέλιξη Διανομής Εισοδήματος στην Ελλάδα. Αναλυτική Προσέγγιση με χρήση Υπολογιστικού Υποδείγματος Γενικής Ισορροπίας, Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Ζωγραφάκης, Σ. και Σαρρής Α. (1997), Ένα Δυναμικό Υπόδειγμα Γενικής Ισορροπίας για την Ελληνική Οικονομία, Τελική Έκθεση Έρευνας προς ΓΓΕΤ, για πρόγραμμα ΕΚΒΑΝ.
- Κανελλόπουλος, Κ.Ν. (1986), Εισοδήματα και φτώχεια στην Ελλάδα: Προσδιοριστικοί παράγοντες, ΚΕΠΕ, Αθήνα.
- Καπλάνογλου, Γ. και D. Newbery (2003), «Οι αναδιανεμητικές επιδράσεις της έμμεσης φορολογίας στην Ελλάδα», Οικονομικό δελτίο της Τράπεζας της Ελλάδος, τεύχος 21, 7-34.
- Σαρρής. Α. (2001), Στρατηγική Ανάπτυξης του Ελληνικού Αγροτικού Τομέα, Τελική Έκθεση, Υπουργείο Γεωργίας.
- Σαρρής, Α. και Ζωγραφάκης Σ. (2000), Οι Αναδιανεμητικές Τάσεις της Υποτίμησης της Δραχμής, Μελέτες Οικονομικής Πολιτικής (Έκδοση ΕΜΟΠ), Νοέμβριος.
- Σαρρής, Α. και Σ. Ζωγραφάκης (1993), «Αλλαγές στην Δομή και Κατανομή Εισοδήματος στην Ελλάδα και Προοπτικές από Διαρθρωτικές Προσαρμογές», στο Γ. Αλογοσκούφης και άλλοι, Μακροοικονομική Διαχείριση

και Ανάπτυξη. Προβλήματα Στρατηγικών Επιλογών στην Ελλάδα, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Σκούντζος, Θ.Α. (1986), *Πίνακες Εισροών - Εκροών της Ελληνικής Οικονομίας 1960-1980*, ΚΕΠΕ, Αναλύσεις στατιστικών στοιχείων Νο 6, Αθήνα.

Σκούντζος, Θ.Α., Ν. Τουρίμπαμπας, Π. Λίβας, Γ. Ματθαίος, Ζ. Αναστασάκου (1985), *Πίνακες Κοινωνικής Λογιστικής της Ελληνικής Οικονομίας, Έτος 1975*, ΚΕΠΕ, Αναλύσεις στατιστικών στοιχείων Νο 3, Αθήνα.

Β. Ξενόγλωση

Agapitos, G. and G. Mavraganis (1995), «Tax evasion: the case of Greece», *Bulletin of the International Bureau of Fiscal Documentation*, December.

Altigan, D., Auerbach, A.J., Kotlikoff, L.J., Smetters, K.A. and Walliser J. (1997), *Simulating U.S. Tax Reform*, Federal Reserve Bank of Cleveland.

Auerbach, A.J., L.J. Kotlikoff and J. Skinner (1983), «The Efficiency Gains from Dynamic Tax Reform», *International Economic Review*, 24, 81-100.

Barro, R. (1990), «Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth», *Journal of Political Economy*, Vol. 98(1): 101-117.

Bassanini, A., Rasmussen, J.H. and Scarpetta, St. (2000), *The Economic Effects of Employment - Conditional Income Support Schemes for the Low-Paid: An illustration from a CGE model applied to four OECD countries* (OECD, Economics Department Working Papers No. 224.

Bhattarai, K. and Whalley, J. (1998), «General Equilibrium Modeling of UK Tax Policy: Macroeconomic Modeling and Economic Policy», Conference organised by the National Institute for Economic and Social Research, January 8/9.

Bourguignon, F., W.H. Branson, Jaime de Melo (1989), *Adjustment and Distribution: A Counterfactual Analysis*, Working Papers No 215, The World Bank.

Bronchi, C. (2001), *Options for reforming the Tax System in Greece*, OECD Economics Department, Working Paper No. 291.

Brooks, N. (2001), *Key Issues in Income Tax: Challenges of Tax Administration and Compliance*, Asian Development Bank, 2001 Tax Conference.

- Capros P., P. Karadeloglou, G. Mentzas and S. Zografakis (1991), «Empirical Analysis of Macroeconomic Stabilisation Measures: A Computable General Equilibrium Modeling Approach», paper presented at an IIASA Workshop on CGE Modeling, Luxembourg, Austria, 27-29 August.
- Chan, N. Ghosh, M. and Whalley, J. (1998), «Evaluating Tax Reform in Vietnam using general equilibrium methods» (Third Annual MIMAP Conference, 2-6 November, 1998, Kathmandu, Nepal).
- Clements K. W. (1980), «A General Equilibrium Econometric Model of the Open Economy», *International Economic Review*, Vol. 21, No. 2, June 1980.
- Conrad, K. and M. Schroder (1991), «Demand for durable and nondurable goods, environmental policy and consumer welfare», *Journal of Applied Econometrics*, Vol. 6, pp. 271-286.
- Davidson J., D. Hendry, F. Srba and S. Yeo (1978), «Econometric modeling of the aggregate time-series relationship between consumer's expenditure and income in the UK», *Economic Journal*, 88, December.
- De Melo, Martha, M. Leduc, S. Razmara (1989), *A Policy Model for Tunisia with Real and Financial Flows*, Working Papers No 157, The World Bank.
- Deleau M., Malgrange P. and Muet P. A. (1984), «A Study of the short-run and long-run properties of Macroeconometric Models», in *Contemporary Macroeconomic Modeling*, Malgrange and Muet (eds), Basic Blackwell, Oxford.
- Dervis K., De Melo J., Robinson S. (1982), *General equilibrium models for development policy*, A World Bank Research Publication, Cambridge University Press.
- Devarajan S., J. D. Lewis and S. Robinson (1991), «From stylized to Applied Models: Building Multisector CGE Models for Policy Analysis», paper presented in fifth IIASA, Task Force.
- Drud Arne, Wafik Grais, Graham Pyatt (1985), *An Approach to Macroeconomic Model Building based on Social Accounting Principles*, Working Paper, The World Bank.
- Easterly William (1989), *A Consistency Framework for Macroeconomic Analysis*, Working Papers No 234, The World Bank.

- Frey, B. and F. Schneider (2000), «Informal and Underground Economy» Forthcoming in Orley Ashenfelter: *International Encyclopedia of Social and Behavioral Science*, Bd. 12 *Economics*, Amsterdam: Elsevier Science Publishing Company.
- GEM-E3: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Π. Κάπρος και άλλοι), CES/KULeuven (D. Van Regemorter, S. Proost), University of Mannheim (C. Conrad, T. Schmidt), CORE (Y. Smeers, E. Michiels), University Strathclyde, CEA.
- Gordon, R.H. and Nielsen, S.B.(1997), «Tax evasion in an open economy: Value added vs. income taxation», *Journal of Public Economics*, 66, pp. 173-197.
- Gunning, J.W. and Keyzer, M. (1995), «Applied General Equilibrium Models for Policy Analysis», in J. Behrman and T.N. Srinivasan (editors), *Handbook of Development Economics*, Vol. IIIB, Amsterdam, North Holland.
- Harris R. G., (1984), «Applied General Equilibrium Analysis of Small Open Economies with Scale Economies and Imperfect Competition», *American Economic Review*, Vol. 74, No. 5, pp.1016-1032.
- Houthakker, M. S. and L. D. Taylor (1970), *Consumer Demand in the US*, Harvard University Press.
- Jopes. L., Manuelli, R. and Rossi, P. (1993), «Optimal Taxation in Models of Endogenous Growth», *Journal of Political Economy*, Vol. 101(3): 485-519.
- Jorgenson, D. W. (1984), «Econometric Methods for General Equilibrium Analysis», in *Applied General Equilibrium Analysis*, H. Scarf and J. Shoven (eds), Cambridge University Press, pp. 139-202.
- Jorgenson, D. W. (1997), *Welfare - Measuring Social Welfare*, Volume 2, The MIT Press.
- Khadr Ali, Klauss Schmidt-Hebel (1989), *A Method for Macroeconomic Consistency in Current and Constant Prices*, Working Papers No 306, The World Bank.
- King, R. and Rebello, S. (1990), «Public Policy and Economic Growth: Developing Neoclassical Implications», *Journal of Political Economy*, vol. 98(1): 126-151.
- Kneller, R., Bleaney, M.F. and Gemmell, N. (1999), «Fiscal Policy and Growth: Evidence from OECD Countries», *Journal of Public Economics*, Vol. 74: 171-190.

- Leibfritz, W., Thornton, J. and Bibbee, A. (1997), *Taxation and Economic Performance*, OECD Economics Department, Working Paper No. 176.
- Marshall J. Klauss Schmidt-Hebel (1989), *Economic and Policy Determinants of Public Sector Deficits*, Working Papers No 321, The World Bank.
- Mercenier, J. and T.N. Srinivasan (1994), *Applied General Equilibrium and Economic Development: Present Achievements and Future Trends*, Ann Arbor, The University of Michigan Press.
- Nieuwenhuis, A. and Boone, J. (1998), *Tax policy and the labor market: A sensitivity analysis with an AGE model*, CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, The Hague.
- Nielsen, S. B., P. Schou and J. K. Sobygaard (2002), «Elements of income tax evasion and avoidance in Denmark», *Swedish Economic Policy Review* 9, 139-164
- OECD (2001), *OECD Economic Surveys: Greece*, Paris.
- Philips, R. L. (1983), *Computing equilibria in generalized equilibrium models*, Ph.D. Dissertation, Department of Engineering-Economic Systems, Stanford University, Stanford, CA.
- Pyatt, Graham and Roe A.R. (1977), *Social Accounting for Development Planning with Special Reference to Sri Lanka*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Pyatt, Graham and Thorbecke E. (1976), *Planning Techniques for a Better Future*, Geneva, International Labour Office.
- Pyatt, Graham, J. I. Round (1988), «Social Accounting Matrices, A Basis for Planning», A World Bank Symposium, The World Bank, Washington, D.C., USA.
- Pyatt, Graham, J. I. Round (1977) «Social Accounting Matrices for Development Planning», *Review of Income and Wealth*, Series 23, No 4, pp. 339-364.
- Rijkceghem, C. (1997), *Social security tax reform and unemployment - A general equilibrium analysis for France*, IMF.
- Robinson, S. (1988), «Multisectoral Models» in H. Chenery and T.N. Srinivasan (editors) *Handbook of Development Economics*, Vol. II, Amsterdam, North Holland.

- Robinson, S. (1989), «Multisectoral Models», *Handbook of Development Economics*, Volume II., 886-935.
- Rutherford, T. (1982), *Applied general equilibrium modeling*, Ph.D. Dissertation, Department of Operations Research, Stanford University, Stanford, CA.
- Sarris, A. (1993), *Macroeconomic Policies and Household Incomes: A Dynamic Computable General Equilibrium Analysis for Tanzania*, Cornell University Food and Nutrition Policy Program, Savage Hall, Ithaca, New York, August 1993.
- Sarris, A. H. and Zografakis S. (1999), «A Computable General Equilibrium Assessment of the Impact of Illegal Immigration on the Greek Economy», *Journal of Population Economics*, Vol. 12, No. 1.
- Sarris, A.H. and Zografakis S. (1996) «Agricultural Income Statistics and Policy: A View from Southern Europe» in B. Hill (editor), *Income Statistics for the Agricultural Household Sector*, Luxembourg, Office of the Official Publications of the European Communities, Proceedings of the Eurostat International Seminar held in Luxembourg.
- Schneider, F. (2002), *Shadow Economy*, Johannes Kepler University, Linz Department of Economics.
- Schneider, F. and D.H. Enste (2000), «Shadow economies: size, causes, and consequences», *Journal of Economic Literature*, Vol. XXXVIII, March.
- Shoven, J. B. and J. Whalley (1984), «Applied General Equilibrium Models of Taxation and International Trade: An Introduction and Survey», *Journal of Economic Literature*, Vol. XXII, September, pp. 1007-1051.
- Shoven, J. B. and J. Whalley (1992), «*Applying General Equilibrium*», Cambridge, Cambridge University Press.
- Stone, R. (1962), «Multiple Classification in Social Accounting», *Bulletin of the International Statistical Institute*, XXXIX.
- Teera, J. (2002), *Tax Performance: A Comparative Study*, University of Bath, Department of Economics.
- Valette, P. and P. Zagame (eds) (1990), *The HERMES Macroeconomic Model*, North Holland, Amsterdam.

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

1. K.P. Prodromidis, J.N. Anastasakou. *The Determinants of Greece's Commodity Trade 1961-1978*. Athens, 1983.
2. Θ. Κατσανέβα. *Εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα: Το θεσμικό πλαίσιο και οι συλλογικές διαπραγματεύσεις*. Αθήνα, 1983.
3. Γ.Χ. Κάτσου, Ν.Ι. Σπανάκη. *Βιομηχανική προστασία και ένταξη: Διερεύνηση και μέτρηση του βαθμού προστασίας της Ελληνικής βιομηχανίας πριν και μετά την ένταξη στην ΕΟΚ*. Αθήνα, 1983.
4. Δ.Α. Κάζη, Χ.Ι. Περράκη. *Licensing και βιομηχανική ανάπτυξη: Η περίπτωση της Ελλάδας*. Αθήνα, 1984.
5. Α. Γκανά σε συνεργασία Θ. Ζερβού. *Φάρμακα: επίπεδο και πολιτική τιμών*. Αθήνα, 1984.
6. Λ. Αθανασίου. *Η διανομή του εισοδήματος στην Ελλάδα: Μετρήσεις του βαθμού ανισοκατανομής στα πρόσφατα χρόνια*. Αθήνα, 1984.
7. J. Lekakis. *Economics & Air Quality Management in the Greater Athens Area*. Athens, 1984.
8. N. Tsoris. *The Financing of Greek Manufacture*. Athens, 1984.
9. Δ. Γιαννακόπουλου. *Το ελληνικό σύστημα εμπορίας ζώντων ζώων και κρέατος*. Αθήνα, 1984.
10. Brij Pal Singh. *The Impact of Tourism on the Balance of Payments: A Case Study of Greece*. Athens, 1984.
11. Ι.Γ. Βαρθολομαίου. *Διακλαδικές επιδράσεις των δημοσίων δαπανών*. Αθήνα, 1984.
12. Δ. Κατοχιανού σε συνεργασία Ευμ. Θεοδωρή-Μαρκογιαννάκη και Αικ. Συκαρά. *Κλαδική-χωρική ανάλυση της ελληνικής μεταποίησης*. Αθήνα, 1984.
13. Κ. Καραμπάτσου-Παχάκη. *Τα λαχανικά στα πλαίσια της ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ*. Αθήνα, 1984.
14. Β. Οικονομοπούλου. *Εμπειρική ανάλυση των παραγόντων κόστους στη διαμόρφωση των τιμών στην ελληνική βιομηχανία*. Αθήνα, 1984.

15. S. Skoumal, D.A. Kazis. *Innovation in Greek Manufacturing: Role of Advanced Technologies and New Management Outlook*. Athens, 1985.
16. Π. Κουτσοβέλη. *Παράγοντες αποταμιευτικής συμπεριφοράς των ιδιωτών στην Ελλάδα*. Αθήνα, 1985.
17. Α. Πανεθυμιτάκη. *Η μέτρηση της υποκατάστασης εισαγωγών: Παραδοσιακοί δείκτες και δύο νέες προτάσεις. Ελληνική εμπειρία 1958-1976*. Αθήνα, 1985.
18. D. Maroulis. *Economic Development and the Structure of the Balance of Payments*. Athens, 1986.
19. Γ. Αγαπητού. *Η φορολογία εισοδήματος στην Ελλάδα. Τιμαριθμική αναπροσαρμογή και εναρμόνιση με την ΕΟΚ*. Αθήνα, 1986.
20. Π. Κομίλη. *Χωρική ανάλυση του τουρισμού*. Αθήνα, 1986.
21. Γ. Μπίτσικα. *Κοινωνική αξιολόγηση σχεδίων δημόσιων επενδύσεων στην Ελλάδα*. Αθήνα, 1986.
22. Κ.Ν. Κανελλόπουλου. *Εισοδήματα και φτώχεια στην Ελλάδα: Προσδιοριστικοί παράγοντες*. Αθήνα, 1986.
23. A. Wood-Ritsakakis. *Unified Social Planning in the Greek Context*. Athens, 1986.
24. S.C. Athanassiou. *Eco-Demographic Changes and Labour Supply Growth in Greece*. Athens, 1986.
25. Γ.Α. Ζαχαράτου. *Τουριστική κατανάλωση: Η μέθοδος υπολογισμού και η χρησιμότητά της για την έρευνα των επιδράσεων του τουρισμού στην εθνική οικονομία*. Αθήνα, 1986.
26. Ζ. Γεωργαντά. *Η προσέγγιση Box-Jenkins στην ανάλυση και πρόβλεψη χρονολογικών σειρών*. Αθήνα, 1987.
27. Ν.Π. Γλυτσού. *Περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα: Δημογραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά*. Αθήνα, 1988.
28. Γ.Χ. Κάτσου. *Προβληματικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα: Αίτια, πρόβλεψη, πρόληψη και εξυγίανση*. Αθήνα, 1988.
29. Δ. Κατοχιανού και Ε. Θεοδωρή-Μαρκογιαννάκη. *Το ελληνικό σύστημα αστικών κέντρων*. Αθήνα, 1988.

ΜΕΛΕΤΕΣ¹

1. (30)Ath. Th. Balfoussias. *Personal Income Taxation: Tax Responsiveness. Distributional and Incentive Effects - The Case of Greece*. Athens, 1990.
2. (31)C. A. Karmas, A. G. Kostakis, Th. G. Dragonas. *Occupational and Educational Demand of Lyceum Students: Development Over Time*. Athens, 1990.
3. (32)Th. A. Skountzos. *Income Multipliers in the Context of the Social Accounting Matrix: The Case of Greece*. Athens, 1990.
4. (33)A. G. Kostakis. *The Occupational Choices of Greek Youth: An Empirical Analysis of the Contribution of Information and Socioeconomic Variables*. Athens 1990.
5. (34)P.V. Karadeloglou, P.N. Koutsouvelis. *Macroeconometric Model KEPE-LINK (MYKL)*. Athens, 1991.
6. (35)G.J.Mergos. *Output Supply and Input Demand in Greek Agriculture: A Multi-Output Function Approach*. Athens, 1991.
7. (36)Ν.Π. Γλυτσού. *Θεωρητική και εμπειρική ανάλυση της μεταναστευτικής κίνησης και της ροής εμβασμάτων μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας*. Αθήνα, 1991.
8. (37)Ε.Ρ. Anagnostopoulou. *Studies in the Equilibrium Approach to Inflation and Unemployment*. Athens, 1991.
9. (38)Λ.Α. Αθανασίου. *Οικονομικές ανισότητες στην Ελλάδα: Εξελίξεις και πιθανές επιπτώσεις*. Αθήνα, 1991.
39. Δ.Κ. Μαρούλη. *Προβλήματα και προοπτικές των ελληνικών εξαγωγών: Προϋποθέσεις ανάπτυξής τους στην ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά*. Αθήνα, 1992.
40. Π.Α. Καββαδία. *Δείκτες περιφερειακής ανάπτυξης της Ελλάδας*. Αθήνα, 1992.

1. Η σειρά «ΜΕΛΕΤΕΣ» αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης σειράς «ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ».

41. Μ.Στ. Πανοπούλου. Οικονομικά και τεχνικά προβλήματα στην ελληνική ναυπηγική βιομηχανία, 1850-1914. Αθήνα, 1993.
42. Δ.Θ. Αθανασακοπούλου. Τιμολογιακή και επενδυτική πολιτική των μεταφορών. Η περίπτωση των ελληνικών χερσαίων εμπορευματικών μεταφορών. Αθήνα, 1994.
43. Π.Π. Παρασκευαΐδη. Πηγές προέλευσης και μηχανισμοί πραγματοποίησης οικονομικού πλεονάσματος: Η περίπτωση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα. Αθήνα, 1995.
44. G.C. Kostelenos. *Money and Output in Modern Greece: 1858-1938*. Athens, 1995.
45. Δ.Α. Σακκά. Το διαρθρωτικό πρόβλημα και ο οικονομικός προγραμματισμός στη μεταποιητική Ελλάδα. Αθήνα, 1996.
46. Π.Χ. Λίβα. Τεχνολογικές μεταβολές ενεργειακών πινάκων εισροών-εκροών 1980-1985 και συντελεστές εισροών-εκροών 1990 της ελληνικής οικονομίας. Αθήνα, 1996.
47. Ε. Ξυδέα, Μ. Κουνάρη, Α. Κώτση, Μ. Παπαδημητρίου, Ι. Ρεζίτη, Σ. Σπαθή, Στ. Χειμωνίτη-Τερροβίτη. Τα οικονομικά των τυχερών παιχνιδιών στην Ελλάδα. Αθήνα, 2000.
48. Π. Κομίλη και Ν. Βαγιονή. Εισαγωγή σε μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης στον Περιφερειακό και Χωροταξικό Σχεδιασμό. Αθήνα, 2000.
49. F. P. Zervou. *Social insurance system of Greece: A comparison with British, American and Spanish social security systems. An econometric model*. Athens, 2001.
50. Κ. Ν. Κανελλόπουλου, Κ. Γ. Μαυρομαρά, Θ. Μ. Μητράκου, Εκπαίδευση και αγορά εργασίας, Αθήνα, 2003.
51. Θ. Π. Λιανού σε συνεργασία Π. Παπακωνσταντίνου. Σύγχρονη μετανάστευση στην Ελλάδα. Οικονομική διερεύνηση. Αθήνα, 2003.
52. G. Kaplanoglou, D. M. Newbery. *The Distributional Impact of the Proposed Tax Reform on Greek Households*. Athens, 2003.
53. Σ. Δημέλη. Συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής οικονομίας: Συνολική και κλαδική ανάλυση 1990-2001. Αθήνα, 2003.

Επιμέλεια έκδοσης: Ελένη Σουλτανάκη
Μακέτα εξωφύλλου: Βικτώρια Δεδεγιάν

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία:

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Α.Β.Ε.Ε.

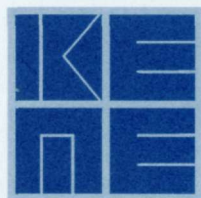
ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ - ΧΩΡΟΣΥΝΘΕΣΕΙΣ - ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Ασκληπιοῦ 80, 114 71 Αθήνα,

Τηλ.: 210-36.24.728, Fax: 210-36.01.679

www.papanikolaou.gr

info@papanikolaou.gr

ISBN: 960-341-048-9
ISSN: 1108-5789